IONEL TEODOREANU

Să vii Bazarcă!

Coperta de OCTAVIAN COSMAN

IONEL TEODOREANU

SĂ VIE BAZARCĂ!

ROMAN

text îngrijit, prefaţă şi note de SILVIA TOMUŞ

EDITURA DACIA
CLUJ, 1971

Prefaţă

Asistăm, în ultimii ani, la o reîntîlnire a criticii literare cu opera lui Ionel Teodoreanu. Scriitorul, care în perioada interbelică fusese unul din condeierii prestigioşi ai literaturii noastre şi în jurul operei căruia se purtaseră dispute aprinse între entuziaşti admiratori şi nu mai puţin înflăcăraţi detractori, a rămas multă vreme, după cel de al doilea război mondial, într-un con de umbră. Al. Philippide, făcînd reflecţii pe marginea lecturii, vorbeşte undeva despre „cărţi cărora le-am cerut să ne ajute să ne cunoaştem mai bine, în unele din ele am crezut că ne regăsim şi ni le-am făcut prietene pe viaţă, altora le-am cerut să ne înşele; altora să ne dezamăgească; şi au fost atîtea altele şi de toate felurile: cărţi în care am crezut şi pe care le-am urît, cărţi din care n-am crezut nici un cuvînt şi pe care totuşi le-am iubit... Şi au venit cîteodată ceasuri în care le-am părăsit deopotrivă pe toate, şi pe cele adevărate, şi pe cele înşelătoare, şi cînd ne-am întors să răsfoim în cartea cea mare a vieţii la care colaborăm cu toţii, fiecare după puterile noastre, unii cu pagini întregi, alţii cu cîteva fraze, alţii cu o singură vorbă, sau numai cu o neînsemnată virgulă, ori cu un de-abia perceptibil punct..."[1]. În astfel de ceasuri, opera lui Ionel Teodoreanu părea că aşteaptă timpuri mai prielnice care s-o redescopere, aducînd-o la o nouă viaţă, sporindu-i înţelesurile, acordînd-o cu sensibilitatea contemporană, şi ea în necontenită transformare.

Numeroasele recente reeditări, studiile competente pe marginea creaţiei sale, publicarea tulburătoarelor poeme postume ale volumului La porţile nopţii, ***reprezintă tot atîtea etape ale unei „arheologii" întemeiate pe un sentiment de gravă răspundere, faţă de cel care, incontestabil, a adus în literatura noastră tot atîta adevăr, cîtă poezie.***

Descoperirea manuscrisului pierdut Să vie Bazarcă! ***roman scris în vara anului 1947, penultima sau poate ultima din scrierile în proză ale acestui fecund romancier[2], vine să completeze***

---

[1] Al. Philippide, ***Cărţile copilăriei,*** în ***Consideraţii confortabile,*** Bucureşti, 1970, Editura Eminescu, p. 126—127.

[2] Există posibilitatea ca romanul ***Zdrulă*** şi ***Puhă,*** publicat în 1948, să fi fost scris în vara aceluiaşi an, 1947.

universul său geografic, anexîndu-i noi teritorii, ce se prelungesc firesc, dincolo de hotarele cunoscutului.

Impresia de continuitate, de regăsire a unităţii în diversitate, este atît de puternică, încît îndeamnă pe cercetător la fireşti filiaţii, la încadrarea într-un ansamblu, la descoperirea surselor primare ale unor motive, tonalităţi, moduri de expresie, conducîndu-l, înapoi în timp, spre începuturile literare ale lui Ionel Teodoreanu.

Dacă, la apariţie, scrierile risipite în cîteva reviste ale uremii (Însemnări literare, Hiena, Viaţa românească, Gîndirea *şi* Gîndul nostru) *au fost fie trecute sub tăcere, fie amintite în grabă, cu cîteva aprecieri de circumstanţă, uşor condescendente, fiind socotite „simple arpegii metaforice”*[1]*, sau „amestec de culori şi metafore ce mergeau în marginile „Istoriilor naturale” ale lui Jules Renard”*[2]*, astăzi ele reprezintă forme nucleare ale personalităţii scriitorului, focare timide, ce deschid perspective largi spre desfăşurarea operei de maturitate artistică.*

Prozele de început ale lui Ionel Teodoreanu — şi ne referim la cele de pînă la apariţia primului său volum, Uliţa copilăriei *(1923) — sînt variate ca dimensiune, tonalitate, structură. Unele pot fi socotite, folosind cuvintele lui Demostene Botez, „crochiuri pline de spirit şi de analiză, adnotări scurte, ca nişte miniaturi de poeme în proză, senzaţii subtile, imagini evocatoare şi frapante, culori variate şi precise”*[3]*. Altele,mai ample, sînt adevărate poeme în proză, înfiorate de lirism, în vreme ce un alt grup, culminînd cu schiţa* Ş-atunci, *izbuteşte să cristalizeze un sîmbure epic. Chiar în asemenea cazuri, hotărîtor rămîne fundalul emoţional, pe care e proiectată naraţiunea.*

Ceea ce surprinde în această etapă de creaţie este existenţa unor tendinţe contrare şi totuşi uimitor de armonios alăturate. Pe de o parte, putem vorbi la Teodoreanu de cultul pentru amănunt, de capacitatea sa de a conferi fiecărui lucru din univers o excesivă emotivitate intimă, pe care ne-o oferă nemijlocit, aducînd o privire proaspătă, sensibilă la nuanţe, surprinzînd în natură aspecte şi corespondenţe inedite, ce scapă unui ochi prea grăbit sau blazat.

Pe această linie merg „sonatinele metaforice” Jucării pentru Lily. *Astfel,* Ciorile, *toamna, îi sugerează următoarele notaţii: „Cîmpia e acoperită cu o risipă, uriaşă, de boabe de cafea, arse de prăjite ce-s. Pe alocurea, copacii rîşnesc croncănit”*[4]*. Iarna,*

---

[1] E. Lovinescu, ***Istoria literaturii, române contemporane, IV, Evoluţia prozei literare,*** Bucureşti, Editura Ancora, p. 143.

[2] Perpessicius, ***Ionel Teodoreanu, La Medeleni, Hotarul nestatoric,*** în ***Universul literar,*** XLII, nr. 23, 6 iunie 1926, p. 12.

[3] D. Botez, ***Ionel Teodoreanu, Uliţa copilăriei,*** în ***Cugetul românesc,*** an. II, 12, decembrie 1923, p. 878.

[4] I. Teodoreanu, ***Jucării pentru Lily,*** în ***Însemnări literare,*** an. 1, nr. 16, 1 iunie 1919, p. 6.

„peniţa uriaşă a plopului a împroşcat pagina albă a cîmpiei ca stropi de cerneală”[1]*. Curcanul „a stat atît timp în arşiţa soarelui, încît dă în foc ca o oală cu lapte”*[2]*. Corbii „Craa! Craa! Astă vară, mi-aduc aminte, ascultam glasurile soprane ale greierilor: cri-cri, cri-cri; acum, îmi pare că ascult greierii baritoni ai gerului”*[3]*.* Crai-nou: *„Aşa-i de luminoasă noaptea, încît pare pictată cu lumini albastre. Într-un colţ de cer, soarele şi-a zgîriat, iniţiala de aur”*[4]*.*

Pe de altă parte, imaginile acestea, aparent izolate şi miniaturale, se unifică într-o sinteză, aducînd, în totalitatea lor, o viziune cuprinzătoare asupra universului.

Lumea este privită cu o bucurie pătimaşă, urmărindu-se cu înfiorare scurgerea timpului, marile mişcări ale anotimpurilor, respiraţia adîncă şi gravă a pămîntului. Dacă notele de gingăşie, tonalitatea coloristică de pastel suav, îl apropie pe Teodoreanu de un alt imagist delicat, de Dimitrie Anghel, exploziile de juvenil vitalism, contopirea cu natura, ni-l reamintesc pe Lucian Blaga, cel din Paşii profetului, *mai ales. „Ascult cum se frămîntă, cum se adună şi se resfiră seva în pămînt, ca nouri pe cer. Livada plouă fraged încolţirea ierburilor. Cînd şi cînd, îmi scapără prin ochi fuga unei şopîrle, ca un trăznet scurt, zvîcnit din sevă, mistuit în ierburi şi sfărîmat în salturi de lăcuste. E greu pămîntul şi sufletul mi-e luminos şi viu, ca un curcubeu purtat de ploi”*[5]*. Sau, în altă parte: „Sînt cele de pe urmă zile de vară, hohotitoare de viaţă, covîrşitoare de belşug. Cerul e o neţărmurită scoică albastră, în care se zbate zvonul unui ocean ciripitor. Văzduhul e un fagure încins, din care se revarsă mierea soarelui în valuri calde, în sclipiri bălaie. Iar dedesubt, pămîntul pîrguit rîde. Rîde pămîntul, în zumzetele gîdilitoare ale albinelor, în clinchetele moi ale apelor, în foşnetele pline ale frunzişurilor, în hohotirea despletită a vîntului”*[6]*.*

În faţa lumii, gesticulaţia este sumară, izvorîtă dintr-o stare de toropeală, de destrămare, de confundare cu ea, şi perspectiva„ ea însăşi, se răstoarnă. „Stau tolănit în iarbă. Genele mele clipesc laolaltă cu genele ierbii, gîdilind stelele umede”[7]*. „Privesc plopul, plopul, din iarbă, şi-mi pare că-i o scară prinsă de lună, pe care-*

---

[1] ibidem, p. 7.
[2] ibidem, p. 7.
[3] I. Teodoreanu, ***Jucării pentru Lily,*** în ***Însemnări literare,*** an. I, nr. 43, 7 decembrie 1919, p. 7.
[4] I. Teodoreanu, ***Jucării cu luna,*** în ***Însemnări literare,*** an. I, nr. 14, 18 mai 1919, p. 11.
[5] I. Teodoreanu, ***Bucolice,*** în ***Gîndirea,*** an. I, nr. 5, 1921, p. 82.
[6] I. Teodoreanu, ***O toamnă, I,*** în ***Însemnări literare,*** an. I, nr. 23, 20 iulie 1919, p. 9.
[7] I. Teodoreanu, ***Jucării cu luna,*** loc. cit.

se înalţă zborul argintiu al frunzuliţelor alungate de toamnă"[1]*. Alteori, o mişcare exterioară îşi amplifică ecourile în poet, dezlănţuindu-i stări sufleteşti gemene: „Cad frunzele pădurilor şi crengile, din ce în ce mai abătute, sînt lungi priviri încremenite, după căderile necontenite. De ce-mi simt sufletul tot mai împovărat de mîhniri? De ce mi-l simt cum se încovoaie, tot mai greu, spre pămînt? De ce-mi atîrnă braţele vlăguite? De ce vrea timpul să-mi zmulgă sufletul, care-mi filfîie deasupra cerului, ca un steag al luminii? De ce vrea să mi-l împovăreze cu mîhniri fără rost?" Şi imaginea îşi lărgeşte dimensiunile, colorîndu-se reflexiv: „Trunchiul de copac din care viaţa mi-a dăruit trupul îşi aduce aminte că demult, îşi pierdea şi el frunzele — la vreme de toamnă — laolaltă cu pădurile. Şi sufletul, aplecat pe trup ca o ureche pe o scoică, ascultă înfiorat nălucile foşnitoare ale toamnelor de odinioară*[2]*.*

Natura la Teodoreanu se scaldă de obicei într-o lumină solară. Nimic nu e învăluit în taină, nu se refuză cunoaşterii, ci se aşteaptă parcă gestul de dezvelire a frumuseţii lumii. Culori, miresme, cîntec, totul se organizează în vederea conturării unei viziuni feerice fermecătoare.

Arareori atmosfera se întunecă şi atunci mişcările devin dramatice, tonalitatea este mai gravă, animismul potenţînd aceste trăsături: „Pămîntul, rotundul pămînt, e plin de vînt şi se roteşte, nebunit înfăşurat de vînt. Deasupra pămîntului, vîntul s-a boltit în val uriaş şi cu tot cerul face un salt în nemărginire. Căzînd pe cupolele toamnei, ca un pumn, vîntul le sparge în ţăndări de frunze. Vîntul aleargă cu pădurile despuiate, clătinînd coarne uriaşe de cerb. Vîntul despleteşte pămîntul în codri rotitori de colb. Vîntul umflă pămîntul înspre clăbuciri de munţi. Vîntul se aruncă din adîncul apelor, înfăşurat de mantii grele de talazuri. Prefăcut în uragan de lumină, vîntul se prăvale în soarele căscat pe zări, apunîndu-l. În urmă-i, nourii învăpăiaţi se zvîrl din răsărit pînă în apus, ca o viforoasă horă de lumi nebuloase. Şi-apoi... Vîntul atotînvăluitor se roteşte cu aprige hohotiri, ca o haotică bulboană de beznă"[3]*. Repetiţiile, hiperbola uriaşă, sonorităţile halucinante, halucinante, creează o imagine de început de lume, vestind tonalităţi pe care le vom găsi mai tîrziu în* Turnul Milenei *sau în* Golia.

Frazele sale, ample sau concentrate, line ori tumultoase, cu neaşteptate inflexiuni muzicale, dovedesc de pe acum nu numai că scriitorul vede totul colorat intens, ca o privelişte spălată de

---

[1] ibidem, p. 13.

[2] I. Teodoreanu, ***O toamnă, II,*** în ***Însemnări literare,*** an. I, nr. 25, 3 august 1919, p. 9.

[3] I. Teodoreanu, ***E sabatul vîntului,*** în ***Hiena,*** an. I, nr. 13, 22 iulie 1919, p. 10—11.

ploi, dar şi că aude totul, cuvintele vuindu-i în urechi, mai stins sau mai puternic, niciodată însă strident, nemelodic.

Încă din această perioadă, Ionel Teodoreanu gîndeşte metaforic. Ceea ce Al. Philippide afirmă despre poemele ultimilor ani, La porţile nopţii, *defineşte, de fapt, întreaga sa operă, numească-se ea proză sau vers: „Tot acest tumult de metafore extraordinare, neprevăzute, niciodată repetate, mereu noi, reprezintă rezultatul unei corelaţii dintre o viaţă interioară de o bogăţie enormă şi o putere de exprimare prin imagini care cu greu îşi poate găsi asemănarea în vreo literatură"*[1].

Este de-a dreptul impresionant să descoperi că vor trece ani, zeci de ani, dar că adolescentul de odinioară va păstra nealterată această acuitate senzorială uimitoare şi că viziunea metaforică iniţială, sancţionată de unii de-a lungul întregii sale cariere literare, aprobată de alţii, cu rezerve sau integral, va rămîne modalitatea sa predilectă de comunicare.

Romanul Să vie Bazarcă! *se înscrie în aceeaşi serie nedezminţită. Dacă s-ar alcătui un tablou al frecvenţei de cuvinte în una din operele lui Teodoreanu, în fruntea listei ar fi, de bună seamă, conjuncţia* încît. *Raportul consecutiv s-ar stabili, desigur, între termeni atît de îndepărtaţi, încît numai o unitate de viziune asupra elementelor celor mai disparate ale universului i-a putut corela. Şi cele mai numeroase asocieri sau substituiri ar fi, cu siguranţă, între aspecte picturale, melodice sau olfactive ale naturii şi starea sufletească a eroului liric, sau a personajelor create de romancier. Şi acest lucru, pentru că Teodoreanu este un căutător febril de semne exterioare, în care oamenii se regăsesc, descoperind secrete corespondenţe. Spicuim din romanul de faţă, la întîmplare, cîteva asemenea viziuni fulgurante: „Era atît de lihnită de foame, că primăvara i se legăna în ochi ca o corabie". „Era singură, ca un far între vînturi amare". „Ceea ce se întîmpla cu ea era atît de nebulos şi oarecum feeric, încît simţea înlăuntru, în abisul numit suflet, ceea ce vezi în nopţile de august pe cer: ploaia de stele. Aşa se desprindeau un fel de exclamaţii luminoase, gînduri oarecum..."*

Astfel de raporturi nu privesc numai amănuntul. Descrierea primăverii agitate cu care debutează Să vie Bazarcă! *reprezintă un cadru în deplină consonanţă cu tinereţea nesigură, dezamăgită de asprimile vieţii, a Albei David. Vintul cutremură totul, după cum sufletul ei este bîntuit de incertitudini, de căutări. Cînd vara este pe sfîrşite iar lumina i se întunecă, norii de pe cer aduc umbre în gîndul şi inima ei. Iarna albă, cu zăpadă învăluitoare, cu tăceri*

---

[1] Al. Philippide, ***Poezia lui Ionel Teodoreanu,*** în ***Ionel Teodoreanu, La porţile nopţii,*** (Bucureşti) 1970, Editura Minerva, p. VII.

prelungite, ocroteşte toropeala, incapacitatea fetei de a lua o hotărîre, pentru ca, din nou, redeşteptarea firii, într-o primăvară neliniştitoare, s-o readucă la viaţă.

Nici unul din celelalte personaje ale romanului nu este astfel proiectat pe fundalul anotimpurilor, cum se întîmplă cu Alba. Parcă singură adolescenţa mai păstrează, prin candoare, această intimă şi tainică legătură cu natura. Pentru Vizanti, tara bucureşteană este prilej de a vedea femei îmbrăcate sumar, iar primăvara îl tulbură doar sexual. Poezie? Lirism? Îi lipsesc. El nu este nici mai bun, nici mai rău, o dată cu gravele rotaţii ale pămîntului. Chiar Batişte Condor, cînd se lasă ademenit de parfumul de proaspăt şi alb liliac al nopţii primăvăratece, nu mai este el însuşi, omul deprins doar cu mirosul de benzină, de cauciuc ars, de moarte, ci bărbatul cutremurat de tinereţea unei fete aurii ce-i sensibilizează sufletul, contaminîndu-l cu propriile ei trăsături interioare.

Chiar dacă Ionel Teodoreanu ar fi atins o vîrstă matusalemică, memoria foarte vie cu care a fost înzestrat l-ar fi îndemnat mereu spre „căutarea timpului pierdut". Copilăria şi adolescenţa, spre care se întoarce neistovit, şi-au pus pecetea atît de puternic asupra sa, încît le retrăieşte ades, fie direct, fie prin personajele sale, ce au un aer de familie vizibil. Sînt variaţiuni pe aceeaşi temă ale unui virtuos, niciodată obosit de reluarea aceluiaşi motiv.

În Să vie Bazarcă!, *tinereţea este reprezentată de Alba David. De obicei în opera lui Ionel Teodoreanu, copiii şi adolescenţii trăiesc în afara socialului, alcătuind o oază în mijlocul mediului ambiant, avîndu-şi propriile legi. Maturizarea îi formează şi deformează, făcînd imposibilă această ignorare. Alba David se află pe un prag, privind cu dîrzenia unui întreg neam — ţăranii ei din Şiria — înainte, încercînd să înfrunte cu demnitate sărăcia, privaţiunile, pentru a putea să-şi continue studiile, nefăcînd concesii morale, asprindu-se. Uneori, mai priveşte în turmă, crezînd nediferenţiat în semeni, bucurîndu-se de soare, de omul de zăpadă, retrăind anii copilăriei dintr-un Ardeal patriarhal — foarte abstract — ca o altă Moldovă din scrierile mai vechi ale romancierului, cu Crăciun şi cîntece de stea, cu sănii şi zurgălăi. Ea pendulează încă între: „Viaţa e hidoasă. Sărăcie! Salahorie! Murdărie! Oameni care se uită la tine ca la o friptură. Zile care*

trec la fel, una după alta. Război. Pace. Apoi iar război. Trăiască cimitirele! Dar de ce? De ce? De ce?" şi între: „Şi totuşi, şi totuşi, pămîntul fulgerat de primăvară, cu ţărînele lui deschise a floare, cu cerul lui răsunător albastru, cu soarele lui de aur adînc şi cu aromele şi suflările fulgerătoare ale vîntului era fioros de frumos". Finalul romanului ar fi trebuit să fixeze pe orbită zborul incert de pînă acum al Albei, aducîndu-i un spor de luciditate, de înţelegere a anilor tulburi pe care-i traversează; chiar Batişte, combatant deprins cu asprimile războiului, acoperit de glorie, îi bagatelizează însă ororile şi scriitorul mai ratează o dată prilejul de a fi privit mai adînc realitatea socială.

Există între prozele de început ale lui Ionel Teodoreanu şi romanul Să vie Bazarcă! *unele linii de tangenţă, ce ne conduc spre aprecieri privitoare la atitudinea scriitorului faţă de război.*

Debutul său postbelic a fost aplaudat de critică, dar, mai ales, s-a bucurat de un succes fără precedent în rîndurile cititorilor. Una din trăsăturile fundamentale ale scrierilor sale era graţia, despre care vorbeşte şi Tudor Vianu în Arta prozatorilor români. *După anii în care oamenii trăiseră obsesiv gîndul morţii, simţiseră gustul de cenuşă şi sentimentul de pustiu şi însingurare, tînărul debutant dădea o replică indirectă războiului, facilitîndu-le reîntoarcerea la viaţă, mijlocindu-le o cunoaştere proaspătă, prin punerea în lumină a gingăşiei universului, neistovit în frumuseţe şi semnificaţii.*

Mai tîrziu, s-a aşteptat mai mult de la Teodoreanu. Critica literară a remarcat în cîteva rînduri lipsa de interes a scriitorului pentru aspectele contemporane ale realităţii sociale. Pompiliu Constantinescu observa, de pildă, că „Prin Uliţa copilăriei *s-a situat printre cei dintîi scriitori tineri care s-au manifestat după război, deşi fondul operei nu reflectă nimic din preocupările agitate ale vremii"[1], în vreme ce I. Cantacuzino, vorbind despre volumele II şi III ale Medelenilor, făcea observaţia întemeiată, că acelaşi război trece prin cadrul şi atmosfera romanului „ca şi cum n-ar fi, fără să lase vreo urmă în psihologia eroilor, fără să determine nici o revizuire de conştiinţă, nici o transformare, nimic! Acest formidabil document de confruntare şi revizuire, ce putea prilejui minunat ieşirea la iveală a tuturor caracterelor, aspiraţiilor, darurilor, patimilor şi transformărilor burgheziei e complet neglijat"[2].*

---

[1] Pompiliu Constantinescu, ***I. Teodoreanu (Uliţa copilăriei, La Medeleni — Drumuri — Între vînturi),*** în ***Opere şi autori,*** Bucureşti, Editura Ancora, p. 86.

[2] Ion Cantacuzino, ***Ionel Teodoreanu, II,*** în ***România literară,*** nr. 3, 5 martie 1932, p. 3.

Să fi tras Ionel Teodoreanu în opera sa zăvoare puternice in faţa unei zone extraestetice care-i rănise fără margini sensibilitatea? Moartea, in 1918, a fratelui său, Puiuţu, plecat voluntar pentru a lupta pe frontul francez, zguduise întreaga familie şi s-ar putea să fi lăsat urme atît de adînci asupra celui mijlociu din băieţii Teodorenilor, încît el nu va mai cuteza să privească în faţă nicicînd războiul, va fi incapabil să-l retrăiască estetic

Chiar cele mai izbutite pagini ale Balului mascat, ***înfăţişînd un Iaşi al acelei perioade frămîntate, merg la suprafaţa evenimentului, nu ele, ci*** Strada Lăpuşneanu ***a lui M. Sadoveanu complinind acest gol.***

Şi totuşi, omul Teodoreanu n-a trecut cu ochii închişi pe lîngă anii premergători primei conflagraţii mondiale. Recurgem la un citat mai amplu, dintr-o cuvîntare uitată, ţinută de el cu prilejul sărbătoririi, la Iaşi, în 1931, a lui N. Iorga, surprinzătoare prin identitatea de concepţie cu cea a lui Camil Petrescu, autorul lucidului roman demistificator, Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război. ***„Societatea românească — spune Ionel Teodoreanu — înainte de intrarea în război, subt înrurirea oratoriei şi a literaturii apologetice, concepea războiul romantic: ca pe un fel de logodnă colectivă cu eroismul, cu epopeea. Aspectele eroic-decorative ale războiului închipuit camuflau suprafaţa tragică a luptei dintre oameni, pregătind marea dezamăgire şi toate dezagregările sufleteşti ale viitorului. O dată dezlănţuit, războiul a nimicit această viziune romantică, înlocuind-o aspru cu altele, realiste. Astfel, după întîile luni revelatoare, războiul s-a definit singur ca o căsătorie cu moartea. Chiar dacă armatele noastre n-ar fi suferit înfrîngeri, societatea românească, conştientă deodată de provizoratul şi fragilitatea lumii, obsedată sinistru de prezenţa morţii, încă s-ar fi posomorît; dar începură şi înfrîngerile, aducînd chiar în sufletele celor aflaţi la adăpost de moartea năpraznică a frontului, anxietatea zilei de mîine. Reînviu vechile vremi de bejenie; străbunii noştri însă, crescuţi de mici în astfel de vremi, erau poate şi mai resemnaţi, dar desigur mult mai oţeliţi, mai dîrzi. Pe cîtă vreme strănepoţii lor... adică societatea contemporană marelui război crescuse şi se transformase în vremi de tihnă, de siguranţă, de comoditate, ceea ce-i afînase, pe de o parte, dar îi şi debilitase, făcîndu-i inapţi să se acomodeze la condiţia de viaţă contingentă cu barbaria trecutului îndepărtat, nu cu civilizaţia celui recent. Ţara se topea văzînd cu***

ochii, cum slăbeşte un trup mistuit de o boală galopantă. Hotarele Moldovei refugiului deveniseră hotarele împuţinate ale ţării, hotare carbonizate de incendiul războiului. Reacţia colectivităţii captivă în aceste hotare nestatornice era ori deprimarea uscată şi amară — în genere a sărăcimii — ori efortul de a uita, înecînd, în desfătări paroxistice, asprimea viitorului. Începea un fel de îmbătrînire prematură a vieţii româneşti; viaţa îşi pierdea zîmbetul. Dacă însă cuvîntul „amar" ar putea caracteriza într-o măsură starea sufletească a societăţii de atunci, în genere, — cuvîntul „acru" numai e în stare să definească reacţia oamenilor politici faţă de evenimente. Dulceaţa lor factice, premergătoare dezlănţuirii măcelului, şi-n care războiul devenea un fel de compot patriotic, se prefăcuse în oţet ordinar"[1]*. Amplul citat, extras din paginile* Opiniei *din Iaşi şi omis de interpreţii scrisului lui Teodoreanu, este revelator şi nu mai necesită comentarii.*

Anii premergători celui de-al doilea război mondial au fost trăiţi cu aceeaşi intensitate. În 1936, Teodoreanu era conştient că „Europa e numele unui spital în care ţările aşteaptă. Fiecare frunte e palidă în faţa viitorului. Trăim spre moarte, adunîndu-ne viaţă"[2]*. Doi ani mai tîrziu, observaţiile sale asupra epocii se înmulţesc, incluzînd acum şi problema responsabilităţii scriitorilor faţă de contemporani. Ei au obligaţia de a creea nu numai o literatură constatativă, ci şi una rezolvativă. Recurgem din nou la un citat cuprinzător, pentru că şi acest articol al lui Ionel Teodoreanu, deosebit de semnificativ, a rămas îngropat, în paginile* Universului literar, *de data aceasta: „De la Caragiale — vedeţi, întrebuinţez un superlativ consacrat — şi pînă la creatorii contemporani, literatura românească a făcut — cu luciditate, ironie, sarcasm, amărăciune, revoltă şi anatemă — o contabilitate strînsă a aspectelor individuale şi colective ale societăţii româneşti. Toată literatura epică de pînă acum e un proces-verbal, redactat uneori lapidar şi incisiv — Caragiale —, alteori tumultuos şi cu năduf — Cezar Petrescu —, alteori masiv şi aspru — Liviu Rebreanu —, alteori nebulos, pasionat şi posomorît — Gib Mihăescu —, alteori delicat şi melancolic — Brătescu-Voineşti —, alteori doinit şi bucium at — marele Sadoveanu —, al oamenilor şi întîmplărilor, al faptelor, evenimentelor şi stărilor realităţii istorice, sociale, politice şi psihologice. Ne putem mîndri cu efortul de a ne defini şi cu eminenţa variată a rezultatelor acestei literaturi constatative.*

---

[1] ***Oratorul Iorga şi scriitorul Sadoveanu, rezumat al cuvîntului festiv rostit de Ionel Teodoreanu la sărbătorirea profesorului Iorga,*** în ***Opinia,*** an. XXVII, nr. 7224, 5 iunie 1931, p. 1.

[2] I. Teodoreanu, ***Prefaţă,*** în ***Arca lui Noe,*** Bucureşti, 1936, Editura Cartea Românească.

Din ea ştim ce-am fost şi ce sîntem în suprafeţele noastre. Dar asta nu-i tot. Căci marea literatură e o literatură rezolvativă". Încercînd s-o definească, i se pare a fi cea care răspunde unor semne de întrebare ale epocii, scriitorul a cărui operă „desluşeşte ceea ce viaţa nu articulase net, răspicat, prin ea însăşi, prin oamenii ei, prin faptele lor, prin evenimentele activităţii umane. Şi noi sîntem înconjuraţi de semne de întrebare — continuă Teodoreanu — pe care viaţa prin ea însăşi nu le-a rezolvat. De la război încoace, viaţa s-a desfăşurat mereu sub semnul provizoratului şi al neliniştii. Viitorul e mereu imprevizibil; oamenii de azi nu-l mai concep ca cei de odinioară, deducîndu-l prin logică, proiectîndu-l într-o durată anticipativă — ci se tem de el, fără să-l descifreze, neîndrăznind să-l presimtă. Războiul nu ne mai apare, ca vechilor generaţii — noţional — ca un accident posibil, extrinsesc normalului, ci ca o realitate iminentă, care ne macină nervii, limitîndu-ne în insomnia prezentului, dîndu-ne alternanţe de panică şi frenezii de evadare într-un absurd mîntuitor. Trăim în incertitudini, fără să avem o filozofie organic încorporată, o resemnare, o îndîrjire sau o religie eroică (...). Neadaptat la condiţiile vieţii de astăzi, clocotitoare de evenimente, sufletul nostru e bîntuit de nelinişte, căutîndu-şi o nouă structură, un nou echilibru, fără să şi le fi găsit. S-a schimbat şi se schimbă totul în jurul nostru, lăsîndu-ne nedumeriţi, zăpăciţi, înfricoşaţi şi singuri unii lîngă alţii. Unde-i literatura care să rezolve aceste semne de întrebare între care trăim? Unde-i literatura care să ne arate calea de urmat, adevărul, care să ne dea răspunsul la aceste semne de întrebare, care ne lovesc ca bicile iadului, prefăcîndu-ne viaţa într-o goană năucă? Cînd se va ivi — slavă! fiţi siguri, voi editori, voi scriitori, voi critici, că publicul va smulge-o ca pe un mesaj divin, găsindu-şi, în sfîrşit, răspunsurile la întrebări fără leac. Pe acest creator al literaturii rezolvative îl aşteaptă epoca noastră neîndestulată"[1]*. Sîntem în faţa unui impresionant apel, de o sinceritate cutremurătoare, al unui intelectual dezorientat, singur, dar nici într-un caz străin de convulsiile epocii în care trăieşte, de incertitudinile unei lumi în declin ireversibil.*

Nedumereşte cu atît mai mult această lipsă de comunicare între omul şi scriitorul Teodoreanu. Nici Tudor Ceaur Alcaz, *nici* Zdrulă şi Puhă *nu spun nimic esenţial despre drama dezlănţuită de război, deşi sînt fixate în timp în lunile premergătoare lui.*

[1] I. Teodoreanu, ***Noul Adam, Literatura constatativă şi rezolvativă,*** în ***Universul literar,*** XLVII, nr. 37, 29 octombrie 1938, p. 1 şi 4.

Romanul Să vie Bazarcă! ***are tangenţe cu acest cumplit eveniment nu prin Batişte, care participă la el, ci indirect, prin Panait Vizanti, omul chinuit, ciuntit şi sufleteşte în urma infirmităţii dobîndite în primul război mondial.***

Scriitorul a mărturisit adeseori că modalitatea sa predilectă de realizare a unei construcţii epice este aceea de a începe prin a-şi vedea personajele, abia apoi stabilind relaţiile dintre ele, conflictul romanului avîndu-şi geneza în convieţuirea şi ciocnirea eroilor. Că există în roman o potrivire exterioară a faptelor, acceptată de cititor de la început, este indubitabil. Hazardul coordonează întîmplările aranjînd întîlnirile personajelor, punîndu-le faţă în faţă, făcînd ca epicul să progreseze, iar destinele lor să alunece spre deznodămînt.

Motivul central al romanului este prietenia dintre bărbaţi, tulburată de apariţia unei femei. Bărbaţii sînt Panait Vizanti şi Batişte Condor, ploieşteni, colegi de liceu în adolescenţă, combatanţi ce s-au distins în primul război mondial, îndrăgostiţi de aceeaşi fată, după ce unul mai era doar un invalid glorios şi sculptor mediocru, iar celălalt îşi continua ascensiunea militară, devenind celebritate naţională. Blonda Sigrid, înşelată de aparenţe, îl alege pe cel dintîi, căsătorindu-se cu el şi rămînînd vreme îndelungată doar prietena duioasă a celuilalt. Moartea ei — accident? sinucidere? — este învăluită în taină şi fiecare în parte îl socoteşte — în tăcere — vinovat pe celălalt de sfîrşitul tragic al femeii. Acest lucru îi apropie mai mult. Cei doi se caută cu înverşunare, pentru a citi unul în ochii celuilalt adevărul despre cele bănuite doar, niciodată formulate în cuvinte acuzatoare. Apariţia unei fete, uimitor de asemănătoare lui Sigrid, strică acest echilibru fragil şi prietenii se înfruntă, disputîndu-şi-o.

Romanul porneşte de la un triunghi, al unui prezent, avînd un timp alături umbra unui alt triunghi, al trecutului. În primele capitole, cele două personaje feminine se suprapun, printr-o similitudine izbitoare pentru toţi. De aici şi numele, cu rezonanţe apropiate, pe care Batişte i-l dă necunoscutei întîlnite pe şoseaua Bucureşti—Ploieşti: Ingrid „adică în amintirea lui Sigrid", cum şi-l va explica mai apoi Vizanti. Curînd apar însă notele diferenţiale, generate de biografii deosebite, de structuri interioare particulare. Fata din Şiria, studentă la Drept, devine ea însăşi, Alba, înlocuind-o total pe Sigrid, nemaiamintindu-le-o celor doi. Abia în acest moment, descoperind-o cu uimire, bărbaţii desluşesc dimensiunile reale ale propriilor construcţii sufleteşti.

Dispare conturul de abur, taina apăsătoare, niciodată scrutată cu îndrăzneală. Vizanti va dori să reia viaţa, din momentul mai vechii întîlniri cu Sigrid, refăcînd-o fără greşelile „atelierului", de data aceasta. Batişte vă înţelege, prin comparaţie, că ceea ce simţise pentru blonda suedeză fusese prietenie, nevoia de a o ocroti, nicidecum dragoste.

Personajul asupra căruia scriitorul întîrzie mai mult este Panait Vizanti. Prin el, în mai mare măsură decît prin Alba David, Ionel Teodoreanu realizează interesante pagini de analiză psihologică, în ciuda faptului că, pe alocuri, este pîndită de prjmejdia grandilocvenţei supărătoare, a melodramatismului jenant sau a morbidului de calitate îndoielnică. Invalid din 1916, Vizanti trăieşte un acut sentiment de inferioritate, pe toate planurile. Mărturisindu-se Albei, afirmă: „Vreau să uit că am sperat în viaţă, în faptă, în artă, în dragoste, în prietenie, în Dumnezeu, — şi că toate m-au înşelat". La drept vorbind, n-a crezut niciodată în nimic. Faptele eroice le-a săvîrşit, înfruntînd verosimilul, din dorinţa de a-i ului pe cei din jur; iubirea pentru Sigrid izvorîse din vanitate, vrînd să-şi demonstreze sieşi, dar şi celui ce-i era ca un frate, că el este alesul, în ciuda infirmităţii de care nu uită nici o clipă; prietenia va fi existat în anii liceali, dar se transformase, cu timpul, în nevoia de a-l avea alături pe acelaşi Batişte, pentru a-l pîndi şi sfida, gustînd o vreme satisfacţia de a-l fi lipsit de Sigrid. Cît despre artă, nici aici nu s-a realizat plenar, nesuportînd concurenţa nimănui, neştiind să i se dăruiască, făcînd din atelier, la un moment dat, doar locul întîlnirilor cu iubite ocazionale. Violent, impulsiv, suferind de un exces de autoritate, trăieşte, pînă la întîlnirea cu Alba, o ratare lentă, dar sigură. Închipuirea îi este biciuită de viziuni halucinante ale unei iubiri posibile între Batişte, — „gloriosul Batişte" — şi suava „floare-albastră", Sigrid. Iluzia se ţese din frînturi de realitate, iar gelozia tîrzie, de după moartea lui Sigrid, se potenţează tot prin orgoliu rănit. Nu mai era gelos retrospectiv pe Batişte, pierzîndu-şi unica certitudine — cu sentimentul şi mai intim că exagerează, că face pesimism, că-şi creează singur, într-un moment de marasm, motive de suferinţă, ca să-şi deie o distracţie morbidă, cum ar fi aţîţarea unei dureri care nu te lasă să dormi. Acum, depăşind cu mult umilinţa unei gelozii, ajunsese la calvarul certitudinii că nici măcar atît nu i se poate acorda, de vreme ce Batişte refuzase să-l înşele, nu din cauza amiciţiei, ci numai fiindcă Sigrid nu-i plăcea.

„Bună pentru Vizanti Dar nu şi pentru Batişte". Şi mai departe; „Ar fi muşcat cu dinţii din el: într-atît îl ura, văzînd în el sinteza tuturor adversităţilor care făceau într-adevăr din el un invalid, un nevolnic, un infirm".

Spre deosebire de „marele Batişte", care are o supărătoare suficienţă şi uniformitate, Vizanti se defineşte şi prin trăsături contrare notei sale dominante, generate de infirmitate. Există în el si o pornire spre dragoste, prietenie, bunătate, apropiere de oameni, şi orice mijloace i se par binevenite pentru a le dobîndi nădăjduind să-şi ispăşească apoi vina prin purificare. Afirmaţia autorului că „nimeni nu-i numai asta — ce cred alţii despre el, sau chiar ce crede el însuşi. Fiecare e asta şi asta şi aialaltă puţintel. Fiecare e nuanţat în aparenta unitate a individualităţii lui, de o pluralitate succesivă care-l face divers" îi rezumă personajul, iar concluziile Albei subliniază ideea: „Bietul Panait Vizanti, vorbi ea limpede, uman, direct, luîndu-i vorba începută. E un ticălos, dar şi un biet om".

Romanul este construit pe două coordonate temporale. Oprirea „la poarta cu doi brazi, mari ca din poala muntelui, a unei îndepărtate case de altădată, care albea [...] sub un cer de dulce pastel provincial, cu felinar în faţă, cerdac, pod, grajd, hambare şi o mie şi una de lemnării albastre şi întunecate, alcătuind un fel de mare obraz al unei lumi aproape scufundate" este începutul unei întoarceri în trecut. Îl regăsim pe Teodoreanu, evocînd o lume apusă, fără determinări istorice, descriind odăi vechi, în care pluteşte „a fost odată", evocîndu-le visător, nostalgic, aproape feminin. „S-auzea necontenit ritmul ceasului, dar nu ca la Bucureşti, ci ca într-un adînc, c-un fel de solemnitate, spunînd parcă o rugăciune într-o mînăstire a timpului". Dacă, în mod obişnuit îl preocupă prea puţin vestimentaţia personajelor „prezente", reţinîndu-le prin trăsături fizice generale, în momentul în care, de pildă, se apropie de dulapul lui Sigrid, de rochiile ei de odinioară, devine de o receptivitate maximă descriindu-le pictural, tactil, simţindu-le parfumul veşted, îndu-ioşat de nota lor desuetă. Că nu este un capriciu, ci o constantă a sensibilităţii sale, ne-o demonstrează reluarea motivului într-o Elegie *din volumul* La porţile nopţii. *Versurile evocatoare a unei necunoscute ce cutreieră casa pustie acum sînt gemene cu atîtea din paginile romanului* Să vie Bazarcă!

„Straiele ei de tafta, catifea şi mătasă
Nu mai foşnesc,
Toropite de muzici, lectură şi vis
Irizind vaporosul parfum de iris
În transparenţe albastre de vas chinezesc.
În dulapul cu scame de molii, baluri atîrnă sleite, uscate.
Toamna gîtuie toate,
Fumegă moale păianjeni
Timpul cu gingii mîncate
Leneş macină toate".

Dintr-un astfel de univers, peste care pluteşte umbra tulburătoare a lui Sigrid, în roman, se poate evada spre viaţă doar pe trei porţi: prin iubire — şi ea îi va fi refuzată lui Vizanti, mîntuindu-l doar pe Batişte, — prin petrecere, „Să vie Bazarcă!", lăutarul meşter aducînd uitare, sau ascuţind vechile dureri, făcîndu-i pe cei cutremuraţi de struna sa vrăjită să mai poată simţi bucurie sau amărăciune, omeneşte, — şi prin război, înţeles şi ca prilej de eroism, de solidaritate umană, dar şi ca o „idioţie".

Prezentul se realizează mai ales prin Alba David, atunci cînd se află dincolo de această insulă a lui Robinson Crusoe, care este casa lui Vizanti, izolată, însingurată în Ploieştii războiului.

Figurile prietenilor, sosiţi o dată cu Bazarcă — ţiganul lăutar, aplecat nu numai asupra strunelor, dar şi asupra sufletelor celor veniţi la „cheful bărbaţilor", nu sînt lipsite de pitoresc, realizîndu-se astfel şi o subtilă legătură între cele două planuri temporale. Ei au cunoscut-o şi pe Sigrid, cea de altădată, o privesc cu uimire şi pe Alba, cea de acum. Suedeza nu le tulburase niciînd petrecerile îndelungi, în vreme ce noua venită îi obligă la tăceri şi cenzuri, întunecîndu-le vinul. Îl recunoaştem în aceste pagini pe Teodoreanu, cel care asemeni lui Cezar Petrescu în La Paradis General, ***făcea apologia vinului cu taifas, a existenţei epicureice, schiţînd cu mişcări sigure siluete de băutori neobosiţi, plăcîndu-le mai mult să se asculte, decît să asculte, evocînd eliptic şi concomitent, într-o veselă zarvă, întîmplări din tinereţe, izolîndu-se de orice înseamnă prezent, schimbînd replici spumoase şi fără adîncime.***

Romanul are o simetrie ce conferă compoziţiei o anumită rotunjime. Reţinem figura episodică a ţigăncii bătrîne din primele pagini. „Smolit rubinie, cu salbe şi brăţări zornăitoare, cozi de prună afumată, jeg de şatră măslinie şi dinţi de domniţă (bună-dimineaţa, dinţi albi), răsări ca din verdele primăverii, drăceşte vie, — uliu". Ea o împinge spre moarte, cu acel „Du-te", pe fata obosită de adversităţile vieţii. În final, tot o ţigancă, de data asta tînără, cu ghiocei în mînă, cu „buze roşii ca miezul piersicii şi păr ca de mangal" îi aduce dezlegarea, eliberînd-o dintr-o inerţie prelungită.

Epilogul, deşi sub semnul morţii — bombardamentul, „epilepsia noului Apocalips", războiul ce nu s-a încheiat, — este un imn închinat vieţii atotbiruitoare, dragostei.

Romanul are, cu certitudine, un aer anacronic, cum de altfel îl au toate scrierile în proză ale lui Ionel Teodoreanu de după 1940, cu excepţia acelei admirabile Mese a umbrelor. *Dinu Pillat făcea următoarea remarcă: „Nu l-am simţit cu nici un prilej nemulţumit de el însuşi, sesizîndu-se cumva că sfîrşise prin a ajunge la un fel de manierism al propriei formule de creaţie. Furat de uşurinţa vervei sale lirice, îşi confabula romanele cu o lipsă de spirit autocritic tot mai pronunţată cu vîrsta"*[1]*. Credem că, de fapt, lucrurile stau altfel. Scriitorul este pe deplin conştient de impasul în care se află, deşi mai oscilează între doi poli. Cel care, în 1945, putea vorbi despre sine, ca despre altul, spunînd: „Îl ştiam pe Ionel stăpînit de egoismul talentului său. Şi-a agonisit ceva provizii de viaţă din copilărie şi tinereţe, din care talentul lui se hrăneşte — deseori trişînd liric — fără ca să mai participe la viaţă efectiv, direct, hrănindu-şi rădăcinile talentului cu rănile omului"*[2] *nu este lipsit de luciditate. Asemeni unui păpuşar, care a desfătat ani de zile generaţii întregi cu minunile sale, dar îşi dă seama că vremurile au nevoie de altceva, îşi va strînge geamantanul cu recuzite, de atîtea ori reluate, şi fără să-şi mărturisească, din mîndrie, retragerea, va trece în umbră cu discreţie.* Să vie Bazarcă! *este un spectacol de adio, nu cel mai izbutit, dar recapitulînd în multe note pe cele foarte frumoase ale altor ani.*

Pe de altă parte, scriitorul nu capitulează. Există în romanul Zdrulă şi Puhă *un personaj căruia îi putem conferi valoare simbolică. Exasperat că oamenii nu ştiu să vorbească, să-şi exprime nuanţat bucuriile sau durerile, el devine „negustor de cuvinte".*

---

[1] Dinu Pillat, ***Ionel Teodoreanu,*** în ***Mozaic istorico-literar secolul XX,*** Bucureşti, 1969, E.P.L., p. 198—199.

[2] I. Teodoreanu, manuscris 10762, B.C.S. Bucureşti.

Teodoreanu, unul din cei mai înzestraţi scriitori români în a „spune" într-o minunată limbă românească ceea ce simte, se va, mai bucura de cuvinte ani întregi, dînd viaţă, după renunţarea la proză, acelor neuitate poeme din La porţile nopţii. ***Că era deplin conştient de valoarea lor este o certitudine. „Ionel — va spune el — şi-a depăşit hotarul de aplauze al talentului, de care a făcut atîta abuz sterp — intrînd în acea zonă gravă a suferinţei omului, unde vorbele sînt vinete şi amare ca undele mărilor"[1].***

SILVIA TOMUŞ

[1] ibidem.

Notă asupra ediţiei

Ediţia de faţă a romanului inedit Să vie Bazarcă! ***de Ionel Teodoreanu are la bază manuscrisul aflat la Biblioteca Centrală de Stat din Bucureşti. Acesta a fost predat de către autor, în 1947, editurii Forum, unde apăruse şi*** Masa umbrelor. ***O dată cu desfiinţarea editurii, i s-a pierdut urma, singură soţia scriitorului, doamna Ştefana Velisar Teodoreanu, mai amintindu-şi de manuscrisul socotit pierdut. Faptul este consemnat în acest sens şi de Nicolae Ciobanu, în monografia consacrată lui I. Teodoreanu.***

Manuscrisul pe care l-am descoperit cuprinde 128 de foi — de fapt, 130, pentru că, din greşeală, paginile 78 şi 112 sînt numerotate de două ori — scrise de obicei pe o singură faţă. Uneori apar intercalări în text şi trimiterea se face pe verso, la pagini nenumerotate. Se mai adaugă trei pagini de titlu, pentru cele trei părţi ale romanului.

Stabilirea textului n-a fost anevoioasă, pentru că manuscrisul este, cu rare excepţii, perfect lizibil, deşi a fost scris cu creionul. Scrierea este completă, purtînd şi datele elaborării ei (3—20 august 1947).

Am fixat următoarele principii de lucru:

Am omis cuvinte sau pasaje mai ample, la care scriitorul însuşi renunţase, barîndu-le cu creionul.

Foarte adeseori apar în text dublete, care dau impresia că nici autorul n-a optat pentru o formă ultimă, urmînd să revină pentru fixarea expresiei definitive. În aceste cazuri, ne-am oprit aproape întotdeauna asupra celui de-al doilea termen, aflat deasupra textului prim, părîndu-ni-se mai expresiv. Variantele neutilizate de noi le-am dat la sfîrşitul romanului, cu indicarea paginilor de manuscris unde se găsesc.

Greşelile din manuscris, evidente scăpări sau inconsecvenţe onomastice, au fost corectate, dîndu-se în subsol forma originară.

Am intervenit în punctuaţie şi în punerea de acord a textului cu normele ortografice în vigoare.

În schimb, am păstrat numeroase fonetisme ce-i sînt specifice, precum: cîne, mîne, pîne, tinereţă, politeţă, frumuseţă, juneţă, ştofă, vrîstă, vra să zică, desperare, musteţi. De asemenea, n-am schimbat unele forme verbale, prezente astfel şi în alte scrieri

(se-ncordă le-ncleştă, autorizâ, iesă, cetise). S-au păstrat nemodificate şi forme arhaice sau regionale ale unor substantive ca jerbie, evantalii, corvadă, sau adjective — zmultă, ori adverbe — zmuncit.

Titlurile celor trei părţi respectă forma asupra căreia s-a fixat autorul, după ce a renunţat la cîteva variante. Astfel, partea întîi este Dimineaţa lui Ingrid, ***şi nu Începutul lui Ingrid, Bîrlogul Lupilor, Comandorul Batişte, Rochia de tafta, Foşnetul, Naşterea lui Ingrid, Astfel s-a născut Ingrid. Partea a II-a:*** Noaptea lui Sigrid, ***şi nu Meandre, Seara lui Sigrid sau Amurgul lui Sigrid. Partea a III-a:*** Omul începuse să vorbească singur, ***nu Tainele bărbaţilor.***

În sfîrşit, versurile înserate de Ionel Teodoreanu în textul romanului, notate din memorie şi întotdeauna aproximativ, au fost corectate după următoarele ediţii:

Stephane Mallarmé, Apparition, în Oeuvres completes, ***Bibliotheque de la Pleiade, Ed. Gallimard, 1945, p. 30.***

George Bacovia, Altfel, ***în*** Poezii, E.S.P.L.A., 1958, p. 57.

George Topîrceanu, Rapsodii de toamnă, ***în*** Opere, ***vol. 1, E.S.P.L.A., 1955, p. 105.***

Mihai Eminescu, Floare albastră, în Poezii, E.S.P.L.A., 1958, p. 46.

François Villon, Le Lais François, Villons dit Le petit testament, ***în*** Oeuvres de Fr. Villon, ***Paris, Librairie des bibliophiles, Ed. Flammarion-Successeur, p. 7—8.***

Mulţumesc călduros, pe această cale, lui Mircea Zaciu, fără al cărui ajutor şi entuziasm romanul acesta ar fi întîrziat să apară.

S. T

SĂ VIE BAZARCĂ!

Partea I

DIMINEAŢA LUI INGRID

Cap. I

În vînt, în vîntul de primăvară, de primăvară crudă, tînără, arzător verde, — haina femeilor nu mai era vesmînt care acopere şi ascunde, ci flacără, răsucire, tresăltare nervoasă, unduire[1], spirală dezlănţuită. Cele tinere izbucneau sculptural în pîlpîirea fustelor, ca marmura Victoriei din Samotrace, — vîntul amesteca fulgerile soarelui cu strălucirea frunzelor, a ierburilor şi albăstrimea cerului, într-un tumult de topaze, jasp şi cobalt. Nimic nu dormea. Totul era dincolo de somn, ca în larg de mare stîrnită, asemeni valului, spumelor, pînzelor, avîntîndu-se, clătinîndu-se, ţîşnind, fluturînd într-o ondulată şi ascuţită plutire în verdea primăvară nouă.

În coşurile ţigăncilor, din răspîntie-n răspîntie, ca un vînăt de furtună, dar cu frăgezimi înfiorate de azur în zori, — toporaşii, uzii toporaşi, miraţii, naivii, privirea de copil a florilor de primăvară.

— Hai la toporaşii — toporaşii!

Toparaşii de azur vînăt, ţigăncile cu mîna de lut ars, fum acrişor de frunze din ani vechi, — şi vîntul, vîntul în soare, vîntul în frunze, vîntul în ierburi, vîntul în fustele detunate, răsucite pînă peste genunchi.

Ţiganca smolit rubinie, cu salbe şi brăţare zornăitoare, cozi de prună afumată, jeg de şatră măslinie şi dinţi de Domniţă (bună-dimineaţa, dinţi albi), răsări ca din verdele primăverii, drăceşte vie, — uliu.

— Să-ţi ghicească baba, dă inimă, dă daruri, dă întîlniri în drum, dă pagube, dă vătămături, dă una şi dă alta şi dă tot ce vrei şi-ţi pofteşte inima, că frumoasă eşti, că ochioasă eşti, că tînără eşti şi te şi văd împărătească în braţele ăluia de-l aştepţi....

Fata bălană era atît de dusă-n gîndul ei şi-n tot vîntul care i-l fura, jucîndu-i-l pe frunze şi pe ierburi pînă-n ceruri, încît se lăsă cuprinsă şi cetită de ţigancă în palma desfăcută. Începu bodogăneala interogativă a ghicitului, cu opriri galeşe, cu vorbe în două luntre, cu ocoluri, cu

fereli, cu tumbe-n glas şi întunecimi iscoditoare de sub gene.

Şi totuşi, deodată, văzu ceva, nu pricepu şi izbucni:

— Zi! De ce-ţi schimbi numele: uite, s-arată: iei nume nou. Dar nu te măriţi cu inel, că nu-l văd lucind. O fi ceva cu poliţia? O fi ceva cu răsuceală, cu răscoală? Zi, ce? Că-ţi spune şi baba mai mult. Dă-i un bob, că-ţi întoarce ea un spic.

Dar fata, cu ochi şi mai albaştri alături de ţiganca de cafea amară, nu auzea şi poate nici nu vedea că uneori în ochii ei plutea golul lunar al orbilor. O bubuia un glas: atît. Restul era ca din somn, cu transparenţe[2] de visuri.

— Văzuşi? Văzuşi? Mai zi ceva! Ce-mi dai, frumoaso, mînca-te-aş? Dă-i babei, că ţi-a împodobit urechea cu felurimi de veşti, să-şi umple şi baba luleaua, că i-au crescut ciuperci babei în lulea de atîta sărăcie[3].

Fata bălană ridică din umeri.

— Ţi-aş da, dar n-am, — murmură ea cu buze spuzite şi cu moale lehamite.

Şi iar porni în fruntea vîntului. Ţiganca o urmări ca un vîrtej de gunoaie, bodogănind-o şi afurisind-o cu întunecate şi pocite vorbe. Pînă cînd, sătulă, o lepădă vînturilor, c-un scuipat şi-un: „du-te naibii”.

Du-te!

Se ducea, fără să ştie unde şi de ce. Era atît de lihnită de foame, încît primăvara i se legăna în ochi ca o corabie.

Trecuse de Fîntîna Mioriţei şi de Lacuri.

Era singură, ca pe ceea lume.

Dacă nu un drumeţ cu trup şi chip, ci un glas ar fi întrebat-o (cum s-o fi întîmplînd în lumea albăstrimilor troienite, unde nu-i nici întristare, nici suspin).

— Unde te duci?

I-ar fi răspuns cu glasul gîndului:

— Mă duc la Dumnezeu, să-i spun că mor de foame, că mor, că vreau să mor, că m-am săturat de viaţă şi de oameni. Mor! Ăsta e cuvîntul vieţii mele.

Gîndit, din bătaia inimii pînă-n golul craniului, cuvîntul negru era mai înalt decît plopii verzi ai primăverii.

Dar unde era?

Ieşise din Bucureşti, — ca un om grăbit, ca un om care pleacă. Şi de ce pleca? Şi unde pleca? De ce-şi mai chinuia picioarele? (Cînd era mică, tot aşa mergea în „fruntea vînturilor", cu mingea sau cu cercul, vorbind singură, mîndră de armata din urmă, uitînd că e de o şchioapă, socotindu-se mai uriaşă decît munţii).

Se opri la marginea drumului, fără trecut şi fără viitor, în secunda mereu schimbată şi totuşi aceeaşi.

Treceau automobile spre munţi.

Era sîmbătă: ziua plecărilor din Bucureşti.

Îşi aminti deodată de mîna întinsă a cerşetorilor. Sigur! E aşa de simplu! Întinzi mîna şi cineva îţi dă... Obolul, aşa se cheamă.

Cerşetor? Ei şi? Ca moţii.

Nu-i era ruşine: îi era lene. Nu mai cerea pîne. Cerea somn. Şi să urască-i era lene. Dacă ar fi avut în mînă o bombă în stare să arunce în aer toată Valea Prahovei, cu Sinaia meselor verzi, ar fi lăsat-o să doarmă în mîna ei închisă. Nu că-i iubea pe oameni, dar îi era lene să-i urască. Se despărţise de ei. Stătea pe marginea lor, pe malul vieţii, privindu-i cum curg în automobile elegant[4] lăcuite, zîmbitori, ghiftuiţi, fălcoşi şi rumeni, bine îmbrăcaţi, fumegînd nicotină scumpă[5], cu sclipiri pe degete, blănuri albastre şi lene cu patru roţi de cauciuc.

Era singură, ca un far între vînturi amare.

Blondă, cu păr amestecat din două ape, una castanie, alta aurie, cu ochi albaştri, trup avîntat (nimeni n-ar fi crezut că-i deznădăjduit de flămîndă), într-o rochie de stambă proastă, cu picioarele goale în sandale tocite. Dar era atîta dimineaţă în tinereţa ei şi atîta miere în culoare, că ochiul care o cerceta nu putea ajunge pînă la foamea trupului şi întunecata lene a sufletului.

Şi vîntul mereu o învăluia, fîlfîind-o parcă, înlocuindu-i voinţa amorţită cu ademeniri şi îndemnuri venite din zvîcnirile de inimă nebună ale vîntului.

Şî totuşi, şi totuşi, pămîntul fulgerat de primăvară, cu ţărînele lui, deschise a floare, cu cerul lui răsunător

albastru, cu soarele lui de aur adînc şi cu aromele şi suflările fulgerătoare ale vîntului, — era fioros de frumos.

Viaţa! Moartea! Mugeau sirene de vapoare în cuvintele alăturate.

Numele cui e Anna Carenina? numele în care a rămas un ţipăt. Al cuiva care a fost? sau al nimănui?

Roţi care trec, trec, trec... Şi-s oameni, nu-s roţi, şi la fel te calcă. Ah! ţipătul locomotivelor! Ce adevăr e în ţipăt!

Du-te!

Ţiganca!

Se duse ascuţit înainte; cu vîntul, ca urmărită de ţigancă.

Automobilul cafeniu gemu, scrîşni şi scîrţîi, frînat năpraznic, — cosit.

— Ce faci, femeie? izbucni cu clocot de sudalmă glasul şoferului.

Dar omul de la spate, deşi descumpănit de clocotul opririi, — cu soare şi cu vin în „Ce-am avut şi ce-am pierdut" al feţii zîmbitoare, deschise uşa, întinse mîna şi, fără mirare, ca şi cum ar fi venit exact la întîlnire, spuse, parcă recunoscînd-o:

— Poftim.

Se sui stupid, c-un nou gol în stomac şi cu genunchii moi. Automobilul era decapotat. Avu ciudata impresie că s-a trezit într-o casă fără tavan, după un cutremur de pămînt, în fulguranţa unei lumini copleşitoare, într-o cascadă de moloz şi tencuială. Clipea năuc. Vîntul o bătea din toate părţile. O motocicletă trecu detunător, lăsînd fum ca un revolver după împuşcătură[6].

Porniră zmuncit.

— Dar cine eşti dumneata? îl întrebă fata clipind mereu, ţinîndu-şi părul cu toată întinderea palmelor, neştiind bine: vorbeşte cu glas tare ca să vadă dacă-i trează? sau vrea să spuie ceva cuiva?

— Un om, — răspunse filozofal omul întîlnit sub cerul şi în vîntul acelei clipe.

Făcu o pauză interogativă, cu tîmpla înclinată, ca un violonist care şi-a sunat o strună, meditîndu-i sunetul.

Apoi, dădu din cap cu regăsire, cu încuviinţare şi c-o expresie hilar indulgentă.

— Un om beat.

Şi faţa i se acoperi de creţurile marelui zîmbet al vinului, în timp ce degetul arătător se ridică în sus cu luare aminte, ca după un: dixi!

Cap. II

Într-un automobil închis, fără îndoială c-ar fi adormit cuprinsă de un leşin copleşitor, ca degeraţii. Era sleită. Depăşise foamea. Se afunda într-un adînc de lene fără de întoarcere. Dar puterea luminii (cerul tot strălucea ca un soare albastru) şi nebunia vîntului n-o lăsau.

Cu pocnete de mătase şi fîşniri prelungi, vîntul îi suna în urechi, fărînd-o să tresară. Îl avea în păr, pe frunte şi în tîmple. Şuviţele de păr se zvîrcoleau ca limbile focului, fusta se umfla cu dospiri demente de explozie, vîntul îi intra prin mîneci, suflîndu-i subţiorile, alunecînd pe trup, elastic, şerpuitor, fulgerător, făcîndu-i brăţare, şiraguri, cingători, nedîndu-i răgaz nici să respire, suflînd-o, sculptînd-o cu trezie.

Şi mirosea atît de intens a frunză-n soare, că parcă se ivea salin, în spaţiul vast strălucitor, mirosul ud al mărilor[7].

Cer! Mare! Tot una! Vaste străluciri vinete întrezărite printre gene la hotarul somnului.

Vra să zică trăia!

Totul era în frunză şi în iarbă, ca sunat — verde, sopran[8] verde, de degetul primăverii.

Ceea ce se întîmpla în ea era atît de nebulos şi oarecum feeric, încît simţea înlăuntru, în abisul numit suflet[9], ceea ce vezi în nopţile de august pe cer: ploaia de stele. Aşa se desprindeau un fel de exclamaţii luminoase, gînduri oarecum, alunecînd prelung, parcă, şi trist, sfîşietor

de trist, şi parcă şi frumos, sfîşietor de frumos. Totul era rănit. Şi primăvara tot un fel de rană era.

Ar fi plins, — dar încă nu putea. Osteneala-i[10] închidea şi lacrimile, oprindu-le să vie cu răcoarea lor limpede căzătoare.

Dar ce se întîmplase?

Aa! Era în automobilul „omului beat"!

Lăsîndu-şi pletele subit în voia vîntului, îşi acoperi genunchii goi cu poala fustei. Dar nimic nu asculta de porunca mînilor. Numai voia vîntului era stăpînă, aşa că de îndată răzvrătirea începu în alte locuri. Luptă cu ea, acoperidu-se cu mînile, cînd într-o parte, cînd într-alta, încrucişîndu-şi uneori braţele pe piept, cînd tăria vîntului o înfrigura pînă la fior de frig, încreţindu-i pielea ca la începutul iernii.

Se trezi deodată cu-n pled în spate, pus cu bunăvoinţă, dar şi cu neîndemînare, însă pe deasupra şi autoritar, aproape categoric, fără replică.

Dădu din cap c-un fel de mulţumire mută, resemnîndu-se să-i fie bine, fără să privească alături, şi se înfăşură strîns, împachetîndu-se oarecum de la genunchi în sus în neaşteptata binefacere[11].

Astfel o cuprinse căldura, cu încetul, izolîndu-i trupul! de zbuciumul vîntului, dîndu-i senzaţia unui adăpost, a unei stabilităţi, — a unui început de cămin.

Şi deodată-i veni un gînd cu „miau" şi se simţi (incredibil de absurd) zîmbind.

Iată gîndul: Cînd era mică, descoperise odată lîngă un zaplaz cu castane de toamnă şi un ochi de floarea-soarelui (probabil lîngă un cimitir) un pui de pisică lepădat. Răsărea luna rotund şi enorm şi el, pisicul, era mic, singur şi zburlit ca un scai. Mieuna după o mamă cu miau. Nu era mai mult decît un pui de vrabie. Îl luase, — bineînţeles, măgulită să fie şi ea mama cuiva. Acasă însă, de la uşă, începuse drama. Că ce-i asta? Ce, asta le mai trebuie? Că de unde lapte şi pentru pisici găsite, cînd nu-i de ajuns pentru ai casei? Că murdăria cine are să i-o mai şteargă?

Vai de capul ei ce păţise şi cît pătimise ca să-l ţie acasă pe pisicul fălcos, căpăţînos, obraznic, sac fără fund la mîncare, mieunînd boiereşte pentru orice nevoie, suindu-li-se

în cap şi făcînd numai şotii. Şi nici nu prindea şoareci, măcar. Îl chema Ghiţă-pisicul. Murise motan bătrîn, privit cam chiondorîş de ai casei, dar totuşi îngăduit ca un fel de rudă năbădăioasă[12].

De asta zîmbise.

Acum ea era culeasă, ca şi odinioară Ghiţă...

Pledul pogorît pe neaşteptate[13] pe spinarea ei înfrigurată îi dădea un fel de drept la optimism. Omul beat era totuşi ceva mai om decît ceilalţi oameni. O luase fără s-o calce cu roţile, fără s-o întrebe şi fără să-i ceară nimic.

Dar de ce o luase? Treaba lui. O luase pur şi simplu. Miau? Ea era Ghiţă, el era ea, copilăria ei. O ridicase tot de lîngă un cimitir. Deci îşi asumase răspunderea ei. Deci trebuia să-i dea de mîncare.

Da! De mîncare.

Avu deodată certitudinea splendidă, feerică, a ospăţului. Inima-i săltă înalt, ca o minge aruncată de o mînă de copil de la etaj...

Şi dori subit să ajungă.

Unde?

Se înnoură din nou. Era înconjurată de prăpastie, de vid.

Iar o bătu vîntul. Iar cădea fără fund. Iar se înnegrea lumina, ca o scrisoare arsă înainte de a o fi cetit.

— Ia spune-mi, omule, de ce te zbuciumi atîta?

Ea era „omul”. Tresări un pic, auzind glasul de lîngă ea. Întoarse capul. O priveau doi ochi albaştri: de broscoi, gîndi ea, văzîndu-i cam bulbucaţi. Ridică din umeri. În vîntul mare, şuviţele de păr o băteau ca o ploaie. Se desfăcu din pled, descoperindu-şi obrazul către cel care o privea. Era un om mare, voinic, cu nas puternic, frunte lată, gură mare, la pieptul căruia puteai găsi adăpost. O privea altfel decît bărbaţii întîlniţi pînă atunci. Ceilalţi, cînd o măsurau, îi dădeau senzaţia penibilă a trupului: sîni, coapse, pulpe în aşa măsură, încît niciodată nu se simţea de ajuns de îmbrăcată pentru astfel de priviri. Acesta, dimpotrivă, îi dădea senzaţia nudă a sufletului. La asta se uita cu ochii lui lunar albaştri, mici, sfredelitori. Nu părea să fie beat. Atît numai că zîmbea, — un

creţ de zîmbet îi acoperea mereu faţa de marinar. De marinar? De ce? Bătut de vînturi. Smolit. Marinar, vînător, aşa ceva.

Îl privea: din vînt, cu ochi albaştri.

O privea: tot din vînt şi tot cu ochi albaştri, dar turn, cu labe mari, un fel de urs, cu păr tuns scurt, în perie. Era descoperit. Nu ştiu de ce, părea comic — simpatic comic[14].

Îi veni să zîmbească. Închise ochii. Cînd îi redeschise îl revăzu la fel. Parcă n-o privea. Parcă o cetea.

Îşi aminti de ţigancă şi iar se strînse în pled, ghemuindu-şi spinarea.

El o lăsă în pace. Scoase o lulea şi o brichetă militărească şi cu o nebănuită iscusinţă o aprinse, pufăind adînc. O învălui şi pe ea fumul ca de frunze de toamnă al pipei. Cu asta începea un fel de intimitate. Ochii ei îl urmăreau silabisind oarecum tot ce făcea. Era aşa de mare alături de ea, proiectat pe cerul arzător albastru şi primăvară arzător verde, de parcă-l vedea sub lupă sau într-un prim plan exagerat pe un ecran de cinematograf. Niciodată nu fusese atît de aproape de un bărbat străin. Îi simţea mirosul indefinit de viu, de bărbat, în care intra, desigur, şi mirosul de pipă, dar şi altăceva: puternic, opac, care se înterpunea între ea şi mirosul neliniştitor al primăverii, dîndu-i o limită şi o linişte.

Îi venea să-l întrebe cu dojană, ca şi cum s-ar fi ponegrit singur: „De ce-ai spus că eşti beat?" Dar nu putea să deschidă buzele.

Nici vorbă că trecuse de patruzeci de ani: om în toată puterea vrîstei. Sclipea a alb, ca un Balcic în soare. Bărbat.

Îl simţea mare, greu, puternic, — cum un copac e copac. Cu totul altăceva decît ce era ea. Poate că şi mirosea ca lemnul unui copac, — nu parfum, miros: de pădure.

Dar ea? Ea ce era?

Se simţi deodată atît de femeie, încît se roşi, părîndu-i rău (cu o intensitate absurdă, ca tot ce se întîmpla), că nu-i îmbrăcată ca lumea. Într-adevăr, cu pledul în spate, cu pletele-n ochi şi-n vînt, era un fel de paparudă zmultă. Închise ochii, — oarecum acoperindu-se cu pleoapele.

— În definitiv, de ce nu te-ar chema Ingrid?

Îl privi din nou cu ochii ei nordici, — ascultînd.

— Ar putea să te cheme Margareta Ionescu, sau Eleonora Ştefănescu, sau Sofica Marinescu, sau Despina Bărbulescu. Dar după culoarea părului, a ochilor şi a obrajilor te cheamă Ingrid. Ştii?

Ea zîmbi, cu nările puţin despicate rubiniu în tăria soarelui.

— Aşadar, Ingrid. Pe mine, dacă te interesează, mă cheamă Batişte. Nu-s rudă cu strada Batişte. Cu nici o stradă, de altfel, nu-s rudă. Familia mea e sus, pe deasupra caselor, mai sus decît motanii şi coşurile, pe lîngă nouri, cît mai înalt.

Vorbea grav, fără intenţii aparente de haz, de glumă, — dar Ingrid zîmbi. El continuă, albăstrit de fumul pipei (avea dinţi cam gălbui, mari şi afumaţi, de vechi fumător nărăvit).

— Nu te vei sinucide, vorbi el, cu o bizară emoţie în glas.

Ea tresări tare, privindu-l speriat.

— Nu, Ingrid. Dorinţa ta de moarte e ceva aparent... adică a fost.

— Da? întrebă pur şi naiv, cum sună un cristal atins.

— Sigur

O bătu cu vasta (aşa gîndi ea) lui palmă, liniştitor, peste genunchii acoperiţi cu pled. Apoi pe spate. N-o bătu şi pe obraji, dar fu ca şi cum; ochii continuară afectuos, deşi imaterial, gestul palmei.

— Vei trăi, Ingrid. Vîntul nu ţine; ai trecut printr-un gol de aer, acum te-ai redresat. Ai să vezi.

Vorbele lui veneau dinafară, ca şi ale ţigăncii, — şi totuşi le asculta, le primea, ca şi cum însuşi destinul ei le-ar fi articulat. Nu uită că i-i foame şi că speră de la el ceva (ca şi Ghiţă-motanul), dar o interesa ceea ce se întîmpla ca şi cum ar fi fost sătulă, în stare de curiozităţi literare. Şi viaţa ei, fără trecut şi fără viitor, se limita la clipele prezente, cu un fel de ostenită voioşie.

Numai să nu se isprăvească prea repede.

Curios! Dorea lacom s-ajungă la mîncare, la o mîncare oarecare, măcar o îmbucătură care să potolească fiarele

din ea, şi totuşi se temea să nu se isprăvească pauza cu soare a acestor clipe absurde: oh! ar fi vrut să le aibă între scoarţele unei cărţi, ca să le poată ceti din nou, de multe ori, în ceas mai bun.

Şi-i era frică îngrozitor să n-o întrebe: „Unde te duci? Unde vrei să te las?". Atît de frică, încît obrazul ei avea o involuntară mişcare de sfidare, de bravadă.

— Cine te-a supărat, om cu toane?

Dădu din cap.

— Ingrid, mi se pare că eşti un om curios!

Ea zîmbi, c-o undă de roşeaţă pe obrajii auriu albi: aceasta era nuanţa palorii ei. Nu auzea decît vorbe, în definitiv simple, spuse în lumina soarelui, sub cer, în vînt de primăvară, într-un automobil incomod, care te hurduca mai rău decît o căruţă, — şi totuşi dorea, ca în copilărie, cînd asculta poveşti, sorbindu-le de pe buza povestitorului, să audă vorbe spuse către ea de cel de alături: Batişte, omul cu nume de stradă. Şi ea, Ingrid. Zîmbi cu dinţi albi, luminîndu-şi faţa.

— Aşa da, — zise el.

Şi iar ridică degetul arătător, în semn de beţivă şi filozofică încuviinţare.

Fu atît de dulce această bunătate acordată ei, încît deodată, fără cugetare, fără bunăştiinţă, făcu ce-i poruncea de mult tinereţa ei singură: îşi alătură obrazul de bărbatul vecin, de marele lui piept şi începu să plîngă mut.

O lăsă acolo în soare şi în vînt de primăvară. Pletele ei îi băteau chipul ars de vînturi şi de fapte. Venea din tinereţa ei, în nara lui deprinsă cu luleaua şi cu vinul, cu uleiul şi benzina, cu cauciucul încins, cu mirosul de explozii şi de ars, ca un miros de muguri de tei, — poate reamintindu-i nostalgii, poate deşteptîndu-i-le.

Treceau automobile, camioane, convoaie militare.

Cîte o motocicletă, — glonţ.

Cer iluminat.

Vînt nebun.

Frunze.

Iarbă.

— Da, Ingrid, e primăvară.

— Da.

— Şi tare mi se pare c-am să mă îmbăt!

Se desprinse, vrînd să-l privească, întrebător un pic şi oarecum dojenitor, c-un început de încruntare. Dar el, bărbatul vast, zîmbea atît de irezistibil copilăreşte, încît zîmbi şi ea, solidară cu el.

Da. Era primăvară.

Cap. III

Începură întîmplările. Dintîi una spre viaţă; apoi alta, spre poveste, — dar amîndouă în aceleaşi clipe ale dimineţii, în acelaşi soare, şi-n acelaşi vînt, ca într-o carte în care s-au amestecat file ale mai multor cărţi[15].

La un pod crescu o patrulă militară; cerceta actele fiecăruia[16]. Automobilul încetini. Abia atunci Ingrid îşi aminti de numele ei, băgînd deodată de seamă că şoferul era militar. Dar şeful patrulei nici nu se uită la şofer. întîlnind figura săritoare în ochi a lui Batişte, chipul* i se ilumină exploziv. Se opri brusc, ia o distanţă respectuoasă, luă poziţie de drepţi, bătu călcîiele şi execută salutul smirnă al supremului respect, făcînd îndată semn şoferului să plece necercetat.

— Ce fel de împărat eşti? Îl întrebă Ingrid.

Dar înainte ca împăratul de alături să-i poată răspunde ce fel este, tresări, crispată, c-un ţipăt oprit pe buze, ca la întîlnirea cu zborul liliacului. Din senin, cineva, un fel de fum negru, compact, dar cu ochi, o privea de pe umărul lui Batişte.

— Ce-i asta? se apără ea, cu mîinile ridicate ş-un fior în spate.

---

* în manuscris: figura

— Mascota mea: Ve-Ve Efendi*. Ve-Ve de profesie veveriţă. Cu domiciliul în buzunarul meu. Fiindcă nu face bine, nu face nici rău. Se joacă. Uită-te...

Întinse braţul lui, orizontal, cu degetele mîinii alăturate.

Şi fără alt îndemn, dar imediat, ca la o comandă, se întîmplă ceva încîntător; Ve-Ve fugi mărunt şi graţios, — într-un fel de revărsare catifelată şi ajunse pînă pe dosul palmei unde se opri, parcă înflorind cu picioruşele în sus pe semnul de întrebare al cozii răsucite.

— Atenţie, Ve-Ve!

Şi ca la un hocus-pocus, îşi răsuci vertiginos mîna cu palma în sus. Ve-Ve, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat, şedea la fel de neclintită, dar pe palmă.

Ochii lui Ingrid rîdeau albaştri, din copilăria revenită.

Alături de Ve-Ve — două silabe în nume, alte două în trup — care-şi avea domicilul într-un buzunar, totul devenea uriaş: dar mai ales marele, vastul Batişte.

— Du-te acum, Ve-Ve.

Vertiginos, dar mereu încîntată, Ve-Ve Efendi trecu puntea braţului întins, se sui pe Piscul Umărului, depăşi ceafa Omului şi pogorînd pe celălalt versant, ajunse în valea Buzunarului, unde dispăru, fără să dea cine ştie ce relief ştofei care o acoperea.

Pe urma ei rămase amintirea, împodobindu-i locurile încîntătoarelor ei secunde, amestecate printre minutele oamenilor.

— Şi-n celălalt buzunar ce mai ai? îl întrebă ea cu dreptul la curiozitate al copilului stîrnit de un om cam boscar.

— Desigur, am ceva, ceva tare bun, băutură beţivă de culoarea soarelui în amurg, cînd noaptea îşi cheamă stelele de pe clopotniţă...

Spunea şi cu marea lui mînă scotea o ploscă de coniac din celălalt buzunar, deşurubă cu grijă scufa metalică şi o pregăti să o întindă, cînd se răzgîndi.

— Am uitat că eşti cu stomacul gol...

---

* În manuscris: Ţuc-Ţuc.

Adevărul depăşea atît de strident şi de extravagant vorba, oricum exactă, încît Ingrid avu un zîmbet uşurel crispat, care-i dădu nuanţa unei îmbătrîniri. Dar ce urmă, iarăşi, fu neprevăzut şi încîntător.

— Ve-Ve!

Capul veveriţei răsări din buzunar, vivace şi deştept.

— .... Alunele.

Atîta spuse. Şi Ve-Ve, cu cîte-o alună în fiecare lăbuţă, porni din buzunar pe munţi şi văi, răsărind cu ofranda a două alune pe genunchii lui Ingrid.

— Ia-le şi mulţumeşte-i.

Le luă din lăbuţele ei amabile, neştiind ce să mai facă.

— Spune-i: îţi mulţumesc. Te înţelege.

— Îţi mulţumesc, Ve-Ve.

Ve-Ve dispăru şi după un timp reapăru, în timp ce Ingrid isprăvea de ronţăit lacom miezul alunelor (le-ar fi dorit cu dimensiuni de cartof: să aibă din ce muşca).

— Pe-acestea dă-i-le lui Ve-Ve.

I le dădu, după ce le luă din lăbuţele ei. Veveriţa le mîncă, dar nu dintr-o dată, ca omul, ci muşcînd din ele felii, cum ai face cu un măr sau cu o pară. Totul era uriaş în jurul veveriţei de fum negru, viscolit de vînt. Ca născocirea care se ducea, hăt! — pînă la buzunar, venind cu cîte două alune. Două pentru ea, două pentru cealaltă.

Ve-Ve şi Ingrid.

Apoi Batişte: ce fel de Împărat e Batişte?

Apoi cerul orbitor albastru.

Apoi vîntul!

Apoi primăvara.

Apoi....

— Bea, Ingrid. E bun.

Bău. închise ochii. O arsură îi desmierdă prelung gîtlejul. Tîmplele duduiră. De cinci sau şase ori, inima bătu cu mare răsunet, aşa zdup-zdup, ca picioarele unei armate. Apoi sîngele izbucni mai fierbinte, ca o apă ţişnitoare atunci slobozită. Cînd deschise din nou ochii,

văzu ce auzeau urechile: gîl-gîl, colic — colîc... Bea împăratul. Veveriţa îl privea. Şi Ingrid îl privea.

Toţi trei erau în cer.

Deci, era şi al patrulea: Dumnezeu.

Faţa lui Ingrid se acoperi de surîs, dar închise ochii, ca să nu vadă nimeni că-i vine să fie fericită.

Cap. IV

Ca nişte enormi şi stupizi urechiaţi, cu legănare gravidă în vînt, baloanele apărării anti-aeriene ale Ploieştilor apărură, vestind oraşul traficului petrolifer, veghindu-l tîmp şi elastic în aerianul lor acvarium. Apoi zarea se înnegri industrial de fumegarea coşurilor fabricilor. Primăvara încetă, oprită de piatră, funingine, cărămidă, fier, beton, oţel şi furnale.

Fruntea lui Ingrid se încreţi. Avu expresia şcolarului în zi de luni, cînd revede zidurile unei săptămîni şcolare neîncepute.

Batişte o privi cercetător. Era o cumpănă în el. Tinereţa ei era săracă în strai şi luminoasă în obraz. Biata fată! Cine ştie...

— Eu rămîn la Ploieşti, Ingrid. Dar automobilul te poate duce unde vrei. Numai spune unde.

Începură nişte secunde cu prăbuşiri de stele în fiecare, cu fumegări de triste înnoptări.

Pînă cînd şi obrajii se acoperiră lung de lacrimi.

Şi le şterge cu toată palma. Apoi o întinse.

— Mai dă-mi, te rog.

— Alune?

— Nu. Vreau să mai beau.

— A-ha! Vrei să mai bei, — repeta el, parcă silabisindu-i gîndul.

Intraseră în Ploieşti la ceasul sirenelor de amiază. Mugeau. Lucrătorii apărură, înnegriţi de muncă, palizi, — ca nişte lămpi care au filat. Cotiră pe lîngă gară.

Intrară pe romantica alee desuetă a castanilor. Ceva şcolari, ceva pensionari stînd la soare pe băncile altui timp, rămas la Ploieşti ca într-o carte poştală ilustrată.

Totul se ivea ca şi odinioară, pe bănci, în case şi-n bodegi. Era ceasul ţuicilor. Oraşul reapărea ca recitat în ochii fostului licean. Dar privea fără să vadă. Îl preocupa tinereţa limpede şi sărăcia penibilă pe care laolaltă le botezase „Ingrid".

Cu Ve-Ve era mai simplu: un buzunar cu alune şi gata.

Cu Ingrid însă...

„Ce fel de împărat eşti?" îşi reaminti el deodată de întrebarea ei, rămasă fără de răspuns.

Într-adevăr, îşi făcea probleme ca un simplu băutor de apă, din lucruri care aveau să se dezlege de la sine, cu voia coniacului.

Faţa i se acoperi de creţurile aceluiaşi mare zîmbet dinspre vin. Şi degetul arătător se ridică în sus cu luare aminte, ca după un „dixi", în timp ce mişcarea capului încuviinţă.

Aşa că automobilul se opri nestingherit, cu ei trei şi cu Dumnezeu patru, la poarta cu doi brazi, mari ca din poala muntelui, a unei depărtate case de altădată, care albea într-un fund, sub un cer de dulce pastel provincial, cu felinar în faţă, cerdac, pod, grajd, hambar şi o mie şi una de lemnării albastre şi întunecate, alcătuind un fel de mare obraz al unei lumi aproape scufundate.

Cotcodăceau găini şi dădeau glas felurimi cu aripi din Arca lui Noe. Chiar şi o pereche de păuni tîrau trene zodiace cu ochi de bal, împungînd cu glasul şi fiind ca doamnele cu face-à-main. Băteau cîni cu glas ca de moşie.

Automobilul duduia la poartă, aşteptînd.

Dar pe acea poartă simţeai că firesc e calul care trage la trăsură, nu zbîrnăiala motorului şi albăstreala benzinei.

Apăru din funduri, fără grabă, un om cu şorţ albastru, cu cizme şi musteţi atît de vîrtos mari, c-ar fi putut atîrna cîte-o haină de ele. Veni, văzu, se lumină, luă poziţia de drepţi şi spuse:

— Să trăiţi, don'comandor! Bine-aţi venit sănătos.

— Să trăieşti, Buhnaru.

Văzu şi fata, se uită la ea lung, cu o clipire mirată, gata să-şi facă semnul crucii. Se opri. Dădu din cap, renunţînd la mirare şi întrebări. Deschise poarta. Automobilul intră la pas între atîta felurime de făpturi, supărînd curcani, zădărind curci şi dînd avîntări bîlbîit îngereşti gîscanilor.

Se opriră cu răsunet la uşa casei cu cerdac.

Batişte se scoborî, — cît turnul, cu umeri laţi, croit numai din arcuri vînjoase. Întinse braţele spre Ingrid şi o luă de subţiori ca pe un vas cu flori, o puse pe pămînt, — şi n-o lăsă.

— Te aşteaptă o odaie, Ingrid, — îi spuse el încet, ca numai pentru ea.

Ea se roşi şi tăcu, cu o desime înnourată pe frunte.

Iarăşi, inima bătea ca pasul unei armate.

Intrară într-o umbră cu miros uşor de vechi, de ceruit, de mere, de pîne şi de adînc — cu amintiri — a vechilor case de provincie. S-auzea cu răsunet solemn tic-tac-ul unui ceas.

Bagajele lui Batişte veniră după ei cu cizmele şi musteţile lui Buhnaru şi se urcară într-un loc nevăzut, pe o scară de lemn cu trepte scîrţîitoare.

— Ce trebuie să fac? întrebă stupid Ingrid, deîndată roşindu-se.

— Să-ţi scoţi pledul.

Aa! îl uitase.

Vai! şi-n ce hal era!

— ... şi să te odihneşti. Sunt convins că ai mare nevoie.

Dădu din cap, şi ca un pui de bogdaproste, se aşeză pe marginea unui scaun. Abia stînd, alături de o masă ovală

acoperită cu pluş ros, cu franjuri de jur-împrejur (ce căuta aici, Dumnezeule?).

Casa stătea într-o umbră dulce, cu ferestrele abia albind a primăvară. S-auzea necontenit ritmul ceasului, — dar nu ca la Bucureşti, ci ca într-un adînc, c-un fel de solemnitate, spunînd parcă o rugăciune într-o mînăstire a timpului.

— Nu stai bine, zîmbi el. Hai cu mine.

O luă de mînă şi o duse la un fotoliu adînc, aşezînd-o acolo cu o apăsare pe umeri, punîndu-i un taburet la picioare.

— Întinde-te, închide ochii şi nu te gîndi la nimic. Respiră profund.

Dar îndată se auzi glas subţire de femeie mustăcioasă, intrată o dată c-un recent miros de ceapă.

— Săru'mîna, don'comandor, bine-aţi venit. Îmi creşte inima! (Toţi îl iubesc, gîndi Ingrid, şi-i surîse dimpreună cu bucătăreasa, o ţigăncuşă pe semne, care şi ea îl întîmpina cu mare zîmbet).

Dar ca şi Buhnaru la poartă, întîlnind-o pe Ingrid, Mărioara se miră atît de violent, c-un fel de sughiţ mut, încît, după ce nu-şi luă ochii de la ea, îşi acoperi cu palma gura, care desena în colţul ei expresia: Doamne, iartă-mă!

— Să trăieşti, Mărioară din Urlaţi, ce mai e pe la voi? Tarlai-tarlai! Unde e Bazarcă? Să vie Bazarcă!

— Ei, don'comandor, ne era dor de dumneavoastră. De cînd n-aţi mai venit! Războiul, bată-l Dumnezeu! Dar fiara a cu coadă unde e?

— Ve-Ve!

Veveriţa apăru pe umărul lui, dînd audienţă de acolo ochilor, ferestrelor şi oglinzilor.

— Mă, fato! răsună deodată glasul lui Batişte, în timp ce-şi desfăcea mînile a pagubă, interogativ.

— Îndată, don'comandor. Păi daţi-mi şi mie voie să mă bucur niţeluş c-aţi venit. Ş-o să fie bine? adăugi ea în şoptit. Că şi al meu e pe front.

— Bine. Lasă asta. Prezintă-te cum trebuie.

Peste un timp, Marioara apăru cu o tavă cu gustări (brînză, afumături, ouă răscoapte, ridichi, pîne) şi o sticlă de un galben grav.

Mînile lui Ingrid abia îşi stăpîniră un salt spre hrană. N-o mai diferenţia. Gîndul ei ştia atît: acolo e de mîncare. Repede-te, ia, înghite.

— Hai, Ingrid, gustă ceva.

Îi străluciră ochii, ca un luceafăr atunci răsărit. Îşi muşcă buzele şi roşie, dar cu mînie şi cu mîndrie mare, articulă:

— Mulţumesc. Nu mi-e foame. Vreau să beau.

Bău un pahar, dîndu-l duşcă.

— Pricepi ce-ai băut? o cercetă el cu zîmbet îngăduitor.

— Mai dă-mi.

O privi lung şi pricepu că tinereţa ei umilită şi răzvrătită are nevoie de o măciucă. Deci îi mai turnă un pahar, pe care iarăşi îl dădu duşcă, — aşa cum ai face cu o vulgară ţuică.

Dar era o drojdie de aur vechi, fierbinte, cu traiectorie luminoasă de stea căzătoare.

Din nou picară stelele ca într-o noapte de august.

Din nou fu cald, fu bine, fu nebulos.

Şi apoi nu mai fu nimic, ca la început de lume. Sau ca la sfîrşit.

Cap. V

Se trezi cîndva, cu acel început de „unde sînt?", cu care deschid ochii cei care se regăsesc după operaţie într-o cameră de spital.

O privea un tărîm necunoscut, cu umbre legănate şi iviri, slab luminat, bisericeşte, de o lampă cu gaz, învăluită într-un glob trandafiriu, aşezată pe podele, într-un colţ al camerei. Răsunară, dimpreună cu tic-

tacul, cîteva lungi bătăi de inimă; pînă cînd una le adună pe toate într-o zvîcnitură mai adîncă şi mai grea care prindea iar viaţă: recapitulînd organic.

Îşi aminti tot şi dintr-o dată, dar nu se simţi tristă, ci într-un mod absurd, care-l relua pe cel de pînă atunci, îmbogăţită ca de o veste bună[17]. Nu mai era singură. Exista pe lume un om, un bărbat înalt, care-i odihnea sufletul (nu ştiu de ce, să-l revadă nu putea, în amănuntele lui plastice, dar în întregime îi apărea argintiu ca un Balcic în soare şi cu ochi albaştri). Era urît? Era frumos? Era tînăr? Era bătrîn?

N-o interesa.

Era. Ceva cald din adîncul ei (nu dragoste) se ducea spre el, cu recunoştinţă, — nu, şi mai mult: cu primăvară.

El, acela, cu mînile lui mari şi creţul lui de rîs (îi revăzu deodată dinţii galbeni, amintindu-şi şi mirosul de lulea) îi dăruise primăvara.

Şi ce va fi după asta? Vai de capul ei! Din nou, la fel de singură, în marea de viaţă care te duce spre moarte.

(Lasă! lasă! o îndemnă cu violentă lehamite glasul interior, cel care răsună în om, dintr-un fel de cuşcă subterană, ca o şoaptă de sufleur).

Află şi lăsă pentru mai tîrziu acele gînduri.

Se ridică în coate, privind. Era într-un pat negru, de modă veche, care scîrţia aproape muzical, cînd te răsuceai. Odaia era boltită la uşi şi la ferestre. Un dulap negru sculptat, o oglindă ovală cu rama neagră, o masă ovală cu două fotolii, pe care erau două sfeşnice cu lumînări trandafirii neîncepute. Tot ce putea fi îmbrăcat era acoperit cu aceeaşi cretonă întunecată, pe care erau trandafiri de un roz aprins.

Plutea un fel de gravitate melancolică în încăperea delicat[18] feminină. Cine stătea acolo? Fata casei? Domnişoara? Oare avea copii?

Dar în definitiv, ce era ea? Cerşetoare? Ce căuta într-o casă străină? Era nebună!

Sărise impulsiv din pat. Se clătină. Îşi aminti că era nemîncată. Şi abia atunci, văzu în acelaşi timp, pe

măsuţa de noapte de la căpătîiul ei, o tavă cu farfurii acoperite şi o jumătate de pîne albă (în sfîrşit, de mîncare: şi pîne albă! albă!) şi-o coală de bloc de desen parcursă de un scris autoritar, dar mărunt, pe cît era mîna de mare.

PENTRU INGRID CÎND SE VA DEŞTEPTA

Acesta era titlul.

Cu o mînă apucă toată pînea, înfulecînd, iar cu cealaltă îşi potrivi coala înspre lumină, cetind-o pe genunchi.

Iscălitura de jos, Batişte, — bineînţeles. Care altul putea să-i scrie ei: Ingrid?

„Sper că vei descoperi imediat aceste lămuriri şi instrucţiuni.

Te numeşti Ingrid.

Mă numesc Batişte.

Acestea s-au întîmplat. Deci să le lăsăm.

Eşti în casa lui Panait Vizanti: invalid din 1916* , bun prieten, sculptor şi beţiv.

Ai băut pe nerăsuflate două pahare de rachiu de Urlaţi, de la Ilinoiu, avînd cel puţin zece ani vechime. Deci ai adormit durabil. Cum niciodată în viaţa mea n-am fost domnişoară, nu ştiu la ce oră te vei deştepta. Dacă e noapte, înseamnă că e noaptea dintîi după dimineaţa cu rachiul de Urlaţi; dacă e ziuă, e desigur dimineaţa a doua, adică dimineaţa Duminicii. Dar aceste profeţii pot fi răsturnate.

Oricum, iată ce trebuie să faci. Dacă te simţi singură şi doreşti asistenţă feminină, ia clopoţelul de la căpătîi (Panait nu are sonerie, nici electricitate; el întrebuinţează clopoţelul, lumînarea şi gazul, ca pe vremea măsii-mari) şi agită-l cu violenţă. După un timp se va înfăţişa Marioara, tot o vechime de la Urlaţi, dar brună. Face orice-i spui, fără să cerceteze sau să se mire (e trăită în casă beţivă).

---

* În manuscris: invalid 1916

Dacă vrei să rămîi singură, fie, fă ce crezi. Ţi-am pregătit mîncare rece, pentru orice eventualitate. Dar eu îţi propun următoarele: în odaia de alături, e baia umplută cu apă clocotită (care poate că va fi rece[19]); întrebuinţeaz-o după socotinţă şi plac, sau capriciu.

Cum ai plecat din Bucureşti pe necugetate, dacă ai nevoie de haine şi altele, găseşti în dulapul camerei. Nu mai are de mult stăpînă, dar lucrurile au rămas demodate, cam roase de molii, însă armonioase şi amicale. Cred că nu ţi-ar şedea rău (pictural vorbind, că doar suntem într-o casă de artist), cu rochia de catifea neagră cu guler de dantelă, sau cu rochia, de tafta neagră, cu trandafiri la cingătoare. De asemeni, îţi recomand un parfum, Vetiver, care te aşteaptă.

Acuma: dacă auzi zgomote, glasuri dogite, rîsete cam neroade, să nu te sperii. Nu-s hoţii, sunt beţivii, nu ştiu cîţi şi care anume vor fi, dar ţi-i indic pe cei probabili:

1) Panait Vizanti, trăznit şi pe cînd era călăreţ, nebun şi de cînd e sculptor.

2) Batişte (nu mai insist).

3) Chopin (citeşte Şopen; nu e rudă cu celebrul defunct. Dar, la mare beţie, cere să i se cînte Marşul funebru, pe care, pe semne, l-a auzit la o flaşnetă, în juneţă. Natural, poartă părul lung şi tace melancolie avînd mîni pianistice).

4) Ilinoiu* (nu scoate o vorbă. Bea şi ascultă). Crede că-i filosof şi fireşte că şi e. Credinţa e mare lucru.

5) Băleanu, zis şi Sfîntul. Înalt, uscat şi smolit, ca ademenit[20] în spaţiu de pe zidul unei biserici ortodoxe.

6) În sfîrşit, Axente de la Ceptura (zis şi Axente cu A de la C), podgorean şi cîntăreţ, tenor anume, c-un glas atît de mare încît nu poate intra într-o casă normală, decît dacă şi-l lasă la uşă. Îl recunoşti după aceea că înghite în sec, chiar dacă bea. El vrea să cînte!

---

* în ms.: Idriceanu. Am adoptat forma care, în continuare, este mai frecventă.

În afară de aceştia, va fi prezent numitul Bazarcă, Mielu Bazarcă, ultimul din dinastia Bazarcă de la Urlaţi. Vinul de la Urlaţi curge şi prin arcuşul lui, cu nobilă vechime. Ajunge.

Sus-arătaţii beţivi e posibil să vocifereze şi chiar să cînte, tulburîndu-ţi liniştea, iritîndu-te. În care caz, e preferabil să te cobori în menajeria de jos, pacificînd fiarele prin graţioasă prezenţă.

Însoţitorul tău, subsemnatul Batişte, te va asista în clipa descinderii în infern.

P.S. Ve-Ve a vrut să rămîie cu tine, Ingrid, părăsindu-şi domiciliul flotant din buzunarul meu. N-am consimţit, temîndu-mă să nu te tulbure cu mania ei poetică de a umbla pe om ca pe copac. Dar simpatia lui Ve-Ve te onorează: dacă mai era nevoie..."

De la o vreme, cu toate că-i era chinuitor de foame, uitase să mai mănînce. Cu foaia cetită pe genunchi, păstrată ca un mănunchi atunci cules (de bună sulfină) cu scînteieri de albastru, asculta; s-auzea un glas în afară, în casă, de bărbat care nu vorbea prea tare. Cineva povestea. Ceilalţi ascultau.

Acolo erau bărbaţii: în jurul acestuia.

Aici era ea, femeie. Dori atît de spontan să fie frumoasă, să placă altora, să-i bucure bucurîndu-se, încît se uită la dulapul cu haine, cu aerul copiilor săraci cînd te văd ieşind cu un pachet de la cofetărie şi cer: „Dă-mi şi mie! Zău, dă-mi!"

Cap. VI

Dar nu deschise dulapul îngăduit decît după ce veni de la baie, învăluită într-un uriaş halat bărbătesc (să intre în el un cavaler cruciat), pe care tot mîna lui Batişte prinsese o etichetă în dreptul glugii: pentru Ingrid. Venea jilavă de apă, cu părul cam ud, îmbujorată, ţinînd în mînă lampa cu glob trandafiriu. Se privi o clipă, întinzînd

lampa în oglinda ovală, întîlnindu-se cu ea, întîmpinîndu-se în casa deşteptării.

Nu se mai cunoştea. Se luminase.

Era într-adevăr Ingrid. începea. Ce vedea în oglindă părea un pastel de-acolo, în ramă neagră, pentru auriul cu ochi albaştri al fetei tinere.

Aşează lampa pe masă, sporind flacăra. Spori şi rozul dulce al luminii, ca un piersic atunci înflorit, făcînd să surîdă toate conturele: obraz, lemn negru, zid, cretonă.

Bătea o inimă de bal în pieptul ei. În aşa măsură, încît, deşi mereu flămîndă (pentru că, orişicît, nişte alune şi cîteva îmbucături de pîne albă nu pot sătura o foame înrăită[21]), îşi uitase pofta de mîncare. Bătaia inimii de bal o alunga irezistibil înspre altele.

Deci deschise cu emoţie şi aţîţare dulapul negru.

Ca şi patul, scîrţîi aproape muzical, amintind greierii nopţilor de vară.

Apoi veni spre nara ei, blînd, parfum de trandafiri stinşi, patciuli, camforă, — şi ştofe fără de stăpînă. Atîrnau într-un fel de uscată toamnă, — uitate de vîntul vieţii.

Erau de toate, strînse laolaltă, cu pietate, de o mînă bărbătească: rochii, albituri, dantele, evantalii, cutii de pudră, sticle de parfum.

Dar cine o privea cu ochi albaştri, dintr-atîta moarte?

Tresări pînă la prag de ţipăt, făcînd un pas îndărăt.

Proasta! Reveni. Pe partea dinlăuntru a uşii dulapului era prinsă în ţinte, fără ramă, o pictură în ulei, înfăţişînd[22] o fată...

Doamne?

Care era Ingrid? Ea sau aceea?

Cu lampa în mînă se apropie din nou, cu severă cercetare în sprîncenele îmbinate.

Respiră. Asemănare, da: identitate, nu.

Nici măcar surori.

Dar e drept că surpriza le făcea pe fiecare să aducă aminte de cealaltă. De îndată însă, începea diferenţierea.

Aceea (săraca!) era delicat blondă, vaporoasă, ostenită, cu un surîs resemnat. Cel puţin aşa apărea în versiunea plastică a pictorului.

Alături de ea, Ingrid răsărea nu numai în viaţă, dar şi înfăţişînd viaţa. Se uită din nou în oglindă şi nu-i veni să creadă că trecuse voluntar pe lîngă moarte. Era aşa de bucuroasă că e vie, încît portretul celeilalte îi dădu mărinimia unei înduioşări neipocrite.

Săraca fată!

Dar era moartă?

C-o înţepătură în inimă, luă din nou foaia cu instrucţiunile lui Batişte:

„Dacă ai nevoie de haine şi altele, găseşti în dulapul camerei. Nu mai are de mult stăpînă....”

De ce? A murit? A fugit?

Să fi fugit lăsîndu-şi toate lucrurile?

Nu, săraca, a murit, — hotărî cu satisfacţie Ingrid.

De altfel, Batişte adăuga:

„Nu mai are de mult stăpînă, dar lucrurile au rămas, demodate, cam roase de molii, însă armonioase şi amicale”.

Ce dulce vorbea despre lucrurile ei! Acest adorabil „armonioase şi amicale”! O! care femeie n-ar închide ochii, de bine, auzind din moarte o astfel de vorbă.

De ce? Fiindcă murise? Sau fiindcă o iubise?

Nu cumva era sora lui Batişte? Amîndoi aveau ochi albaştri. Atunci cum îl cheamă? Cum îl cheamă? (consultă din nou, ca pe un ghid, foaia de bloc). Aa! Panait Vizanti! Atunci poate că Batişte şi Panait Vizanti, stăpînul casei, erau cumnaţi. Asta ar fi explicat totul (spre marea ei satisfacţie). E ciudat în ce măsură începeau să o intereseze intimităţile şi trecutul casei Panait Vizanti! Viaţa ei proprie dispăruse, cu trecut, prezent şi viitor, deşi zilele ei erau iminente. Acum era într-un fel de paranteză magică. Ingrid!

Închise ochii, încleştă pumnii, bătu cu piciorul în duşumea şi spuse tare, c-un fel de copilărească sfidare: Ingrid! Sunt Ingrid! Voi fi Ingrid!

Şi iar îşi umplu ochii de mătăsurile, catifelele şi albiturile dulapului cu lucruri „armonioase şi amicale”.

Vorbele lui Batişte îi îndemnau mînile, — ca o invitaţie la dans.

Dar era atît de solemnă tăcerea din dulapul moartei, vegheată de ochii albaştri ai pastelului, încît nu cuteză să atingă lucrurile fără viitor.

Şi iar se aplecă asupra „instrucţiunilor”:

„Cred că nu ţi-ar şedea rău (pictural vorbind, că doar suntem într-o casă de artist) cu rochia de catifea neagră cu guler de dantelă...”

O descoperi atîrnînd, delicat întunecată, c-un fel de privire în ţesut, cu înduioşătorul ei guler de dantelă.

O luă blînd, ca pe ceva care doarme, întinzînd-o pe pat, în trandafirii lumini. Amintea de somnul fragil şi somptuos al fluturilor de noapte, rămaşi într-o încăpere omenească, dimineaţa, cînd servitoarea scutură.

„...sau cu rochia de tafta neagră, cu trandafiri la cingătoare”.

O descoperi şi pe aceasta, scăldîndu-şi degetele în foşnetul ei, culcînd-o apoi, alături de cealaltă, pe patul unei nopţi de primăvară, avînd la deşteptare steaua căzătoare a unui trandafir roşu.

Pe urmă veniră altele din dulapul umbrit, în trandafirii lumini, trecînd pe sub ochii albaştri ai fetei stinse, spre ochii albaştri ai surorii ei tîrzii, Ingrid.

Cap. VII

„De asemeni, îţi recomand un parfum, Vetiver, care te aşteaptă”.

Nimic nu poate fi mai încîntător, mai înduioşător încîntător, decît tinereţa într-o rochie demodată. Nu era ridicolă, — cum se temuse în timp ce îmbrăca rochia de tafta cu talie îngustă şi netedă în luciul unduitor de apă noptată, înfoiată apoi ca o cădere de ape, de la trandafirul cingătorii pînă la pantofii decoltaţi care răsăreau cu

vîrfurile numai de sub căderea foşnitoare a taftalei. Era atîta melancolie în linia desuetă, încît anii lui Ingrid întinereau într-o altă epocă, păstrată parcă într-un album.

Într-adevăr, abia se mai recunoştea. Totul, începînd cu avîntarea spre roţi, ş-apoi cu vîntul, cu vîntul din toate, din vorbe, din gînduri, din fapte, şi culminînd acum cu rochia lui Ingrid, — o despărţeau de biografia exterioară a realităţii ei de pînă atunci încorporînd-o dulce şi violent într-o altă realitate, tulburător enigmatică, cu viitor incert, dar ca şi rochia de tafta, cu roză la cingătoare.

„De asemeni, îţi recomand un parfum, Vetiver, care te aşteaptă".

Făcu iarăşi ce spuneau vorbele lui, poruncile lui de catifea şi primăvară, destupînd sticla de parfum după lupte cu dopul înţepenit. (Dar era voinică, mult mai voinică decît ***cealaltă)***. Mirosi parfumul şi-i fu deodată atît de drag, încît parcă îl dorea de mult. Avea miros de toamnă, de fum, de lemn aromat.

„Care te aşteaptă".

Pe cine aşteaptă? Pe ea? Pe Ingrid? Dar Ingrid abia se născuse, în nebunia vînftului de primăvară. Atunci pe cine aştepta? Pe moartă. Să învie moarta în asemănarea cu alta, dorită ca atare?

Îi venea să se scuture uneori, să iasă din încercuirea magică[23].

Era exclus ca astfel de întîmplări neanticipabile, neprevizibile, să fie premeditate. Ele aparţin hazardului suveran. Nimeni nu poate porunci zarului: cazi astfel! Toată întîmplarea ei era o cădere de zar: la viaţă (a lui Ingrid), în loc să cadă la moartea celeilalte, flămîndă şi cu fustă de stambă, pe şoseaua Bucureşti-Ploieşti.

Şi totuşi, era în ea (poate absurd, dar din ce în ce mai definit[24]) senzaţia că i se oferă un rol, cu sufleurul ştiut numai de ea: Batişte.

Nu! Nu vreau! se apără ea cu glas tare şi aproape cu geamăt în vorbe. Dorea să spere, să creadă, să revină la viaţă cu viitor înainte, nu oprită la penibilul prezent premergător vîntului de primăvară.

Deci se parfumă cu Vetiver — simţind şi în miros că i se pierde urma, devenind pînă ş-acolo Ingrid. Nici un cîne care ar fi mirosit-o pînă mai ieri n-ar mai fi dat din coadă regăsind-o. Murise. Devenise Ingrid.

Ingrid? Sau cea cu ochi albaştri pe uşa dulapului negru?

Îi era milă de ea, — de cea moartă, dar uneori se iveau cu bubuiri de furtună îndepărtată un fel de răscoliri de ură împotriva ei.

De ce venise oare înaintea ei?

Doamne! Ce spunea! Păi dacă venea ea, Ingrid, în-locul aceleia, ea dintîi, acum ea ar fi fost moartă, cu chipul zugrăvit, şi cealaltă vie, în locul ei, ducîndu-se spre Batişte cu rochia de tafta.

Desigur. Spre el se ducea, cu dorinţa să fie frumoasă în ochii lui, îmbrăcată şi parfumată aşa cum îi plăcea lui.

De-o talie cu cealaltă, trupul ei parcă umplea mai viu rochia de tafta, mai păgîn. Oricum, rochia celeilalte putea fi măgulită de trupul recentei stăpîne, în nici un caz umilită.

Se mai uită o dată în oglindă (întîia oară se simţea în rochie de bal), deschise uşa fără zgomot altul decît foş-netul aerian al rochiei de tafta şi rămase în umbra stîlpilor de lemn, care făceau o galerie circulară a eta-jului, — pitindu-se, să vadă, fără să fie văzută.

Toţi erau jos, ca în vestirea lui Batişte. (Ai fi spus că totul se întîmplă zugrăvit sau scris cu vorbele şi cu voinţa lui).

Adunaţi în jurul unei mese rotunde, la lumina cu mare streşină de porţelan albastru a unei lămpi de gaz, cu picior înalt, — stăteau oamenii lui Batişte. Iată-i:

Panait Vizanti. Îl recunoscu, deşi nimeni nu i-l descrisese. Dar era exclus să nu fie acela. O faţă impe-tuos osoasă, cu păr alb şi des, tuns scurt pe tîmple şi la ceafă, pieptănat cu o corectitudine pedantă, fir cu fir, trăsături ascuţite şi ochi verzi de o intensitate dementă. Părea un vultur de albe înălţimi. Băţul cu capăt de cauciuc prezent lîngă el denunţa o infirmitate: invalid din 1916. Păr alb. Dar mînile! Năpraznice. O ner-

vozitate, o vibratilitate care ostenea pe cel care le privea. Călăreţ şi sculptor, — şi hipnotizator: de ce nu? Obosită privire dominatoare.

Şopen era prea uşor de ghicit. Paloare melancolică. Bucle de adolescent de pe vremea lui Musset, albite însă şi mîni feminine; Batişte le numise „pianistice”.

Toţi tăceau în jurul mesei, cu excepţia lui Batişte care povestea, dar Ilinoiu*, cu aspectul lui rural, de ţăran în haine de tîrgoveţ, era însăşi tăcerea, o tăcere sătească (puteai s-auzi cloşte, raţe şi cîni în tăcerea lui, şi grîul cum creşte). Simţeai că e deprins cel mult să dea din cap, încuviinţînd sau refuzînd, mereu neras şi cu mîni cioturoase de vier.

Conu Fănică era într-adevăr ca acele figuri de sfinţi spînatici, gălbui, înnoptaţi pe un prapur. Subţire, prelung, afumat — parcă-l vedeai dus cu legănare înaintea colacilor de înmormîntare, a colivelor şi lumînărilor, în aşa măsură, încît, văzîndu-l îţi şi venea să faci semnul crucii pentru răposatul care urma, întrebîndu-te nu: „cine e conu Fănică?”, ci „care o fi ăla?”

Numai Axente cu A de la C lipsea. Dar urechea lui Ingrid parcă-l şi auzea de la Ceptura, ca pe-un fel de Glăsuilă, alături de Lungilă, Păsărilă şi Setilă.

Îi cunoştea ca pe o mitologie a vinului zugrăvită de Batişte.

Şi Bazarcă lipsea, prin arcuşul căruia curgea tot vinul vechi de la Urlaţi. Adică, încă nu venise.

Acuma însă nu s-auzea decît, scăzut şi fără fierbinţeală aspră, glasul lui Batişte. Vorbea despre război ca cei care-l fac: posomorît, fără strălucire, cu amănunte de viaţă grea. Totuşi spunea mereu, obligîndu-i pe ceilalţi să tacă şi să-l asculte. Sticle cu sifon, acelea care stau albastru la piciorul scaunului, nu se vedeau. Ingrid se miră. Dar se vede că aici era mai altfel decît în alte părţi. În pahare, vinul turnat avea culoarea luminilor de Paşte. Cei de acolo îl respirau adînc, închizînd ochii, ş-apoi îl beau cu binişorul, rămînînd pe gînduri, ca în muzici ascultate.

---

* în ms.: Idriceanu.

Ingrid privea, — dar mai cu seamă asculta vorbele lui Batişte.

Dar unde-l mai văzuse pe omul acesta?

Vai! Cum era posibil să-şi bată joc de el în halul ăsta? Căci îl recunoscu pe Batişte Condor. [...][*]. De nenumărate ori văzuse prin ziare caricatura lui. [...]

Îl revăzu de cînd îl întîlnise, c-un fel de duioşie de-a şi-l aminti, de-a şi-l adînci în trecut, de a-l multiplica, acoperindu-şi gîndurile cu mulţimea lui descoperită.

Un timp îl ascultă, fericită să-l vadă vorbind, fără să-i audă vorbele, preocupată de cum era, spălat de noroiul caricaturilor, nu de ce vorbea.

Pînă cînd, îndestulată, edificată, liniştită, — se odihni, acordîndu-şi o pauză. Deci se uită la ceilalţi, ocupîndu-se de ei.

Vedea într-adevăr vinul bărbaţilor, — dar unde era veselia? Asta era oare petrecerea? Cheful? Faimosul chef al oamenilor mari, despre care copiii n-au drept să ştie nici măcar din auzite.

Ea nu participase niciodată la un chef cu vin (participase la o petrecere mixtă, băieţi şi fete, studenţi fără franc, cu nişte ţapi cu limonadă, alune americane şi doi pe cîte un pahar de Cointreau: nebunia orgiacă a celui mai bogat dintre ei). Dar culesese cu urechea tot felul de exclamaţii, înspăimîntat admirative. Apoi legase noţiunea chefului şi cu isprăvi senzaţionale (echivalentul filmelor cu gangsteri) publicate de ziare, aşa că, în mintea ei, cheful era egal cu orgia, fără să ştie bine ce-i orgie, orgia devenind superlativul necunoscut al necunoscutului chefului. Dar, vag, ca sonoritate, cheful trebuia să fie perpetuarea unei vociferări cu rîsete, cu cîntece, cu pahare sparte şi cu bătăi de picioare (ca la circ), iar ca mişcare, un adevărat tumult dezmăţat, în care bătaia, violul şi cuţitul oricînd pot s-apară firesc.

Cei de sub ochii ei însă erau mai cuviincioşi şi mai potoliţi decît cei care citesc în biblioteca Academiei. Nu

---

[*] în ms.: Lăjeanu. Scriitorul renunţă, fixîndu-se asupra numelui Condor.

gesticulau. Nu se amestecau în vorba povestitorului. Nu le ardeau ochii ardeiat, nici obrajii nu străluceau stacojiu, nici vîrful nasului nu avea luciul revelator[25]. Văzîndu-i de mult mai departe şi tot la lumina lămpii cu glob albastru în ambianţa umbrită, ai fi crezut că-s pensionari din Ploieşti (republicani) adunaţi la o cafea, cu taclale.

Curios!

Îşi aminti că Batişte o anunţase că poate va auzi zgomote, vociferări. Deci pacea cu lumină de lampă nu era în logica faptelor de acolo. Batişte o obţinuse sau o impusese. Pentru ce? Adică pentru cine? Nici nu mai încape vorbă: pentru Ingrid, pentru somnul ei. Necontenit, şi chiar din clipa cînd o întîlnise lîngă moarte, mîna lui o ocrotea, dîndu-i adăpost, căldură, optimism, viitor, păzind-o, călăuzind-o.

Şi de ce?

O! i-ar fi sărutat mîna vastă (parcă şi o corabie ar fi încăput în ea) cu care acum îşi potrivea tutunul în pipă.

Ce mare şi puternic era! Deşi la o masă cu ceilalţi, stînd pe un scaun, ca şi ei, el parcă domina de pe un tron.

(Ce fel de împărat eşti tu?)

— Împăratul meu!

Zîmbi rumen în rochia de tafta, cu un trandafir la cingătoare: semnul inimii acordate.

Cap. VIII

Dar la masa de jos (şi dincolo de inima lui Ingrid), doi dominau: Panait Vizanti şi Batişte Condor. Ceilalţi erau secundari. Dar aceşti doi, faţă-n faţă cum erau, unul vorbind, celălalt ascultînd, impresionau prin croiala lor, prin mînile lor, prin acumularea de voinţă din fruntea şi privirea lor.

Oare sînt prieteni? se întrebă ea deodată, nu cu logica, ci cu absurdul feminin (în care raţiunea ei credea mai mult decît în logică), de vreme ce ştia din arătarea lui Batişte că Vizanti e bunul său prieten (şi de ce să nu-l creadă?), văzînd pe deasupra dezinvoltura cu care dispunea Batişte de casa lui Vizanti şi felul în care era primit şi privit acolo de servitori. Nu părea în vizită, ci la el în familie, — om al casei*.

Dar ea: cealaltă, cea tot cu ochi albaştri? Ce le era? Soţia lui Vizanti şi sora lui Batişte (cum ar fi dorit ea, Ingrid, ca să fie prietenă cu amintirea ei)? Sau camaradă din copilărie cu amîndoi (ca fraţii), devenită apoi soţia unuia, dar rămasă prietena nedespărţită şi a celuilalt? Sau ce?

Dar ei, bărbaţii aceleia, erau prieteni sau duşmani?

Ochii ei îi adună şi-i adînci, cu o intensitate de flacără. Îi vedea din profil, faţă în faţă, ca două tunuri care vin din direcţie potrivnică, — şi se vor ciocni.

De unde venea ideea aceasta, a ciocnirii iminente, cînd nimic n-o anunţa: logic? Şi totuşi, absurdul ei vedea un antagonism între aceşti doi, care stăteau cu însoţirea şi prietenosul vin la aceeaşi masă. Faţă-n faţă, dar ca pentru un viitor duel. Nu-i simţea alături, solidari, afectuoşi.

Batişte era mult mai înalt şi mai din larg croit decît Vizanti. Urs. Stejar. Putere grea în volum amplu.

Celălalt însă avea în el pînda ascuţită (cioc şi ghiare şi aripi) a vulturului.

Poate că şi cealaltă, moarta lor (ah! nu putea s-o despartă de ei, adică de el, de Batişte), poate că şi aceea îi iscodise odinioară de sus şi poate din acelaşi loc, cu ochii ei albaştri, cîntăridu-i pe amîndoi, comparîndu-i interogativ, poate cu inima în cumpănă, — dacă nu era cumva sora unuia dintre ei.

Dar dacă ar fi fost ea aceea, soră cu nici unul dintre ei, pe care l-ar fi ales?

Se mai întreabă? Batişte. Trandafirul de la cingătoarea rochiei de tafta era semnul inimii, în cinstea lui.

---

* în ms. : om de casă

De asta nu se îmbrăcase cu încîntătoarea rochie de catifea, poate mai bine păstrată şi mai puţin demodată decît aceasta.

Dar cealaltă, moarta lor?

Cine era aceea care odinioară purtase aceeaşi rochie? Pentru cine pusese ea trandafirul de care şi ei îi pomenise Batişte, recomandîndu-i rochia?

Din ce în ce, moarta, de care n-o lega nici o amintire, devenea o apăsătoare prezenţă, aproape chinuitoare.

Îşi dădu seamă deodată că un om mort poate fi mai enigmatic primejdios decît unul viu.

Ce simplu ar fi fost dacă cealaltă ar fi trăit. Poate că ea, Ingrid, nici n-ar fi fost, sau dacă întîmplarea s-ar fi repetat, n-ar fi intrat (adusă de Batişte) în casa celeilalte, sau, oricum, nu i-ar fi îmbrăcat rochia, — şi, în orişice ipoteză, ar fi putut să o aibă în faţă, vie, pe cealaltă, să vorbească amîndouă, să se răfuiască, să lupte (da, să lupte: simţea că poate), dar să lupte cu cineva care este, nu cu cineva care nu mai e, fiind totuşi, prezent ca un obstacol.

Ingrid era aşa de la adăpost acolo, în umbra stîlpilor galeriei, aşa de la o parte de cei de jos (ca ceva de sub streşina casei, dincolo de oameni), încît nici nu bănui, văzînd capul lui Ve-Ve că răsare cu ochi ageri din buzunarul lui Batişte (pe semne deşteptată din somn), că singurătatea ei, că pînda ei, pot fi primejduite. Aşa că nu plecă. Dar Veveriţa, după ce trecu cu o dezmierdare acrobatică pe umărul şi ceafa stăpînului, făcu un picaj vertiginos şi cu viteza cîştigată izbucni ca la un looping pe balustrada scării, alunecă în sus vertiginos, şi deodată Ingrid, tresăltînd, se pomeni cu ea pe umăr. Ceilalţi de jos nu observară fuga amănuntului Ve-Ve. Dar Batişte o urmări cu ochii, deprins să descifreze distanţele zborului, intuind, probabil, la capătul străduniei veveriţei, conturul lui Ingrid. Acoperită de ştiutul zîmbet, faţa i se îndreptă în sus şi mîna lui, peste capetele celorlalţi, dialogînd cu nevăzutele, făcu un gest pe cît curtenitor, pe atît de amical:

— Îmi pare bine că te văd, Ingrid. Nu ne faci plăcerea să cobori?

Toate capetele se întoarseră spre scară. Cum toţi fumau, fumul împins de o suflare mai puternică fu ca o fumegare de galop oprit.

Cu veveriţa pe umăr, Ingrid veni din alt timp şi cu rochia şi trandafirul alteia spre cei de jos.

Dar cine scobora treptele scîrţîitoare ale scării de lemn? Ingrid? Sau alta?

Îi venea să se oprească, ducînd mîna pe frunte şi întrebîndu-se înnebunitor: „Cine sunt eu? Spune-mi, Tu, Doamne, că oamenii nu vor să-mi spună".

Căci pe măsură ce se apropia, vedea în pupilele lor din ce în ce mai încremenit dilatate sub aburirea frunţii că n-o văd pentru întîia oară (deci că n-o văd pe ea), ci c-o revăd, recunoscînd-o printr-o spaimă de a fi şi de-a nu fi.

Venea spre ei, cu bietul ei trup flămînd şi totuşi cu o inimă de frate în el, — dar simţea că aduce intensitatea unei halucinaţii, că cei care-o privesc văd şi nu cred, ca pe terasa shakespeariană a apariţiei fantomei din Hamlet.

Treaptă cu treaptă (scîrţîitul lemnului devenea un geamăt al ei), era mai limpede că alta cobora spre ei, — ca odinioară, că nu le venea să creadă, dar că trebuiau să creadă ce vedeau venind şi auzeau venind, cu moarte pre moarte călcînd, — şi că erau emoţionaţi pînă la stingerea glasului, gîtuiţi de emoţie, sugrumaţi, cu pumnii încleştaţi şi respiraţia tumultuoasă.

(Ea care văzuse la Bucureşti ***în ochii oamenilor*** creşterea apocaliptică a cutremurului de pămînt la mansarda unui imobil care ***pîlpîia,*** — recunoscu cele de atunci în cele de sub ochii ei).

Dar cobora (în loc să urce treptele cu salturi înfricoşate), dar cobora ca o somnambulă, — ascultînd parcă de înalte porunci nedesluşite.

Nu s-auzea decît foşnetul rochiei de tafta (rochia de bal a moartei) şi geamătul ca de greier al treptelor de lemn (scîrţîind sub apăsarea pantofilor de bal ai moartei, ai celei care de ani putrezea într-un mormînt).

Dar deodată, în spectrala tăcere, Panait Vizanti, rezemîndu-se în băţul cu capăt de cauciuc, se ridică năpraznic, cu o elasticitate de cangur, răsturnînd scaunul

care trozni. Sprîncenele i se îmbinară tăios (ca un iatagan) peste ochii injectaţi. Vinele se umflau pe tîmple ca şopîrlele, cu o stranie intensitate. Îşi mişca buzele cutremurate de un tic în colţuri şi simţeai în gîfîiala lui apropierea unor cuvinte. Falca de jos părea că-i creşte bestial.

— Ingrid? urlă el interogativ mirîndu-se în extaz, cu glasul lui Hamlet la groapa Ofeliei [indescifr].

— Da, Ingrid, — zîmbi cu o calmă cruzime Batişte, ridicîndu-se şi el (dar potolit şi serviabil, ca pentru a da o informaţie), apropiindu-se de celălalt.

Îl domina cu un cap şi cu toată lăţimea trupului lui care ar fi umplut armura unui cruciat.

Faţa lui Panait Vizanti fu ca un calcar tropical, bătut de arşiţă dementă.

— Ai îndrăznit? vîjîi[26] Panait, scăzînd glasul.

Spinarea i se ghemuise a salt. Profilul i se ascuţise tăios, proiectîndu-se dincolo de om şi de omenesc, pe simplificarea ucigaşă a păsărilor de pradă (plisc şi ghiare).

— Ce să îndrăznesc, amice Panait Vizanti? întrebă celălalt, încă apropiindu-se cu o duioşie suav veninoasă.

Oroare! Cuvîntul explodă în sufletul lui Ingrid, lăsînd funingine şi noapte arsă. Căci ceea ce vedea nu mai era omul de sub cer, Batişte cu zîmbet bun, omul spre care creştea inima ei, — ci celălalt, monstrul apocaliptic al caricaturilor. Asta era. Propria lui batjocură: adevărul lui izbucnit. Un nas cu nări de tun turbat, doi ochi răi (şi ipocriţi) de tapir şi fierăstrăul părului, ca o dinţare preistorică.

Oribil!

Fiarele se măsurară, ochi în ochi. Dacă ar fi trecut o pasăre printre ele, ar fi căzut moartă.

Orice era posibil între aceşti doi oameni, ajunşi în murdăria urii, a urii fabuloase: să se bată-n capete ca munţii, să-şi arunce lavele, să se gîtuie apocaliptic, — orice; enorm şi cumplit, într-o dementă urlătoare a spaţiului.

În jurul lor, creştea ca o tăcere de început de lume.

Cu lumini de fulger, Ingrid (îngrozită) gîndea involuntar şi pricepea că oamenii aceştia nu erau legaţi de prietenie, ci de ură; că în ea, Ingrid, o revedeau pe cealaltă şi că din cauza aceleia se urau surd, fără ca vreodată să-şi fi mărturisit pînda rănită.

Dar ea atunci, ea, Ingrid, ce era în toate acestea? Teatru! O adusese nu din milă sau solidaritate umană, din duioşie, ci din interes, ca să-i sugereze un rol, făcînd din ea păpuşa unei melodrame. Ce oroare! Ce abjecţie! Ce ticăloşie rea!

Ah! Cum îl ura!

Cum ar fi vrut să fie ea duşmanul lui în avionul de luptă şi ea, cu mîna ei, sub cer, să-l mitralieze pînă la capăt, nu cu un glonţ, ci cu o sută, grindină, — să se răcorească pînă la „uf!".

Îi ardeau obrajii, ochii, nările. Creştea în ea o mînie care depăşea sălbatec rochia de tafta, diferenţiind-o, pe semne, atît de tare de cealaltă (de titulara din sicriu şi din pastel), încît abia atunci păru că ceilalţi, ieşind din ceaţă şi din stafie, încep s-o vadă, să-i vadă realitatea. Cu o mişcare aproape dementă, în care băţul invalidului redeveni cravaşa fostului călăreţ, Panait lovi sticla şi paharele din partea lui, care se sparseră strident, împroşcînd pe toţi cu vin. Numai lampa scăpă nerăsturnată, printr-un miracol de iscusinţă sau întîmplare.

Toţi aşteptau, ca sub furtună, cu excepţia lui Batişte, care încă mai crescut, în toată puterea înălţimii lui, — părea că urmăreşte zbuciumul unui tînţar.

Pînă cînd Panait Vizanti vorbi răguşit:

— S-aducă vin şi alte pahare. Şi să vie Bazarcă! Unde-i Bazarcă? interogă el teatral, cum te-ai adresa duhurilor.

Din nevăzute, o vioară răspunse feminin, galeş subţire, atît de dulce, că toţi teii înfloriră în arcuşul lui dintîi.

Bazarcă se ivi încovoiat a cîntec, cu capul înainte, bulbucat şi hlizit. De o moale rotunzime, cu obraz de alună prăjită cu buze vinete, cu ochi ca de argint lunar şi dinţi ca vioriul oului răscopt, — nu părea venit cu pasul omului, ci adus de vioară, din văzduhul cozilor de mături zburătoare şi al murmurelor.

În urma lui, din umbră, zvoneau instrumentele încă neînfierbîntate ale celor care-l secundau, — scînteind muzical în aşteptarea flăcărilor.

Cu Bazarcă, veni o uşurare.

Adică trăznetele nu căzură, ci fură înfăşurate în catifea adîncă şi duse din nou în păstrarea afundurilor.

Bazarcă se oprise, zîmbind pînă la urechi (un meridian de zîmbet pe globul în eclipsă al feţei lui oacheşe) şi, guşat de înduioşare, făcu o temenea orientală lui Batişte.

Acesta îl recunoscu amical, cu acoladă, şi, pe semne, după un ceremonial al regăsirii, sărută gîtul vioarei, sporind soarele ţiganului din ochi şi pînă-n strune.

Aşadar, în afară toate mergeau din nou pe roate. Mîni iscusite desfăşurară fîlfîind, cu miros nins de alb curat, faţă de masă proaspătă, şervete înfloriră la fiecare, tacîmuri, răsunară farfurii clădite, apărură gustări de început de masă, cîte un tacîm de pahare şi diverse sticle pecetluite de păianjenii cinstitelor vechimi.

Cioburile fură măturate de mîni care nu se mirau.

Lampa, scăpată de cataclism, ardea dulce ca aştrii după ciclon.

Arcuşul lui Bazarcă scutura stele de vară pe ape lungi, — lungi cît o ţară, din trecutul amintirilor şi legendelor ei pînă-n inima omului de pe acolo.

Toţi erau opriţi în picioare, pe unde-i apucase furtuna.

Nici Panait Vizanti, deşi potolit acum şi invalid pe deasupra, nu se aşezase. În toţi era ca o aşteptare a unui altăceva, — cu speranţa aţîţată şi oprită.

Plutea acel: Da' nu ne aşezăm la masă? — al tăcerilor prelungite care vor liman.

Ingrid, solemn oprită, aparţinea mai mult scării decît încăperii de jos.

Şi veveriţa, de altminteri, după ce o adusese, plecase de pe umărul ei, ca o ancoră scoasă.

— Nu rămîi cu noi, Ingrid? o pofti Batişte (dezgustător de afectuos şi protector), văzînd-o că stă a ducă, rumenă ca nourii amurgului, dar gata ca şi aceia să se stingă.

— Mulţumesc, domnule comandor. Am venit numai să vă spun petrecere bună. Eu mă culc. Sînt ostenită.

Atît de ostenită, că s-ar fi prăbuşit pe prima treaptă.

Dar se duse, — întovărăşită de muzici care o rugau dezmierdător, — urcînd treaptă cu treaptă, cu foşnetul rochiei de tafta, încredinţată că pe faţă sau într-ascuns ochii celor de jos o urmăresc.

Era atît de tristă şi de singură, în sufletul ei, în carnea ei, în rochia ei, încît dacă fantoma celeilalte ar fi întîlnit-o pe scara acestui urcuş, cu muzică, rochia de bal şi trandafir apus, s-ar fi uitat lung după ea, şoptind dintre funigei: „Biată fată, cine te-a pus să ridici pe umerii tăi viaţa de care mă apără un mormînt?”.

Cap. IX

Ca de la sine înţeles, Panait Vizanti şi cu Batişte Condor erau aşezaţi faţă-n faţă, — Batişte cu faţa spre scara dispariţiei lui Ingrid, Panait Vizanti întorcînd spatele acelei părţi a casei, pe care însă o revedea (ca într-o oglindă cu vagi fulgere care se retrag), pe chipul* omului din faţă: Batişte Condor.

— Frate Batişte, să trăieşti!

Întinse paharul peste toată masa, c-un fel de solemnitate bruscă de om de arme.

— Frate Panait, prozit!

Ciocniră paharele umplute cu viu aur înnoptat.

(Aşa-şi spuneau cînd erau colegi de liceu şi de bancă la Ploieşti unul altuia: frate. De la moartea lui Sigrid însă, evitau să se interpeleze cu romantica vorbă a tinereţii).

— Bună drojdie, frate Panait, — exclamă grav Batişte, cu buza de jos avîntată, cu sprîncenele ridicate,

* în ms: pe chipului

cu palmele desfăcute, avînd în toată fiinţa lui o oprire reverenţial meditativă: hm!

Părea că ascultă cum cade ceva în adînc, cu o expresie bufon gravă.

— Are douăzeci de ani, preciză Panait.

Şi adăugă cu un ton absolut neutru:

— Vrîstă de fată...

Un scaun era gol, la masa bărbaţilor.

Sigrid? Sau Ingrid?

Mărioara (mai atentă la pahare decît la farfurii) umplu din nou, cu o îndemînare farmaceutică, paharele deşertate, fără să picure faţa de masă.

— Fraţilor, — dilată Batişte cuvîntul înviat de Panait, acordîndu-l cu accentul vocativului de chef tuturor, — fraţilor mei, această băutură de douăzeci de ani e o muzică din bătrîni, pe care o bei, în loc să o asculţi. Deci, s-o bem. Turnaţi-i şi lui Bazarcă — fratele.

Lăsîndu-şi vioara, Bazarcă se opri cu călcîile lipite, se înclină adînc, ciocnind paharul cu rachiu cu fruntea lui, apoi numai cu paharul comandorului, pe urmă se înclină din nou cu ochii la Vizanti, după care binecuvîntă amical pe ceilalţi, — şi dădu duşcă drojdia, care-i sclipi în ochi ca steaua desprinsă şi, prin arcuşul iarăşi ridicat, pică prelung pe struna încercată tangenţial.

Dar mîna lui Vizanti, ridicat în capul mesei, porunci tăcere.

— Prieteni, azi nu e o zi ca oricare alta. Sărbătorim întoarcerea (prea scurtă) de pe front, a fratelui meu, a gloriosului nostru prieten, comandorul Batişte Condor. Dumnezeu ni l-a păstrat şi ni l-a trimis din nou în jurul mesei prahovene, unde-i arcuşul lui Bazarcă şi veşnica noastră prietenie şi toate amintirile vieţii noastre. Ce vom face în noaptea asta? Aud?

— Vom bea cumplit răspunseră toţi, în cor spontan, — dar oarecum liturgic.

— Trăiască, — zise Panait, cu slavă. Şi cam şchiopîrc, oleacă tîrîtor, se apropie de Batişte, sărutîndu-l pe un obraz şi altul.

Şi acesta se ridică, îmbrăţişindu-l pe fratele regăsit: Panait Vizanti.

— Trăiască! răsunară glasurile bărbaţilor.

Fără nici un semn, Bazarcă intonă un „mulţi ani trăiască", modulat de el, după o anumită fierbinţeală a arcuşului.

Ghiaţa fusese spartă (Şopen lăcrimă).

Masa începu!

Porniţi înspre trecut, ajunseră la amintirile liceale, căutînd din nou (dezordonat, delaolaltă, vorbind cînd unul, cînd altul şi toţi intercalînd exclamaţii, regăsiri şi paranteze) băncile, poreclele, chiulurile, ambiţiile, profesorii, într-un cuvînt, sonoritatea şi elasticitatea vieţii de-atunci.

Cu ele în vorbe şi-n pahar, se înfierbîntară.

Arcuşul lui Bazarcă urmărea şi da ce trebuie, — mereu ca pe oblîncul amintirilor.

În timp ce comesenii evocau o epocă, cîntecele ei reapăreau.

Vizanti uneori făcea semn cu tîmpla lui Bazarcă. Deodată, ca purtat de un resort, acesta era la urechea lui Vizanti, dînd cîntecului mai scăzute murmurări, îngropîndu-l ca în tăcerea auzului. Ochii verzi ai lui Vizanti se închideau. Glasul i se umfla a cîntec, mai mult înlăuntru decît în afară, — neputincios să cînte, dar zbuciumat de cîntec ca o pasăre cu aripele tăiate la auzul zborului de toamnă al surorilor ei de sus. Parcă buciuma gemete. Dar iarăşi deschidea ochii, umplîndu-i de zgomotul celorlalţi şi de veselia băuturii.

— Mă, fraţilor, bătu el din palme, — dar unde mi-i Axente? Cum asta: vine fratele nostru iubit, gloriosul Batişte, pe o zi (poate două?)...

Batişte ridică din umeri cu un mimic: Nu se poate!

— ...şi păcătosul de Axente cu A de la C lipseşte? Măgarul! Apoi să nu-i...

Nu ştiai dacă glumeşte sau e mînios. Era atîta imperialism în fiinţa lui (natural, dar şi îndîrjit compensativ

faţă de împuţinarea infirmităţii), încît tot ce-i contrazicea placul îl irita prin aceasta, fără de altă logică: cel puţin în primele clipe.

— Să trimitem după el, propuse soluţia Ilinoiu, tăcutul, care nu deschidea gura decît pentru ca s-o pecetluiască din nou cu tăcerea de aur a băuturii.

— Bravo, Ilinoiu. Aur! Cine se duce? îi cercetă Panait, ca pe nişte fireşti subalterni, omiţîndu-l însă din această invitaţie optică pe marele Batişte.

— Să trăiţi, don' căpitan, mă pot duce eu, — se oferi Buhnaru, răsărind la lumină şi comandă, din umbra unei uşi dinspre bucătărie.

— Te-ai dus! încuviinţă Panait, intrînd spontan în laconismul autoritar al dialogului militar.

— Să pun caii la trăsură?

— Lasă caii să se odihnească, interveni Batişte c-un fel de vizionară duioşie; scoală şoferul meu. Du-te cu el.

— Ce ordonaţi? aşteaptă Buhnaru, cu ochii la stăpînu-său.

— Mai întrebi? Fă cum îţi spune domnul comandor. Te duci şi-l aduci pe Axente.

— Şi dacă doarme?

— Îl scoli.

— Şi dacă nu-i acolo?

— Să fie acolo, sau oriunde. Îl aduci.

— Şi dacă nu vrea să vie?

— Îl legi cobză.

— Dom'le! Dom'le! izbucni lung şi negru ca o lampă care filează conu Fănică, cu braţele-n sus, gîngurind uşor. Mi-a plăcut. P-p-pe onoarea mea. Ai vorbit ca pe vremuri. Să cio-ciocnim un pahar pe chestia asta.

Panait zîmbea.

— Mă, proştilor, am glumit. Azi e sîmbătă.

(Vru să verifice ora, dar îi fu oarecum lene. Se răzgîndi).

— Sîmbătă noaptea, hotărî el generic, Axente bea ca un porc, acolo la el, la C. Ce mai stai? Du-te şi adă-l, tună el către Buhnaru, care porni ca din praştie.

Undiţa întinsă după Axente aduse cu zîmbet de şotie şcolară alte amintiri liceale, — şi mare poftă de băutură.

Arcuşul lui Bazarcă era termometrul: se încingeau: mînile erau mai săltăreţe, vorbele mai izbucnitoare şi mai zăpăcite (aşa cum e zborul rîndunelelor), glasurile mai răsunătoare, privirile mai cu damf.

Nu mai vorbeau; exclamau. Totul se întîmpla pe un registru mai ridicat, la cîteva octave distanţă.

— Mă, băiatule!

— Lasă, mă!

— Zi, Bazarcă!

Toate acestea se intercalau în celelalte (încercarea de e istorisi cîte ceva sau de a întreprinde ceva cu continuitate, cum ar fi să susţină ceva pînă la capăt), alcătuind un zvon de glasuri, zgomote, rîsete şi exclamaţii, care făceau din încăperea înceţoşată de fum şi dulce luminată, dar cu preajmă de umbre, — locul în care huia un fragment de mulţime.

Şi totuşi se întîmplau şi alte lucruri, — ai căror actori. însă (Batişte şi Panait, mereu faţă în faţă) parcă se decalau de acţiunile lor subtil surde, devenind spectatori.

Fără să pară, ochii lui Panait îl iscodeau pe Batişte, care la fel făcea şi tot fără să pară, căci, într-adevăr, el ca şi celălalt participa cu vin la băutura celorlalţi. Dar uneori, irezistibil, ochii lui Batişte, opriţi înspre scară, ***vedeau altăceva*** iluminîndu-se uneori, dar alteori umplîndu-se de o sfîşietoare melancolie (cea care dă bărbatului celui mai tare, plînsul aspirat, cu tîmplele în pumni). Atunci, ca un îngheţ îi cuprindea faţa, — care se întuneca, înclinîndu-şi fruntea a moarte.

Panait vedea că Batişte vede.

Şi Batişte vedea că Panait îl vede.

Deci ***o vedeau.***

Şi era fioros. Casa întreagă era străpunsă, din ceruri pînă-n iad, de o arătare cu ochi albaştri, dulce ca nimic alt, mai dulce ca liliacul alb înflorit pe un mormînt negru.

Dar de îndată, cei cu cărbuni aprinşi de iad pe inimă se priveau făţiş, zîmbeau cu regăsire şi s-auzeau spunînd (ca pe alţii) cuminţi pe aceeaşi scenă.

— Să trăieşti, mă frate-meu Panait.
— Să trăieşti, mă frate Batişte.
„Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost
De-mi ţin la el urechea — şi rîd de cîte-ascult
Ca de dureri străine? Parc-am murit de mult”

Cap. X

Se vede că arcuşul lui Bazarcă (căci el, Bazarcă, devenea impersonal pretextul arcuşului, — numele fiind al arcuşului din el, lui nemairevenindu-i decît zilele omului) descifra nu numai văzutele, dar şi nevăzutele, — căci deodată, bizar, fără ca nimeni să i-o ceară, cîntă (aparent) cîntecul lui Şopen; adică Marşul funebru al lui Chopin.

Şi Panait şi Batişte, involuntar, se priviră. Struna magică destăinuia moartea prezentă acolo. Marşul solemn negru, în care simţi genunchii osteniţi ai cailor, ştofele negre, convoiul lent ş-acoperirea soarelui cu crêpe de doliu, — se desfăşura altfel decît pe clapele clavirului, fără de clopotele care bat tînguitor numai acolo, dar deodată toate florile lumii mirosiră a moarte şi trupul primăverii înţepeni în cosciug, între lumînări aprinse.

Li se-ncleştară fălcile de jale.

Şi ei, lupii solitari, se opriră c-un fel de urlet în privire.

Dar începea, — pornind de la aceeaşi muzică, şi un zîmbet în încăperea vinului dezlănţuit. Căci cel vizat de marş era Şopen. Oarecum el primea defilarea funebră şi condoleanţele.

Toată Prahova vinului ştia. Marşul nu mai era al lui Chopin, ci al lui Şopen, care primea să i se cînte, la chef, ca un superlativ al inimii albastre.

Şopen, ascultîndu-şi cîntecul, rezemat într-un cot, palid, suveran destins, cu frunte ca petala, [indesc.] plete, bucle

şi iluzia că e un fel de cel puţin Chateaubriand, Lamartine, Musset sau pe-acolo, — şi lăcrimînd în salonul tristeţilor eterne, — era într-adevăr un spectacol subtil, dar irezistibil bufon.

Nimeni nu rezista: era ştiut. După un timp, cei care se-ncărcau involuntar de muzica cîntecului trist, cîteva clipe, se uitau la „văduvă" (aşa i se mai spunea sarcastic) şi zîmbeau, făcîndu-şi unii altora cu ochiul. Şopen le făcea ofensat semn să tacă. ***Adică:*** „Mă, băieţi, ăsta-i cîntec mai tare decît Steluţa! Ascultaţi, ce dracu!". Dar băieţii, în loc să se potolească, izbucneau în rîsete şcolăreşti, cu atît mai irezistibile, cu cît figura lui Şopen căpăta expresia celor care au luat ricină.

Aşa se întîmplă şi acum.

Marşul funebru al unui adînc de-acolo deveni noul pretext de rîs al suprafeţelor, — intuiţia bizar adîncă a lui Bazarcă putînd fi interpretată şi ca un omagiu burlesc adus convivului celui mai puţin băgat în seamă. De altfel, marşul, pornit solemn la oarecare distanţă de masă şi cadenţat acolo cîtva timp, o dată cu rîsetele, se apropie confidenţial de urechea lui Şopen. Acolo şi muri (cu stelele ***nădejdii).*** Marşul funebru printre rîsete de beţivi.

Şi fără de tranziţie, Bazarcă trecu la altele.

Se bea îngrozitor: cu pauze de cafele negre, în ceşti de cafea cu lapte. Şi se fuma în aşa măsură, încît lumina era mereu în ceaţă şi eclipsă.

Dar cheful era în arcuşul lui Bazarcă. Şi vinul de Urlaţi (cel care e sprinten la băut, dar şi c-o uşoară melancolie care aminteşte buchetul marelui Cotnar) şi acel fel de veselie a bărbatului (brutală, uneori vulgară), vecină uneori cu lacrima înduioşării ieftine, măgulitor atîrnată în geană, melodramatic ştearsă şi uneori vecină şi cu înnăbuşitorul marasm sau cu arsura înveninatei disperări, dar depăşindu-le mereu. Veneau spre cei de-acolo vin şi cîntec, zîmbet şi vin, contopite într-o dănţuire, prin arcuşul lui Bazarcă. Arcuş care ştia, cît şi o Dunăre întreagă, în spaţiu şi în timp deopotrivă. Tot ce cuprinde Dunărea de la valsul vienez, palpitînd cu foşnet pe dulce malul ei de acolo, trecînd prin ţara unde totu-i

viscolit de ceardaş şi apoi culegînd o ţară românească întreagă, de la Porţile de Fier pînă la vînăt Marea Neagră, cu toate frunzele Baladei şi cu toate zîmbetele cobzei şi suspinul strunelor sau buciumului lung, — toate acestea, toate şi încă o mie şi una de multe altele, curgeau răsfrînte ca-ntr-o altă Dunăre, în strune şi arcuşul lui Bazarcă.

Nimeni nu-i spunea să zică şi ***să zică*** ce anume.

El zicea, mutîndu-şi ştiutorul lui arcuş de la ureche la ureche. Le ştia (urechile) pe toate. Nu numai pe cele de acolo, dar şi de pe lungă şi beţivă Valea Prahovei.

Arcuşul lui creştea cu munţii peste Valea Prahovei, ***binecuvîntîndu-i*** cu muzică podgoriile.

Deci zicea, — pentru bieţii beţi din Valea Omului.

Iar ei fumau, beau, cîntau şi ascultau, — ascultîndu-şi prin destăinuirile muzicii şi vinului de Urlaţi propriul lor suflet obscur, nemernic, bun, generos şi hrăpăreţ, — şi totuşi darnic la o adică.

— Ce-am avut şi ce-am pierdut?

— Ceasul cel bun şi la revedere.

— Pe chestia asta mai bem un pahar.

— Chiar şi două. Dar unde-i sticla?

— Mărioară, unde eşti? tună Panait.

Şi alte sticle sau cafele negre veneau de îndată, — căci vinul, după cum spunea Batişte, trebuie să curgă, ca să ştie tot omul că verbul acesta înjosit de apele zise curgătoare (fluvii şi alte asemenea) are şi el zile de înălţare, cînd e cu omul şi cu vinul omului.

Dar dintr-acestea, toate cuprinse într-o împăinjenire de muzică, vin şi fum, — se desprindeau, oarecum tainic pentru unii, şi ***altele.***

Aşa de pildă, cum ţi-ai pipăi spada uitată pe şold, mîna (vasta mînă) a lui Batişte îşi aminti de veveriţă şi prin ea de un drum, dar nu spre moarte, ci spre viaţă, către cineva tînăr (o! înduioşător de tînăr) şi cu ochi albaştri. Ingrid! Îi fu dor deodată, dintr-atîta moarte, dintr-atîta fum spurcat şi dintre atîţia bărbaţi beţivăniţi, — de cea pe care o botezase Ingrid.

Apăru în el ca o exclamaţie: Ingrid!

De data aceasta ea, nu în amintirea celeilalte.

Şi simţi c-un fel de mirare (poate vinul) ca o dimineaţă în iadul întunecimilor lui.

Desigur că Panait (fratele) îl privea.

Îl privea.

Ai fi zis uneori că gîndeau ca un singur creier, — după cum din aceeaşi inimă, despărţită în două în piepturile lor, le venea veninoasa însoţire.

Îl privea.

Îl privi şi el, — ca să ştie Panait că el ştie că Panait ştie. Apoi nu se mai ocupă de el.

Abătîndu-se cu gînd şi fapte dintr-acolo, ***o porni*** pe Ve-Ve. Adică o îndemnă c-un deget să iasă din buzunar. Ieşi ageră, vibrantă ca o libelulă, cu ochi deştepţi spre ochii lui.

— Du-te, Ve-Ve, şopti el.

Şl veveriţa tot pe după gît porni în lumea largă, pe văi şi munţi, — hăt sus şi hăt departe, pînă la o Uşă. Se opri la poalele Uşii, ea cît secunda, iar Uşa cît veacul, ascultă, nu auzi nimic şi atunci bătu la uşă, — în felul ei, fireşte.

Într-o poveste, ajunsă la aceeaşi uşă, ar fi spus:

— Fată cu ochi albaştri, stăpînul meu e trist ca şi tine în valea veseliei vinului. Gîndeşte-te şi tu, fată albă, el vine de la moarte şi se duce spre moarte. Trăieşte cu zilele în mînă. A mai fost în viaţa lui o fată cu ochi albaştri. Dar l-a umplut pe el de pămînt, înainte ca ea să se ducă în pămînt. Azi, tot lîngă moarte, te-a întîlnit pe tine, fată vie, cu soare în păr şi lună în obraji. Şi inima lui a zîmbit din nou. De-acolo îi venea beţia. Dar el crede că din vin. Tu ai fost strugurul acelui vin pe care-l uitase, crezîndu-l îngropat de veci în beci zidit. Fată cu ochi albaştri, îmbracă-te din nou cu strai de bal, încinge-te cu trandafir, spală-ţi obrazul cu bunătate şi vină din nou la stăpînul meu trist de lîngă veselia celorlalţi, — că dacă nu vii tu, el e trist, şi eu nu ştiu să plîng, — sora mea cu ochi albaştri.

Dar povestea se oprise.

Uşa rămase închisă.

După un timp care se prelungi, cu aşteptare, cu speranţă, cu mirarea unei dezamăgiri (de-a lungul căreia

Batişte fu într-adevăr absent), veveriţa se întoarse umilită, ca un cîne de vînat, care n-a ştiut să „aporteze".

Se priviră ochi în ochi, ca în ceasurile de singurătate anxioasă ale avionului de vînătoare şi Ve-Ve intră din nou în domiciliul ei.

Ingrid?

Dar cine era în definitiv această Ingrid?

Batişte se ridică de pe scaun şi porni spre scară.

Panait Vizanti tresări, — devenind un fel de zid cu coada ochiului.

Batişte trecu înalt lîngă el, fără nici un cuvînt.

Spinarea lui Panait se ghemuise la pîndă şi aşteptare.

Batişte se opri după cîţiva paşi şi scoţînd luleaua prelungi din picioare toaleta ei. Trecură secunde, timp ca la numărătoarea boxeurului căzut în ringul orbitor. Apoi Batişte aprinse pipa, trase cîteva fumuri...

— Frate Batişte, — năvăli cu o crispare isterică glasul lui Vizanti (care însă nu se întoarse), cum aşa? Ne părăseşti? Te duci la culcare?

Într-o secundă, pieptul lui Batişte se umplu de căldură, — ca şi cum un vînt de primăvară i-ar fi bătut de-a dreptul pe inimă. „Vra să zică — gîndi el — crede că Ingrid e metresa mea şi mă duc s-o caut în aşternut".

Zîmbi, cu nările desfăcute şi abia după o pauză răspunse:

— Cum să te las, mă frate-meu! Nu ştii! Vorba lui Caragiale: Un minut!

— Aha! se lumină Panait. Aşa da, frate Batişte.

Cap. XI

Chiar în acea clipă, o dată cu paşii puternici ai lui Batişte care se îndepărtau în auz fără să zguduie treptele scării pe care o ocoliră, răsunară delicat şovăitoare, patetic neputincioase, ca o fantomă care ar vrea să danseze cu

cineva din viaţă, fără să-l poată ajunge cu braţele întinse, acordurile Valsului trist al lui Sibelius, care din ce în ce deveni ca un vîrtej galben de frunze scuturate.

Arcuşul lui Bazarcă cîntă cu atîta transparenţă de sunet, încît în orice ureche apărea înfiorarea tristă a fantomei, imponderabilul acestei mîhniri lunare, — ca-n vremea lui Mallarmé:

„La lune s-attristait. Des seraphins en pleurs...
Et j'ai cru voir la fée au chapeau de clarté"

Venea dulcea fantomă dusă prin arcuşul razei de lună.

De obicei, cînd aducea în urechea lui Vizanti Valsul trist, Bazarcă ştia că Vizanti îi umple buzunarul cu tot ce e în buzunarul lui, — aşa cum alţi cheflii se pupă* cînd aud „Steluţa" sau „Mînă birjar".

„Dambla de beţiv", aşa se cheamă.

Deşi arcuşul lui Bazarcă curgea peste ban ca aurul stelei, dacă venea, îl primea cu buzunar deschis şi zîmbet în priviri.

De data aceasta însă, Vizanti nu-şi scoase portofelul de la piept. Urechea şi mintea lui păreau îndreptate spre transparenţe ostenite ca spre altele, mai imediate, mai concrete, mai viguros reale.

Aşa că, într-adevăr, fantoma valsului fu singură nu numai în muzica lui Sibelius, dar şi în arcuşul lui Bazarcă, sub acoperişul unde veşnic el dormita. Zadarnic căuta fiinţa valsului s-ajungă pînă la atenţia stăpînului. Nu izbutea. Iar ceilalţi ascultau altfel şi de cum ar fi dorit Bazarcă şi arcuşul lui, dar şi muzica lui Sibelius.

Pînă cînd, după ce valsul neprimit încetă (ca cineva care pleacă cu mîna întinsă[27]), apăru şi Batişte.

Abia cînd îl avu în faţă, evident, cert, concret, Vizanti se destinse atît de vizibil, încît fu cuprins de o subită bună dispoziţie.

---

* în ms: se pupau

— Ce-ai zis? îl întrebă el, venind de departe, pe Bazarcă, aşa cum cercetezi pe cineva care ţi-a spus o vorbă fără s-o asculţi.

Dar Bazarcă, umilit şi ca artist, dar păgubit şi în pungă ca lăutar, se îndîrji pînă la temeritate, şi în loc să răspundă la întrebare cu vorba, ridică arcuşul, muindu-şi-l în brumele nordului şi de acolo îl aduse ca o pasăre nostalgică şi nebuloasă, cu cîntecul din Peer Gynt, suita lui Grieg, moartea lui Aase.

Ca la trecerea unei înmormîntări, toţi amuţiră cu o expresie de gravă reculegere. Moartea lui Aase* (cîntată de altminteri de Bazarcă, oarecum dintre friguri, cu o intuiţie a Nordului care cinstea mîna lui de ţigan), cîntată liturgic, grav, iremediabil, fără pasionalitate, agonizant, reedita Marşul funebru. După cum acela era cîntecul oficial al lui Şopen, în toi de chef, cînd îl apucau tristeţile, tot aşa moartea lui Aase din suita** lui Peer Gynt era cîntecul rămas de la Sigrid.

Cînd îl cînta cu ani în urmă acelaşi Bazarcă, în aceeaşi casă după un chef mai cu surdină, ce e drept, cam spre dimineaţă, apărea abia limpezită*** din somnul întrerupt, cu capul aplecat peste balustradă, Sigrid. De acolo asculta, cu visare nordică în ochii albaştri cîntecul ei, zîmbindu-le din depărtarea ei.

Cîntecul ei nu apăruse în arcuşul lui Bazarcă decît ani după moartea ei, cînd durerile devin amintiri, cînd rănile se-nchid, lăsînd visare şi melancolie.

Dar de cîte ori răsuna acest fel de marş funebru, al lui Panait Vizanti acesta, în amintirea lui Sigrid, nu numai că nimeni n-ar fi cutezat să zîmbească, aşa cura se întîmpla cu marşul lui Şopen, dar dimpotrivă, toţi îl ascultau ca pe un parastas în amintirea stăpînei casei în care petreceau.

Auzind arcuşul lui Bazarcă, toţi ridicară capetele, revăzînd capul lui Sigrid, aplecat pe balustradă. Şi Panait ridică ochii în sus, spre acel loc...

---

* în ms: Azes.

** în ms: (mai cu seamă din suita)

*** în ms: limpezit

Lui Batişte i se umflară nările.

Ştia că Vizanti minte, simulînd că vede ceea ce apărea celorlalţi. Panait nu se uita, prin muzica lui Grieg, la amintirea lui Sigrid. Nu. O dorea pe Ingrid, a cărei apariţie îl zguduise la început, evocîndu-i-o pe cealaltă şi care acum îl intriga şi-l obseda, ducîndu-l păgîneşte, bahic, spre femeie, — spre femeia altuia.

Sub încleştarea fălcilor[28], obrajii lui Batişte se bulbucară. Toată faţa i se îndîrji exploziv, — exact ca în secunda picajului.

Dar şi de data aceasta, Panait, cu o secundă de iscodire, văzu şi ştiu.

Ştiu că Batişte, că marele Batişte, se teme, simţind-o pe Ingrid a lui primejduită, — şi inima îi bătu surd, cu raze din întunecimea ei.

Deci, fără să vrea, zîmbi ascultînd Moartea lui Aase.

Cîntecul de moarte se zăpăci pe strunele lui Bazarcă. Se întîmplau lucruri şi mai ciudate decît atunci în casa ciudăţeniilor ştiute de el. Dar fără să le poată deocamdată dezlega, arcuşul lui Bazarcă lăsă cîntecul tristeţii cu morţii şi culegînd cu arcuşul zîmbetul stăpînului îl duse înspre viaţă cu o putere meridională. Cîntă deci cîntece de dragoste pătimaşă, cu garoafe în arcuş, şi-n sunete cu sîni şi coapse de femeie.

Mîna lui Panait dintîi se-ntinse spre pahar, dar, îndată după ce-l răsturnă pe gît, se duse la piept, luă un teanc de bani şi fără să-l cerceteze îl vîrî în buzunarul lui Bazarcă.

— Să trăieşti, stăpîne, — oftă cu zîmbet Bazarcă, ştergîndu-şi fruntea cu dosul palmei.

Căci mult trudise ca să afle care-i cîntecul acestei nopţi cu cheie.

Aşa da! „Doamne ajută la drum nou".

Se întoarse spre „băieţi" c-un fel de „daţi-i drumul, băieţi", şi-şi dădu el drumul ţigăneşte, cu acel patos al cîntării lor arămii, care face din lăutarul ţigan, cînd are rasa lui Bazarcă, stîlpul de primăvară al vinului şi torţa galopului său.

Pogorîse, cu trup* şi sînge, femeie, asupra bărbaţilor încinşi de vin.

Dar răsunară deodată glasuri şi o bocăneală.

— Dom'le, dom'le, filă iarăşi Conu Fănică, ă-ăsta-i fratele Ionuţ.

Nici nu spuse de-a binelea şi pragul chefului deslănţuit fu al lui Ionuţ, cel zbîrcit de beţie, cu faţa-n rîs ghiduş, cu şuviţe căzute pe ochii duşi în fundul capului şi cu picior de lemn.

— Măăă! se bătu el cu palma peste frunte, da' voi beţi, mă, şi eu mă usuc.

Şi numai ce se auzi din urmă, mitologic mare într-o biată casă de om, glasul lui Axente, sosit o dată cu Ionuţ.

— Axente, lasă glasul afară! răcniră toţi de acolo, cu Ionuţ în cor!

— Şi tu, mă, păcătosule beţiv! se stropşi Axente la Ionuţ, lasă-ţi şi tu piciorul afară.

— De ce, mă? C-al meu nu cîntă.

— N-o fi cîntînd, mă, dar aduce ploşniţe, că-i de lemn şi umple casa fraţilor.

Cap. XII

Noii veniţi aduceau şi ei vin de la Ceptura (Axente cu A de la C). În ei, vinul. Acuma veniseră la altul.

Drept care, masa începu din nou, în cinstea acestora căci, după cum pretindea conu Fănică, nu erau încă puşi la punct.

Mărioara pregătise borş acru şi alte întîmpinări ale vinului tîrziu. Bazarcă îşi luă şi el băieţii, trecînd la „popotă", după invitaţia lui Batişte, ratificată şi de Panait Vizanti.

* în ms: cu trupul

Unul după altul băutorii se simţeau apăsaţi de rigorile civilizaţiei. Deci, după socotinţă şi slăbiciune, pe rînd începură să-şi scoată care surtucul, rămînînd în cămaşa cu dungi de bretele, care cravata, care şi gulerul, care chiar ghetele, — cu excepţia lui Panait Vizanti, rămas acelaşi în exterior, de la pieptănătura perie la orşice amănunt vestimentar, şi a lui Batişte, intact şi el în ale lui, cu toate că nefiind impecabil îngrijit ca Vizanti.

Tot faţă-n faţă, ca şi pînă atunci. Unul nu se putea clinti, dintre ei doi, fără, ca ochii celuilalt* să nu zbîrnîie. Fiecare prizonierul celuilalt, veghindu-l cu o duioşie antropofagă. Dar acestea erau simple nuanţe psihologice la o masă cu tonalităţi tari. Bătaia de pumn, exclamaţia ca de trombon sau tobă mare, rîsul gîlgîit, mişcările de mori de vînt, — acestea erau practicate de mai toţi, cu intensităţi felurite.

Aşa-i găsi Bazarcă, revenit cu puteri noi şi vioară veche.

— Mă, Mielule, nu face ploşniţe? îl cercetă din depărtarea vinului Axente.

— Să tacă Axente, începu unul.

— Să tacă, să tacă Axente, — reluă corul anonim.

— Staţi, mă, că nu cînt, vorbesc.

— Să cînte Axente! E preferabil, mă, decît să vorbeşti

— Zi, Mielule, se umflă Axente în pieptul său, lărgindu-şi-l cu voluptate, pînă la crăpare de bretele.

— Dom'le, dom'le, sări conu Fănică, păcat că nu eşti curcan. Ce piept, dom'le, dom'le!

— La frigare, Axente!

— Daţi-o dracului, mă! Zi, Bazarcă!

Avea într-adevăr un glas enorm Axente, — dar ca o marmură necioplită. Cînta opere italieneşti, după modul Carusso, amintind plăcile cu pecete roşie de pe vremea gramofoanelor cu pîlnie.

După ce isprăvi, — aplaudat de altfel, Ionuţ îl interpelă c-un vers improvizat:

---

* în ms: celorlalţi

„Axente de la Ceptura
Adu degrabă mătura”.

Altul ceru să se „dreagă” cu rachiu vechi, după atîta „băutură de glas prost”.

Aşa îl necăjeau pe Axente, care le răspundea colectiv, cu invectiva lui tip:

— Ploşniţe, mă! Toţi aveţi ploşniţe. Toţi sînteţi ploşniţe. Numai noi artiştii... Cum îi, Bazarcă?

— Precis.

Veniră şi cafelele noului sfîrşit de masă şi început de vin tot în ceşti mari, cafele adînci, cu gust amar, în stare să ţie piept băuturii de aur.

Arcuşul lui Bazarcă, neostenit, căuta alte ispite.

Fumul se îndesise în aşa măsură, semănînd cu ceaţa de pe mări nordice, încît ivirea unei corăbii n-ar fi mirat din cale afară ochii vinului.

Dar, Batişte, după ce făcu lampa mică (cu reflexele celui deprins să trăiască pe front, respecta inconştient regula camuflajului), — deschise o fereastră.

Se iviră stelele, — purele stele de aur.

Toţi respirară, ca pe-o apă de munte, noaptea de primăvară.

Fumul şerpuia pe fereastră, spectral.

Noaptea era neagră, dar lucios limpede[29], cu lumina cuvîntului marmură în ea.

Batişte stinse lampa, suflînd cu putere în sticla ei. Apoi deschise şi cealaltă fereastră, şi uşa de din dos care dădea pe o terasă.

Noaptea de primăvară fu atît de tulburător tînără între ei, în bluza ei subţire de fată nouă cu parfum de liliac, încît ei toţi, bărbaţii, se ridicară, ducîndu-se cu noaptea pe terasă.

Veni şi vioara lui Bazarcă, regăsindu-şi stelele şi strunele de afară: cînta de primăvară. Cînta pentru primăvară.

Apoi, uitîndu-se cu îndemn la unul şi la altul, cîntă un vals, — vals de pe vremea fetelor cu primăvară nu numai* în vrîstă, dar şi-n frăgezimea sufletului.

---

* în ms.: cu primăvara numai.

Aşa poruncea frăgezimea clipei, — Măria-Sa clipa de primăvară.

Dar nici o fată care să danseze nu era acolo. Numai bărbaţi băuţi, greoi, opaci, compacţi.

— Mărioară!

Auzind chemarea lui Batişte, Vizanti ştiu şi strînse dinţii, căci el, invalid, n-ar fi dansat pentru nimic în lume cu o fată.

— Mărioară, du-te pînă sus. Poate că domnişoara nu poate să doarmă din cauza zgomotului nostru. Spune-i c-o rugăm frumos să vie să danseze cu noi.

Dar Mărioara, ca şi cum n-ar fi înţeles, sau ar fi fost surdă, tot acolo era.

— Ce-i, fată? interveni Vizanti, maniac de autoritate, solidar numai într-asta cu cel care ordonase.

— Păi nu-i!

— Ce nu-i? tresări Batişte.

— Domnişoara. A plecat.

— Cum?

— Da. M-a sunat. M-am dus. Era cu rochia 'neaei. Se schimbase, — preciză Mărioara. M-a rugat s-o duc pînă la poartă, că nu se simte bine şi vrea să se plimbe. Am dus-o pe din dos pînă la poartă. M-a rugat s-o las singură, după ce-a ieşit în faţa porţii, că mă cheamă mai tîrziu. Eu am crezut că vrea ca omul să rămînă singură şi am lăsat-o. Da' dumneaei s-a dus.

— S-a dus, vorbi, cum ai scutura un scrum, Batişte.

Şi valsul lui Bazarcă răsună înainte sub stelele primăverii într-un vid.

— Dansăm un valţ, Mărioară? ispiti Batişte, cuprinzînd-o.

— Vai, don'comandor, de ce să vă deranjaţi? se legănă ţiganca înălţîndu-şi pieptul[30].

Două umbre dansară printre altele, — sub viscolul stelar.

Panait Vizanti surîdea: Ingrid nu era în braţele lui Batişte.

Dar unde putea să fie?

Ei şi? o fată poate fi găsită oriunde, mai ales cînd iubitul ei se întoarce, pe front.

— Frate Batişte, mă bucur că te-ai întors. Să bem pe chestia asta.

— Desigur, frate Panait. De vreme ce eşti atît de fericit[31], — să bem, se opri Batişte, liberîndu-se cu o curtenitoare înclinare din umbra valsului.

Apoi îşi acoperi faţa cu creţul rîsului din vin şi ridică arătătorul, ca după un dixi.

Cap. XIII

Gîndul era din vin (din vinul de Urlaţi), ca şi fapta. Prinzînd sămînţă în ei, vorba mai nu ştiu cui, zis şi făcut: se duceau cu toţii să-ntîlnească dimineaţa la Urlaţi, pe culmea dealului, la via lui Barcan cel Gros, zis şi Barcan cu B de la butoi, balercă şi beţie, care trage tot la b, adică la Bazarcă!

Dar le intrase atît de cumplit în cap că la Urlaţi se duc numai pentru atîta, — să întîlnească Dimineaţa —, încît dimineaţa devenise pentru ei anume cineva, cam dinspre fată, pe care numai la Urlaţi o poţi găsi la stinsul stelelor.

Deci se adunară, neînchipuit de înghesuit în automobilul lui Batişte şi mai căutară trăsura lui Vizanti, pornind-o prin Ploieşti cu, bineînţeles, Bazarcă. Pe ceilalţi îi măturase către somn palma lui Batişte.

— Numai Bazarcă vede dimineaţa din Urlaţi.

Deci numai el plutea în coşul trăsurii, cu vinul în ochi şi arcuşul în stele. Batişte călărea pe calul din dreapta, fără scări. Doi pe capră: Buhnaru şi Şopen; alţi doi în trăsură: Axente cu glasul şi Ionuţ cu piciorul, — iar ceilalţi în automobilul care venea în urmă, după comandamentul comandorului.

— Respect cailor adevăraţi. Caii-putere vin după trăsură.

Axente, o dată pătruns de răcoarea nopţii, slobozi un glas cît o sondă petroliferă, făcînd să zbîrnăie ferestrele somnului obştesc. Dar nimeni din alai nu-l ţîstui, nici nimeni de prin case sau de pe străzi nu se supără.

Că doar era sîmbătă spre duminică la Ploieşti, cu umbre ştiute, şi oraş nu e în Valea Carpaţilor mai îngăduitor pentru beţivi decît Ploieştii. Atît de filosofic zîmbitor la nebuniile, trăznăile şi hai-huismul vinului, încît ai zice că oraşul prahovean vine de-a dreptul din Moldova, de pe lîngă Huşi, de pildă.

Aşa că ei se bucurară, fără ca nimeni să se supere şi, mai cu seamă, fără ca nimeni în calea lor să le întunece[32] vinul.

Opreau. Se uşurau sub stele cîte unul. Iar porneau. Fără grabă. Automobilul după trăsură. Calul din dreapta al trăsurii călărit enorm de Batişte, care interpela stîlpii (nu-i păreau de ajuns de bine crescuţi), casele adormite, şi tot ce oamenii cred că nu are pricepere, neavînd auz, văz şi grai ca să răspundă.

— Fraţilor mei, tăcere, — detună Batişte, cu glas de comandă. Taci, Axente, că te iau călare fără pantaloni.

Axente amuţi.

— Fraţilor mei, fiţi foarte abătuţi.

— De ce, frate Batişte?

— Ne apropiem de cimitir.

— Care să fie acel cimitir?

— Cimitirul nopţii, fraţilor mei beţi. Ascultaţi popa.

Într-adevăr, în negru de zori se auzea roşul cucoşilor.

— Bazarcă, marşul lui Şopen.

Din coşul trăsurii, unde stătea uitat între stele, Bazarcă, după ce clipi, începu Marşul funebru.

Cu o sfîşietoare melancolie, Şopen, împuns de mustaţa lui Buhnaru (astral dilatată), dădu din cap şi oftă convins.

Dar marşul, ascultat cu perfectă evlavie, avu un efect neaşteptat: îi adormi pe rînd, dîndu-le acel somn horcăitor, cu gura spartă, caracteristic pauzelor beţiei. Dormeau cei din trăsură, precum şi cei din automobil, cu

respiraţii de fierăstraie motorizate, — excepţie făcînd Buhnaru, Şopen (beneficiarul Marşului funebru) şi şoferul lui Batişte.

Nici Batişte propriu-zis nu dormea.

Dar nici treaz nu era*. Era mai curînd într-un adînc de noapte şi de vin, legănat de ceva (uitase ce), ducîndu-se spre ceva (uitase unde), ca să facă ceva (nu ştia ce şi pentru cine) sau ca să nu facă.

Atîta „sau-sau", că i se închideau pleoapele.

Şi stelele clipeau în răcoarea neagră care devenea albastră.

— Albastră! se miră în monolog beţiv Batişte. De ce albastru?

Dar ceea ce fusese acum o clipă, încă în stele, albastru dinspre negru, devenea albastru înspre vînăt şi apoi şi mai albastru, oarecum înspre argint şi iris.

Uitase de Marşul funebru.

Toţi îl uitaseră, lăsîndu-l să cînte, ca şi cum nu l-ar fi cîntat mîna bietului Bazarcă, ci singur s-ar fi cîntat, la stins de stele şi aprins de albastru spre rumen.

— Marşul funebru! îl recunoscu Batişte. Asta e: Marşul funebru. Asta şi numai asta.

Tresări, trezindu-se.

Nu cumva să-i audă „fratele Panait" secretele.

— Ssst! Pace tuturor, la cei de faţă şi viitori, — beţie! Mă, fraţilor, dar unde mai bem noi un pahar de răcoare? Tare mă arde noaptea! Ho! sări el. Fraţilor mei...

Vru să spuie: „Evrica! am un rest de coniac în buzunar!" Dar vorbele rămaseră nerostite. Căci îşi aminti de ceva, de ceva, de nu ştiu ce (întîmplat în ceva şi mai albastru), care-i punea inima ca într-un gol de aer, lăsîndu-i elicea fără de putere.

Şi ca unui cal ostenit, bărbia îi căzu în piept, bălăbănind.

Nu ştia dacă-i trist sau altfel, — dar îi venea să bea şi n-avea ce, nici cu cine. A-ha! Fratele Panait! Ăla rezistă.

---

* în ms: Dar nici treaz.

Cîtva timp nu s-auziră alte glasuri decît ale tăcerii cu argint de început de zori. Mijeau pe undeva, suflînd cu mărgăritar limpedele sporit al safirului.

S-abătură din şosea pe drumul care urcă şerpuit, îndemnat şi potolit de nuci.

Nu mai mirosea a benzină, a ulei şi a explozie. Mirosea blînd a cal, a frunză, a dimineaţă, — a preajmă de fum şi nu ştiu de ce — ca un clopoţel de sat de munte, şi copilăria putea fi acolo.

Dimineaţa apăru ca un obraz tînăr, dintre văluri de doliu. Nu gravă, dar cam tristă.

Urcau mereu, din lumină în şi mai mare lumină.

Bătea un vînt uşor. Frunzele unei văi tremurau ca un vesmînt luminos de uşor pe trupul unei fete care se plimbă la marginea mării, în boare.

În fund, pe o colină severă, sondele petrolifere păreau călugări negri, ieşiţi cu rugăciuni în întîmpinarea dimineţii. Era o plutire spre cer. Un ave....

Dar dincoace, numai vii şi livezi argintii în tremurul fraged al frunzelor.

Arcuşul lui Bazarcă văzu tot şi spuse ceva cu rouă şi bună dimineaţa.

Se deşteptară, — nedumeriţi, buimaci, regăsind speranţa vinului în culoarea zorilor.

Se dădură jos, adunîndu-se la poarta omului, cu cîntece, hăuliri, chiuituri şi pocnete de palme. În mîna lui Batişte, biciuşca spunea vorbe de puşcă, deşteptînd ecouri. Hămăiau cînii din deal şi pînă în vale, un viţel mugi naiv, o vacă amplifică vocea neştiutoare a fiului, într-un răspuns tandru, reluat în altă octavă de glasul lui Axente.

— La poarta viei, Axente!

— De ce, mă?

— Păi tu eşti de la Ceptura, mă frate-meu! Ţi-ai găsit Urlaţii.

Se bulucîră la poartă, aşteptînd picior de om, îndemnaţi de scripca lui Bazarcă.

Dar asta ce era?

Venea bălăureşte, ca un Bazarcă al spaţiilor vaste, din susul casei, din adîncul apropiat, un nor vînăt, de vîn-

toasă răcorită. În faţa lui, pe zarea dimpotrivă, răsărea cu unde de mărgean soarele dimineţii.

Era teribil norul, — şi parcă nimeni nu-l credea.

Lumina era fraged nouă, atunci îmbobocită, sopran mirată.

Totul sclipea şi rîdea.

Şi totul era în frunză, ca trupul fetelor în cămaşă.

Primăvara!

Nume de fată: Primăvară!

Huia dimineaţa de glasurile vinului.

Cineva bătea o toacă pe zăplaz.

Alţii băteau toba cu pumnii.

Pînă cînd, din fund, adică din casă, dar parcă răsărită din norul vînăt care făcea şi mai acid verdele primăverii şi parfumul dimineţii, — o fată de la ţară, o fătuţă, veni să le deschidă cu cozi pe spate şi bălană.

Şi tînără!

Şi venea dinspre norul vînăt, împinsă de vînt, sprintenă şi desculţă, în roua dimineţii. Şi văzîndu-i de departe chiurluiţi, la poarta viei lui Barcan cel Gros, nu se sperie a fugă, ci dimpotrivă se aprinse a zîmbet.

Venea spre ei cu primăvară.

Batişte văzu din adîncul vinului dimineaţa din Urlaţi, a crengilor, a fetei, a luminii, îşi aminti şi întorcînd faţa de piatră cioplită, picură lacrimă.

— Să vie Bazarcă!

Şi mîna lui mare acoperi tot ce avea: o veveriţă.

Partea a II-a

NOAPTEA LUI SIGRID

Cap. I

Şi totuşi o căuta.

Neputinţa de a renunţa la o impulsiune contrazisă de evidenţa unei forţe majore, — era una dintre caracteristicile imperialismului vital psihologic al lui Panait Vizanti. În tinereţa lui de călăreţ entuziast sărise de multe ori peste un obstacol rareori învins: neverosimilul. Dar obstacolul irezistibil pentru ceilalţi nu era pentru el. Îmblînzea neverosimilul, domesticindu-l. Invaliditatea din războiul din 1916* pecetluită glorios cu Mihai Viteazul era datorită tot unui neverosimil act, convertit în faptă eroică, pentru care fusese citat prin ordin de zi pe armată. De pe atunci i se spunea: Nebunul, Panait Trăznitul, Trăsnea, reputaţia explicîndu-l simplist şi superficial prin poreclă.

Vitalitatea lui avea intensitatea pe care la alţii e are numai nebunia, ceea ce însemna că era altfel normal decît normalul tip, fără ca prin aceasta să fie patologic anormal.

Apariţia lui Ingrid îl zguduise din temelii (ca o înviere din morţi cu lespezi ridicate şi cu paznici care îşi acopereau ochii orbiţi de Isus) evocîndu-i nu declinul lui Sigrid, ci tinereţa ei, — ***apariţia ei.*** Prin Ingrid, Sigrid îi reapăruse dureros, răscolindu-i inima, cu toată puritatea ei amară („Vezi rîndunelele se duc, se scutur frunzele de nuc"), dar trezindu-i şi amintirile trupului, ondulaţie paralelă. Sufletul şi trupul lui, laolaltă simţiseră atunci conturul de vid al omului iubit pe care nu-l mai ai. înnebunise — apoi însă se încrucişase din nou cu Batişte, şi din furtuni prezente, deşi neexprimate ale acestei ciocniri, — se născuse un elan ambiguu spre numita Ingrid, care din ce în ce, în acele secunde intese ale timpului extern, se decanta de Sigrid, devenind ea însăşi o fată (a lui Batişte), pe care o dorea şi el şi pe care

* în ms: războiul 1916.

era convins că o va simţi cu tot trupul, în braţele lui, pînă la geamătul cu cearcăne. (Nu se îndoia de capacitatea lui de a învinge orice obstacol, de orice natură).

Plecarea ei umilitoare pînă la mortificare pentru Batişte (stăpînul ei, pe care-l lăsase cu buzele umflate), pe el îl satisfăcuse adversativ. Se mulţumise[33] şi cu atîta, fără ca deocamdată să-l preocupe lămurirea acestei aparent inexplicabile comportări.

(Numita Ingrid nu furase nimic: căci şi asta s-ar fi putut, în definitiv).

Îndată după plecarea lui Batişte, care se ducea pe front, habar n-avînd dacă şi cînd se va mai putea întoarce, — Vizanti amînase cîtva timp „chestia Ingrid" (aşa o botezase cu accent[34] de bagatelizare), ca să-şi dovedească sieşi calmul lui şi lipsa de semnificaţie a numitei. Se convinsese chiar că numita nu era decît un simplu capriciu de chef, datorit mai mult vinului din sînge decît sîngelui însuşi.

Într-adevăr, dezintoxicat, după cîteva zile de regim şi regăsire (căci după fiecare chef îşi impunea o pauză regeneratoare, de-a lungul căreia ducea o viaţă de călugăr, lucrînd în atelier, bînd numai apă şi mîncînd numai legume şi fructe), Ingrid îşi pierduse semnificaţia originară, devenind o-fată-întîlnită-la-un-chef. Ştia, din experienţă, ce preţ capătă uneori la petrecere o singură fată nimerită între mai mulţi bărbaţi. Înconjurată de atîţia şi biologic dorită de toţi, devine nu una dintre atîtea, ci unică, aceea care... A doua zi însă, aceiaşi bărbaţi aproape c-o evită (Simple miragii seminale, umilitoare cînd sunt revăzute realist).

Totuşi, nu renunţase de-a o întîlni, nu atît în sine, cît în funcţie de Batişte. Dorea acest succes asupra gloriosului Batişte. De o parte, comandorul Batişte Condor, cel cu aripi consacrate, — şi pe altă parte, un biet invalid: căpitanul Panait Vizanti. De cîte ori îi apărea acest paralelism antagonist, aceleaşi fulgere s-aprindeau în ochii verzi şi mînile căpătau o crispare de ghiare.

Şi erau ca fraţii! Toţi prahovenii îi dădeau ca model de prietenie. Castor şi Polux! Încă din liceu. Pînă la moarte!

Cînd se gîndea astfel, Panait Vizanti ricana, vorbind singur ca babele.

Aşadar, după dezintoxicare, numita Ingrid reprezentase pentru Panait Vizanti o victorie posibilă asupra invincibilului Batişte.

Deci o căutase.

Unde? La Bucureşti, firește. De-acolo venise cu fratele Batişte în memorabila zi. Găsise alte femei pe străzile şi bulevardele Bucureştilor de primăvară, dar pe numita Ingrid nu. Venea măcar o dată pe săptămînă (uneori chiar duminica, socotind că tocmai în această zi o „anumită lume" iese la plimbare), cercetînd atent străzile consacrate ale Bucureştilor, vitrina. Deci: Calea Victoriei, strada Academiei, strada Regală şi bulevardele centrale. Apoi lacurile, Cişmigiul. Se minună încă o dată (ponta cu vastă exagerare) văzînd cu ochi contabil cît sînt de frumoase bucureştencele. Sprintene, dar cărnoase, bine încălţate, cu ciorapi impecabil întinşi şi rochii aerian involte. Avusese, firește, cîteva aventuri mulţumitoare. (Femeile îl apreciau).

Dar cînd se întorcea la Ploieşti, din nou în intimitatea lui, în adevărul lui zilnic, nu păstra amintirea nici unei femei şi nici dorinţă de vreuna nu avea. Mereu acolo îi reapărea numita Ingrid, care din ce în ce căpăta prestigiul lucrului abia ştiut şi devenit inaccesibil. O ponegrea în gînd cu o meticulozitate realistă, caracteristică bărbaţilor care ***se apără.*** Totuşi, cu nimic nu putea întuneca amintirea fetei cu ochi albaştri, care-l împrimăvărase miraculos, arătîndu-i ca posibil în spaţiul vieţii ceea ce se mistuie în moarte. Ingrid devenea o prezenţă la Ploieşti, unde nu era, — nu la Bucureşti, unde putea fi, sau chiar era, fără să o descopere.

Dar într-o zi, pe neaşteptate, îi veni o idee care-i ascuţi privirea, înnourîndu-i fruntea şi proiectîndu-i înainte, feroce, maxilarul inferior. Dacă Ingrid era pe front cu Batişte?

Cum de nu se gîndise pînă atunci? Evident, aviatorii au alte posibilităţi şi alte înlesniri de camuflare decît celelalte arme. Apoi Batişte era „asul", aviatorul răsfăţat. Orice i s-ar fi îngăduit.

Deci Ingrid („numita" dispăru, lăsîndu-şi mai albastru restul) era pe front: cu Batişte. În cer.

Ia-i-o de acolo, Panait Vizanti, invalidule, biet civil de la Ploieşti.

Dar în definitiv de ce se „încurcase" Batişte cu Ingrid (şi de ce Ingrid?) tocmai în timpul războiului?

Cîtva timp şi această întrebare rămase fără răspuns, ca şi căutarea lui Ingrid. Dar gîndurile lui Vizanti se învineţeau[35] apăsător. Renunţă la Bucureşti, nemaiducîndu-se o lună. În acest timp însă, ducînd o viaţă din ce în ce mai închisă prietenilor de chef, fără ca totuşi să lucreze în atelier, începu să fie obsedat nu de Ingrid, cum s-ar putea crede, ci, pornind de la ea, de triunghiul cu o moartă şi doi vii: el, Batişte, Sigrid.

Venera memoria lui Sigrid. Niciodată nu stimase pe o femeie, mai fără de rezerve. N-avea să-i reproşeze nimic, — decît finalul.

Cap. II

Dar iată că din nou era tulburat, cu strania senzaţie, transpusă sufleteşte, a piciorului care ştie anticipativ că găseşte pe pămînt, în ritmul mersului, o certitudine şi deodată simte că solidul e un moale mlăştinos care-l suge dezastruos.

De ce Ingrid?

Şi de ce Batişte cu Ingrid?

Şi de ce Ingrid în rochia de bal a lui Sigrid, la invitaţia lui Batişte?

În fond, Sigrid era întîia lui victorie asupra lui Batişte (deşi aparent n-avea o astfel de semnificaţie). Sigrid era fiica unui inginer suedez, Anderssen, stabilit la Ploieşti, la o societate petroliferă. Cînd o cunoscuse, o dată cu fratele Batişte, la un bal la Ploieşti, Panait Vizanti era de zece ani invalid (glorios, dar invalid, cu glorie abstractă,

noţională şi invaliditate concretă, plastică), iar Batişte era în plină ascensiune aviatică. Unde apărea, toată lumea şoptea:

— L-ai văzut? Ăsta-i faimosul Condor.

Vedetă!

Iar el, Panait Vizanti, un invalid (cu glorie demodată, anacronică, uitată, ştearsă) şi un sculptor fără glorie: sculptorul Vizanti de la Ploieşti.

Odată se-nclinase în faţa fetei — Sigrid Anderssen — adorabilă, ca plăsmuită de un Eminescu al nordului. Albă, cu păr blond, ochi albaştri, surîs armonios, mîni cu degete boticeliene, ostenit fine — şi ceva luminos de lebădă pe ape albastre, în somnoroasă toată făptura ei. Bineînţeles, dansase numai cu Batişte, materializînd penibil invaliditatea lui Vizanti (fostul călăreţ şi dansator irezistibil), rămas doar simplu spectator cu băţ. Dar în pauzele dansului, Vizanti vorbise cu ea, c-un fel de vibraţie dureroasă în glas. Sigrid se apropiase de el, atrasă parcă nu numai de politeţă, interesată de „omuI chinuit". De la o vreme, renunţase la dans, petrecîndu-şi seara în convorbire confesivă[36] cu Panait Vizanti, care-i prezentase schematic viaţa lui de cavalerist devenit apoi sculptor invalid într-un oraş de provincie. Cocor cu aripe rupte, — învăluit în umbra zborului cocoarelor. A doua zi, primind invitaţia lui Vizanti, Sigrid îi vizitase atelierul, însoţită de tatăl ei. Lucrările lui Vizanti o interesau (mai cu seamă ca un drum spre realităţile adînci ale unui suflet fierbinte, contrazis de viaţă, orgolios şi solitar). Vizanti propusese s-o sculpteze. Anderssen acceptase. Avea o încredere absolută în fata lui, căreia îi acorda libertatea nordului. Sigrid, după un timp, acceptase să devie soţia lui Vizanti, care-o iubea altfel decît pe modelele de pînă atunci şi camaradele lupice de odinioară, — fiind încredinţat însă că a obţinut (în sfîrşit) şi o reconfortantă victorie asupra validului şi gloriosului Batişte.

Batişte (fratele Batişte) rămase prietenul casei, fără ca pe nimeni să mire această consecvenţă. De altfel, „suedeza lui Vizanti" (cum i se spunea la Ploieşti) era atît de

unanim stimată, încît nici cei mai sceptici n-ar fi cutezat să arunce asupra ei umbra unui semn de întrebare.

Batişte, în calitate de prieten al casei, era desăvîrşit: camaradul ideal al unui menaj. Nici un echivoc în amiciţia lui. Nu venea decît uneori la Ploieşti, dar era găzduit ca şi înainte, la Vizanti, — acceptat cordial în intimitatea lor, — frate pentru amîndoi.

Numai că, adorabila Sigrid era cam frigidă pentru păgînismul[37] lui Vizanti. Aşa că pe nesimţite începuse să caute compensaţii în atelier. E cu neputinţă ca Sigrid să nu fi ştiut, sau măcar să nu fi bănuit de la o vreme.

Căci pe lîngă altele (oraş de provincie cu rezonanţe, scrisori anonime şi chiar unele scrise cu antetul cutărui model) patul lor devenise cast, — în timp ce sculpturile denunţau o tot mai pronunţată frenezie dionisiacă.

Batişte nu se amesteca niciodată în aceste intimităţi. Sigrid, oricît ar fi ştiut, tăcea. În ultimii ani, de altfel, s-ar fi spus că uitase limba românească, atît de mult tăcea, subţiindu-se alb, fragil.

Şi anii treceau, ostenind tot mai vizibil luminozitatea lui Sigrid. De cîte ori o privea în lumină mare (de soare sau de încăpere cu oaspeţi), Panait Vizanti avea sentimentul penibil al unei duble înfrîngeri a steagului lui: el, invalidul de război şi soţia lui, al cărei declin anunţa apropierea bătrîneţii.

Suferea.

Deci:

— Să vie Bazarcă!

Pînă cînd într-o zi, simplu, cum ai spune că vrei să te duci la un cinematograf, Sigrid îl anunţase că vrea să se ducă în Suedia, să-şi vadă rudele de acolo.

— Mi-e dor de ai mei.

Cuvîntul românesc răsunase sfîşietor în fiinţa ei nordică.

Batişte o dusese în Suedia cu avionul.

Dar Sigrid nu se mai înapoiase decît în doliul mare al lui Vizanti. Se înecase în Suedia.

„Suedeza lui Vizanti" s-a înecat la ea în Suedia. Mai mult nu ştia nimeni, — decît poate Batişte, care nu spunea nimic, — decît şi el:

— Să vie Bazarcă!

Dar despre Batişte, Vizanti ştia totul (trăiseră alături o bună parte din viaţă), fără ca, în fond, să ştie mare lucru.

Iată, de pildă, nu ştia pe cine a iubit.

Ş-acum, fulgerat de Ingrid, de asemănarea ei cu Sigrid, se-ntreba: n-a iubit-o Batişte pe Sigrid?

Şi ce dac-a iubit-o?

Principalul e că ea nu l-a iubit.

De ce? Fiindcă s-a căsătorit cu el, Vizanti, preferîndu-l amicului Batişte, cu care dansase? Sau fiindcă niciodată nu-l înşelase fiziologic (de asta era axiomatic convins) cu Batişte?

Dar de ce se înecase?

Oare sinuciderea nu mărturisea o desperare în care era nu numai o dragoste mistificată (atelierul modelelor soţului ei), dar şi altă dragoste imposibilă: pentru gloriosul Batişte?

Dar Batişte: ascunsul, ipocritul Batişte, n-o iubise? Era acum sigur c-o iubise din prima clipă. Îşi amintea, dar abia acum, că Batişte în anii cei mai tulburi ai adolescenţei liceale rămăsese pur. (Nu era persiflat de colegii răi de gură, numai fiindcă impunea pînă la teamă tuturor). Şi că în acele vremuri ale transparenţelor amicale, Batişte îi explicase într-o seară, pe sub castanii ploieşteni, că el nu va bagateliza dragostea, cum fac „porcii". Că el tocmai în dragoste va fi mai puţin cedant şi că nu va iubi (cu plenitudine), decît o femeie ca din Eminescu.

Dar asta fusese Sigrid! Ea era „floare albastră".

Şi el desigur că pe ea o iubise, — cu o perfidă delicateţe care-l sporea romantic în ochii ei albaştri, lăsîndu-l pe el, Panait, să se acopere de noroi în văzul şi sufletul ei, prin practica ştiută şi tolerată a aventurilor din atelier.

Desigur că moartea ei în Suedia fusese o deosebită surpriză pentru Batişte. Practicase, de altfel, mai cu seamă de atunci, o carieră de sinucigaş în aviaţie, — eroicul sau îndemînarea făcîndu-l însă numai să-şi crească reputaţia de om care-şi poartă sicriul la butonieră.

S-apoi descoperise compensaţia victorioasă asupra fostului victorios: pe Ingrid, — replica lui Sigrid.

Dar ce însemna asta: Ingrid?

Numele Sigrid era o întîmplare explicabilă.

Dar nu toate fetele din România se numesc Sigrid sau Ingrid.

Numele dat de el nu era decît o trîmbiţare a victoriei, o clamoare războinică.

Apoi aducerea ei în casa lui, — el care niciodată nu venise cu femei în casa lui Vizanti, unde căuta vinul şi (în aparenţă) bună însoţire.

Apoi rochia de bal, a lui Sigrid.

Apoi lovitura de teatru cu Ingrid chemată de el spre masa lor.

Aşa că Ingrid, încetul cu încetul, devenea o prezenţă chinuitoare în casa fără de Bazarcă.

Ea întruchipa nu numai victoria finală a lui Batişte, — dar poate că şi altele.

Şi totuşi, Panait Vizanti o căuta.

Cap. III

Căci numai aşa se explică absenţa lui de-a lungul lunilor de vară, de la „Valea Tînără", via străbună, despra care legenda spunea că ar fi dat mierea de aur a vinului[38] şi lui Mihai Viteazul.

Dar Vizanti nu se mai putea dezlipi de Ploieşti, unde oricînd s-ar fi putut, de pildă, ca fratele Batişte venit cu o misiune de pe front, sau într-o scurtă permisie, să-l viziteze, însoţit neapărat (de asta era sigur), de Ingrid. Batişte era prea mîndru ca să tolereze umilinţa „fugii lui Ingrid". Trebuia să dovedească tuturor martorilor acestei umilinţe că Ingrid îl ascultă ca şi veveriţa din buzunar şi că fuga ei a fost numai o toană, fără de altă semnificaţie.

Aşadar, aceasta era ultima formă a căutării lui Ingrid; aşteptarea ei (pasivitate deci, nu acţiune), împreună cu

bărbatul ei: Batişte. Deci: aşteptarea ei devenise aşteptarea lor. Ceea ce-l îndîrjea necontenit, dîndu-i „nervi de muiere". Expresia aceasta era pentru el superlativul deriziunii. Şi-l acorda mortificat. Dacă ar fi putut, s-ar fi bătut cu el însuşi la duel, unul dintre doi trebuind să moară. (Ruşinea bărbătească numai aşa se spală).

Cum însă el nu era decît unul, trebuia să se suporte cu nervi muiereşti şi să trăiască netrebnic, fără lichidare cavalerească.

Lăsînd via pe socoteala lui moş Contiber (om de încredere de altfel şi priceput, dar beţiv, în stare să înghită nu numai Valea Tînără, dar toată Valea Călugărească) şi lăsînd şi atelierul pe seama prafului şi a păianjenilor torcători, — se puse pe băutură.

— Să vie Bazarcă!

Măcar de două ori pe săptămînă, ţiganul intra o dată cu noaptea, aducînd stea în casa întunericului şi ieşea în zori, pe două cărări.

Huiau Ploieştii!

Ce-i cu Vizanti? Numai într-un chef o ţine. Şi nu mai sculptează fete.

— S-a călugărit la Valea Călugărească!

Nu greşeau. (De altfel, mahalaua, chiar cînd pare că greşeşte, exagerînd cu răutate adevărul strict, în fond exprimă tot rudimentul adevărului, mahalaua executînd caricatural oficiul corului antic).

Epigramatica ei formulă era exactă. Trupeşte se călugărise, dar în mînăstirea bărbătească a vinului. Femei nu mai intrau în arzătorul lui aşternut. Nu le mai dorea. Renunţase la ele. Un fel de pesimism al trupului îl despărţea de acţiunea de a iubi. Atelierul îl dezgusta şi el materializînd o înfrîngere. Căci în adîncuri nu credea în vocaţiunea lui de sculptor. Avusese oarecare succese (şi materiale), dar nu-l persuadau. Sculptase, de pildă, cîţiva cai (între care şi un centaur cumpărat de Ministerul Artelor, despre care vizitatorii exclamau: „Bravo! Cu Vizanti călăreţul, calul intră în sculptura românească"). El accepta astfel de omagii, părînd că le gustă. Îl măgulea, desigur. Critica depreciativă n-ar fi suportat-o

cu aceeaşi linişte. Dar cînd se ivise în văzduhul bucureştean calul lui Mestrovici*, enorm ca un acord din Eroica lui Beethoven, călărit de regele Carol I (cu dimensiuni de legendă), — Vizanti, după ce petrecuse o noapte întreagă singur, la picioarele acelui cal (mîrîit de bucureşteni, adică lătrat de unii dintre ei), renunţase de a mai sculpta cai, pricepînd că pasul vulcanic al calului adevărat, în bronz sau marmură, îl depăşea. Alunecase de atunci spre trupul femeii: celălat galop al păgînismului lui. Acum însă, din perspectiva Ingrid, şi acest gen de sculptură îi apărea înconjurat de promiscuitate, fără de respiraţie artistică, seminal. N-avu curajul să spargă cu băţul lui de invalid (care uneori avea nervozitate de cravaşă) lucrările din atelier, dar închise obloanele, făcînd întuneric, şi puse şi lacăt la uşă, pecetluind astfel hotărîrea de a nu mai intra, dînd atelierului semnificaţie de pod cu vechituri.

Numai că fără de vie (aia nu era în Ploieştii de care nu se putea despărţi) şi fără de atelier, nu mai avea ce face. Era izgonit într-un fel de vacanţă punitivă. Dorea atît: să treacă timpul mai repede. Dacă ar fi putut determina vitezele timpului, ar fi pus piciorul pe accelerator: chiar cu riscul de a se îmbătrîni voluntar şi ireversibil.

Dar, dimpotrivă, voinţa de a-ţi scurta timpul (adică de a-l ucide, cum se spune) ţi-l lungeşte înviindu-l plictisit, în lungime, nu în intensitate. Ceea ce pentru omul activ abia e (ca şi cum n-ar fi) timpul, pentru omul încetinit spre marasm devine apăsare. De unde nevoia de uitare: vinul şi somnul. Bea, dar nu ca altădată, căutînd în vin energia bucuriei de a trăi, ci somnul. Asta devenise vinul: un drum (singurul) spre somn. Dar cum un astfel de vin, cu toată prezenţa lui Bazarcă (prezenţă din ce în ce mai rară, pentru că, oricum, amicalul arcuş al lui Bazarcă trebuia nu numai plătit, dar şi răscumpărat), cum un astfel de vin nu mai era plăcere, ci doctorie, — cu încetul se despărţise şi de el. Mai cu seamă că, practicat zilnic, cu finalitatea somn, trebuia sporit din

* în ms: Mestrobici

cale afară, şi pe lîngă asta, prezenţa tovarăşilor de vin, ba unul, ba altul, ba mai mulţi, — îl obliga să vorbească, ceea ce îi devenise de nesuferit. Deci suprimă şi vinul şi pofteala, închizînd uşa oricui, ca pe vremea cînd lucra în atelier; sub pretextul că lucrează. Numai că înainte, cînd lucra, închis în atelier, orice prieten găsea pahar plin şi scaun sau chiar canapea în odăile ospitaliere şi fără de prezenţa lui fizică. Acum însă, el parcă era singurul în vizită la el însuşi, aşteptînd să vie cineva care nu mai venea.

Îl aştepta pe Batişte. Cu el trebuia să vie Ingrid. Şi cu ei va veni şi Panait Vizanti, — altcineva decît cel care-i purta numele în casa pustie, în care cască urîtul şi leha-mitea.

Nu. Dar era mai mult decît atîta.

Căută prin toate odăile, pînă cînd descoperi volumaşul intitulat ***Plumb*** al lui Bacovia. Îl avusese pe front, în celălalt război, cumpărat la Bacău, la o beţie; de la un alt beţiv, civil, care nu mai avea bani pentru litruţă.

— Aur, do'le su'ltnent, — îngăimase beţivul (îşi amintea meticulos această scenă de care-l despărţeau atîţia ani). Dă-mi un leu, c-am să-l beu.

Îi dăduse leul, luînd în glumă volumaşul, hotărît să i-l restituie. Dar deschizîndu-l, cetise ceva care nu semăna cu versurile practicate coral la şcoala militară. Un straniu de panopticum şi frăgezimi bizare, — mirosea a ars şi a moarte.

Îşi aminti perfect scena şi volumaşul care-l însoţise (da! întocmai ca Ve-Ve) în buzunarul vestonului militar.

Unde poate fi? Evident. În lada de campanie. Se duse în pod, o găsi uitată sub alte lăzi, cu geometria ei de sicriu cenuşiu cu inscripţie, — o deschise, găsind-o cu miros de naftalină, cotrobăi printre efectele militare de atunci păstrate acolo şi găsi într-adevăr, în buzunarul tunicii (ce straniu! părea haina unui mort, păstrată, în timp ce trupul se mistuise[39]), volumul lui Bacovia.

N-avu răbdare să aştepte. Îl deschise chiar acolo (era sur de praf, găsindu-şi astfel, în praf, moarte şi naftalină exacta culoare).

Şi găsi ce căuta:

„Şi-nvineţit de gînduri cu fruntea în pămînt,

Omul începuse să vorbească singur...”

Ceti mintal.

Apoi spuse cu glas tare.

Şi văzu, în straniul cavou al podului, că ***Plumb*** nu era pentru el o carte, ci o oglindă.

Omul începuse să vorbească singur.

Cap. IV

Venise vara ploieşteană, cu muştele ei.

Începu să cetească, singur într-o casă camuflată şi ziua din cauza arşiţei. În toate odăile nu s-auzea decît tic-tac-ul pendulelor, bîzîitul muştelor şi în răstimpuri, pasul cu răsunet lemnos al lui Panait Vizanti. Boc... boc... boc... şi băţul.

Bazarcă părea sonoritatea altei lumi, lăsată în urmă, dincolo de hotarul îngăduit pasului omenesc.

Viaţa era reprezentată de Mărioara şi Buhnaru, care însă îi ştiau atît de mult de frică, încît, văzîndu-l aşa, nici nu îndrăzneau să deschidă gura în faţa lui. Îl mai văzuseră aşa după ce luase doliu „după coniţa”. Dar atunci nu era camuflaj la ferestre şi tot se mai ducea prin atelier. Şi tot mai primea pe cineva. De pildă, pentru domnu’ comandor era oricînd acasă. Stăteau de vorbă sau tăceau în doi, la un pahar de armagnac (îl ştia bine Mărioara, că-i plăcea şi ei acea flacără care te arde şi te luminează pe dinlăuntru), şi tot era un fel de viaţă în casă, deşi stăpînă nu mai era nicăieri, nici măcar la cimitir.

Poate că dacă Sigrid ar fi fost îngropată la Ploieşti, Vizanti s-ar fi deprins să se ducă la mormîntul ei. Dar şi acolo nu era decît un gol, o absenţă. Sigrid nu mai era nicăieri. Şi nici în el, amintirea ei nu mai era armonioasă şi melancolică plutire (lumină de lună moartă), ci, ca şi vara dincolo de ferestrele astupate, un fel de arşiţă bîzîitoare.

Nici Sigrid nu mai era certitudine. Şi poate că ea fusese unica lui certitudine, singura temelie. Căci altminteri, în nimic nu credea: nici în Dumnezeu, nici în talent, nici în noroc, nici în dreptate, nici în prietenie, nici în dragoste. Fără să creadă în dragoste (căci se vedea pe el în atelier), crezuse în Sigrid.

Acum se îndoia, — pierzînd retrospectiv unica lui victorie...

Sigrid îl luase de milă, nu din dragoste. Refăcu mintal toată scena primei lor întîlniri, de data aceasta cu o dorinţă morbidă de suferinţă, pe care o luă drept luciditate realistă şi curajul de a înfrunta adevărul.

E cu neputinţă ca inima unei fete (în cuvîntul romantic, inimă, e totuşi sîngele realităţii, nu siropul literar, că altminteri n-ar mai bate inima) să se ducă spre un infirm, după ce a dansat cu un glorios valid. Revăzu perechea. Ea, într-adevăr, ca din Emineseu, albă, uşoară, graţioasă, aproape ireală; iar Batişte înalt, voinic, năpraznic bărbat, mai mult decît frumos, avînd în el puterea vulcanică a sculpturii lui Mestrovici. Umplea spaţiul oamenilor, depăşindu-l eroic, legendar: asta era dimensiunea lui Batişte Condor. Gloria lui aviatică era înscrisă în chiar fiinţa lui fizică.

Cum să nu fie sensibilă o femeie la vibranţa eroică? Cînd dansaseră*, toată lumea îi privea numai pe ei. Ea era Sigrid, suedeza cu ochi albaştri, enigmatic frumoasă, — iar el era Eroul, bărbatul care trăieşte ca piscul şi ca vîntul: sub cer.

Apoi Batişte avea un haz al lui.

Cult, de asemeni.

---

* în ms: dansase.

Dar astea erau de prisos. Fiinţa lui încărcată de bărbăţie şi de glorie epică era de-ajuns ca să cîştige orişice femeie.

(Deci, hotărî el, Sigrid fusese emoţionată pînă la mare lirism în braţele lui).

Atunci de ce-l lăsase pe Batişte, măgulitorul ei dansator, pentru invalidul Vizanti?

Că el, Vizanti, putea să placă la femei, era sigur. Experienţa i-o spunea categoric. Femeile simţeau în el bărbatul-arcaş: cel din care săgeata pleacă zbîrnîind. Totul în el denunţa ardenţa: faţa lui osoasă, cu vine care se umflau albastru, ochii lui verzi cu fulgere, nările lui de cal arab, mînile lui nervoase, mobilitatea expresiilor lui, adîncimea inflamantă a unor priviri care ajungeau pînă la sîngele lor, iuţindu-l. Femeile, în genere, erau irezistibil atrase de el. Invaliditatea lui nu făcea decît să-l singularizeze, sublimîndu-i prin contrast galopul vital.

Desigur, dar Sigrid (fata din Eminescu) nu era deloc genul de femeie atras de specificul lui Vizanti. Ea era castă, pură, fecioară în sensul cel mai lilial romantic. Şi ca femeie, de altminteri, era atît de distrat femeie, încît ai fi zis că se sileşte să fie, ca să nu-l lase singur pe oaspele bărbat. Atît. Nici geamătul agonic al femeii străpunse, nici zvîrcolirile, nici privirile care doresc şi cheamă în tăcere, — nimic, dar absolut nimic din ceea ce caracterizează pe femeile atrase de un om ca Vizanti.

Ş-atunci: dacă nu venise pentru asta (care era realitatea lui bărbătească) la el, pentru ce alt venise? Evident, infirmitate. Milă. Soră de caritate.

Acesta era sensul preferinţei acordate lui, faţă de validul şi gloriosul Batişte, în seara primei întîlniri.

De altfel, în dorinţa de a-l învinge pe Batişte (fratele), care era mai puternică decît atracţia pentru Sigrid, mai cu seamă la început, — el acceptase rolul pe care i-l atribuise ea: mila ei, nevoia de milă a tuturor fetelor (e şi un început de maternitate, de imaculată concepţiune în aceasta) şi-şi acoperise realitatea faunului cu patetismul invalidului, la început, şi apoi cu zbuciumul artistului

obscur, silit să trăiască anonim şi nepriceput într-un oraş ca Ploieştii. Pe-această cale intrase în inima ei, — adică în mila ei.

Dar ezitase oare conştient între el şi Batişte? Se gîndise ea că, luîndu-l pe Vizanti, renunţă la Batişte, că îl pierde?

Poate că da, poate că nu.

Cap. V

Mai curînd că nu. Căci Batişte, unei fete romantice ca Sigrid, trebuia să-i apară inaccesibil femeii: erou aviatic, aparţinînd tăriei lui, nu unei femei. Iar Batişte nu îndrăznise, probabil, să-i dezmintă această credinţă eronată, — fiindcă marele şi năpraznicul Batişte, regele picajului, era ***un timid.***

Vulturul avea în faţa femeii somnul de catifea cu palpit extatic al fluturelui de noapte. O adora în tăcere. Ca un prost.

Aşa că în timp ce el ***o culegea energic*** pe Sigrid prin milă, ramificîndu-se cît mai complex, — Batişte nu îndrăznea. Iar Sigrid nu-şi dădea seama că Batişte nu îndrăzneşte.

Aşa că devenise soţia ***celuilalt:*** nu a celui ales firesc de inima ei.

Asta fusese drama lui Sigrid, născută o dată cu aparenta ei fericire şi cu consacrarea ei socială, căsătoria. Devenise soţia ***celuilalt,*** — nefiind dintre femeile care, cum şi-au văzut eroarea, găsesc amant, corectivul pragmatic. Ea luptase ***să trăiască in eroare,*** apărîndu-şi-o cu toată candoarea ei. Dar, hotărît, din clipa nupţială cînd bărbatul ei, pînă atunci numai suflet chinuit şi trup mortificat, se vizibilizase sexual, devenind faunul păgîn (care era cea mai puternică realitate a lui), — ea îşi pierduse iluzia iniţială. Încă de atunci, probabil,

romantismul ei rănit de viaţă visase nebulos, ferindu-se de analize şi clarificări. Asta pînă cînd faunul începuse s-o înşele, chiar sub acoperemîntul casei, sau în atelierul lui, unde se închidea cu trupuri splendide, sub pretextul artei.

Şi moral şi estetic şi social, desmăţul lui o libera, — îndemnînd-o la curajul schimbării la faţă.

Condiţii mai bune pentru ***reapariţia în ea a adevărului*** (adică a lui Batişte) nu puteau fi. Desigur că abia atunci îşi mărturisise că bărbatul ei nu era decît o confuzie, o eroare, iar că celălalt, care nu-i mai putea fi bărbat (lasă că era căsătorită, dar Batişte pentru Vizanti era „fratele Batişte"), era un adevăr patetic şi tardiv descoperit, care nu putea fi decît taină: ca vulpea care mînca pieptul spartanului.

Iată, lămurit neîndoielnic, sensul tristeţelor şi anemierii lui Sigrid.

Dar văzînd sleirea ei resemnată, Batişte (prietenul lor) ce făcea?

Niciodată nu-l invitase pe Vizanti la o discuţie. Niciodată nu-l încercase măcar cu o întrebare, necum să-l îndemne cu un sfat. Şi nu numai că putea s-o facă, dar şi trebuia s-o facă. Era în joc sănătatea lui Sigrid (prietena lor), şi căsnicia al cărei prieten părea că este, sau accepta să se creadă că esite.

Dar Batişte nu ridicase nici un deget.

Lăsă ca lucrurile să se desfăşoare ca un destin exterior fiinţei lui, destin faţă de care era iresponsabil.

Dar desigur că Batişte jubila.

(Şi el, de altfel, în pielea lui Batişte, ar fi jubilat, văzînd că rivalul lui victorios îşi sapă singur groapa).

Capabil de infamii nu-l credea pe Batişte. Nici nu-l învinuia, dar nici nu-l vedea aplecîndu-se la urechea lui Sigrid şi strecurîndu-i sau înmulţindu-i şoaptele oraşului despre faimosul atelier „neroman" (aşa i se mai spunea de unii, iar de alţii „rasputinian"), şi chiar şi despre lucruri din Valea Călugărească, unde trupul lui îşi rostogolea pe iarba verde galopul faunesc.

Asta nu.

Dar nici nu-l vedea apărîndu-l.

Şi mai cu seamă îl vedea păstrînd o discreţie, desigur preţuită de Sigrid (care detesta mahalagismul românesc, care înlocuieşte viaţa interioară), şi arătîndu-i lui Sigrid o căldură în solicitudine în care ea să-l simtă solidar cu ea, fără ca să-l critice pe soţul ei.

O! da. Greul Batişte, ursul, era capabil de astfel de subtilităţi.

Şi?

Şi?

Zvîcnea ca un furuncul graba de a şti din sacadarea lui: Şi? Si?

Căci asta era epicentrul chinului: l-a înşelat Sigrid? sau nu l-a înşelat? A fost învins şi acolo de fericitul Batiste? Sau tocmai acolo l-a învins el, drept în inima lui?

Aici argumentarea îşi pierdea aritmetismul precedent, devenind oarecum şovăitoare.

Aprioric putea spune: o femeie ca Sigrid nu-şi înşeală bărbatul, — oricît acesta ar neglija-o şi ar batjocori-o.

(Numai că el o batjocorise fără de ştirea ei, cu toată pudoarea şi decenţa; căci, în ce priveşte purtarea lui exterioară faţă de ea, întotdeauna fusese mai mult decît corect: curtenitor, delicat, lăsînd-o să fie în voie stăpîna casei: a unei case pustii).

O femeie ca Sigrid nu-şi înşală bărbatul. Iată o frază cu caracter proclamativ, nu demonstrativ, care răsuna (ca şi cum ar fi vrut să-l intimideze), fără să-l convingă.

De unde şi pînă unde regula că: sînt femei (Sigrid), care nu pot să-şi înşele bărbatul?

Omul poate orice: chiar şi ceea ce cred alţii că nu se poate. (Toate isprăvile tinereţii lui de călăreţ confirmau aceasta). Nebunia (din om) e mai puternică decît iluzia înţelepciunii (din cărţi).

Dar în ce măsură era Sigrid om? Adică om viu.

Chiar sinuciderea ei dovedea puterea de viaţă din ea. Căci sinuciderea nu-i decît o explozie a vieţii, care duce la negare absolută tocmai prin paroxismul unei afirmări.

Indiscutabil! Sinuciderea era din acest punct de vedere revelatoare.

Apoi: niciodată Sigrid nu-i făcuse vreun reproş. ***Niciodată: nici unul.*** Rare femeile înşelate, care să ştie şi să suporte în tăcere actul care le lezează afectiv şi le jigneşte social.

Or, ea tăcuse. Ceea ce înseamnă putere. Adică viaţă, care nu fierbe superficial şi meschin ca sifonul, — ci se adînceşte în ea însăşi, definindu-se calitativ, ca vinul.

Neîndoios că romantica Sigrid nu era o fetiţă fadă, romanţios visătoare, — ci un om cu puternică viaţă interioară, capabil de stridenţa acţiunilor categorice: plecarea în Suedia, sinuciderea, — deşi de o delicateţe fizică şi un fel de fragilitate care puteau fi confundate cu abulia, cu resemnarea, cu decolorarea vitală.

Ce face o astfel de femeie cînd îşi dă seama dă omul pe care l-a luat din milă n-o merită, că a înşelat-o (obţinîndu-i mila), şi că, după ce a trişat, o şi batjocoreşte?

Ce face o femeie astfel jignită, cînd vede că cel sacrificat, dar că tocmai acel pe care în realitate îl iubeşte, e alături de ea, credincios?

Răspunsul e simplu: ***devine femeie pentru acela,*** nemaifiind decît formă pentru celălalt.

Numai că a fi femeie faţă de un bărbat, pentru majoritatea femeilor înseamnă trup. Sigrid însă făcea parte din minoritatea suflet.

Deci l-a iubit, lăsîndu-l să ştie din imponderabile, dintr-un spor de căldură emoţională şi emoţionantă, că e iubit. Sînt femei care au acest ***talent al sufletului,*** care deţin arta de-a comunica o iubire celui iubit, fără ca nimic concret să întunece* inefabilul unei astfel de comunicări.

Deci: ***Batişte s-a ştiut iubit de Sigrid.***

Ar fi fost de ajuns pentru ca vara ploieşteană cu muştele ei să intre chiar în sufletul lui Vizanti.

---

* în ms: să nu întunece

Cap. VIII

Dar depăşind această arşiţă, şi mai spre jar, se întreba: şi asta e tot?

Dacă Sigrid nu era un om ca toţi oamenii, frămîntat din acelaşi lut, udat cu acelaşi sînge? Oricît de pură, oricît de romantică, oricît de frigidă chiar, — dar era normală. În ultimii ani nu mai avusese bărbat. Era ca văduvă. Dar încă tînără (Şi „încă" pentru o femeie cu structura ei rămîne mai chinuitor, decît tînără pur şi simplu).

Oricum! Nu dorea (cu acele zvîcniri surde ca de fulgere în arşiţă) uneori trupul bărbatului?

Că nu era nici călugăriţă. Şi nici prizonieră.

Ci chiar la o întindere de mînă creştea spre ea un bărbat care, depăşind convenţionalul anodin al bărbatului, ilustra bărbăţia însăşi.

N-o emoţiona acest bărbat parcă hărăzit ei? Nu-i răscolea dorinţele trupeşti această preajmă? Nu-i venea, cînd erau singuri, să-şi culce obrazul pe pieptul lui? Să-i dezmierde părul aspru cu mîna ei dulce? Să-şi înece palma ei mică în adîncul[40] mînii lui? Şi cîte şi cîte altele, — de la care nu mai e decît o simplă închidere de ochi, pentru ca două trupuri să fie viaţa ca de zbor a unuia singur.

În definitiv, n-o falsificase el necontenit pe Sigrid, procedînd ca s-o explice printr-un contrast romantic?

El, Vizanti, reprezenta faunul: deci dorinţa violentă a femeii şi energia impetuoasă, urgentă şi irezistibilă de-a avea.

Ea, Sigrid: antifaunul. Nici dorinţa bărbatului (ci, dimpotrivă, repulsia lui, actul fizic al dragostei însemnînd nimicirea ei, nu consacrarea) şi nici gestul care cheamă sau care autorizează.

Adică: pe cît era el de negru, pe-atît Sigrid de albă.

Dar era oare aşa?

Mai dintîi, el singur exagera, jucîndu-se astfel: erau două porniri în fiinţa lui. Una, cea mai săritoare în ochi[41] (deci care-l definea), era pofta trupească de femeie. Dar

mai era una: nostalgia dragostei pure. Nu numai dorinţa de a-l învinge pe Batişte, dar şi o emoţie înaltă, pură, fără de imediate lăcomii trupeşti, îl dusese spre Sigrid. Dar nu numai atîta. Moartea ei îi înfiorase din nou logodna, în aşa măsură, încît melancolia de-a n-o mai avea devenise cîtva timp o însoţire abătut lină, o prezenţă elegiacă, — o reîndrăgostire adîncă pînă la vise.

Atunci?

Nimeni nu-i numai asta: ce cred alţii despre el sau chiar ce crede el însuşi. Fiecare e asta şi asta şi aialaltă puţintel. Fiecare e nuanţat în aparenta unitate a individualităţii lui, de o pluralitate succesivă, care-l face divers.

Aşadar, nici Sigrid nu era numai Sigrid. Ea putea fi şi altfel Sigrid. O Sigrid hotărîtă să repare sub toate raporturile greşeala iniţială. O Sigrid tot aşa de energică şi hotărîtă în adevărul ei, cum şi cît fusese şi-n eroarea ei.

Deci: o Sigrid dorind să dea ***plenitudinea*** femeii, trup şi suflet, bărbatului iubit, dar pe nedrept pedepsit.

Atunci fugise cu Batişte?

Dar atunci de ce se înecase voluntar?

De vreme ce era fericită cu bărbatul ales de inima ei, scăpată de celălalt şi de lumea lui, de ce să moară?

Sinuciderea ei nu putea avea decît două înţelesuri: ori din cauza lui Vizanti, fiindcă era nefericită alături de el, şi prin el, dezgustată de viaţă, ori din cauza lui Batişte, fiindcă nu mai putea fi fericită cu el.

Din cauza lui Batişte să se sinucidă Sigrid?

Cuvintele acestei monstruoase întrebări se înscriau cu litere apocaliptice, de foc, în sufletul lui. Trebui de multe ori să şi le repete, ca să le poată accepta.

Dar de ce să se sinucidă din cauza lui Batişte?

Fiindcă n-o mai iubea, — şi fiindcă nici nu putea să accepte ofranda ei tîrzie.

Se văzu în oglindă şi ca un nebun lovi cu băţul în oglindă, făcînd-o ţăndări.

Apoi începu, şchiopîrc-şchiopîrc, să gonească prin încăperile întunecate.

Cum? să fie cu putinţă ca Batiste s-o fi respins pe Sigrid? Adică înfrîngerea lui Vizanti să nu mai fie deci victoria lui Batişte (tare tîrzie) asupra unei Sigrid înşelată şi părăsită de Vizanti, dar iubită, dorită şi cucerită de Batişte, — ci din certitudinea lui Batişte că femeia lui Vizanti nu-l mai iubeşte pe acela, că-l iubeşte pe el, că-l înşală fără şovăire pe Vizanti, oferindu-i-se lui, şi el, Batişte, s-o respingă, provocînd desperarea şi el determinînd moartea ei, nu Vizanti.

Era insuportabil de oribilă această perspectivă.

Într-adevăr, intrase în iad, — cu o putere de ură care-l depăşea.

Nu mai era gelos retrospectiv pe Batişte, pierzîndu-şi unica certitudine (cu sentimentul şi mai intim că exagerează, că face pesimism, că-şi creează singur, într-un moment de marasm, motive de suferinţă, ca să-şi dea o distracţie morbidă, cum ar fi aţîţarea unei dureri care nu te lasă să dormi), — acum, depăşind cu mult umilinţa unei gelozii, ajunsese la calvarul certitudinii că nici măcar atîta nu i se acorda, de vreme ce Batişte refuzase să-l înşele, nu din cauza amiciţiei, ci numai fiindcă Sigrid nu-i mai plăcea.

Bună pentru Vizanti!

Dar nu şi pentru Batişte!

— Te urăsc! urlă el în casa pustie, convulsionat ca plumbul topit.

Ar fi muşcat cu dinţii din el: într-atîta îl ura, văzînd în el sinteza tuturor adversităţilor care făceau într-adevăr din el un invalid, un nevolnic, un infirm.

— Nu te juca, Batişte, cu mine! răsuna glasul lui răguşit.

Îl sfida, îl interpela, îl provoca, dar n-avea cine să-i răspundă, căci Batişte era departe în necunoscutul vast, undeva pe front.

O! cum dorea să moară omul acela odios, fratele lui, pedeapsa lui!

Şi cum nu dorea să moară, înainte de a-i fi arătat el lui!

Respira ca un om care-a fugit: gîfîia.

Mărioara se speria, auzindu-l ca o fiară, şi-şi făcea semnul crucii.

Cap. VII

Nu mai avea astîmpăr. Nu mai putea nici ceti, nici sta locului undeva, în stare să gîndească aşezat sau culcat. Mergea neîncetat ca un captiv, — cum şi era: al unei obsesii. Ca limba ceasornicelor, era într-un necontenit tic-tac. Gesticula cu băţul, ameninţînd, fără să se reţie, dacă întîlnea în cumplitele izbucniri rare mulineuri, lucruri fragile. Era ca în casa altuia, străin de toate, fără să-i pese de nimic.

Astfel ajunse pînă-n camera lui Sigrid.

De la moartea ei trecuse necutezător prin faţa ei, neîndrăznind să-i calce pragul. Acum intră, la început sfiit, c-un fel de ghem în gît şi teamă înfiorată. Totul tăcea delicat, — rămas singur după stingerea unei femei care şi-a dat moartea. Dar revăzîndu-le pe toate, o văzu pe Sigrid nu cum o crezuse: a lui şi numai pentru el, călugărită întru el, — ci înfierbîntată după celălalt, dorindu-l, chinuită poate chiar pe patul negru la gîndul că trupul mare al bărbatului dorit (Batişte) stă singur, poate dezbrăcat, sub acelaşi acoperemînt.

Fierbea, uitîndu-se crunt la toate, fără ca nimica să se sperie, — căci totul acolo era postum, rămas oprit dincolo de viaţa omului, orfan.

Dar mînile lui nu mai puteau suporta pasivitatea. Deci, fără cruţare, ca un năvălitor barbar, deschise zmuncit dulapul negru al moartei, cotrobăindu-i prin lucruri cu mîni greoaie de bărbat. Fără sens, dar îndestulîndu-şi mai cu seamă nevoia de violenţă (oarecum pe urma domnului Bergeret din Mannequin d'Osier), bătu rochiile moartei, smulgîndu-le de acolo, din cuierul toamnei lor, scuturîndu-le, ca şi cum ar fi sperat să spuie ceva, să lepede o hîrtie, o scrisoare, un secret păstrat, zvîrlindu-le apoi pe pat, sub ochii încă nebăgaţi în seamă ai portretului în ulei prins cu ţinte de uşa dulapului, în interior.

Una după alta, rochiile vînturate, după ce glăsuiau stins cu foşnetul lor, risipind acelaşi parfum trezit de Vetiver, căzdeau pe pat, într-un tumult ostenit.

Căută printre albituri, căută printre ciorapi, prin cutiile cu evantalii, mărunţişuri şi parfume, fără să descopere nimic decît intimitatea fără taină a moartei. Nici o scrisoare de la Batişte (cum absurd parcă sperase), nici un carnet ou însemnări intime, nici un obiect inexplicabil, — absolut nimic susceptibil de a-i da un cît de neînsemnat indiciu.

Totul era ordonat, evident, nesemnificativ.

Dar oare nu erau pe-acolo ascunzişuri? Căută, ciocăni, desprinse scînduri, fără să descopere nimic.

Evident, la plecarea în Suedia arsese tot ce putea fi compromiţător: scrisori, însemnări. Iar cadourile primite de la Batişte, fireşte că le luase cu ea în avion.

Îşi aminti deodată (iarăşi răscolit), privirea ei din urmă, la aerodrom:

— Te las cu bine, Pan.

(Aşa îi spunea numai ea).

Avionul era alături, sub cerul albastru.

Sigrid era sub acest cer, lîngă pasărea zborului, albă ca un trandafir de toamnă ars de brumă. Îl privea albastru, grav, adînc. El îi sărutase mîna, sfiindu-se de mai mult. Ea îl sărutase pe frunte, ca o mamă.

După ce dispăruse avionul, plecase şi el la Ploieşti şi odată ajuns acasă, în loc să bea (ca omul liber), plînsese singur în casa goală.

Da, o iubise.

Şi ea îl înşela cu Batişte.

Îl înşela, sau plănuia să-l înşele.

Dar tresări şi el (întocmai ca Ingrid mai ieri) simţindu-se deodată privit. Văzu cu tresărire portretul lui Sigrid în ulei.

Asta ce era? Cum de nu văzuse pînă atunci?

Se uită şi cu lăcomia de-a şti a bărbatului jignit, dar şi cu ochiul omului oarecum de meserie. Artisticeşte, portretul era fad, convenţional, caligrafic asemănător, — dar totuşi asemănător. Culorile portretului aminteau culorile lui Sigrid, limitîndu-le mediocru, dar totuşi recapitulînd modelul.

Dar cine era autorul?

B.

— Aaa! Tot dumneata!

Desigur: Batişte. Îşi aminti fulgerător că, încă din liceu, Batişte avea veleităţi de pictor. Pe atunci făcea pasteluri dulcege, — „mă, ca şi cum ai fi fată", — îl rîdea Vizanti.

Aşadar se perfecţionase în secret, fără de ştirea „fratelui Vizanti", si iată-l autorul unui portret în ulei.

— Pictură de bărbier! ricană Vizanti.

Dar Sigrid o păstra atît de intim, încît nici nu-i pusese ramă, ca s-o poată avea (de la Batişte) de cîte ori deschidea dulapul.

Şi cînd oare îl făcuse? N-avea dată. Dar desigur că „şedinţele" portretului erau începutul „aventurii" lor. (El, Vizanti, era doar specialist în aventuri pe marginea şedinţelor de poză în atelier).

Îi şi vedea. Ea, pozînd (privindu-l cu ochi duioşi, fără să-şi dea seama cît e de ridicol superbul bărbat c-un penel de duduie în mînă, pictînd-o dulce, peltic de dulce); iar el, crezînd că face artă, tandru şi convins, „imortalizîndu-şi iubita".

Era îngrozitor de ridicol, — şi totuşi scena îl lovea cu bice.

Căci îl înşelau în casa lui.

În timp ce el „lucra" în atelier, iată că şi ei „lucrau" la fel, chiar în odaia neprihănitei Sigrid!

— Porci!

Îi clocotea sîngele-n tîmple.

Scuipă de dezgust.

Bineînţeles, tăinuiseră tabloul care le-ar fi denunţat primejdios intimitatea repetată.

Dar oare (se gîndi el deodată, cu o nouă logică), n-o însărcinase Batişte pe Sigrid?

Ca un expres negru şi enorm, cu farurile aprinse şi fumegînd, întrebarea crescu spre el şi se opri duduitoare drept în faţa lui.

Îi osteniră genunchii. Se aşeză pe patul „ticăloasei", peste rochiile ei. El, Vizanti, era un „sterp". Şi aici viaţa îl umilise. Numele lui se stingea. Puterea lui bărbătească

dădea femeilor plăcere, dar viaţă nu le dădea. Aşa că nici Sigrid nu fusese mamă...

Dar Batişte poate că-i dăduse copilul dorit.

— Dumnezeul meu, spune-mi!

Dar Dumnezeu tăcu, lăsindu-l singur, să bată ca limba clopotului eternele întrebări ale chinului omenesc.

Sări de pe pat, de pe „culcuşul lor" ca ars. Acolo se întîmplase. Era sigur. Odaia portretului. Patul ei. Odaie retrasă în care nu intra nimeni. Iar el, bărbatul înşelat, era închis în atelier cu... muieri.

— Mama voastră de muieri!

Cea cu ochi albaştri îl privea idilic. I se umflară nările spre ea şi lovi cu băţul culorile rămase după Sigrid.

...Pînă cînd căzuse grea. Asta explica palorile, lipsa de apetit, taciturnitatea ei.

Singura soluţie era plecarea din ţară. Deci „dorul de ai ei", Suedia. Cine s-o ducă? Amantul aviator, tatăl păcatului din burtă.

Şi sinuciderea?

— Porcul!

Era convins acum: n-a vrut s-o ia de nevastă.

Poate că era încurcat cu alta.

Culmea!

Batişte frivol? Purul din liceu, cel cu „floarea-albastră" convertit la rasputinism.

Şi soţia lui, a lui Vizanti cu atelierul, pura Sigrid, devenită victima lui Batişte!

Şi el care-i purtase doliul cu suflet de logodnic!

Culmea!

Dacă să nu dai foc unei astfel de lumi!

Paiaţe, potlogari şi paciure* !

— Puah!

Scuipă.

Potopul? Cîtă onoare nemeritată!

Să fi înecat pămîntul nu într-un potop de ape, ci într-un scuipat, fără de corabia lui Noe.

— Puah! Tout à l'égout![42]

---

* în ms: paciavure

Cap. VIII

Încuie uşa, luă cheia (ca niciodată; şi plecă de acolo, hotărît să condamne definitiv odaia ruşinii lui, odaia „crimei lor". Poate chiar s-o zidească. De ce nu, în definitiv? Era stăpîn în casa lui! Că doar nu-i era teamă de întoarcerea lui Batişte!

Ah! cum dorea să-l revadă, să-l aibă din nou în faţă, la o întindere de braţ. Dac-ar fi ştiut că-l poate găsi pe front, ar fi cerut să fie înrolat din nou, ca simplu soldat.

Dar nu!

Războiul acesta de altfel îl dezgusta. Luptase în celălalt în contra nemţilor, lăsîndu-le lor sîngele lui, sănătatea lui, integritatea tinereţii lui. [...]

Nu — nu.

Ca păianjenul, trebuie să-l aştepte pe Batişte, să vie (adică să zboare: ca musca, ha! ha!) înspre el, spre casa lui. Să-l simtă pe Batişte cu toate zidurile casei, închis în ea, cum simte păianjenul palpitul muştei încleiate-n pînza lui.

Răbdare şi iar răbdare!

Şi dă, Doamne, viaţă fratelui Batişte. Nu cumva să piară glorios pe front. Ar fi păcat să nu asculte Iadul discuţia lor, — să sclipească Iadul, auzindu-i de pe pămînt.

O uitase de cîtva timp pe Ingrid. Sigrid o absorbise.

Dar iată că acum, considerîndu-l pe Batişte, singur, în sine, izolat de Sigrid, o regăsise şi pe Ingrid: fata lui! Ha-ha!

C-un fel de morbidă satisfacţie simţise că o revede, — ca şi cum ea singură s-ar fi înapoiat.

Căută să şi-o aducă bine aminte, plastic, în toate amănuntele.

Nu putea. O revedea prin Sigrid. Un fel de Sigrid pe care o dorea senzual, s-o strîngă în braţe, să-i miroase părul, să-i sărute urechile, să-i infioare ceafa cu buzele şi

zimţul dinţilor, să-i sfarme dulce buzele adînc, ştiind că-n ele îl aşteaptă umed aroma de coarnă a fetelor tinere şi sănătoase.

Poate că, fără să-şi dea seamă, prelungise din cale afară castitatea.

Dorea femeie. Adică o dorea pe Ingrid în aşternut.

Visă într-o noapte că face dragoste cu ea.

Se deşteptă tînăr, ca în anii milităriei, cu ceafa grea şi sîngele duduind în tîmple.

Nu mai putu dormi.

Fără logică aparentă, aprinse o lumînare şi luînd o anumită cheie porni în pijama, cu băţul şi cu lumînarea, în camera unde dormise Ingrid.

Nu mai era camera lui Sigrid. Depăşise cronologia lui Sigrid. Deschise uşa fără nici o altă emoţie decît aceea de a adulmeca[43] pe urmele lui Ingrid. Făcu ordine în odaie, umblînd c-un fel de frivolă voluptate printre fustele răsturnate, pe care le punea la loc în dulapul lor (nu al moartei). Rochia de tafta cu trandafir la cingătoare o păstră în mînă pînă ce i se uscară buzele înfierbîntat, la gîndul că trupul lui Ingrid, în acea rochie fusese cuprins.

O! şi ce sîni avea!

Abia acum îşi aducea aminte ce luciu metalic dădea relieful lor agresiv rochiei de tafta prea îngustă pentru avîntul lor rotund.

Prin acest amănunt (cumplit ca focul pentru pulberările din sîngele bărbatului) o revăzu, dorind-o cu fiecare amănunt.

Era alb-aurie, cărnoasă, cu păr castaniu-blond, cu nări puternice. O şi vedea goală, dar nu cu ochii, ci cu palma de sculptor păgîn, pietroasă şi totuşi catifelată ca piersica, tare deşi moale, ca apele mării cînd devin val.

— Ingrid!

Pentru întîia oară în această încăpere răsună, spus de bărbat, numele născut din vînt, sur, care devenea al unei femei dorite.

O chema. Toţi faunii din el, ca o pădure deasă, vroiau s-o încolăcească, s-o simtă şi s-o aibă goală, albă ca lu-

mina lunii pline în pădurea unde-i mirosul ciupercilor şi moliciunea muşchiului.

Mirosi fusta (cu trandafir) purtată de ea.

Mirosea a Vativer (parfumul lui Sigrid), dar mai era parcă ceva, piper şi ceară, care ducea gîndul trecut şi prin nări, spre altăceva mai viguros tînăr, mai carnal.

Respiră adînc, c-un fel de licărire de lup în adîncul fiinţei.

Stinse lumînarea.

Deschise cu pocnet uscat oblonul ferestrei. Apoi deschise fereastra, larg. S-auzeau într-o imensă scînteiere de scîncete muzicale, greierii verii.

Deasupra licăreau murmurător stelele ei. Calea Laptelui despica negreaţa nopţii cu furca vioriului ei nebulos.

Dinspre munţii nevăzuţi venea răcoare înaltă. Mult timp, Panait Vizanti se răcori în noapte, aplecat în afară, ca pe o fîntînă.

Ochii i se deprindeau treptat cu apa neagră a nopţii[44] care privită îndelung îşi destăinuia transparenţele văratice.

Venea de afară, de undeva, senzual, parfumul petuniilor, şi reginei nopţii.

Gîlgîiau broaşte pe zări. Veneau foşnete. Dragostea era în toate, în glasul moale al fiinţelor, şi păgîneşte, în zvonul ierburilor, aşa că pînă şi-n ţipătul feminin al locomotivelor care străpung noaptea, simţeai arsura ei, stridenţele ei, chemările ei.

Răbdare, răbdare şi iar răbdare!

Batişte se va întoarce de pe front. Va veni să-şi vadă fratele, cu iubita, cu Ingrid.

— Bine-ai venit, frate Batişte!

Aşa îl va primi pe pragul casei, cu pîne şi sare în glasul călugăresc, deschizîndu-i braţele, sărutîndu-l şi plecîndu-se adînc, ca în faţa unei Doamne Soţii, în faţa lui Ingrid amanta. Toată casa va fi la dispoziţia lor. Dar bineînţeles, va căuta să ofere lui Ingrid, odaia lui Sigrid, predestinată ei. Va fi de altfel împodobită odaia ca pentru o mireasă păgînă.

O! iubeşte, frate Batişte. Dacă pura Sigrid a venit spre tine, apriga Ingrid va veni fără îndoială în braţele mele.

Tu eşti un idilic, un delicat, un catifelat. Tu, frate Batişte, ştii să zbori şi să te lupţi în zbor, dar cu femeia nu ştii încă nici să zbori nici să te lupţi. Va veni spre mine, o, frate, înţelegînd că eu ard, că eu mă dau întreg[45], femeii, cu tot sîngele meu, nu ca tine, care te-ai închinat gloriei, luptei, patriei, aducînd femeii doar osteneala ta glorioasă, nevoia ta de odihnă înflorită.

Da, frate Batişte. Nu te voi dezmierda nici cu băţul, nici cu vorba care duce spre moarte pe unul dintre doi bărbaţi. Nu, iubitule. Te voi primi frăţeşte, punîndu-ţi casa mea la dispoziţie.

Dar iubita ta, scumpa ta Ingrid, în care desigur că revezi întinerită pe cea care s-a sinucis din cauza ta, cu prunc de la tine în burtă, — va veni goală în aşternutul meu, în braţele mele.

Şi voi cînta pe ea ca arcuşul pe vioară.

Ca arcuşul ţigănesc!

Da, frate. M-audă tot Iadul!

— Să vie Bazarcă!

Cap. IX

Niciodată nu-i apăruse Bucureştiul mai armonios clădit decît revăzîndu-l după o vară de captivitate ploieşteană în albăstrimea îndulcită a unei dimineţi de toamnă.

Intrarea pe la Băneasa era fluvială. Acoperită cu apă curgătoare, ar fi putut aduce pînze de corăbii şi catarge. Simţeai mereu (pînă la exclamaţie) vastitatea spaţiului deschis, cu o dilatare care avînta liric sufletul, amplificîndu-l.

Ş-acolo, plăsmuirile lui Mestrovici aveau marea clamoare. Zborul victoriilor din faţa statuii Regelui Ferdinand, deşi purta în ele faldul Victoriei din Samotrace, — ***învingea.*** Era cu neputinţă ca trecătorul, care şi-a întors ochiul o clipă numai spre aceste vijelii cu chip şi trup, să nu fie ***viscolit de glorie...***

Dar vara trecuse. Lumina, foşnetul gutural al frunzelor (cu răguşirea lor începeau tusele), verdele ostenit pe crengi spre cerul sur, castanele sălbatice şi coşurile oltenilor cu struguri luminoşi şi prune vinete spuneau necontenit vorba cu candelă de moarte: Toamnă.

Vara era îndărăt, în amintire, ca un foc stins.

Curios! Şi-o petrecuse nu la Valea Tînără, culcat în vie cu prieteni şi uneori prin alte vii cu struguri cu fustă (cum le spunea la fete, vara, păcătosul de Axente). Nu! Şi-o petrecuse la Ploieşti, cu ferestrele oblonite, stînd într-o umbră de cavou („Stam singur în cavou, şi era vînt. Şi scîrţîiau coroanele de plumb"), cu gîndurile definite de alt vers din ***Plumbul*** lui Bacovia:

„Şi-nvineţit de gînduri cu fruntea în pămînt,
Omul începuse să vorbească singur..."

Acum regreta că-şi pierduse vara.

Venea la Bucureşti ca după o boală învinsă, fără nici un scop anume, oarecum în plimbare.

Cel-care-aştepta rămăsese la Ploieşti cu ideea lui fixă: întoarcerea lor. Lăsîndu-l pe acela, cestălalt venise uşurat, ca un altcineva, pe semne cu intenţia de a se distra, — cum vin (mărturisit sau nemărturisit, cu plan sau fără) bărbaţii din provincie la Bucureşti făcînd apoi capitalei o reputaţie de loc al desmăţului, nedîndu-şi seama că şi ei sînt actorii acestei realităţi.

Dar ce mai încoace şi încolo? Căuta o femeie nostimă, picantă, — din acelea pe care le vezi o secundă şi ţi-au şi trecut prin sînge, absorbindu-te stîrnit după ele. Dar să n-o cunoască. O femeie fără de amintiri şi suprapuneri de imagini. Dorea o scurtă aventură cu drăcoasă necunoscută, însă exterioară casei care aştepta.

Nu se grăbea. Dimpotrivă chiar, surpriza estetică a dimineţii de toamnă elegant aurie, armonios ostenită, dădea Bucureştiului accente de Versailles şi Bois de Boulogne, — îndepărtînd gîndul de hăituirile sîngelui, purificîndu-l într-un fel de reverie vagă, zîmbitoare, de convalescenţă.

Plimbîndu-se astfel, vacant, distrat, ca printr-un parc sau ca pe coasta unei ape, nebăgînd de seamă pe trecători, ajunse totuşi la ***cineva:*** statuia lui Carol I, singura fiinţă din Bucureşti pentru care avea un sentiment de prietenie. O regăsi în gloria soarelui de toamnă, şi din nou o salută adînc, ca pe un rege întîlnit în viaţă. Petrecuse mai demult o noapte întreagă în jurul acestei statui, care ***umplea văzduhul,*** existînd spaţial ca un munte. Căci tot ce stătea, se tîra sau se mişca pe acolo, om, clădiri, mulţime, — calitativ era în ***valea ei.*** Ea domina eroic, depăşind dimensiunea cotidianului.

Se uită la cal (la izbucnirea pieptului, la nări), fără să-l preocupe călăreţul.

Dar deodată, ca împins de altul, ca îmbrîncit, gîndul sugeră: călăreţul ar putea fi Batişte.

Goni gîndul. Se scutură de el.

Dar gîndul reveni, impunîndu-i-l pe Batişte cu enorma putere a calului triumfal, sfărmîndu-i împotrivirea cu patru titanice copite.

O! Batişte! Batişte! Nici acolo nu-l lăsa să respire, în artă, în arta lui! Pocni cu băţul în soclul statuii şi plecă izgonit privind cernit la toate.

Nu mai era potolit, vacant şi zîmbitor în lumina dimineţii de toamnă, ca pînă atunci. Se întîlnise (şi tocmai lîngă statuia lui Mestrovici) cu cel de la Ploieşti, venit după el ca un cîne turbat: să-şi muşte stăpînul. Îl ajunsese... Îl îmbălase. Porneau amîndoi înainte, otrăviţi.

Încotro?

Oriunde, unde să fie vin, rachiu, femei, lăutari, uitare, somn.

Şi femei cît mai multe. Nu mai putea suporta gîndul: o femeie, — ca şi cum automat aceea ar fi devenit a lui Batiste.

Multe. Laolaltă. Îngrămădite. Struguri cu fuste.

Puah!

Dar şi-n văzduh venise o schimbare atît de bruscă, încît parcă aparţinea psihologiei spaţiului. Aduşi de nu ştiu unde (cum unui om i se năzare ceva), nouri mărunţi, dar îndesaţi, plumbuiseră aurul dimineţii, posomorînd seninul, făcîndu-l din bine dispus, deodată ursuz. Şi

totodată, brusc, se porni şi un vînt vînăt, aducînd poate întîiul fior al toamnei, cel care prevesteşte şi recapitulează. Frunzele scuturate se învîrtejiră, dînd fiinţă zdrenţuită unor pălmi dănţuitoare (paparude-ude). Alte frunze s-adunară de pe aiurea, ca la trecerea unei înmormîntări. Pluti miros amărui şi veşted, amintind pădurea sfîrşitului de vacanţă şi cimitirul satului.

Dar Panait Vizanti, închis în el, înrăit, nu se sinchisea de-i soare, sau de-i ploaie. Căuta o replică violentă şi imediată la ceva care-i venea dinspre Batişte.

Trecuse prin dreptul bazinului Lido. Involuntar aruncă o privire laterală. Văzu fugar în fund, într-o depărtare scenică, o plajă de buzunar...

Lido! Desigur! Acolo era apă cu femei.

Intră.

Tranziţia subită de la bulevard bucureştean la bazin cu apă de azur şi trupuri în costum de baie fu atît de uluitoare (prin contrastul şi neprevăzutul ei), încît luciul apei răsări ca din brazi, teatral: iată-mă!

Atmosfera bazinului era ca un fragment de Mediterană clădită-n piatră geometrică (mai lipsea triunghiul ciulit al unei pînze şi trei pescăruşi de hîrtie).

Dar venea un val în spume, aducînd foşnetul mării şi coama ei de leoaică albastră.

Plaja însă se rărise a pustiu. (Şi de acolo plecase vara cu voluptatea* şi eleganţa ei, lăsîndu-i numai pe întîrziaţi, — pe cei care-s mereu în epilogul balului). Cei de pe acolo, mai de clasa a doua, erau cam zgribuliţi (cu gesturi care denunţă şi subliniază „pielea de găină" a înfiorării trupului), ca într-un sfîrşit de vacanţă la mare, cînd vîntul începe să rostogolească mărăcinii şi hîrtiile de pe nisipuri.

Cîteva femei (categoria mame), cîteva fete (fete cu mamă sau bunică pe mal, croşetînd), cîţiva liceeni de zahăr ars, cu ţigară agresivă şi copilărime răsărită colorat aici şi dincolo ca florile de portulacă.

Nu era de el.

---

* în ms: cu voluptoasă şi

Ridică din umeri. Loc cast şi pur! Avea noroc! Pînă şi Lido îl întîmpinase îngereşte fad: distracţii pentru familiile avute.

Gata să plece (izgonit şi de acolo), Panait Vizanti aruncă, fără de sens, privirea omului exasperat, care după ce-a căutat de zece ori un lucru într-un loc, şi nu l-a găsit nici acolo şi nici aiurea, îl mai caută încă o dată, a unsprezecea oară, în locul cercetat dintîi.

Ce? Cum? Ce?

Ca un gong lovit, simţi cum, unda cu undă, creşte sonor în el, într-o dilatare mereu amplificată, numele Ingrid. Ingrid! Ingrid!

Ingrid, aurie ca o trestie, în bazinul cu apă de azur.

Vara!

Cap. X

Ea?

Ea!

Întrebare şi răspuns ca două ţipete, de pescăruşi încrucişaţi pe val în spume.

Venea spre el, fără să-l vadă, în apa de sticlă a bazinului, îndreptînd înotul unei fetiţe cu bonetă galbenă, călăuzindu-l.

Fără-ndoială! Ingrid! Părul ud îi făcea o cască. Se aurise în soare, cu o nuanţă caldă de banană coaptă. Ochii păreau şi mai albaştri.

Trup de fecioară!

Piatră înflorită din apă albastră, columnă cu şolduri şi sîni.

Ameţitor de tînăr trupul aplecat. Îşi mărturisea sînii lapidar, ca în marmură antică.

O mască de fată-războinic, robustă, sprintenă, naivă şi hotărîtă: şi toată suflată în aur.

Niciodată Panait Vizanti nu resimţise cu atîta violenţă şocul tinereţii. Nu mai avea în faţa ochilor o fată tînără,

aplecată pe o fetiţă care înota într-un bazin cu apă de culoarea stînjeneilor. Era însăşi Tinereţa, regăsită pe hotarul de fum, unde colierul de aur al toamnei mai e aprins de fumegarea verii arse.

Cu ea începea Tinereţa.

Era atît de emoţionat, încît, lăsînd băţul, îşi acoperi cu palmele încrucişate bătăile inimii.

Admira graţia, — aşa cum admira într-altfel puterea statuilor lui Mestrovici.

Aceeaşi certitudine, aceeaşi împlinire, aceeaşi catifelare.

Cum Dumnezeu? ***Asta*** era într-un bazin, accesibil oricui? Şi nu venea tot Bucureştiul să-i arunce flori, s-o vadă, s-o aplaude, s-o... O! cîne! Iar îl lătrase gîndul dinspre Batişte, alungîndu-l dintr-o clipă şi păgînă, dar pur păgînă.

Căci de îndată începu să vadă altfel şi să se gîndească altfel. Se întrebă: cine să fie fetiţa cu bonetă galbenă, pe care-o învaţă să înoate cu atîta răbdare? copilul ei?

Ingrid să fie mamă?

Marmura fecioarei să fi avut burtă de femeie însărcinată şi lapte de mamă în sînii glorioşi?

Nu! Estetic nu se putea.

Ar fi fost şi păcat şi idiot!

Batişte!

Iar Batişte!

Ah! Cîne!

Nu cumva era soţia lui Batişte? Doamna Comandor Condor!

Cu neputinţă! Fetiţa cu bonetă galbenă avea cel puţin şase ani, între şase şi opt. Iar Ingrid era exclus să fi depăşit douăzeci de ani. Aşadar fetiţa nu putea fi a ei. Şi nici ea nu era nevasta lui Batişte cînd veniseră în primăvară la Ploieşti. Totul o arăta cel mult ca amantă.

Aşadar, nu era nici mamă, şi nici soţia lui Batişte.

O! dar altăceva nu reţinuse pînă atunci, deşi era o evidenţă. Ingrid nu era pe front cu Batişte, cum hotărîse el, c-un fel de emfază logică în lunile de vară, [indescifr.] de vară petrecută la naftalină şi în plumb.

Dar poate că se înapoiaseră.

Dumnezeule!

— Domnişoară! Domnişoară! exclamară cam peltic cîteva[46] fetiţe colorate de pe mal, care ţupăiau c-o mare minge roşie. Ne e frig! Brr! Mimară ele vorbele, teatralizîndu-le infantil. Nu ne dai voie să intrăm şi noi? Zău, dă-ne, domnişoară. Hai spune da...

Rotunde, pe mal, colorate şi cam zgribulite, răsunau ca o creangă de păsări tropicale, piuind într-un tumult sopran.

Ingrid, după ce consultă cerul (c-o rază de soare zîmbind din bulucirea norilor afumaţi), le acordă apa cerută, chemîndu-le la ea cu o vîslire a palmelor, în timp ce fetiţa cu bonetă galbenă îşi scutura c-un deget apa din urechea stîngă, înclinată pe-o parte.

Aruncară dintîi în apa albastră mingea roşie ca macul. Apoi ţuşti toate după ea, umplînd bazinul cu gălăgia lor răsturnată şi constelîndu-l multicolor, cu balonaşele bonetelor de baie.

Dar apa, parcă supărată că n-o lasă în somnul de azur, se supără răsculîndu-şi valul. Toate ţipară la el, glumeţ terorizate, împungător stridente, lăsîndu-se culese, lovite şi rostogolite de galopul lui albastru.

În această hărmălaie piticească, multicoloră şi piuitor soprană, Ingrid apărea şi dispărea, cînd înotînd pe sub apă, cînd săltînd voinicește cu braţ ca de elice, spre cîteuna mai înfricoşată, cînd aducînd la hotarul îngăduit pe una mai încumetată.

Totul era albastru, foşnitor, argintiu de spume ca o bătaie de zăpadă, — şi incredibil.

Soarele se arătă din nou, într-o alternanţă glumeaţă de da şi nu (ghici: vin? sau plec? m-acopăr? sau mă descopăr?)

— Domnişoară!

Estetic era Fecioara. Fecioara cu trup de aur sub un cer albastru, din bazinul din Bucureşti.

Dar altfel ce era? Fräulein? Atunci de ce nu-i spuneau Fräulein?

Dar fiinţa ei mereu îl învingea estetic, cu autoritatea fără de replică a unei marmure antice. Căci cum o revedea cu ochii albaştri în apa albastră, redevenea Ingrid.

Numai Ingrid putea fi numele cu de ajuns cer pentru tinereţa ei de aur,

O urmărea cu atîta intensitate (căci statuile sînt opere eterne, dar aceasta era mereu succesivă, rămînînd tot statuie), încît parcă vroia să o înveţe pe dinafară, lacom de toate clipele ei, înfricoşat să nu uite ceva. Cufundat în aşa măsură, încît nici nu auzi chelnerul care bătea un fel de toacă la urechea lui, cu pauze impertinent interogative, repetînd:

— Nu vrea să spuie domnul ce doreşte?

În sfîrşit, îl văzu: cu vorbă cu tot. Dintîi vru să-l mătură cu palma: muscă.

Dar imediat îşi dădu seamă că mai ales la un bazin ca acesta un chelner ştie tot.

— Uite bacşişul, băiete.

I-l dădu, — neaşteptat pe cît anticipat.

— Cine-i domnişoara? scăzu el glasul.

— Care, vă rog? se interesă chelnerul c-un aer care le şi oferea pe toate, ca pe un galantar de gustări, clientului cu pungă sprintenă la sfîrşit de sezon.

— Aia cu fetiţele. Aia care loveşte mingea acum. O vezi?

(Abia putu urmări răspunsul, deşi îl aştepta înfrigurat, căci gestul ei era o nouă surpriză estetică. O vedea din spate. Sărise pînă la şolduri din apă, cu-n avînt de vargă, împingînd cu vîrful degetelor mingea roşie în soare; dăruindu-i-o: ofrandă. Un mijloc ameţitor de tînăr, cu acea gropiţă a spinării înspre şolduri, care e taina revelantă a flexibilităţii).

— Da, o recunoscu chelnerul, cu glasul neutru al faptelor diverse. E profesoară de înot. Avem şi Maestru, adăugă el parantetic, solidarizîndu-se vădit cu Maestrul. Îi zice lumea domnişoară, — preciză el ambiguu şi serviabil. Şi adăugă biografic, c-un ton concesiv: o ardeleancă refugiată pe la noi. Cîştigă şi ea o pîne.

Şi epilogant, c-un fel de ridicare din umeri:

— Studentă!

Apoi aşteptă dispoziţiile clientului.

— Bine. Mulţumesc.

Deci: profesoară de înot la Lido. Ardeleancă refugiată. Studentă. Domnişoară; nu Maestră.

Toate se legau.

Fată săracă, luptînd pentru viaţă într-un timp asprit.

Batişte nu puitea fi decît o simplă aventură fortuită, — sau poate că nici atîta: o întîlnire de război.

Îşi aminti riguros acel:

— Mulţumesc, domnule comandor. Am venit numai să vă spun petrecere bună. Mă culc. Sînt ostenită.

Nu-nu, Batişte nu era ***stăpînul*** ei.

Respiră larg, cu aripe în plămîni.

După cum, tot atît de sigur ar fi răspuns, ca pe vremea cînd fusese prim jurat într-o crimă pasională: Da, — pe onoare şi conştiinţă era convins că Batişte era mai mult decît emoţionat de frumuseţea lui Ingrid, regăsind în ea, cu străluciri sporite, tinereţa stinsă [indescifr.] a lui Sigrid.

Dar numele însuşi, numele desigur dat de Batişte era o mărturisire: Ingrid, — adică ***în amintirea lui Sigrid.***

Dar Vizanti ştia, căci şi el o iubise şi o avuse pe Sigrid, că Ingrid o depăşea cu saltul Mestrovici. Trupul lui Sigrid era un biet trup gingaş de fată slăbuţă, alături de clamoarea de frumuseţe din trupul lui Ingrid.

Statuie!

Da. Dar o statuie în care Mestrovici împlîntase o Victorie.

Şi cînd se gîndea că el o căutase orbeşte în toate părţile, în timp ce ea era zilnic (de la pînă la) în plin centru al Bucureştilor, vizibilă şi oricînd accesibilă, la bazinul Lido.

— Amice Panait Vizanti, eşti un idiot! se apostrofă el, numai că în această exclamaţie nu era paroxismul unei injurii, ci nuanţa deghizată a unui bravo, ca cel pe care-l spui, injurios de admirativ (dobitocule!) cîştigătorului marelui loz.

Cap. XI

Lupta dintre soare şi nouri dăinui[47] toată dimineaţa, cu alteranţe de cenuşiu pînă la posomorît de scrisoare arsă, şi de blond pînă la mare hohot de rîs[48], pînă cînd bazinul se goli, apa legănîndu-se pustie, c-un uşor plescăit, sub cerul învins de înnourare, cărunţit.

Ca boxeurii modeşti, care după ce au ieşit din ring, uzi, nu se înfăşoară într-un cît mai somptuos halat, ci se acoperă ca vai de lume cu un prosop ponosit, reintrînd în anonimat, — atît avea şi domişoara profesoară de înot, ca punte, între profesia apei şi haina din cuierul cabinei. Nici măcar papuci de lemn. Costumul (un „Hercules" cîrpit), picioarele goale şi un prosop pirpiriu care abia absoarbe apa.

Vara ei la bazin nu fusese Vacanţa, ci profesie, muncă zilnică (în zilele neploioase), blidul de mîncare[49] (se ospăta la o lăptărie vecină, ş-aşa venindu-i prea scump).

Totuşi, în clipa aceasta de posomorîre a luminii, pe marginea bazinului gol (care înfăţişa[50] începutul sezonului mort), înfrigurată, ostenită, regreta vara şi se temea de toamnă. Dar nu cu sufletul alintat şi molatec al liceanului care regretă în vară sfîrşitul ***vacanţei lui,*** văzînd în toamnă începutul şcolii. Pentru ea, toamna aceasta recapitula[51], abia mai îngăduitor, perspectivele anului trecut, cu iarnă fără foc, cu mese (de lemn) fără hrană, cu simulacre alimentare, care aţîţă pînă la insuportabil vehemenţa foamei, dîndu-i un accent sălbatec, de fiară care vrea să muşte şi să mestece mîrîind.

Cam acestea erau perspectivele, care-i dădeau o îngreuire în toate mişcările, c-un început de lehamite, după ieşirea din bazinul gol. Mai întîrziase acolo, de dragul apei. Fusese campioană de înot şi patinaj la Cluj, — în anii buni. Acum, fără de nimeni şi salahorind mereu, pierduse bucuria sportului. Căuta lecţii şi de patinaj şi de înot, pentru a putea învăţa şi trăi cu demnitate.

Dar uneori, nostalgia bucuriei de a trăi o cuprindea nebuneşte, — cîtva timp, nu mult după cronologia ceasornicelor. Atunci, dacă era pe gheaţă, aluneca în lung de

fulger, acoperind ghiaţa cu năpraznice plutiri, vultureşte vaste, una din alta, pînă ce, cuprinzînd-o c-un elan de străluciri ş-alunecări, o străbătea în ghem învîrtejit, devenind o fîlfîire imaterială, o furtună de lumină, spada-n flăcări a Arhanghelului.

Iar dacă avea în faţă apa, apa vie, (mare, apă curgătoare sau bazin), — se arunca cu braţele în fier de lance, cît mai din înalt, săltînd de pe o trambulină, sau de pe o simplă scîndură şi despicînd[52] cu tunet moale apa, începea să-noate pentru ea, încă din adînc, de acolo înflorind în zborul ce se cheamă şi înot, dar care se deschide ca petala, unduind spre suprafaţă şi de-acolo fiind în ritm cu apa, ca un dans în haine care-l prelungeşte, fîlfîindu-l.

Îşi acordase sieşi un astfel de înot.

De ce? Ca să-şi mai aducă aminte că e tînără, că viaţa e frumoasă (uneori), că bucuria nu e o născocire a poeţilor, ci o realitate atît de cotidiană (pentru unii), încît nu rari sunt aceia care, sătuli de ea, au descoperit plictiseala saţiului şi lenea de a trăi a blazării.

Căci ea, uneori, era atît de preocupată cu lupta pentru hrană şi efortul de-a învăţa, învingînd somnul ostenelii şi sleirea mîncării neîndestulătoare, — încît, uitînd că e tînără, se considera dincolo de bucuriile vieţii, ca o babă care, prin vrîstă, a depăşit hotarul desfătărilor, intrînd firesc în renunţare.

Uita că-i frumoasă, — în aşa măsură n-avea timp pentru oglinzi.

Trăise o vară întreagă la bazinul Lido, printre oameni (cu monoclu sau cu impertinenţe de monoclu) care caută femei, pe care le numesc (fără discriminare) dame, sau tipese, sau tipe.

(Oribil răsunau în urechea ei ardelenească aceste sonorităţi de oraş valah!)

Dar chiar şi acolo îşi uitase trupul. Căci pentru ea, trupul gol, adică în costumul ei cîrpit cu migală, nu însemna nudul, nuditatea sculpturală[53] a sportivei în stare să placă şi ca atare; nu, trupul ei era haina profesională a domnişoarei profesoare de înot. La Lido nu se simţea în

vară şi în bucuria goliciunii, ci în profesia şi în uniforma specială a acestei profesii.

Aşa că după „criza de înot" în bazinul pustiu, ieşi afară, se înfăşură în prosop şi, scuturîndu-şi apa din urechi şi plete, se uită la bazinul gol, la cerul sur, simţi vîntul, îşi aminiti de frig, de iarnă, de zilele tot atît de cenuşii, dar cu şi mai puţin soare pe cer decît în timpul verii, — şi îi veni să ofteze ca unei babe.

Nu oftă. Dar umerii i se plecară învinşi şi fu udă ca toamna: de ploaie.

— Domnişoară...

Pe pragul cabinelor, c-un zîmbet ca o reclamă electrică de pe Calea Victoriei, — o aştepta chelnerul (căruia îi datora colegial trei limonăzi şi un ţap).

Cap. XII

Era gata să se scuze: clientelă puţină, ca şi pentru el de altfel. Dar chelnerul îi prezentă, c-un aer de rege care oferă din pragul balconului noul-născut regal mulţimii care-l aclamă, — o colosală jerbie de trandafiri aurii.

Fu ca un răsărit de soare pe pragul cu miros de muced al cabinelor.

— Ce-i asta? nu-i veni ei să creadă, plecîndu-şi obrazul pînă la contact direct cu splendoarea parfumată a rozelor.

Era convinsă că-i arată (camaradereşte) un buchet pe care trebuie să-l ducă unei actriţe, sau cam aşa ceva.

— Vi-i trimite cineva...

— Mie!

Îşi puse, de mirare, mînile pe inimă.

— Da, domnişoară, sunt ai dumitale. Ia-i, te rog, — şi nu mă uita...

Îi luă, cu inima bătînd atît de tare, încît se temu să nu-i scuture şi-i puse pe o masă.

— „Un om! Un om beat!”

Cuvintele-i veniră din trandafirii aurii, cu amintirea ştearsă din ea, alungată cu mîna, fără de întoarcere, — a comandorului Batişte.

Se făcu roşie deasupra trandafirilor, opunîndu-le tot o culoare de trandafiri. Dar vorbi:

— Nu e un militar?

— Din contră, glumi chelnerul, care detesta armata. Nu se poate mai plicticos civil. Bărbat şic! Ce zici, domnişoară?

— Ce să zic? Nu pricep. Nu mă aşteptam. Pentru mine? Nu e o eroare?

— Precis. Poftă mare, domnişoară. Noroc nu-ţi mai doresc. Ai dat lovitura, Te şi văd c-un Chrysler Imperial. Eu mă duc la ţuică... Omagii!

Plecă.

Ea rămase cu trandafirii.

Era convinsă că-s de la comandorul Batişte, de la el, dar îmbrăcat în civil. Dar nu se încumetase să mai ceară alte amănunte de la chelner. Avea impresia penibilă că şi cu numai atîta, devenea complicea lui, — cu toate că trandafirii purificau totul prin mulţimea lor aurie, zîmbitoare, cu vară în petale, în culoare, în miros. Te-aşteptai, numai vazîndu-i, să înceapă albinele şi noaptea privighetorilor.

Dar ce trist, alături de aceşti trandafiri, vorbele, vorbele unui om, ale unui bărbat: „Ai dat lovitura. Te şi văd c-un Chrysler Imperial”.

Şi toată amintirea celei mai umilitoare scene din viaţa ei îi reveni cu o violenţă care o pălmui, ţintuind-o acolo.

Revăzu tot şi auzi tot, — scoborînd din nou scara acelei halucinante mortificări[54], şi urcînd din nou treptele acelui calvar de ruşine.

Şi-l urî din nou, cu toată mîndria şi toată puritatea, tinereţii pe cel care-o batjocorise deliberat, — pe comandorul Batişte.

Ingrid!

Se scutură cu oroare de acest nume.

Ingrid, paiaţa! Şi Batişte: eroul!

Retrăia cu atîta intensitate revenirea sacadată a amintirilor de atunci, încît aproape gîfîia. Alt ritm pusese stăpînire pe fiinţa ei demoralizată, al urii. Şi neputinţa[55] de a o exprima printr-un act exterior.

Dacă ar fi trecut încă o dată automobilul „omului beat" pe şoseaua Bucureşti-Ploieşti, oricît de disperată şi flămîndă ar fi fost, ea nu s-ar fi aruncat sub roţi; ci, dimpotrivă, arzător vie, ar fi tras un glonte asupra lui: nu să-l ucidă, dar să-l vadă tresărind speriat.

— Nu te teme, eroule. Nu meriţi cinstea unui glonte. Nici puterea unei palme nu o am. Te dispreţuiesc. Du-te. Eşti bărbat. Şi eşti mare. Du-te pălmuit de dispreţul meu absolut.

Îl ura cu frenezie.

Niciodată nu suportase jignirea, mortificarea. Era mîndră, dintr-un neam de oameni mîndri. Davizii din Şiria erau vestiţi pentru iuţeala cuţitului lor.

Dar Batişte depăşise totul, devenind pentru ea încarnarea odiosului. Şi pe deasupra şi nepedepsit!

Ar fi preferat să întindă mîna spre trupul ei, — decît să-i desconsidere fiinţa în aşa măsură. Şi toate astea fiindcă era săracă, prost îmbrăcată, flămîndă.

Ah! cum regreta alunele primite şi coniacul.

Ş-acum o scuipa cu trandafiri! Ti-că-losul!

Dar ei, trandafirii adorabili, cu ce erau ei vinovaţi?

Ridică din umeri.

Era atît de tristă şi-atît de singură, încît începu să plîngă peste bieţii trandafiri.

Aşa-i luă în braţe şi, ducîndu-i cu spinarea aplecată pînă la apa sinilie a bazinului pustiu, aruncă întreaga jerbie.

Trandafirii aurii plutiră pe lespedea[56] verii; a lunilor de vară; a vacanţei de vară.

Cap. XIII

Ultimele zile ale bazinului Lido fură cinstite, nelipsit, cu cîte o enormă jerbie de trandafiri, aruncată de aceeaşi mînă, şi culeasă de îndată de o alta: mîna chelnerului care pescuia trandafirii, revînzîndu-i cu rabat mai dinainte stabilit.

Direcţia hotărîse să închidă bazinul la 1 octombrie.

Aşa că erau doar zilele premergătoare lichidării. Abia de mai venea cîte cineva. Stătea şi apa degeaba, clipocind a pagubă, nu numai mesele restaurantului, scaunele cu alungiri, lespezile, chelnerul şi domnişoara profesoară de înot, care vedea cu melancolie cum vine toamna şi în prelungirea ei iarna, ca în versul:

„Dar cînd ştiu c-o să vă-ngheţe
Iarna mizerabilă,
Mă cuprinde o tristeţe
Iremediabilă..."

Într-o zi, auzi glasuri în cer. Întoarse capul într-acolo.

— Ele pleacă...

Se călătoreau păsările verii, într-un cer decolorat, ostenit, care rămînea ca dat la vechituri.

Nici soarele nu mai avea putere. Lumina melancolic, fără să înfiebînte, abia încălzind. Dar, în sfîrşit făcea şi domnişoara profesoară băi de soare. Lipsa de clientelă îi îngăduia, gratuit, acest lux, — ca fetele de la cofetărie, libere să se înfrupte din îngheţata nevîndută.

Numai că era ca un soare postum.

De dimineaţă, de la ora şapte, domnişoara profesoară apărea, făcîndu-şi datoria: să aştepte, fiind orişicînd la dispoziţia onor. clientelei.

Dar onor. clientela se reducea la cîteva perechi care găseau la Lido cel mai la îndemînă loc de întîlnire, — şi la alţi cîţiva, întorşi de la mare, care doreau să-şi menţie încă bronzarea de acolo, să nu se decoloreze de-a binelea. Căci, de un timp, bronzarea devenise o obsesie şi o întrecere. Toţi cei în curent cu moda doreau parcă să bată un record al verii, obţinînd culoarea ţigăncilor, chiar cu nuanţe africane.

Domnişoara profesoară însă cunoştea pentru întîia oară, la acest final de sezon, lenea, — însă lenea celui ostenit. Stătea cu braţele sub ceafă, pe lespede, la marginea apei, într-un fel de somn luminos, cu cerul în ochi.

Aşa îşi petrecea dimineaţa, ştiind că la amiază o aşteaptă un buchet enorm de trandafiri. Nici nu se mai îndoia că-s de la comandorul Batişte. Care altul i-ar fi putut trimite ei, şi pasă-mi-te rămînînd anonim, un dar atît de costisitor?

Primea şi arunca. Nu întreba. Dar nici chelnerul nu cerceta. Totul se desfăşura ca o formalitate mai dinainte hotărîtă în toate amănuntele, — repetîndu-se la fel.

Dar nu s-ar putea spune că dimineţile domnişoarei profesoare ignorau finalul lor floral: apariţia buchetului. Cum la bazinul Lido nu se mai întîmpla nimic în legătură cu ea, buchetul era singurul fapt care o implica, interesînd-o ca atare, ca un fel de punctuaţie a zilei.

Renunţase să explice raţiunea buchetului iniţial şi mai cu seamă a repetării, fără ca trimiţătorul să apară. Probabil că domnul comandor vroia s-o tulbure, înainte de a se înfăţişa ca beneficiar: tactică militară!

Fapt e că episodul ploieştean îşi pierduse îndepărtarea astronomică de pînă atunci, reactualizat de trandafirii zilnici.

Primea buchetul tot pe pragul cabinelor, îl lua în braţe şi, înainte de a-l arunca, nu se putea împiedica să nu miroase trandafirii.

Ce păcat!

Se despărţea de ei cu părere de rău (miroseau atît de frumos), dar nu putea să facă altfel. Onoarea o obliga să-si sacrifice plăcerea. Deci îi arunca în apă, — cu sentimentul că ucide.

Şi iar pleca la lăptăria de alături, cu mînile goale, aducînd în mirosurile de mîncăruri triste de acolo (iahnie de fasole, varză, grăsimi rîncede, untdelemn ars) amintirea suavă a buchetului de trandafiri.

În fond, de cînd începuseră trandafirii, apariţia lor coincidînd cu şomajul, nu făcea alt decît să reconstituie episodul ploieştean.

Din noaptea cînd fugise din casa unde fusese umilită, — se despărţise ca prin moarte de tot ce se întîmplase acolo: peria basmului, din care creşte o pădure, era între ***acolo*** şi ***aici.*** Nu luase cu ea decît mînia. Restul era lăsat în urmă, definitiv. De altfel, episodul ploieştean era atît de neverosimil, încît se elimina de la sine din viaţa ei simplă, normală, evidentă, fără de nimic romantic obscur sau încîlcit. Începînd cu vîntul de primăvară, în care intrase somnambular[57], mergînd şi mergînd dincolo de hotarul plimbărilor, întîlnindu-se cu ţiganca şi apoi (căzut din cer) cu „omul beat", — totul apărea de necrezut deşi se întîmplase. Cînd se gîndea la clipa cînd se aruncase în faţa automobilului, clipea c-un fel de pîlpîire interioară. Ea sau alta? Trează sau beată? Visase sau trăise? Bătea un vînt în toate faptele de atunci, luîndu-le stabilitatea, făcîndu-le nesigure, într-o desfăşurare fîlfîită, schimbătoare, ca un contur de fumuri luat[58] de furtună.

După ce se potolise şi clocotul mîniei, lupta pentru viaţă o copleşise iarăşi, nemaidîndu-i răgaz pentru evocări şi introspecţii. Nu mai dorea să moară. Dorinţa de moarte de altminteri nu fusese decît o criză. O depăşise. Muncea din nou ca să poată învăţa (urma la Drept) şi trăi. Nu prea vedea soare în viitor, — dar asta era. Slavă Domnului că era sănătoasă. Neamul ei din Şiria îi dăduse drept singură moştenire o sănătate şi o rezistenţă fenomenală.

Dar o dată cu trandafirii, episodul ploieştean îi dădea tîrcoale, o împresura, obligînd-o nu numai să-l recapituleze fugar, dar să-i refacă toate amănuntele, — cu un cuvînt, să-l reconstituie.

Şi iată că se găsi vinovată.

Revăzu, crescut ca sub lupă, un gînd al ei de atunci: „Cerşetor? Ei şi? Ca moţii".

Cum putuse gîndi una ca asta? Ca să justifice pornirea de a cere, de a face apel la mila altora, insultase ca o străină pe moţii ei!

Dar din acest gînd ticălos pornise totul. Renunţase nu numai la viaţă (ceea ce ar fi putut accepta), dar renunţase la demnitate, ceea ce era inacceptabil.

Căci o fată demnă n-ar fi acceptat, nevoiaşă cum arăta în fusta de atunci, să fie culeasă în automobilul unui necunoscut, acoperită cu pledul aceluia şi, pe urmă, în loc cel mult să-i mulţumească şi să se despartă de el la Ploieşti, să accepte absolut ca o cerşetoare sau ca o femeie îndoielnică, ospitalitatea unui bărbat atunci întîlnit, într-o casă necunoscută. Tot ce urmase decurgea din acest compromis moral, din această eclipsă de demnitate. Căci o fată mîndră n-ar fi acceptat nici beţia, care să-i justifice somnul în casă străină (forţa majoră: a somnului), şi nici, după deşteptare, să execute cu o penibilă obedienţă programul pe care i-l pusese la căpătîi. Cum e cu putinţă să fi îmbrăcat lucrurile unei femei necunoscute? Cum? Fiindcă o invitase sau îndemnase, aparent curtenitor, un bărbat necunoscut? Dar nu era actriţă pe scenă, căreia să i se ofere norocul unui rol. Era o fată săracă, ajunsă pînă la desperare, care cu o inexplicabilă lipsă de şovăire măcar, cotrobăise prin dulapul unei femei moarte, alegîndu-şi găteli, sau acceptîndu-le pe cele indicate în „program" (căci numai aşa se putea intitula foaia cu recomandări) şi costumîndu-se teatral într-o rochie de tafta demodată şi prea strîmtă, schimbîndu-şi pieptănătura şi mergînd pînă acolo cu inconştienţa, încît se şi parfumase (ce lucru intim e parfumul) cu Vetiverul moartei.

Totul îi apărea inexplicabil. Nu se recunoştea în fata de acolo: Ingrid!

Era ca un scris străin în toate faptele ei.

Cum învăţase la dreptul penal [indescifr.]: Non agit, sed agitur. Parcă fusese constrinsă să facă lucruri care n-o caracterizau, lucruri care nu mai erau prelungirea socială a psihologiei ei, ci o impulsiune străină.

Şi totuşi, actele acelea îi erau opozabile (cum se spune în limbaj juridic).

Era vinovată.

Slavă Domnului că se oprise la timp. Cine ştie pînă unde ar fi putut-o duce slăbiciunea de atunci. Căci hotărît, faptele de atunci adăugau un element nou auto-

portretului ei psihologic: slăbiciunea. Atunci şi-o măsurase pentru întîia oară.

Ş-acum din nou. Căci trandafirii n-o mai supărau de ajuns. Îi arunca, — dar aproape regreta că-i aruncă.

Alba David! Asta ajunsese! Dacă ar fi răsărit din pămînt bărbaţii neamului ei, Davizii drepţi ai Şiriei, ar fi scuipat-o pe rînd, lăsînd-o astfel albă cu trandafirii.

Cap. XIV

Era vinovată!

De cînd cu trandafirii şi cu siestele în soare pe marginea bazinului, se simţea femeie, dar depreciativ. Netitatea agresivă a Davizilor, netitatea sportivă a strănepoatei lor, erau înlocuite cu o moleşire şi o încîlcire care o împiedecau să fie limpede, sau să vadă limpede în ea însăşi.

Nici nu mai ştia de ajuns de bine: îl ura într-adevăr pe omul-acela-care-o-jignise, sau ***exagera.***

Dacă, în loc să fie femeie, ar fi fost bărbat şi ar fi avut în faţă o femeie capabilă să nuanţeze [59] ca ea, ar fi pălmuit-o.

Dar ea gîndea astfel, — şi se răbda!

În fond, nu-i pria neactivitatea. Era deprinsă să-şi umple timpul cu o muncă necontenită. Iată că odihna silită, în loc să o învioreze, o moleşea, parcă alterînd-o.

Bine că se sfîrşea şi asta!

Era ultima zi a bazinului de care o lega munca unei veri întregi.

Începea toamna.

Nici lecţii de înot, nici lecţii de patinaj.

Toamna pentru ea nu era numele de aur al unul anotimp, — ci o ameninţare, — o înnourare a inimii.

Şi totuşi prefera asta (perspectivele sumbre ale vieţii), decît asta: penibila moleşire care o făcea aproape să renege sinceritatea revoltei prin care răscumpăra o vinovăţie şi autenticitatea urii.

Se aruncă în apă de pe scîndura de sus, proiectîndu-şi pe cerul de peruzea, supremul elan, cel care atinge pragul zborului, cînd picioarele se-nalţă-n vîrfuri, pulpele se încordă, mijlocul se alungeşte, pieptul se avîntă, braţele se alipesc înalt, ascuţindu-şi palmele lipite pînă-n vîrful însorit al degetelor.

Aşa veni din soare în adîncul apei, aducîndu-i aur şi argint. Dar săgeata care străpunse apa, spărgînd-o în spume, ondulă, se-nălţă în arc, înflori în soare şi începu să înoate, nu un înot, toate.

Nici nu ştia că e în apa trandafirilor (căci înotul o ducea dincolo de gînd), dar în apa lor era.

Dansa.

Dansa singură în apă, la picioarele Verii.

Soarele o bătea în ochi. Apa sclipea. Mirosea a ploaie nouă de primăvară. Era parcă şi tinereţa ierbii de mai în prospeţimea apei albastre.

De ce să nu zburzi?

De ce să nu fii tînăr?

Iată Bucuria! Străluce pe apă. Rîde în văzduh. În cer, numele ei e Soare.

Soare! Soare! Soare!

Aşa exclama gîndul celei care înota, ritmîndu-şi braţele cu imnul respirator al soarelui. Soare-n plămîni, soare-n braţe, soare în sîni!

Apoi fugi sub apă, şerpuind prin transparenţele ei, găsind în trupul ei arabescul lianelor şi îndemnul păstrăvilor.

Oh! Ce bine!

Respiră tot cerul, înghiţindu-l cu soare cu tot, şi iar se cufundă. Înota sub apă cu ochii deschişi, într-o lumină de rai. Toate mişcările erau onctuos elastice, cuprinzînd fericirea zborului în vis, cînd braţele şi picioarele mersului au elanul victorios al aripelor.

Fugi, — pe apă, ţîşnind ca o rîndunică.

Apoi se răsturnă pe spate, acoperindu-şi obrazul cu toată albăstrimea cerului de toamnă. Fu ca tulpina acestui cer imens şi delicat, înflorit în geana ei.

Apoi se răsturnă pe-o coastă, cu trupul ca o lance în atacul marelui galop. Zvîc, zvîc. Din zvîcnitură-n zvîcnitură.

Apoi făcu o tumbă ţigănească, — dar pe apă, luîndu-se la trîntă cu lumina.

Oh! Ce bine!

Încă nu de ajuns. Izbucni din apă, ajungînd în cîteva secunde iar pe scîndura de sus la marginea cerului. Se întoarse cu faţa la soare şi spatele la apă. Aşa se aruncă de data aceasta.

În cinstea Soarelui.

Soare, Tu, Cap de aur, Lumină, Chică de aur.

Erau în ea, cu tinereţa şi cu religiile exclamării celor dintîi oameni, aceste vorbe, aceste invocări, — acest dialog cu aurul vieţii.

Sări înalt, cu braţele în cruce, şi căzu atît de perfect, — încît cel care privea de undeva, nemaiputîndu-se stăpîni, aplaudă.

Cap. XV

Cu aceste aplauze în bătăile inimii, ea intră în apă, aşa cum se răstignise în soare, — dar rămase îndelung sub apă, cu detunetul inimii.

Cînd ieşi de acolo nu se uită nicăieri, dar văzu trandafirul aruncat spre ea. Plutea pe apă. Trecu pe lîngă el (reamintindu-şi iară vara trandafirilor) şi începu să înoate cuminte, ordonat, ca un om care merge şi merge şi iar merge, fără să ştie bine de ce şi unde va ajunge.

Cuteză şi să iasă cu inima ca fluturele de noapte.

Dar nimeni n-o întîmpina pe malul cu soare.

Îşi scutură apa din urechi, se şterse cu prosopul şi cu el înfăşurată pe umeri porni spre cabine.

Era ultima zi a bazinului.

Trandafirii o întîmpinară pe pragul cabinelor.

— Nuuu! făcu ea involuntar, c-un fel de mirare şi poate şi dezolare.

Se prăbuşi din soare, pînă-n trandafiri, totul.

Dacă i-ar fi avut pe braţe, ar fi căzut.

Dar erau în mînile lui Panait Vizanti.

Îl recunoscu imediat. Nu era Batişte.

Nuuu!

Fugi în cabină, închizîndu-se.

Şi plînse.

Mirosea a lemnărie, a săpun de rufe şi a spălătorie.

Ai fi jurat că e decorul unui sfîrşit de vacanţă la vreo Constanţă şi că fata care plînge în costum de baie se duce la şcoală, despărţindu-se de băiatul vacanţei mari.

Într-un tîrziu, se potoli.

Şi c-o subită încruntare se revăzu şi se-ntrebă:

— Dar ce s-a întîmplat? De ce mi-a venit să plîng?

Nervi?

Ce-nsearriă asta: nervi?

Batişte!

De cînd apăruseră trandafirii (pe care-i arunca), era convinsă că Batişte e la Bucureşti.

Şi iată că nu era.

Perfect! Îi părea rău?

Era în ea un fel de: Haide! Spune-odată. Isprăveşte cu lacrimile şi cu mofturile!

Dar nu putea răspunde.

Avea senzaţia bizară că plecase cineva care nici nu venise, lăsîndu-i mirarea unui gol.

Curios! Niciodată nu-l revăzuse mai limpede pe Batişte, mai spaţial, decît acuma cînd aflase că nu era la Bucureşti, că altul îi trimetea trandafirii atribuiţi lui.

Îl regăsea ca în soarele şi vîntul dimineţii de primăvară, cînd îl întîlnise sub cer, cu mînile lui vaste şi ochii lui albaştri, cam bulbucaţi, cu dinţii cam afumaţi, cu pipa, cu Ve-Ve...

Tresări, parcă regăsind-o pe umărul ei.

— Ve-Ve!

Şi veveriţa reveni cu el, făcîndu-l şi ea să fie şi mai absent.

Venea Batişte!

Asta se întîmpla. Îşi impunea deodată prezenţa, irezistibil.

— Bine, dar e posibil!

Izbucni în ea o revoltă atît de vehementă, încît lovi şi cu pumnul, şi cu piciorul gol, îndurerîndu-şi oasele. Dar încă nu era de ajuns.

Căci îl ura pe omul acesta.

Omul care o batjocorise.

Omul care făcuse din ea păpuşa unei răzbunări.

Ingrid!

Îşi auzi numele dat de Batişte, ca spus de el, şi mînia ei crescu.

Nu ştia ce va face, dar trebuia să facă ceva.

Era vinovată!

Trebuia să se pedepsească.

Aşa cerea sîngele ei, tinereţa ei, tot neamul ei.

Începu să se îmbrace, ca un om grăbit. Era atît de tumultuos iritată[60], încît trebui să repete unele mişcări, făcute stîngaci, cu mîini de om distrat, sau îngheţat.

Dar de ce se grăbea?

Afară o aştepta omul cu trandafiri, domnul Panait Vizanti. Cine era acest domn? se întrebă ea, ca deşteptată brusc din somn.

Şi fără mirare, ca şi cum aşa era firese, nu auzi, ci ceti, revăzu foaia pe care i-o lăsase Batişte la căpătîiul celeilalte deşteptări, cu scrisul lui:

„1) Panait Vizanti (trăznit şi pe cînd era călăreţ, nebun şi de cînd e sculptor).”

Şi-ndată-l revăzu, nu scris de Batişte, ei proiectat în spaţiu, jos, la masa cu lampă şi vin, faţă-n faţă cu Batişte (Păstrase şi asta intact, halucinant de reliefat şi viu).

Ş-acum, ca şi atunci, revăzîndu-i îşi regăsi întrebarea: oare sunt prieteni?

Dar răspunsul venea de la sine.

Erau mai mult decît duşmani: însăşi duşmănia, aşchiile ei.

— Ai îndrăznit? vorbise gîfîit Panait Vizanti.

(Îl vedea, ascuţit ca o pasăre de pradă).

— Ce să îndrăznesc, amice? întrebase celălalt, apropiindu-se.

Ş-atunci ea îl văzuse pe adevăratul Batişte, monstrul apocaliptic al caricaturilor: un nas cu nări de tun, doi ochi răi şi ipocriţi de tapir şi fierăstrăul părului cu o dinţare preistorică.

Orice era posibil între ei.

Se urau.

Erau duşmani, — din pricina femeii.

Acum, afară, o aştepta cu trandafiri Panait Vizanti: celălalt.

Poate că nu pricepu tot, dar avu deodată intuiţia unei hotărîri grave, pe care tot neamul Davizilor, în rînd cu zilele mîndre ale tinereţii ei, i-o cereau, i-o impuneau: să se pedepsească. Ea era vinovată cea dintîi şi cea din urmă ş-abia apoi venea Batişte, pe care îl ura fără putere: cu care semăna la ochi şi la păr.

Îşi adună mult aer în plămîni, ca pentru un al treilea salt, deschise uşa şi ieşi fără şovăire.

— Îţi mulţumesc pentru trandafiri, domnule Vizanti, — şi pentru ospitalitate, adăugă ea cu o lucire în ochi şi o dilatare în nări, luînd trandafirii din mîna lui. Pe mine mă cheamă Alba David. Ingrid era o glumă, — o glumă proastă, apăsă ea, cu glasul un pic răguşit.

Panait Vizanti se înclină adînc, sărutîndu-i mîna ca pe vremea[61] mănuşilor de dantelă.

— Domnişoară Alba David (repetă el numele, c-un fel de intimă solemnitate), ai vrea să-mi faci cinstea să mîncăm împreună?

— Cu plăcere. Mi-e foame.

Plecară.

Vara murise acolo în bazinul[62] albastru. Dar trandafirii ei zburaseră de pe mormînt, ducîndu-se cu viaţa.

Partea a III-a

OMUL ÎNCEPUSE SĂ VORBEASCĂ SINGUR

Cap. I

Lumina se învineţea[63] la ferestre, ca ciupercile veninoase cînd îs rupte.

Ploaia venise cu vîntul deodată, aducînd marea schimbare dinspre iarnă. Simţeai suflarea crivăţului prin ploaia oblică de toamnă. Ciolanele îşi aduceau aminte de reumatisme şi răspîndeau în om o tristeţe a lor, un fel de craa-craa interior, cu care începe pesimismul de iarnă.

Apoi firele ploii albiră a ninsoare.

Totul era ud (plouat şi în înţelesul psihologic) de la văz, pînă la miros şi pînă la auz, şi picura în toate aceeaşi apă deprimată.

Dar ceea ce pentru oamenii de-acasă, din ţară, era fior de iarnă, considerat aproape ca o pacoste[64] personală, pentru Batişte, venit de pe front, nu era decît un accident meteorologic[65] fără de importanţă, căruia nu-i acorda nici măcar consideraţia galoşilor, necum pe a umbrelei şi strănutului.

Îşi petrecuse noaptea şi dimineaţa la Bucureşti. Acum se ducea cu automobilul la Ploieşti, bătut de vînt, de ploaia oblică şi de ninsoarea clipicioasă, lunar ivită prin desimea ploii.

Se uita atent pe fereastră, ştergînd-o în răstimpuri cu mănuşa, căutînd ***acel loc unde...***

— Aci!

— Ordonaţi?

— Vorbeam singur, camarade. Nu te ocupa de mine.

Acolo o întîlnise pe Ingrid.

Mult timp rămase cu privirea în vag. Pieptul i se ridicase ca pentru un oftat, dar îl opri, transformîndu-l într-o respiraţie fumegată, cu obrajii umflaţi.

Veveriţa răsări pe jumătate din buzunar, căutîndu-i privirea.

— Culcă-te, Ve-Ve. E frig...

Îşi aprinse luleaua, umplîndu-şi singurătatea cu tovărăşia aprinsului ei şi apoi a fumului prieten.

Plutea o mare visare pe faţa lui slăbită, încă mai pietroasă decît înainte şi cu nasul mai proeminent.

Ş-acum era descoperit, ca şi atunci, cu singura deosebire că îmbrăcase o scurtă de piele peste hainele civile. Aceeaşi Ve-Ve în buzunarul din stînga (al scurtei), aceeaşi ploscă de coniac franţuzesc din dreapta, aceeaşi cruciuliţă militară[66] pe piept. Şi tot după o noapte cu vin.

Trecuseră şapte luni de la întîlnirea cu Ingrid, dar el era exact acelaşi, cu toate că venea dintr-o avalanşă de întîmplări militare, al căror vîjîit şi urlet îl avea mereu în timpan, — ca prezenţa unei fanfare la căpătîi sub cerul zilelor şi nopţilor.

Iar în el, delicat, dintr-un surîs cu creţuri, sau dintr-o alunecare în vag a văzului, răsăreau aceleaşi fragilităţi de taină ale bărbatului, — sau sîngerau aceleaşi răni familiare.

Şi iarăşi se întrebă, ca de atîtea ori:

— De ce-o fi fugit?

— Ordonaţi?

— Vorbesc singur, camarade. Ocupă-te de volan.

Fără să ştie de ce, cînd se gîndea la ea, se uita involuntar la aspra lui palmă bărbătească. Fiinţa ei aeriană (de o zi de primăvară) venise, stătuse, aţipise şi zburase ca un fluture albastru, fără urmă. Privindu-şi palma lui de ucigaş războinic, vedea parcă încă mai bine oprirea ei magică şi dispariţia ei subită (o clipire!).

De la Sigrid încoace nici o fiinţă (cu excepţia lui Ve-Ve) nu-i solicitase mai adînc nevoia de a ocroti. Ca şi pentru Sigrid, şi tot dintr-o dată, inima lui devenise streşină.

Numai că picura ploaia a mare pustiu.

Se vede că inima lui era predestinată să rămînă o simplă tentativă. Surîse pentru el, dar ca pentru altul şi ridică degetul arătător, înconvoindu-l, ca după un „dixi”.

Apoi destupă ploscа şi gîlgîi de unul singur înspre domnii îngeri.

— Să vie Bazarcă!

— Ordonaţi?

„Ăsta e tîmpit şi din cauza serviciului”, gîndi el cu sughiţ, şi ridică din umeri, fără să-i mai răspundă iar: „Nu vezi că vorbesc singur, camarade?” — fiindcă repetarea vorbei „singur” începea să-l supere chiar cînd nu era decît o iminenţă nearticulată. Dar pînă cînd?

— Să vie Bazarcă!

Aparent, poate că mai ales pentru asta se ducea la Ploieşti. Petrecuse în multe părţi de-a lungul vieţii lui zburătoare, de „ţigan al spaţiului”. Dar parcă nicăieri ca acolo, cu vin de Ceptura, Urlaţi şi Chiţorani şi cu arcuşul lui Bazarcă şi cu tacîmul lui Axente — Ilinoiu — Şopen — Ionuţ — Conu Fănică şi ceilalţi, — nu se simţea mai în largul lui. Se simţea ***acasă,*** el care n-avea nici casă anume, nici familie anume. „Rămîi sănătoasă, cucoană, că-mi iau geamantanul şi plec!”

Dar după arcuşul lui Bazarcă trecut peste toate podgoriile Văii Călugăreşti, era Panait Vizanti.

Fără de Panait şi casa lui, Ploieştii ar fi fost un loc depăşit al amintirilor. Dar Panait era o permanenţă irezistibilă, care-l trăgea mereu în urmă (Ploieştii erau pentru el mai mult în timp decît în spaţiu), aducîndu-l de oriunde, în pauzele vieţii lui profesionale.

În casa lui Panait şi-n faţa lui nu erau doi (ei doi, vechii colegi), ci trei: Sigrid, Panait şi el. Ea între ei, alcătuind numai astfel o trinitate hipnotică.

Moartea lui Sigrid, ca şi viaţa ei neîmplinită, îi aduna faţă-n faţă, într-un fel de veghe, într-un fel de pîndă, cu speranţa că, odată şi odată, se va întîmpla ceva care să sfarme tăcerea, dîndu-le curajul vorbei.

Căci într-o discuţie normală nu-şi puteau spune nimic unul altuia.

— Tu ai ucis-o pe Sigrid!

— Ordonaţi?

Tresări, uitîndu-se din Căi Lactee la spinarea şi profilul leatului de la volan.

Cine vorbise?

— Vorbesc singur!

Dar vorbea pentru el, nu cu şoferul.

Putea el să-i spună lui Panait: „Tu ai ucis-o pe Sigrid”. Numai cuţitul ar fi ştiut să-i spuie exact

aceste vorbe, despicîndu-l pînă în inimă. Dar n-avea dreptul.

Căci deîndată Panait l-ar fi somat:

— Mărturiseşte c-ai iubit-o!

— Ordonaţi?

Nu-i dădu cu luleaua în cap, dar o scutură cu boca-boca sacadat.

De asta-i era dragă singurătatea avionului. Acolo poţi vorbi singur ca pe lumea ailaltă, fără ca nimeni să-l întrebe. Elicea şi vidul cu gînduri.

Dar cine o dusese la moarte pe Sigrid? (şi asta era oroarea). Panait sau el? Treceau în avion deasupra unor lacuri. Avionul intrase într-un gol de aer, căzînd. întorsese faţa înspre Sigrid. Nu-i era frică. Dimpotrivă, zîmbea c-un fel de luminată uşurare, arătînd cu degetul spre lacuri, dînd din cap şi-apoi făcînd cu mîna semnul (mai tîrziu devenise tragic, pe cît simplu): haidem acolo.

El zîmbise, dînd din cap. Adică: da, e frumos!

Dar redresase avionul. La sosire, Sigrid îl privise calm, senin, aparent nedumerit.

— Ţi-a fost teamă, Batişte?

— Pentru tine, Sigrid.

— Minţi, oftase ea blînd.

Atît.

Apoi Sigrid se înecase.

Şi scena din avion căpătă altă semnificaţie. Ea crezuse, poate, că Batişte, în gînd cu ea („Sufletu-mi nemîngîiat, îndulcind c-un gînd de moarte") prăbuşeşte voluntar avionul, — consultînd-o chiar în faptul căderii. Dar că se răzgîndise, neavînd curajul. Deci îl lăsase să trăiască, plecînd ea singură, după ce şi al doilea bărbat se dovedise în clipa verificării tot ca şi celălalt: om mic.

De-atunci, sufletul lui era şi mai în ceaţă.

Uneori i se umpleau ochii de lacrimi, copilăreşte. Se uita la cer, unde era sau nu un Dumnezeu (dacă era El, şi Sigrid începea acolo), desfăcîndu-şi vastele lui palme, cu o înduioşătoare protestare:

— Iartă-mă, Sigrid. Sunt prost, nu laş. Eu să te fi ucis pe tine?

Dar cine-o ucisese pe Sigrid? Viaţa cu Panait? sau drumul spre moarte cu el?

El sau Panait?

— Mînă, camarade, nu dormi!

Îl apuca uneori cu furie-n galop dorinţa de-a-l avea cît mai degrabă în faţă pe „fratele Panait".

Ştia că Sigrid e între ei.

Numai aşa Sigrid devenea o prezenţă împărtăşită. Suferinţa dispariţiei ei începea şi-n celălalt.

Numai tăcere între ei, — ăsta le era vinul adevărat, pe care numai ei îl beau din taina celuilalt. Nici o vorbă despre Sigrid. Căci tot ce-ar fi putut să-şi spună unul altuia era ucigaş, ridicînd mîna unuia împotriva celuilalt.

Sigrid oprea cuţitele lor, înlocuindu-le cu pahare ciocnite.

Căci asta devenise frăţia lor de odinioară: o ascuţire de cuţite necutezătoare, dar la pîndă neînduplecată, în lamele cărora se oglindea în vin, cu cer şi sînge, viaţa şi moartea lui Sigrid.

Iar gîlgîi coniacul.

— Cuminte, Ve-Ve. Ajungem.

— Ordonaţi?

— Îţi ordon să ajungi în sfîrşit şi să taci odată.

Cap. II

— Bun găsit, Mărioară Ţăcănoaie din Urlaţi, — vorbi Batişte, umplînd pragul cu marea lui fiinţă (munte).

Mărioara păru sporită într-o avîntare zîmbitoare. Îi era drag comandorul, cu care intra cheful în casa cu hachiţe, dar cînd şi pe deasupra o cinstea domneşte cu tot numele ei, parcă era plină numai cu inimă, din tălpi şi pînă-n guşă.

— Bine-aţi venit, dom'comandor, că ni se făcuse dor la toţi. Cînd vine pacea?

— Intreabă-l pe Bazarcă. A propos de negru, pîne albă aveţi?

— Facem.

Îşi scoase scurta, după ce o invitase pe Ve-Ve să iasă dintr-un buzunar al scurtei, luîndu-şi locul în celălalt buzunar al hainei, unde-o aşteptau şi nelipsitele ei alune.

— Bine mai trăieşte fata asta! oftă Mărioara. Blană are...

— Leafă n-are! zîmbi gros Batişte, frecîndu-şi mînile a desmorţire.

Mirosea a sobe calde în casă.

Cuvîntul „casă", casă cu sobe, sobe cu foc, — foc fără de război, suna aproape miraculos în sufletul celui care venea de la moarte.

— Stăpînu-tău ce face?

Mărioara roti o privire de investigaţie de jur în jur, gata parcă să spuie ceva cu glas scăzut. Dar renunţă, fiindcă intrase deprinderea camuflajului în toate.

— Ce să facă şi dînsul? Cum îl ştiţi. Bine. Acuma îl doare piciorul.

— Lucrează?

— Parcă dumneavoastră nu-l ştiţi?

— Amicii?

— Au crescut păianjenii pe scaunele'nealor!

— Taci! Şi pe scripca lui Bazarcă?

Oftă Mărioara, cu toate Mărioarele din Urlaţul ei, în cascadă.

— Zău, aduceţi-l, don'comandor. Cît staţi?

— Mai întrebi? o noapte.

— Numai atîta?

— Noaptea-i lungă, fata mea. Ce faci de mîncare la masă?

Mărioara făcu o pauză, apoi ridică din umeri, privind în sus.

— Ce-o porunci.

— Ce-i cu tine, Mărioară?

— Ce să fie?

— Nu eşti tu!

— Eh! oftă ea şi mai din adînc. N-oi mai fi, c-aşa e datul omului: să fie pînă ce-o fi altul în loc.

— Ce-i asta, mă? Pleci?

— Nu mă spuneţi că vorbesc! Iaca-l aud. Zău, don' comandor!

Într-adevăr, se auzea pasul cu ritm special al lui Vizanti. Apăru din adîncul unui coridor încălzit cu sobă de fier, cu nelipsitul lui băţ.

— Bine-ai venit, frate Batişte.

— Bine te-am găsit.

Se sărutară, cuprinzîndu-se în braţe ca pentru o trîntă.

— Mărioară, o chemă Vizanti şi cu glasul şi cu bătaia din palme, ieşind din strînsoarea lui Batişte. Adu o sticlă de armagnac, gustări şi pahare. Şi ai grijă de sobe.

— Piciorul? îl cercetă Batişte, ca să umple tăcerea.

— Da, iar mă doare din cauza umezelii. Tu, sănătos?

— Tun. E şi explicabil. Vin de pe front.

— Bine?

— Merci.

— Cît stai?

— Noaptea reglementară.

Vizanti nu-şi putu opri o dilatare înspre zîmbet. Se frînă la timp, îşi frecă şi el palmele (ca şi Batişte care şi le desmorţea) şi hotărî:

— Atunci o facem lată.

— La dispoziţie.

— Îmi pare bine că ţi-ai adus aminte de mine. N-ai mai dat pe aci din primăvară, — parcă din primăvară? îl cercetă Vizanti, strîmbînd capul interogativ.

— Mi se pare.

(Ce s-a întîmplat în lipsa mea? Şi Mărioara şi Vizanti au un aer ciudat. Mărioara e ofensată şi n-are curajul să spună făţiş; Vizanti jubilează şi nu spune de ce. Că doar nu prezenţa mea poate să-l bucure! Cel mult scurtimea şederii mele! Eh!)

— Ce mai e pe la voi?

— Pace, — zîmbi ironic Vizanti.

— Ai mai lucrat ceva?

Întrebarea lui Batişte, cu toate că formală, o trecu prin inimă. Căci, deşi de un timp lucra şi vroia să creadă din nou în meritul artei lui, — simpla prezenţă fizică a lui Batişte îi readucea în ochi ritmul şi dimensiunea Mestrovici, decolorîndu-i speranţa. Răspunse moale:

— Cîte ceva...

(Acum e sincer deprimat. De ce?)

— Mă simt bătrîn...

(Minte! Dar de ce-mi spune tocmai mie astfel de baliverne?)

— ...Crizele de reumatism îţi determină şi un reumatism psihologic. Gîndul îşi pierde elasticitatea. În sensul acesta spun că mă simt bătrîn. Altminteri, pot împrumuta vitalitate orişicui...

(Ce-i asta? Sfidare? Încercare de ironie? Aluzie la mine: c-am slăbit?)

— Mă, frate Batişte, fără nici un orgoliu, dar generaţia noastră e mult mai solidă decît cele care au urmat-o.

— Oare?

— Gîndeşte-te numai prin ce-am trecut şi prin ce trecem. Nu putem spune că n-am suferit şi că n-am trăit. Eu, fiert în numai două războaie, tu, în trei, — şi totuşi uită-te la noi. N-avem nimic de pensionari. Suntem vii, rezistenţi la toate: de la suferinţă...

(Lasă! mîrîi ca o furtună gîndul lui Batişte, în timp ce pumnii i se bolovăniră).

— ...pînă la beţie. Arată-mi mie vreun „băiat" de astăzi în stare să o ducă la băutură ca noi.

— Da. Bem corect.

Vizanti zîmbi.

— Cum spui...

— Mă, frate Vizanti, izbucni Batişte din senin, ai devenit filosof în lipsa mea. Te-ai îmbolnăvit de pace... Am intrat în casa ta. Casa ta? N-am recunoscut-o.

— De ce? tresări Vizanti, ridicîndu-şi fruntea ea un scut.

— Primirea ta? N-am recunoscut-o.

— Cum?

— Mărioara Ţăcănoaie din Urlaţi? n-am recunoscut-o.

— S-a prostit.

— Dar ce s-a întîmplat în aceste locuri ale tradiţiei trecutului, de vreme ce unul ca mine nu le mai recunoaşte? Ce e? Sau ce nu e? Hai, răspunde Panait Vizanti! îl interpelă Batişte oarecum teatral, dar fără ca nimic alt să denunţe o nuanţă de zîmbet.

Se ridicase în picioare, dominîndu-l pe Vizanti cu toată fiinţa lui desfăşurată.

— Răspunde, Panait Vizanti. De ce taci?

Foarte încordat (ascuţit) şi gata să sară, Panait Vizanti ridică din umeri, dar c-o tresărire atît de nervoasă în fiinţa lui iute, încît amintea acele scurte răscoliri ale cozii felinelor.

— Nu s-au spus Vorbele, — Panait, o frate Panait.

Zîmbi, făcînd o pauză.

Zîmbi şi Panait Vizanti, uşurat.

— Să vie, — începu Batişte, cu degetul arătător în sus de tot.

— Să vie Bazarcă! — întări Vizanti, aruncînd tot braţul.

Cap. III

Veneau la vin cu sobă şi bună lumină de lampă, după atît de lungă pauză, încît şi ei păreau întorşi de pe front, ca şi marele lor Batişte. Veneau ca aduşi de goarnă, pe rînd şi pe cîte unul, chiorîndu-se să-i afle şi pe ceilalţi. Intîiul la datorie fu Ionuţ zburlitul, cu picior de lemn şi sănătate de fier, spunea el, zîmbind ştirb şi cu fumegare de mahorcă.

— Mă, unde-o fi Axente, mă fraţilor? Că eu fără de Axente sunt ca omul fără de picior. Beau şchiop.

— Ia-l de la Ceptura, îl îndemnă Batişte cu vină-n-coace.

— Cu ce, mă?

— Îţi pun la dispoziţie automobilul stăpînirii.

— Nu se poate, mă fraţilor mei. Au venit potoapele[67] cerului să despartă pe fraţii vinului. Nu pot ajunge nici cu corabia lui Noe pînă la Axente, că aia mergea numai pe ape, dar asta trebuie s-o întindă şi pe uscat. Tare-s singur şi tare-s amărît, fraţilor mei. Şi vorba ăluia de la Huşi, care bînd vinul altuia, s-a întors şi-a spus: Bunu-i şi dulciu-i şi tare-s cîrpănoşel! Dar eu, fraţilor, fiind tare singur şi amărît fără de fratele Axente pe care l-au îmbulzit apele la Ceptura (de-acolo vine C-ul lui Axente, mă?), am să mă-mbăt cu dulce vin străin, care de pe-acuma bucură măruntaiele mele. Îmi vine să nechez!

— Bine vorbit, frate Ionuţ! zise Batişte, răsturnînd paharul.

— Bine băut, frate Batişte, zise Ionuţ, la fel făcînd, cu straşnică răsturnare ş-apoi cu adînc răsuflet de bunătate şi bucurie: Haa!

Cînd iată că răsări, venit cu cogeamite umbrelă, Şopen, zgribulit, palid ca o lumînare care arde pe un pian romantic, după ce duduia casei a cîntat...

— Mă Şopen-tată, îl întîmpină Ionuţ, zburlit şi de vin băut cam pe nerăsuflate, — ce faci tu cu-atîta umbrelă?

— Mă apăr.

— De apă?

— Păi cum? zîmbi Şopen.

— Da, mă! De ce nu faci tu, mă Şopene, ş-o umbrelă să-i apere pe oameni şi de vin?

Dar Şopen, fără să răspundă la atac, se aşeză recules şi melancolic, ca un alt uluc al ploilor de toamna, şi se puse pe băut. Căci delicatul Şopen stingea.

Iaca şi conu Fănică: lung, slab şi tuciuriu, ca fumul unui horn de mansardă.

— Dom'le, dom'le, bine că n-am murit! Mi-era frică să nu beau la parastasul nostru. Dom'le, dom'le (toarnă, Mărioară) a-a-asta e o problemă f-f-foarte delicată. Cine are să bea la parastasul nostru? Noi nu suntem oameni ca oricine. N-n-noi suntem c-c-cavalerii de la Valea Călugărească... Nu v-aţi gîndit? E o chestie serioasă!

Intră şi o tăcere: Ilinoiu, — copacul cu obraz şi braţe.

Dădu din cap, scoase o batistă popească, o desfăşură ca pe o hartă în palmele lui şi trecu un timp pînă ce se hotărî să strănute: alături. Apoi se bătu uşor cu batista peste vîrful nasului, o pături la loc cu mare grijă (parcă o consultase) şi fu acolo ca de cînd lumea, participînd fără mirare şi fără întrebare la orişice.

Căldura, lampa, vinul învingeau ferestrele iernii.

Toţi erau pe pragul de moină şi reumatisme al vîrstei de cincizeci de ani; unii îl şi depăşiseră. Ionuţ avea picior de lemn şi suferinţă scîrţîitoare în oasele lui scăldate în tranşeele războiului din 1916. În zîmbetul feţei lui de paiaţă zburlită, cu nasul în sus şi ochii în necontenită licărire din orbitele adînci, — era şi crampa unei suferinţe. Nu se băga de seamă într-atîtea creţuri de rîs. Invalid autentic era şi Panait Vizanti. Chiar marele Batişte avea ruginile lui.

Dar văzîndu-i acolo, în pîlpîirea vinului, nimeni n-ar fi cutezat să le tăgăduiască buna dispoziţie, socotind-o ca un atribut familiar al fiecăruia.

Ciocneau, glumeau, rîdeau, flecăreau, — vinul crescîndu-i (sau scăzîndu-i) spre copilăria lor, redeveniţi colegi pe băncile liceului.

— Mă, fraţilor mei, plînge paharul de jalea lui Axente. Să nu vie el, Axente, cu glasul lui scăpat de la Potop! M-auzi, Axente de la C? Nu simţi tu glasul vinului meu în urechea ta beţivă? Nu ţi se bate o pleoapă? Nu strănuţi? Nu te mănîncă palma stîngă? Bă, Axente, ce, eşti surd?

— Nu-s eu surd cît eşti tu beţiv, prăpăditule de Ionuţ cu ploşniţe în lemnul piciorului!

Spre stupoarea generală, Axente, ud, cu cojoc ţărănesc, era pe pragul încăperii, răspunzînd vrăjitoreşte la invocarea lui Ionuţ.

— Ce cauţi aci, ticălosule? Unde ţi-ai lăsat C-ul?

— Am proces mîne, mă fraţilor, la Curtea Marţială.

— Toate ţi se trag de la C!

— Axente cu C de la Curtea Marţială! Completă Ionuţ. Şi de ce ţi-ai pus suman, mă? Te pregăteşti de temniţă?

— Nu mai glumiţi, mă. Ne judecă sumanul.

— Sumanul? rîse altul.

— Pentru glas, mă. O să ţi-l taie.

— Pentru automobil, mă.

— Ce? Ţi-ai cumpărat automobil? Axente cu A de la automobil?

— Mă, beţivilor, cu voi n-o mai scot la capăt. Daţi-mi, mă, şi mie un vin cu P de la pahar!

— Bravo, Axente.

— Ce, mă fraţilor, vă credeţi regii alfabetului? Am, mă, şi eu, literele mele.

— Litre, Axente, nu litere.

— Da' unde-i Bazarcă, mă fraţilor?

— Vine, — zise Ionuţ.

— Cu v de la vin.

Sunau toate glasurile de-a valma, într-o veselă hărmălaie. Fumul ţigărilor înceţoşa din nou încăperea înaltă, pînă la stîlpii balconului de lemn ai catului de sus.

Într-acolo se duceau în răstimpuri şi privirile lui Vizanti.

El şi cu Batişte se aveau faţă în faţă, ca întotdeauna. Batişte cu spinarea spre scară; Vizanti cu obrazul spre scară, — scara lui Sigrid, căci ea mai mult pe sus era şi dintr-acolo apărea cîte o clipă.

Dar Ve-Ve nu o cunoscuse pe Sigrid.

Şi iată că, deodată, Ve-Ve răsări din buzunar, trecu peste spinare, alunecă pe braţ, pe genunchi, sări jos şi de-acolo fumegă vertiginos (ca un tren, din vale, văzut din vîrful muntelui) pînă în umbra stîlpilor balconului de sus.

Ca şi cum cineva ar fi spus mut: Ingrid.

Dar după un timp veveriţa se întoarse cu un aer dezamăgit şi se cufundă din nou în buzunarul ei.

Ce era asta? un capriciu?

Dar privirile lui Panait ce însemnau?

De ce nu se putea opri în răstimpuri să privească spre stîlpii rămaşi în umbră?

Era cineva sus, în odaia lui Sigrid?

Cine putea să fie acolo?

Panait nu aducea femei în casă. Le consuma în atelier, fără ca niciodată (după ştiinţele lui Batişte), fie în ani lui Sigrid, fie după moartea ei, — vreuna dintre ele să se poată dilata spre casă.

Dar cine ştie? Poate că Panait nici asta nu mai respecta. Vrîsta cu libidinozitatea ei, durerile reumatice sau cine ştie ce altceva încă putea să-l determine să instaureze şi în casa amintirii lui Sigrid practicele atelierului.

— Mă fraţilor, ia lăsaţi-mă cu lăudăroşenia. Şi mie-mi plac femeile, nu mă lepăd; numai că nu le mai trag în piept. Aud?

Glasul lui Axente făcu o măreaţă explozie muzicală în urechea lui Ionuţ-bietul.

— Mă Axente, îl fulgeră Ionuţ. Păcat că nu te-a făcut mă-ta tun! Aveai şi tu ce face cu pacostea ta de glas!

Mărioara se înfăţişă, ajutată de Buhnaru (purtătorul unui orizont cu musteţi), aducînd cele trebuitoare pentru masa care încă nu începuse. Îşi luară deci paharele, ducîndu-se pe la alte măsuţe, făcînd loc Mărioarei pentru albele pregătiri.

Cinci şi cu doi, şapte, repetă mintal, pentru a nu ştiu cîta oară Batişte, uitîndu-se interogativ la al optulea tacîm, pus de Mărioara, fără ca nimeni să-i fi poruncit atîtea. Că ei, beţivii de faţă, nu erau decît şapte: ei doi, plus ceilalţi cinci. Cine era al optulea tacîm?

Şi încă ceva. Mărioara (în mirarea oaspeţilor) rîndui ca niciodată, în mijlocul mesei vinului, un vas albastru cu trandafiri galbeni.

În cinstea cui?

Ce-nsemnau toate astea?

— Să vie Bazarcă!

Suflînd în palmele scobit împreunate cu toată căldura buzelor, Bazarcă apăru galben de frig, ca o gutie înnegrită şi buzată, cu nasul picurînd.

Dar cum văzu cele de-acolo, îşi regăsi dinţii zîmbetului, din ureche în ureche.

Se înclină ca la împăraţi, în faţa lui Vizanti şi-a lui Batişte, apoi mai cu cruţare de spinare, la ceilalţi, apoi făcu din ochi Mărioarei din Urlaţi (o găseşti unde n-o caţi!) şi se îndreptă spre cutia vioarei.

Totul era gata, albă masa, cu cristale şi cu trandafiri, — negru Bazarcă, cu ai săi dinţi şi al său arcuş zburător, — dar nimeni nu se aşează. Era o aşteptare. O aşteptare cu ochi spre cele de sus.

Se ivi.

— Te-aşteptam, zîmbi într-acolo Vizanti, înclinîndu-se ceremonios.

Batişte păru dă din nou se uita la cer (la cerul lui Sigrid), cu palmele desfăcute într-un fel de înduioşătoare protestare: Iartă-mă, Sigrid, sunt prost, nu sunt laş.

Asta ce era?

Se duse într-acolo cu atîta izbucnire, încît nu Panait, ci Batişte o întîmpină pe Alba care cobora:

— Aici! Eşti aici? o întrebă el candid.

— Da. M-am întors aici. Nici nu mi-ai spus bun găsit, domnule comandor.

— Bun găsit...

— Domnişoara Alba David, o vesti Panait lui Batişte, celorlalţi şi arcuşului lui Bazarcă.

Cap. IV

De-a lungul mesei, comandorul Batişte nu mai deschise gura. Mînca suficient, dar cam distrat şi bea solid, dar cu gest sobru, fără fanfaronadă. Paharul lui însă avea talentul de a fi mereu plin, cu toate că era mereu gol.

De cîteva ori, la începutul mesei, veveriţa cercase să iasă din buzunar, ducîndu-se prietenos la Ingrid. Dar degetele stăpînului ei deveniseră zăbrele, arestînd-o la domiciliu. După cîteva tentative, renunţase (or fi oftînd veveriţele?).

Toţi mîncau şi beau, refugiindu-se în tăcerea acestor îndeletniciri ale gurii. Vorbele chefului dintre bărbaţi plecaseră, iar altele în loc nu veneau. Nici domnişoara Alba David nu era vorbăreaţă. S-ar fi spus că-şi dădea seama că în ochii tuturora stătea pe un mormînt, — al lui Sigrid, al oarecum predecesoarei, — căci n-avea nici un accent de veselie nepotrivită cu situaţia delicată. Se ocupa de ceilalţi în primul rînd, şi numai după ce-i vedea cu de toate, mînca şi ea, abia atingînd paharul. De cîteva ori, ochii ei se întîlniră cu ai domnului comandor. Ai lui priviră ostenit, ai ei crescură, într-ura fel de sfidare. Dar de îndată se roşi. Îi venea să plîngă? Nu.

Dar toate aceste întîmplări trecură prin vama lui Panait Vizanti, care în astfel de clipe uita de tot, devenind numai pîndă cu ochi tăioşi.

Arcuşul lui Bazarcă şerpuia printre acestea, alunecînd de la o ureche la alta, fără să întîrzie prea mult la urechea „noii suedeze", cum o botezase pentru întreg oraşul mintea lui iscoditoare.

Dar nimic nu se lega. Totul era despărţit: prin tăcere. Fiecare conviv era singur cu mîncarea şi paharul lui, alături de singurătatea vecinului şi de a tuturor celorlalţi.

O astfel de masă nu umplea decît stomacul. Şi pentru a putea dura, ar fi trebuit să umple mereu şi să aibă nu numai cu ce să umple, dar şi loc încăpător, căci oricum, e o limită la toate.

Sfîrşitul mesei apărea tot atît de rece ca şi începu tu îi ei. Ploaia de-afară învingea vinul. O şi auzeau de altfel, udă, în geamătul vîntului. Începu fumatul, — tot acela care umple: golul dintre oameni.

Batişte îşi umplu pipa şi o aprinse.

Absurd îşi aminti vorba lui Ionuţ:

— Şi mie-mi plac femeile, dar nu le mai trag în piept.

Aproape că zîmbi, — dar atît de amar, încît dacă ar li ştiut, dintre alune, veveriţa ar fi scos capul: De ce, stăpîne?

„Floare-albastră! floare-abastră!...

Totuşi* este trist în lume!”

O! ce otrăvit de trist suna versul lui Eminescu la masa acestui vin!

Căci niciodată Sigrid nu murise mai tare decît acum.

Nu numai că alta era în casa ei, în odaia ei, la masa ei. Dar tot alta şi tot numai aceea o înlocuise şi între cei doi: Batişte şi Vizanti.

Nu numai Vizanti, dar şi Batişte o izgonise de la locul ei din urmă: dintre cuţitele lor nemărturisite.

Acum se urau mai departe şi poate că mai intens, dar din pricina domnişoarei Alba David. O vedea, prezidînd masa lor, în casa fără de fantomă. (Biata, biata Sigrid, o compătimise el în gînd cu vorbe; nici în casă nu mai ai loc! Stai în ploaie de acum înainte, ca un simplu mormînt). În locul delicatei fantome, era o fată, — o fată frumoasă, tînără, — o fată vie:”... Cu sînii tari şi coapsa fină**. De alăută florentină”.

Asta era totul, — bestial de simplu. Viaţa învinge moartea. Sigrid (biata, biata de ea) nu-şi trăise nici viaţa, nici dragostea şi nu-şi trăise decît moartea.

Ş-acum era departe, uitată, gonită, — nici măcar în podul cu vechituri.

În toate era acum una singură, nu Ingrid (aceea aparţinea ultimelor pîlpîiri ale fantomei), ci Alba David.

Frumoasă fată!

Dar ce căuta ea („M-am întors”) în casa unuia ca Panait Vizanti?

Sărăcie? Viciu? Profesie?

Ce zăpăceală era în fiinţa ei? îşi aminti cum o văzuse în dimineaţa de primăvară a primei lor întîlniri: în vînt, în vînt mereu. În vînt cînd fluturînd se repezise spre automobil s-o calce; în vînt, cu mînile ţinîndu-şi pîlpîirea pletelor, cu fusta zmuncită de izbucnirile

---

* în ms: totul

** în ms: plină

vîntoasei, de-a lungul drumului care o adusese (ce blestem!) cu automobilul lui în casa lui Panait Vizanti.

De ce fugise?

De ce se înapoiase?

Îl căutase pe el şi-l găsise pe Vizanti?

Sau Vizanti o căutase în lipsa lui, ştiind s-o găsească, s-o ademenească şi s-o aducă învinsă la el în atelier?"

Era oare metresa lui Vizanti?

E curios că, simetric şi în aceeaşi secundă, Vizanti gîndi: a fost oare amanta lui Batişte?

Privirile lor se încrucişară.

Zîmbiră c-o uşoară ricanare.

Totul era atît de fals, că dacă ar fi încăput în sticlă şi-n pahare, oricare dintre monahii de acolo ai Văii Călugăreşti ar fi spart paharul, astfel lepădîndu-l şi ar fi exclamat[68]: ce-i farmacia asta?

Dar pentru suflet, omul n-are sinceritățile dinspre vin.

Astfel că toţi tăceau, complici cu zîmbetul pe buze la această masă acră, la care ploaia de afară ar fi fost oaspe mai potrivit decît vinul dinlăuntru.

Şi din ce în ce, Panait Vizanti şedea mai vizibil la pîndă, interpunîndu-se ostentativ în orice schimb de priviri dintre Alba şi Batişte, — deşi asemenea lucru; se întîmpla rar şi ca din întîmplare, şi unul şi altul părînd că se evită.

Era clar că Panait Vizanti afirma un fel de drept de stăpînire asupra Albei, căutînd să evite orişice explicaţie între ea şi Batişte.

Pînă cînd Alba se ridică de la masă. Toţi făcură la fel, — uşuraţi că se apropie un capăt. Alba le întinse mîna fiecăruia, după ce Panait Vizanti i-o sărută înclinat, aşteptînd ca fiecare să i-o sărute.

Păru că l-a uitat pe Batişte.

Căci se urcă înspre odaia de sus, fără să-i fi întins şi lui mîna.

Dar după cîteva trepte, se întoarse, cu obraziul fetelor tinere pedepsite de părinţi, care vor să braveze spiritual:

— Ce-ţi mai face veveriţa, domnule comandor?

— Ea a rămas...

— Desigur. Începe bine într-un buzunar.

Şi n-o mai văzură, că sări peste trei trepte, ca o căpriţă.

Cap. V

— Păi cum, fraţilor mei? cuvîntă Ionuţ, muindu-şi patru degete cu clătinări în moţ ca Pat (din Pat şi Patachon). Să-nceapă nişte vin!

Într-adevăr, abia acum vinul începu. Căci pînă acuma se oprise în pahare. Şi adevăratul vin e curgere; nu numai în gîtlej, dar mai cu seamă-n fapte cu surîs.

Aşadar vinul începu, îndepărtîndu-i iar de anotimpul apei care cărunţeşte o iarnă. Treaba ei! N-are decît! Vinul e soare. El n-are numai un obraz: acela rîde-n om cu tot focul luminii.

Mărioara din Urlaţi şi Buhnaru aveau grija damigenelor.

Aşa că niciodată sticlele n-aveau, după expresia aviatorului, „goluri de aer”.

Arcuşul lui Bazarcă se încingea. Bea şi Bazarcă de altminteri. Muzica lui venea din vin spre vin şi din beţie spre beţiv.

Axente slobozi un glas.

— Să tacă Axente. Afară Axente! La pădure Axente!

Dar glasul lui Axente, ca un tanc, trecu peste împotrivirea lor, cîntîndu-le cu patos o arie superb italienească, nuanţa Napoli.

După ce isprăvi, aplaudat de unii şi de alţii, Ionuţ întoarse înspre el zburlirea lui de scai ilar:

— Axente, mamă.

— Ce-i, tată Ionuţ?

— Unde-o fi fiul nostru?

— Care-i acela?

— Tu nu ştii?

— Nu.

— Nici eu.

— Atunci e orfan de părinţi, suspină Ionuţ, neştiutorul tată. Bazarcă, zi-l marşul mortului necunoscut.

Din nou Şopen fu pus în evidenţă, primind defilarea Marşului funebru.

Veniră şi cafelele: al nu ştiu cîtelea rînd. Dar abia de mai putea ţine piept vinului. Nimic nu mai era ca înainte. Lumina lămpii strălucea altminteri, cam făcînd cu ochiul dintre lună, soare şi alţi ochioşi. În fiecare pahar cu vin, era şi o lampă, în fiecare lampă, şi un pahar. Aceasta fu descoperirea lui Ionuţ către Axente.

— Mă, Glasule, mă, adică de ce să nu fie el lampă cu vin dacă e cu gaz?

— Cine-a zis că nu e, mă Picior-de-Lemn?

— Tu, mă Cap — de — Lemn. De-acolo-ţi ies ploşniţele.

— Eu, ploşniţe? sări ca ars Axente.

— Da, mă Axente, ploşniţe de Ceptura.

— Mă Şchiopule, tu glumeşti, descoperi ilar, cu zîmbet, Axente. Auzi? Ploşniţe de Ceptura! Nu mă duci tu pe mine. Nuu!

— Dom'le, dom'le, sări conu' Fănică deodată, ca limbile lămpii cînd filează, el lung şi subţire, mînile şi mai lungi în sus decît subţiimea lui afumată...

— Ce-i, mă Fănică? îl detună Ionuţ, tu eşti aşa de pînă la dracu-n praznic, că nici vorbele tale nu te mai găsesc. D-apoi tu pe ele!

— C-c-ce spui, dom'le, dom'le? Vrei să mă zăpăceşti!

— Mă Fănică, te-a îmbătat paharul ăsta. Cine ştie ce s-o fi întîmplat? O fi călcat cu stîngul. Bea repede un pahar, să-l îndrepţi pe ălălalt. Şi mneata ce taci ca peştele, nene Ilinoiule?

— M-ai auzit tăcînd, Ionuţ?

— Nene Ilinoiule, sări Axente în ajutorul lui Ionuţ, adunîndu-şi vinul într-o cugetare. 'Neata eşti o grădină de tăcere. Parcă ai fi mormîntul 'netale. Eu te şi văd:

acilea hodineşte robul lui Dumnezeu Ilinoiu! Ce-o să te mai bem! Eşti o grădină de om! Zii. Şopen!

— Ceasul cel bun! făcu Şopen, sfios dar beţiv, întinzînd paharul.

La masa vinului care, după cum se vede, deşi cu zăbavă, începuse în schimb cu putere, doi beau adînc, rămînînd însă în gîndurile lor. Aceştia, faţă în faţă, ca doi stîlpi de frontiere a două ţări duşmane, dar care încă nu şi-au mărturisit războiul, erau Vizanti şi cu Batişte.

Vizanti îl păzea din ochi pe Batişte ca şi cum ar fi fost sentinela lui.

Dacă Batişte s-ar fi ridicat de la masă, oricît de înalt. în vinul şi fumul acelui ceas al vinului, ducîndu-se spre scara Albei, desigur c-ar fi fost ca de la sine înţeles moarte de om.

Dar Batişte nu se mişca. Cu tîmpla rezemată în pumn, masiv, năpraznic de masiv, visa.

„Învineţit de gînduri cu fruntea în pămînt,
Omul începuse să vorbească singur...”

Vizanti vedea cum omul din faţă, abia venit de pe front, intrase în versul de plumb, scos de el de la naftalină, din buzunarul tunicii mortului fără cap şi fără trup, care era el însuşi din celălalt război.

Se văzu pe el în podul cu vechituri, cetind volumaşul straniu, chiar pe lada de campanie, la lumina chioară de acolo, afumată de aţe de păianjeni.

Se văzu scrîşnind din dinţi de mînie, la gîndul că Sigrid îl iubise pe Batişte.

Se văzu bînd singur în casa pustie, cu arşiţa la ferestre şi muştele bîzîind în craniul lui.

Se văzu izgonit din atelier.

Se văzu izgonit dintre oameni.

Se văzu singur ca un cîne turbat, lătrîndu-şi gîndurile prin odăile deşarte.

Se văzu dînd cu băţul în lucrurile lui, ca într-ale altuia.

Se văzu fără somn, gonind mereu: boca-boca, în rînd cu limbile pendulelor.

Se văzu cu vinele umflate în odaia lui Sigrid.

Se văzu în faţa portretului ei secret zugrăvit de Batişte.

Se văzu convins că pura Sigrid era însărcinată de Batişte.

Se văzu nebun.

Se văzu muşcîndu-şi zăbala, la gîndul că Ingrid e tot cu Batişte, cu acelaşi Batişte al adulterului lui Sigrid.

Şi se văzu, în sfîrşit, învingîndu-se la fereastra deschisă a nopţii de vară, făcînd legămînt sub stelele aprinse ale Iadului, să-i aştepte cu fermă răbdare şi să o aibă el pe Ingrid, s-o simtă el, cum simte arcuşul lui Bazarcă strunele vioarei.

Ş-acum, iată: Alba era sus, în casa lui, în patul lui, — iar în faţă, omul lui Mestrovici: ca un alt gînditor al lui Rodin.

„Învineţit de gînduri cu fruntea în pămînt,
Omul începuse să vorbească singur...”

— Ha, ha, ha!

— Cu ce te bucuri singur, frate Panait? îl cercetă Batişte.

— Mă bucur, frate, că te văd cu ochii mei.

— Şi eu te văd.

— Să bem pentru acestea.

— Pentru toate, frate Panait.

Cap. VI

Bazarcă înălţă un „Mulţi ani trăiască”. îndemnîdu-l pe Axente să-l ajute.

— Taci, taci odată, Axente. Nu-mi mai scurta viaţa c-un „mulţi ani”, se zburli hirsutul Ionuţ.

— Mă Ionuţ, Mama pădurii, că urît mai eşti, mă! îl descoperi Axente, bătîndu-se răsunător cu palma peste

faţă. Mă frate-meu, ia spune tu cinstit: găsit-ai tu muiere să te iubească?

— Nevastă-mea, mă Axente.

— Aia-i nevastă, mă. Cu totul altăceva. Şi încă de la Ceptura. Eu am zis muiere, nu nevastă.

— Cum adică, mă bezmeticule?

— Femeie cu fustă fîşneaţă (mă-nţelegi ce vreau să zic), dar dinafara căşii tale. Una de Ia Urlaţi, cum ar fi Mărioara: cînd era mai tînără[69].

— Ce te-amesteci, mă Axente fîşneţoiule, în căsnicia mea? Te-am tocmit eu soacră?

— Nu te supăra, Ionuţ, că-ndată semeni c-un dinapoi de maimuţă. Văzutu-l-ai tu cît e de roş la faţă?

— Ce mă tot vrăjeşti, mă Axente cu coarne de bou în glas? Mă, tu eşti băut, mă!

— Ba că şi tu!

— Şi eu, mă, că doar nu-s umbrela lui Şopen, să mă port cu apele. Hai să ne-mpăcăm, Axente. Ai tu glas de potoape, da' bei vin de stingi. Pupă-ici!

Se pupară cu răsunet.

Dar Ionuţ întoarsă înspre el un ochi viclean: o coada ochiului.

— Sărutat-ai, tu Axente, subsemnatul dinapoi de maimuţă?

— Vorba vine!

— Vinul vine, mă, nu vorba.

— Bine zis, beţîvule, vorba ceea! Beţîvule, repeta Axente, mirat ca cel care se întîlneşte din vin cu felinarul beţivului sau cu chipul în oglindă. Eu nu mai ştiu, mă fraţilor, ce-am păţit? Care-s eu şi care-i Ionuţ? Sau care-i Ionuţ şi care-s eu? M-am pierdut, mă!

Dar dimpotrivă, ei doi, Vizanti şi cu Batişte, ştiau din ce în ce mai apăsat că-s ei, faţă în faţă, despărţiţi numai de o masă.

Batişte! comandorul Batişte Condor! Ăla e. Puternicul Batişte. Marele Batişte. Eroul! Iată-l: acolo, la celălalt capăt al mesei.

Ar fi muşcat din el cu fălci de crocodil, să-i ronţăie maxilarele pe care le mişcă cînd vorbeşte şi le-ncleştă cînd tace, să-i sfarme orbitele unde-s ochii cu care pri-

veşte, zîmbeşte şi cheamă spre tine, să-i mestece în dinţi de crocodil buzele cu care sărută, — ş-apoi să-i sfarme în dinţi oasele craniului, cutia de os a tainelor, şi ajungînd acolo să-l privească lung (cum priveşti pe cineva care nu se poate apăra, fiindcă doarme), mormîntul cenuşiu al creierului, acel enorm miez de nucă care ***gîndeşte.***

Oh! cum ar fi vrut să i le vadă gîndurile, aşa cum ai sub ochi, direct şi limpede, neîndoios, peştii într-un borcan cu apă. Să ştie, în sfîrşit, exact, cum sunt, care sunt, de unde vin, cum s-au născut, ce vor, — să le poată pipăi, să le prindă vii în palme, abia zvîcnite din creier.

Ce plănuia? Ce uneltea?

Era trist? Sau era calm?

Era posomorît? Sau ascundea o veselie?

Dar Alba? Dormea? Sau veghea? De ce se înroşise, după ce întîlnise privirea lui Batişte?

Oh! Cum se înroşise!

Fusese oare amanta lui Batişte?

La astfel de gînd, sîngele i se aprindea în cap, năuc, umflîndu-i vinele de pe tîmple, injectîndu-i ochii, umplîndu-i timpanul cu vibraţie de gong straniu şi simţea o fierbinţeală uscată în cerul gurii.

Dar astea nu erau decît presupuneri nebuneşti.

Raţional era încredinţat că Alba abia îl cunoscuse pe Batişte, că între ei nu se întîmplase nimic.

Dar n-avea el oare optimismul celui care are panica pesimismului?

Nu. ***Alba era curată.***

De ce, adică? Fiindcă era întîia femeie pe care, dorind-o, ca pe nici una alta, o respecta? O respecta fiindcă era curată? Sau o respeecta fiindcă Alba îl juca, neacceptîndu-l decît, deocamdată, ca suspinător?

În unele clipe (ale vinului) ar fi vrut să se ridice de la masă, goliatic înalt, sfărmînd tavan, ziduri, tot, peste capetele celor din jur, s-o ia pe Alba din patul ei în braţe, goală, despletită, în somn, oricum ar fi găsit-o,— şi să fugă în lume cu prada.

Respiră adînc.

— Ce te-apasă, frate Panait?

Tresări. Privi. Zîmbi. Întinse paharul.

— Să bem, frate Batişte, pentru ca ce ne-a apăsat să nu ne mai apese.

Ticălosul! Şi nu se mai gîndea la Sigrid!

Dar putea el fi sigur de virtutea Albei? Era atît de vie, atît de clocotitoare! Şi de Sigrid fusese sigur, de Sigrid care era ca în somn şi ca în lumină de lună, — şi totuşi...

Dar nu. Nici Sigrid nu-l înşelase. Acum era convins. Căci Batişte, marele Batişte, era un mare platonic.

— Ha-ha!

— Ai spus? îl ţintui Batişte.

— Vinul! exclamă Vizanti, răsturnînd paharul pe gît.

Şi Batişte goli paharul.

Apoi se uită la ceas. Nu mai era mult şi-ncepea dimineaţa. Pleca la Bucureşti şi de acolo din nou pe front.

Deci ei doi, Panait şi Alba, rămîneau singuri.

Această simplă constatare enumerativă, Panait Vizanti şi Alba David rămîn singuri în casa de la Ploieşti, — îi sensibiliza sufletul ca o arsură.

Abia acum pricepea psihologia dezertorului care se duce la iubita lui.

Desigur, ştia că se va întoarce pe front, la flotele lui (c-aşa era el din născare: dintîi soldat şi apoi om), dar mai ştia acum, ca din experienţă, că un bărbat poate face şi altfel, fără ca fapta lui să fie de neînţeles.

Alt pahar.

Bazarcă era la urechea lui c-un arcuş care dezvăluia în sunet cumplitele reliefuri, umbre şi adînciturі ale goliciunii de femeie.

Batişte scoase portofelul cu bani şi acte: să-şi aleagă singur cît poftеşte, cum oferi ţigări din tabacheră.

Dar Bazarcă nu luă decît o singură bancnotă, — oarecum simbolic, zborul lui fiind solidar cu al platnicului: aviator pe front.

Dar în definitiv nu exagera? medită Batişte, cerînd Mărioarei să-i aducă sticla de armagnac.

— Bună băutură!

După vin lung, energia nobilă a armagnacului aducea o trezie de aur.

Exagera!

Alba (fosta Ingrid) nu era decît o fetiţă (o fătuţă din Ardeal) pe care o întîlnise în împrejurări extravagante, suprapunînd-o subiectivlui Sigrid. I-adevărat că fiinţa ei repeta, într-un fel, în spaţiu, amintirea lui Sigrid (scoţînd-o din suflet la lumină); şi ea era aurie cu ochi albaştri. Ş-apoi încercarea ei de sinucidere (dacă era aşa), actualiza dramatica neînţelegere din spaţiu, cînd avionul căzuse într-un gol de aer deasupra lacurilor, Sigrid sperînd că el prăbuşeşte avionul voluntar, văzînd apoi, dezamăgită, că el n-are curajul, şi rămasă fără soţ, dîndu-şi singură moartea.

Încercarea de sinucidere (ipotetică de altfel) a lui Ingrid o suprapusese şi mai intens, şi mai răscolitor, amintirii lui Sigrid, făcînd-o beneficiara unui trecut de care, obiectiv vorbind, era cu totul străină.

Apoi Ingrid fugise pur şi simplu, — dar inexplicabil.

Poate că văzînd atîţia bărbaţi înfierbîntaţi în jurul vinului, se temuse să fie ea singura fată în mijlocul lor, şi fugise de frica lor, copilăreşte.

Însă fie aşa, fie altfel, fapt e că el acceptase dispariţia ei, chiar şi definitivă, fără s-o puie la inimă. Cel puţin aşa era logic şi aşa crezuse că şi e aevea. Trăise perfect fără de ea, cîteva luni, — în inimă purtînd-o. Sigrid era monologul singurătăţii lui lirice, — între faptele frontului năpraznic.

Întorcîndu-se în ţară, c-o misiune militară, nici nu-i trecuse prin minte c-ar putea-o reîntîlni pe neverosimila Ingrid. Ea aparţinea absurdului, extravaganţei, eapriciului fără duplicat, vinului. Nici nu mai luase în consideraţie (aşa, ipotetic) putinţa de-a o întîlni din nou. Aşa că venise de pe front liber, bucuros să regăsească vinul şi arcuşul lui Bazarcă şi să fie din nou o noapte în casa amintirii lui Sigrid, în triunghiul paradoxal: ea, el şi Panait.

Alba era mai mult decît o surpriză. Era o explozie de incredibil.

Dar ***era.***

Şi iată că el, omul liber, omul venit în treacăt de pe front era gelos. Căci în definitiv aşa se numea ceea ce simţea în raport cu Alba şi cu Panait Vizanti.

Cît de ciudat! Din cauza lui Sigrid nu fusese gelos.

Dar o iubise oare pe Sigrid?

(Întrebarea însăşi era o monstruoasă impietate. Ca şi cum te-ai întreba în biserică, stînd în genunchi în faţa icoanei: cred în Dumnezeu?). Şi totuşi întrebarea se punea de la sine, ca adusă de diavol chiar în casa antidiavolului.

O iubise pe Sigrid?

Mereu o binecuvînta, văzînd cîtă puritate, cîtă lumină şi cîtă melancolică fericire îi dăduse apariţia ei!

Acum însă îşi dădea seamă că din cauza ei nu suferise deloc (ca şi cum nimic din ce, logic, ar fi trebuit să-l facă să sufere, nu l-ar fi atins). Se resemnase atît de firesc ca Sigrid să fie soţia lui Vizanti, el rămînînd numai devotatul ei, cavalerul ei servant, încît acuma, proiectînd sufletul de atunci pe gelozia adusă de Alba, se întrebă: sentimentele lui pentru Sigrid, adînci, duioase, delicate, irizate şi de o stimă poetică, depăşiseră ele oare hotarul frăţietăţii?

El n-avusese soră în casa părintească.

Dar puterea lui enormă avusese încă din liceu nostalgia unei surori. Dorise întotdeauna acea femeie delicată şi comprehensivă, de care să nu te legi numai biologic, pe care s-o poţi numi soră.

Oare Sigrid nu fusese întîia şi singura lui soră?

Căci iată, Alba, aproape necunoscută, apărută însă ca şi Sigrid între ei doi, îl făcea (chiar dacă era şi o exagerare temporară) să sufere, dîndu-i dorinţa de a lupta, de a nu ceda cu zîmbetul pe buze ca odinioară în faţa lui Sigrid pe care Panait o luase impur din braţele lui (de dansator emoţionat), acceptînd rolul amical, dar oarecum subaltern, al celui de al treilea.

— La ce te gîndeşti, frate Batişte?

— La noi, răspunse Batişte ambiguu.

Se uită din nou la ceas.

— Mărioară, trezeşte-l pe şofer. Spune-i că plecăm. Aceste simple vorbe aduseră în casa vinului războiul. Glumele încetară. Poate că în tăcerea gravă a bărbaţilor de acolo sclipea, dintr-o depărtare a lui, versul lui Villon:

„En ce temps que j'ai dit devant,
Sur le Nôel, morte saison,
Que les loups se vivent de vent
Et qu'on se tient en sa maison
Pour les frimas, pres du tison
Me vint un vouloir de briser
La très amoureuse prison
Qui souloit mon coeur de briser"

Afară sufla vîntul iernii.

Ei toţi rămîneau acasă, la căldură.

Unul singur pleca pe front. Nu-l compătimeau. Poate că nici nu-l invidiau. Dar toţi îl admirau, simţind că mai multă viaţă se adună în cel care se duce spre moarte luptînd decît în cei ce rămîn acasă stînd.

Se vede că şi în Panait Vizanti (decorat cu Mihai Viteazul în celălalt război) era acest gînd, căci bucuria că în sfîrşit Batişte pleacă se întunecă nedumerit.

Da. Batişte pleca pe front, devenind din nou marele Batişte.

Dar gîndul Albei? Dar inima Albei? (o revedea cu braţele în cruce, în cer, pe scîndura bazinului Lido, — nostalgic de tînără şi aerian aurie în tinereţa ei înflorită).

Rămînea gîndul Albei şi inima ei la Ploieşti, cu sculptorul invalid? Sau pleca însoţindu-l pe războinic?

Oh! Batişte! Batişte!

Se ridicară.

Ciocniră, fără vorbe, un ultim pahar. Batişte ciocni şi cu Bazarcă. Apoi îi salută, invitîndu-i să-şi continue petrecerea. Ieşi, însoţit numai de Mărioara.

Lăsat în ploaie de toamnă şi regăsit acum. oraşul era altul, alb, în noua iarnă.

Mirosea alpin a înălţime de omăt neatins de făptură.

Ochii lui Batişte, într-o pornire de rămas-bun, se ridicară spre fereastra lui Sigrid.

Ce? (Tresări). Era deschisă.

O perdea flutura în vîntul iernii, descoperind obrazul tînăr al unei intense insomnii.

— Salută, Ve-Ve.

Apoi, crescînd:

— Bună dimineaţa, Alba.

Tot pămîntul din zare în zare, sclipea în culoarea numelui ei.

— Bună dimineaţa!

— Ordonaţi?

Cap. VII

Deci plecase!

Mult timp rămase cu fereastra deschisă, lăsînd s-o bată iarna în obraz.

Uuiau modulaţii de lupi în glasurile nebuloase ale crivăţului. Zăpada fumega a viscol. Din toate părţile parcă pîlpîiau fantome.

Era nelinişte şi plecare în toate.

Dar ea ce mai aştepta?

Se pedepsise fără cruţare, acceptind să fie modelul lui Panait Vizanti, locuind în casa lui (singură cu el), mîncînd la masa lui (în doi), ca şi cum ar fi fost amanta lui. Desigur, de altfel, că toată lumea din Ploieşti, la curent cu întîmplarea, o socotea întreţinuta lui Panait Vizanti.

Şi în sfîrşit, sosise şi ceasul mult aşteptat: apariţia lui Batişte. Crezuse că va jubila, cu trîmbiţe în bătăile inimii, văzîndu-i surpriza, dezamăgirea, nedumerirea.

Dar sufletul ei, încă de cu seară, se acoperise de mîhnire.

Căci orice accepta, ca să se pedepsească; dar nu putea accepta ca tocmai Batişte Condor s-o creadă amanta lui Panait Vizanti.

Dar şi asta se întîmplase.

Singurul bărbat pentru care inima ei bătuse o credea, probabil, o femeie de stradă.

Mai mare pedeapsă nici duşmanii ei nu i-ar fi putut da, — toţi constituiţi în tribunal.

Fără s-o anunţe nimeni, ştiuse c-a venit, dintr-o singură aruncătură de ochi la fereastră. De-atunci trăia din nou în vîntul nebun de primăvară al primei lor întîlniri. Dar nu vroia să recunoască ceea ce se întîmpla cu nebunească evidenţă în inima ei. Îşi spunea: Bucură-te! Cel care te-a jignit în casa asta, făcînd din tine păpuşa unei răzbunări, va fi şi el jignit, şi chiar pe locul faptei lui, văzîndu-te stăpînă în casa în care te-a adus el, culeasă de pe o şosea. Bucură-te, Alba! Ai călcat-o în picioare pe Ingrid a lui. Te va crede în braţele omului pe care-l urăşte şi împotriva căruia vroia să se răzbune, făcîndu-l să creadă că vii din braţele lui. Bucură-te, Alba! Trăieşte-ţi victoria asupra marelui Batişte Condor. Tu, o biată fată, ai răsturnat pe un astfel de bărbat, dovedind că eşti în rînd, dreaptă şi mîndră, cu toţi Davizii din Şiria. Nu i-ai făcut de rîs. Dimpotrivă, ai fost tare, învingîndu-te şi pe tine, prin pedeapsa dată, — învingînd şi pe cel care te-a jignit.

Astfel vorbeau, dezlănţuite, gîndurile ei, ţinîndu-şi un fel de discurs.

Dar elasticitatea inimii spunea mereu altceva, fără discurs, bătînd atît de tare, încît uneori, involuntar, o acoperea cu mînile.

Se zbuciumase pînă seara, hotărîndu-se, în sfîrşit (onoarea ei era în joc), să-şi ţie cuvîntul dat sieşi şi să apară, ca stăpînă casei, fără să fie soţie, pe scara care ducea spre vinul celor de jos.

Apăruse eroic (ca cel cu vulpea în sîn), scoborînd treaptă cu treaptă, cu genunchii mai grei decît cei care altădată urcaseră aceeaşi scară.

Învingîndu-şi lacrimile, prezidase acea masă de ghiaţă şi de ploaie, — cea mai sinistră la care vreun pămîntean să fi participat: masă de cimitir, nu pe pămînt, ci între sicrie.

Apoi plecase, — abia încă stăpînă pe plînsul care o ajungea ca o furtună.

Nu îndrăznise să dea mîna cu Batişte.

Dar de pe scară, cu suprema voinţă de a simula, îl întrebase despre veveriţă, părînd c-a vrut să-l jignească, jos, neîntinzîndu-i mîna numai lui.

Apoi se închisese în odaia ei şi plînsese ca o fată, ca o biată fată proastă, care nu ştie ce vrea.

Dar îl iubea, nebuna şi proasta de ea!

Şi asta era tot.

Fără de explicaţii, fără de argumente, fără de nimic.

Dacă o jignise voluntar, îl iertase: şi din toată inima.

De altfel, jocul de-a pedeapsa şi de-a răzbunarea nu era decît minciună femeiască. Abia acum îşi dădea seama. Acceptarea casei lui Vizanti, a venirei la Ploieşti, n-avea decît un singur înţeles: singurul drum spre Batişte.

Asta era. Nemaiputîndu-l aştepta pe şoseaua Bucureşti — Ploieşti zile de-a rîndul, luni, găsise alt loc unde să-l aştepte, ştiind că acolo trebuie să vină.

Bucuria de a-l revedea era atît de mare, încît de sus căzuse în genunchi şi sărutase podelele care-i acopereau prezenţa de jos.

Niciodată nu-l urîse. Minţise stupid, vrînd să se convingă singură că e duşmanul ei, că a jignit-o şi că trebuie să-l urască şi că-l urăşte ca pe nimeni altul.

Nu-i adevărat! Minţise.

Dacă era un om pe care să nu-l poată urî, orice să-i fi făcut, acela era Batişte.

Nu era frumos!

Îl iubea!

Era mai mult decît frumos! Era puternic!

Uneori semăna c-o dihanie preistorică (clipa cînd se ciocnise cu Panait Vizanti). Dar şi atunci sufletul ei, deschis pentru el, îl cuprinsese, adunîndu-l în amintire.

Il iubea!

Cînd se gîndea la el, inima ei s-acoperea ca de soare şi braţele ei vroiau să înflorească înspre el.

I-ar fi dat trupul ei, fără nici o ezitare, fără o secundă de apărare sau de pudoare.

— Ia-mă.

Asta ar fi vrut să-i spuie.

Dar era tîrziu, — tragic de tîrziu.

Căci se numea Batişte Condor şi plecase din nou pe front, — pe frontul acela blestemat, unde oamenii îşi dau moartea unii altora.

Ah! Cum ura războiul.

Acesta era monstrul apocaliptic pe care îl ura într-adevăr. Cu cerul lui de moarte, cu aerul lui de moarte, cu pămîntul lui de moarte.

— Tatăl nostru, carele eşti în ceruri...

Căzu în genunchi şi se rugă lui Dumnezeu să-l apere pe cel plecat pe front.

Vorbea cu Dumnezeu, ca în delir, într-un fel de dialog intim, parcă apucîndu-i poala vestmîntului, c-un fel de: „Nu te las, Doamne! Promite-mi că-l scapi de moarte".

Şi nu putea închide fereastra.

Ea, proasta, ea vinovata, ea stupida, şedea în casă bună, la căldură, — în timp ce el, bunul, dragul, marele ei Batişte, se ducea prin ger, prin viscol, prin nămeţi să-şi caute moartea, să-şi dea viaţa pentru alţii.

— Nu se poate! Nu se poate! Trebuie să trăiască! îl iubesc! Tuu! Auzi că te strig? Auzi că te iubesc? Batişte! Stăpînul meu drag. Iartă-mă, stăpîne.

Plîngea şi se zbuciuma la fereastra deschisă, mereu acoperită şi descoperită de fluturarea perdelelor lungi.

Îşi frîngea degetele, gemea, îşi trecea mînile pe frunte şi pe ochii uzi mereu, vorbea, zbuciumîndu-se fără răgaz.

Dar el? el bănuia? el ştia?

Dar el o iubea?

Îl revăzu crescînd în zorii vineţi spre fereastra ei, cu zîmbetul, cu veveriţa şi cu vorba.

— Bună dimineaţa, Alba.

Ei îi spusese, ei, nu alteia.

Cum de uitase atîta soare la fereastra ei?

Bună dimineaţa, dimineţilor lumii.

(„Sculaţi, sculaţi, boieri mari, florile dalbe!")

Nu era ajunul, nici ninsoarea lui şi nici steaua, nici colindul.

Dar toate încep în inima îndrăgostită.

Era, în veşnica lui taină, miracolul naşterii.

Cap. VIII

De jos veneau glasuri, zgomote, muzică.

Acolo se petrecea. Şi asta se întîmpla la Ploieşti, în casa unuia Vizanti.

Dar ea, Alba David (acum avea din nou drept la numele ei de-acasă) ce eăuta ea în această casă?

— Pleacă!

Asta era porunca perdelelor fluturate şi a glasurilor nălucite.

— Lasă tot şi pleacă.

Desigur. Atunci fugise. Acum trebuia să plece făţiş[70], fără nici o fereală.

Îşi şterse ochii, limpezindu-şi-i. Aruncă o privire prin odaie, recapitulînd ce era al ei, ce avea de împachetat şi de luat de acolo.

Începu să se îmbrace febril, ca cineva ameninţat să piardă trenul.

Trebuia să iasă de acolo cît mai repede. N-o interesa decît gîndul în sine al plecării. Creştea în ea, feminin, impulsiv, viteza acestei hotărîri, fără de epilogarea realistă: Cum? cu alte cuvinte: cum să pleci? Unde? Cu ce?

Dar pentru izbucnirea ei de feminitate, acestea erate amănunte secundare, care se rezolvă de la sine.

Deodată însă, desprinzîndu-se din tumultul de jos al chefului cu sunete strîmbe, răsună sporit (parcă solemn), din ce în ce, un boca-boca: răsunetul lemnos, specific pasului lui Vizanti.

Alba se uită o clipă în oglindă (în oglinda lui Sigrid), îşi potrivi părul cu mînile, îşi încheie gulerul rochiei şi aştepta, cu faţa înspre uşa încuiată. Nici o spaimă. Dimpotrivă, uşurarea lichidării grabnice.

După o foarte lungă pauză (alcătuită numai din secunde scandate)[71], s-auzi un ciocănit: uşor şi parcă necutezător, cam interogativ:

(Panait credea că doarme).

— Cine-i?

— Eu, Alba. Dormi?

— Nu.

— Pot să intru?

— Poftim.

Îi deschise uşa. Intră c-un fel de tresăltare în suflarea iernii, ca lovit. Perdelele ferestrei deschise fîlfîiră orizontal, arătînd spre el lung, alb.

— Ce-i asta? De ce-i deschisă fereastra?

— Ca să intre cel care a plecat.

— Iar Batişte?

— Iar Batişte.

— Il iubeşti?

— Il iubesc.

— Pe el?

— Pe el.

— Şi-ndrăzneşti să-mi spui asta mie?

— Dar cine eşti dumneata?

— Sunt omul care te-a adunat de pe drumuri.

Avea în unele clipe Alba o fulguranţă vitală care parcă şi prin întuneric i-ar fi dat contur şi chip.

— De ce eşti vulgar, domnule căpitan Vizanti? Cînd nu mai vorbeşti prin trandafiri e greu să te asculte cineva deprins cu buna cuviinţă. Nu m-ai adunat de pe drumuri. Asta înseamnă milă, caritate, binefacere. Dumneata m-ai căutat, fiindcă mă doreai. Sub pretextul că mă angajezi

ca model, m-ai adus în casa dumitale, cu speranţa că într-o zi voi fi iubita dumitale. Erai convins că o biată profesoară de înot, vizibil săracă, nu va rezista la bunăstarea prelungită: odaie, luminat, încălzit, hrană. Nu, domnule căpitan Vizanti? Mint? Exagerez?

Se uită la el de aproape, drept în faţă, şi-l revăzu cu o uşoară tresărire ca în noaptea cînd urlaşe: „Cine ţi-a permis"? măsurîndu-se atunci cu Batişte.

Acum nu era decît ea în faţa lui, — dar sîngele ei curgea prea iute, ca prudenţa să-l poată încetini şi cuminţi.

— O să mă întrebi, domnule căpitan, de ce-am venit la dumneata, dacă nu sunt ce sperai că sunt, sau ce sperai că voi deveni: darnică cu dumneata. Îţi voi răspunde şi la asta. Am acceptat oferta dumitale, convinsă că numai aşa voi spăla[72] ofensa pe care mi-o adusese comandorul Batişte făcîndu-mă să joc rolul unei moarte, al fostei dumitale soţii, chiar în această casă. Ştiam că dumneata şi comandorul vă urîţi. Acesta este adevărul, deşi vă numiţi fraţi şi petreceţi la aceeaşi masă. Vă urîţi din cauza unei femei pe care aţi regăsit-o în mine, împrospătîndu-vă rivalitatea nouă şi vechea ură. Am vrut să par în ochii comandorului Batişte amanta dumitale, crezînd că şi eu îl urăsc şi că numai aşa pot să răzbun ofensa pe care mi-o făcuse. Venind la dumneata, nu căutam o răsplată, ci îmi impuneam şi o pedeapsă pentru anularea slăbiciunii faţă de comandorul Batişte, a cărui amintire îmi era intolerabilă. Dar m-am înşelat. Nu numai că nu-l urăsc pe comandorul Batişte, dar îl iubesc cu toată tinereţa mea, cu tot adîncul inimii mele, cu toată puterea mea intactă: căci n-am iubit pînă la el pe nimeni. M-aude Dumnezeu! El poate că nici nu ştie. Dumneata, domnule căpitan, eşti întîiul meu confident. Dumneata şi Dumnezeu. Iată de ce-i fereastra deschisă: să intre cerul, să m-audă cerul, să mă ierte cerul.

De la o vreme, Vizanti o asculta eu ochii închişi.

Era foarte congestionat, c-o nuanţă de vînăt în sancvinităţile feţei ascuţite. Fluturau perdelele în crivăţ, prelungeau spre el ca un galop de nouri. Niciodată nu fusese mai mult ca acum pasăre de pradă, — abia om.

Părea cufundat într-o concentrată ascultare. Dar zvîcnirea sîngelui în urechi îl împiedica să mai audă vorbele.

Ştia atît: că Alba îl iubeşte pe Batişte şi că vrea să plece după el.

Iar în el, pe măsură ce glasul ei pleca spre celălalt, creştea dorinţa de-a o avea, de-a nu o da, de-a o împiedica.

N-o mai vedea cum era acum în faţa lui.

În ochii lui închişi răsărea în costum de baie, proiectată pe cerul de toamnă al bazinului Lido. Aşa o vedea, cu ochiul roş al sîngelui, iar în nări simţea tot parfumul tinereţii ei de fată aurie.

Cînd, după o tăcere, deschise ochii, zîmbea straniu.

Dar omul acesta e beat! gîndi Alba, făcînd un pas îndărăt.

Dar omul acela crescu spre ea, cumplit, cu tot mirosul năvalnic al vinului.

Încă un pas făcu ea, cu trupul încordat ca pentru saltul cel înalt în apă.

Dar şi el făcu încă un pas, implacabil ca o armată care înaintează încercuind.

Ajunse la fereasta iernii. De o parte şi de alta fîlfîiau, ca nişte aripi ale ei, lungile perdele albe.

O privi c-un început de rînjet, în care monstruos intra ş-un fel de rudiment de duioşie nebuloasă. Se pregătea s-o înşface cu maxilar de carnivor şi nări dilatate. Cu o mişcare maşinală, îşi atîrnă mînerul băţului de clampa ferestrei, eliberîndu-şi amîndouă mînile, interpunîndu-se între Alba şi odaie, cu mînile libere, aruncînd umbră pe inima ei. Dar în aceeaşi clipă, băţul lui, apucat de mîna Albei, îl lovi scurt în cap. Gemu. Clipi de cîteva ori ca orbit de lunună. Scînci şi se prăbuşi la pămînt.

Ca în odaia unei crame, lungile perdele albe fîlfîiră dezolant[73].

Cap. IX

Lovitura Albei însă nu-l prăbuşise-n întuneric (cum arăta căderea trupului), ci dimpotrivă, îl trezise tragic din beţia faptei.

Leşinul trupului nu era decît o fulgerătoare soluţie, — în viteza căreia vechiul călăreţ al obstacolelor neverosimile reapăru, stăpîn pe el ca şi odinioară.

Treaz, o pierdea, — adică o pierduse.

Rănit, — putea să mai spere.

Deci rămase ca mort, într-o înmărmurire care nu era simulată decît din acest punct de vedere, căci altminteri spaima că o pierde făcea din el o mulţime în cutremur. Totul se răsturna. Fără de ea începea sfîrşitul. Ca şi cum ar fi sunat deodată toate sirenele alarme.

O auzea gîfîind sus, deasupra iui.

Apoi uuitul vîntului de iarnă, pocnetul perdelelor şi un tic-tac. Iar jos, departe, ca dintr-altă lume, cheful celorlalţi dus de arcuşul lui Bazarcă.

Cînd deschise ochii, plîngea.

Alba îl privi, fără să-l recunoască.

El, de jos, îşi puse mîna pe cap, unde-l lovise, şi faţa acoperită de lacrimi i se schimonosi mut.

Îl ajută să se ridice. Îl întinse pe patul negru, fost al celeilalte, acum al ei; şi-acum al omului lovit în cap.

— De ce te-ai apărat, Alba? o întreabă dezarmat, cu toate lacrimile lui în glas.

Acum, nici ea nu mai ştia (într-adevăr) de ce se apărase. Ridică din umeri.

— Credeai c-am să te împiedic să pleci?

Iar ridică din umeri.

— Te-am insultat. Iartă-mă. Eram beat. N-am ştiut să zic ce trebuia.

Alte lacrimi le acoperiră pe celelalte.

Alba închise fereastra. Perdelele se potoliră. Era frig. Îl acoperi pe cel din pat cu vechiul ei palton.

— Fie-ţi milă de mine, Alba. N-am îndrăznit să-ţi spun pînă acum. Te iubesc. Ştiu. Tu iubeşti pe altul. Dar

eu... eu... eu... (îi tremura bărbia), eu te iubesc. Şi tu simţi, Alba, fiindcă eşti femeie, tragicul unei astfel de iubiri. Plecarea ta va însemna moartea mea. Nu protesta. fi un simplu amănunt. N-are nici o importanţă. Şi eu am fost odată viteaz ca Batişte. Am fost citat cu ordin de zi pe armată, nu de un oricine: de generalul Averescu. Şi eu am Mihai Viteazul. Dar am ieşit infirm din război, devenind dintîi invalid glorios. Apoi invalid pur şi simplu: amintire penibilă a războiului. Am încercat să fac sculptură. Poate că am sensibilitate şi o îndemînare vecine cu iluzia talentului, dar talent creator n-am şi ştiu că n-am. Uită-te la oricare dinitre statuile şi statuietele mele, cu amintirea unui simplu amănunt de-al unei statui a lui Mestrovici, şi îndată-ţi vei da seama, că după un colţ de ocean vezi o furtună într-un pahar cu apă. Nu m-am plîns nimănui: nici că-s infirm, nici că fac o artă în care nu sper. Numai ţie-ţi spun, Alba. Dar într-o zi am iubit. M-am îndrăgostit de o suedeză de la Ploieşti, care se numea Sigrid Anderssen, fiica unui inginer. Am cunoscut-o la un bal. Eu nu dansam. Se vede că ceva din mine a atras-o. Am vorbit. Apoi ne-am cunoscut mai bine în atelier, unde mi-a pozat şi încetul cu încetul ne-am mărturisit iubirea şi ne-am căsătorit. Cîtva timp am crezut că pot fi şi eu fericit, pînă cînd a reapărut Batişte, fratele Batişte.

— De ce-l urăşti?

— Nu ştiu dacă-l urăsc pe el. Pe mine însă ştiu că mă urăsc. Dar prăbuşirea mea cu el începe şi de la el vine. Nu pot să-l iubesc. Am fost ca fraţii. M-a înşelat, m-a batjocorit, a călcat în picioare frăţia[74] noastră de arme. Alba, amîndoi suntem cavaleri ai ordinului Mihai Viteazul! O! Alba, înţelegi tu, fetiţo! Cînd a reapărut Batişte la Ploieşti, i-am deschis casa, ca şi odinioară. A devenit prietenul, fratele nostru, al lui Sigrid, cum era şi al meu. Pînă cînd am observat că Sigrid mă înşală.

— Ce-ai făcut?

— Am suferit ca un cîne. O iubeam. Am sperat (stupid) că mai uşor va reveni la mine, crezînd că nu ştiu nimic,

decît umilită de pedeapsă sau iertarea mea. I-am lăsat să facă ce-au vrut în casa mea. Iar eu, care nu cred în atelier, m-am izolat acolo, simulînd că lucrez, dar în realitate bînd. Din cauza lui Batişte am devenit beţiv. Da beţiv sunt. Nu mai pot fără vin. „Să vie Bazarcă" e mai mult decît chemarea cutărui lăutar. E chemarea uitării. E chemarea bucuriei, — care altfel m-a ocolit. O! Alba, tu crezi că atunci cînd jos se bea vin cu lăutari eu petrec, adică mă distrez, benchetuind, cum se spune. Nu, Alba. Mă înec în vin. Vreau să uit că am sperat, în viaţă, în faptă, în artă, în dragoste, în prietenie, în Dumnezeu, — şi că toate m-au înşelat. Nu mai am nimic, ab-so-lut ni-mic. Dacă Dumnezeu m-ar întreba la judecata de apoi: „Ce-ai lăsat pe pămînt, căpitane?" i-aş răspunde: „Doar pahare sparte. Atît". Auzi tu, Alba, tu care eşti tînără, bună şi frumoasă şi în pragul viitorului. Dar să revenim la Sigrid. Stăteam zile întregi închis în atelier, c-o sticlă şi c-un pahar, vorbind singur. Cam ăstea îmi ţineau tovărăşie. Şi tot speram că Sigrid îşi va da seama şi că într-o zi va reveni la mine. Dar într-o zi, Sigrid a fugit... O privi lung pe Alba care tresări.

— ... Au fugit cu avionul, împreună, lăsîndu-mă definitiv singur, dezonorîndu-mă pe faţă, după ce mă batjocoriseră într-ascuns. Ce s-a întîmplat între ei nu ştiu. Dar Sigrid nu s-a mai întors. S-a sinucis din cauza lui în Suedia, înecîndu-se.

— Şi el? zvîcni Alba.

— El s-a întors, mărturisindu-mi că Sigrid s-a sinucis. Nici nu-ţi închipui cît poate fi de crud omul acesta!

— Dar dumneata ce-ai făcut?

— Am plîns. Şi am băut.

— Cu el?

— Da. Cu el. Eşti prea tînără ca să pricepi un astfel de blestem: numai cu el, Sigrid încetează de a fi o obsesie bolnăvicioasă, devenind o amintire împărtăşită, dar o suferinţă. Şi el a iubit-o.

— Atunci de ce s-a sinucis?

— Fiindcă o înşela cu toate femeile întîlnite.

— Aici! ţipă naiv şi sălbatec Alba.

Cap. X

— Da, fetiţo, e oribil, e penibil să-ţi dezvăluiesc astfel de lucruri. Dar Batişte, marele Batişte Condor, acest erou al aerului, e un vicios, un om care înghite orice femeie care-i iese-n cale. Nu poate rezista. E o boală incurabilă. O ştii pe Mărioara? Ei bine, şi ea a fost metresa lui, dar nu undeva, în afara casei, ci chiar în casa aceasta. Şi nu din întîmplare, ci din obişnuinţă: a doua lui amantă în casa mea. Şi Sigrid. Sigrid a ştiut.

— De unde ştii dumneata?

— Mi-a mărturisit ţiganca. I-a prins Sigrid făcînd dragoste chiar în odaia ei.

— E posibil, Dumnezeul meu mare? scînci Alba, aşezîndu-se cu genunchi moi şi spinare de babă pe marginea patului.

— Îmi pare rău, Alba, că trebuie să te deprim, spunîndu-ţi lucruri dezgustătoare, mai cu seamă pentru o fată fără de experienţa vieţii, — dar îmi eşti dragă, te stimez, şi nu pot repeta cu tine culpabila toleranţă care a dus la sinuciderea lui Sigrid. Păzeşte-te de Batişte! Ai dreptate. Îl urăsc. Şi pe mine mă dispreţuiesc cu ură, dar şi pe el îl urăsc. Crede-mă însă, crede în decoraţia căpătată de mine pe front, — laş nu sunt. Nu l-aş înnegri pe Batişte cîtuşi de puţin, mai cu seamă în absenţă. Ceea ce ţi-am spus, n-am spus nimănui. Toţi ploieştenii cred că Batişte şi cu mine suntem fraţi. Tu ştii că nu. Dar ura mea nu foloseşte ponegrirea. Şi de ce-ar folosi-o, cînd adevărul o întrece, cuprinzînd în el şi suferinţa mea şi etapele decăderii mele.

— Dar, spune (reveni Alba, cu ochii adînci şi sprîncenele sever încordate, în dorinţa desperată de a nu pierde totul, de a nu fi sigură că l-a pierdut) de ce atunci teatrul din ziua cînd m-a adus în această casă?

— Teatrul, Alba (cum îl numeşti just), alături de practica femeilor, e marea lui specialitate. Ce crezi că-i faimoasa lui veveriţă? Dragoste pentru un animal? Nu, Alba. E un efect teatral, care prinde mai cu seamă la femei. În loc să aibă în buzunar un volum de versuri, el

are o veveriţă. „Cît trebuie să fie de bun şi de singur, săracul”, se înduioşează femeile, văzîndu-l atît de mare, aplecîndu-se cu solicitudine asupra unui animal atît de delicat.

— Crezi? nu-i veni să creadă ei.

— Mi-a mărturisit: la chef, între bărbaţi. Căci cum se înfierbîntă, are nevoie de aplauze (tot teatru) şi devine confesiv pînă la lăudăroşenie. Ne-a declarat nouă, amicilor de chef, fiind prezent şi Bazarcă (vezi că nu-i pasă de nimeni), că în el nimic nu-i la întîmplare, spontan, dezinteresat. Că totul e alcătuit în vederea cutărui efect. „Aşa cum sunt, sunt opera mea”. Îţi reproduc textual vorbele lui. Şi e îngrozitor de orgolios. Avionul pentru el nu e nici sport, nici profesie, — e instrumentul dominaţiunii lui. Teatrul lui Batişte începe cu aripile avionului. Restul decurge. Dar m-ai întrebat (şi de acolo am pornit) despre raţiunea teatrului cu tine. De ce te-a costumat în Sigrid, dîndu-ţi şi un nume asemănător: Ingrid? Probabil c-a vrut să mă scoată din minţi, — în faţa tuturor amicilor şi pe deasupra şi în prezenţa lăutarilor. Să se vorbească a doua zi la Ploieşti despre ultima ispravă a comandorului Batişte. Sau poate că a vrut să mă îndrăgostesc fulgerător de tine, ca el să nu te aibă pur şi simplu, ci să vii la el, sau să te ia la el, călcînd peste inima mea, sfărîmîndu-mi-o din nou. Şi iată c-a reuşit. După ce a tras sforile (în trecere, venind de pe front, printre pauzele unui chef), păpuşile au rămas sfărîmate: eu, în destinul meu de infirm; tu, Alba, cu inima la picioarele lui, la picioarele cu care ţi-a călcat mîndria. Şi încă nu ştii de ajuns: după ce-ai fugit tu în faimoasa noapte, adică după ce-a aflat Batişte...

— Cum a aflat? vorbi Alba cu buze spuzite.

— S-a dus în odaia ta. Înţelegi? Fără să bată la uşă. A venit furios, înjurîndu-te. Şi a dansat cu Mărioara, spunînd în gura mare: „Pleacă una, vine alta”. Apoi ne-a luat pe sus la Urlaţi, unde iar a băut, găsind alte femei. Pe toate însă din noaptea aceea le-a botezat Ingrid.

— Nu! Nu! Nu! protestă Alba, scuturînd capul. E îngrozitor! E vulgar! E trivial! E monstruos! E posibil ca Dumnezeu să permită astfel de lucruri?... Omule

prietene, — se adresă ea lui Vizanti, apucîndu-i mîna într-ale ei, — spune drept, nu e ăsta un roman senzaţional, o născocire grosolană, — spune, te rog, omule, fie-ţi milă de mine şi spune...

El tăcea, scobit, chinuit, învins.

— ... Dar spune ceva odată, că eu simt că înnebunesc! Sigrid a existat?

— Da.

— Şi a fost soţia voastră? Doamne! Ce spun? Te rog, iartă-mă. A fost soţia dumitale?

— Da.

— Şi... cu el? cu Batişte? spori spre marea cădere a lacrimilor glasul ei.

— Da.

— Si s-a sinucis?

— Da.

— Fiindcă şi pe ea o înşela cu orşicine?

— Da. Cu orişicine.

— Atunci. .. Atunci. . . Oh! cum aş vrea să mor! De ce nu m-a lăsat?

— Cine?

— El, Batişte, monstrul. Nu-l cunoşteam. Am vrut să mă arunc sub roţile automobilului lui. Şoferul a oprit la timp. Batişte m-a luat cu el: m-a adus aci. Am venit, Doamne! Doamne! Iată unde m-ai adus! De ce nu m-a lăsat? Nu! Nu! Nu! Viaţa e hidoasă. Sărăcie! Salahorie! Murdărie! Oameni care se uită la tine ca la o friptură. Zile care trec la fel una după alta. Război. Apoi pace. Apoi iar război. Trăiască cimitirele! Dar de ce? De ce? De ce?

Tremura ca o ploaie.

— Vă urăsc pe toţi! Lăsaţi-mă! Nu vă atingeţi de mine!

Şi deodată se prăbuşi în plîns, în grindinile marelui plîns al tinereţii.

Vizanti o privea cu alarmă, cu duioşie, cu adorare, — şi cu uşurare.

Căci un om atît de învins nu pleacă pe o astfel de vreme.

Urla crivăţul în sobe şi la ferestre, învăluind casa de iarnă în sonoritate de far nordic.

Vizanti istovit îşi şterse fruntea de sudoare şi respiră plecînd fruntea, c-un luciu de satisfacţie, ca un actor chemat la rampă de publicul care îl aplaudă.

Cap. XI

După expresia Mărioarei*, „domnişoara căzu la pat", Într-adevăr, Alba, după plîns, intră într-o stare de depresiune atît de grea, încît nici nu mai putea deschide gura.

Mărioara, chemată de Vizanti, o dezbrăcă şi o culcă în pat, acoperind-o cu mai multe pleduri.

Vizanti se instalase pe un scaun la uşa odăii, de acolo veghind tăcerea bolnavei. Căci era într-adevăr bolnavă, neom. Tăcea, privea sticlos fără să vadă, nu descleşta fălcile, — ca cineva răsturnat din viaţă într-altceva care fără să fie moarte, e mai curînd vecin cu cimitirele ei lunare, decît cu soarele zilelor mişcătoare.

Era o stranie oprire în luminoasa Alba. Ca un îngheţ.

Dar văzînd că această stare se prelungeşte îngrijorător, alarmant, Vizanti se gîndi la medic. Nu vroia însă să puie pe nici unul de acolo la curent cu întîmplările casei lui, despre care ploieştenii vorbeau şi aşa destule. Aşa că, fără ezitare, hotărît ca şi în tinereţa lui de călăreţ de curse, angajă un taximetru şi plecă la Bucureşti, înfruntînd viscolul, — lăsînd-o pe Alba în grija Mărioarei, asistată la nevoie de Buhnaru. De la Bucureşti, se întoarse cu medic şi infirmieră.

— Şoc nervos!

Somn, calmante, linişte absolută, — nici o emoţie.

---

* în ms: Margaretei

Începură în casa arcuşului lui Bazarcă şi a învineţirilor din plumbul lui Bacovia, — zile de pace, albe, somnoroase, line, ca o procesiune de lebede.

În alte timpuri şi împrejurări, Vizanti ar fi observat că infirmiera e „apetisantă" şi ar fi procedat în consecinţă. Dar acum era altul decît era el, în altă casă, decît era cu atelierul lui Vizanti. Şi lebăda lui Lohengrin ar fi mîncat miez de pîne din palma lui.

Era într-adevăr curat ca niciodată, de argint şi nea, îndrăgostit de-o fată fără trup, cu somn de aur şi cu ochi albaştri.

Alba!

Alba — ca — zăpada.

El, Vizanti, căută volumul pentru copii, cel cu ilustraţii, la librăriile din Ploieşti, îl găsi şi reciti la uşa Albei, povestea Albei ca Zăpada.

Într-o astfel de iarnă plutea sufletul lui, cu piticii.

Alba se trezise din somnul ei lunar, — dar tot ca pe-o zare era, într-un fel de depărtare a fiinţei care era acolo, fără să fie între cele de acolo.

Casa era închisă pentru orişicine. Zăpada o învelea în tăceri depline, de o polară puritate, dînd Albei de acolo hrana liniştei. Nu întreba, nu cerceta, nu se mira, — nici nu dorea nimic. Era mai mult decît ascultătoare: supusă. Tot ce i se spunea făcea întocmai.

— Bună bolnavă! o admira infirmiera.

Într-o zi însă, infirmiera o găsi plîngînd.

— Nu te simţi bine? Te doare ceva? o cercetă ea.

Alba dădu din cap. Apoi surise.

Informat, Vizanti se duse la telefoane şi, obţinînd Bucureştii în cabină, comunică medicului curant lacrimile bolnavei.

— S-a trezit. E semn bun.

— Plînsul? se miră Vizanti.

— Da, domnule căpitan. Viaţa începe cu lacrimi.

De altfel, peste cîteva zile, ea singură, din proprie iniţiativă, mulţumi infirmierei, declarînd că se simte întremată şi că nu mai are nevoie de asistenţa ei.

Consultat din nou telefonic, specialistul bucureştean dădu încuviinţare, argumentînd către Vizanti că unui om

ieşit din boală, medicul şi infirmiera îi prelungesc „psihologia de bolnav”.

Deci infirmiera plecă, lăsînd-o pe Alba singură, tot în pat. De acolo îl chemă pe Vizanti. Slăbise şi se anemiase. Obrajii îşi pierduseră auriul de vară, devenind ca într-o lumină de lună, albi trandafiri de toamnă, înduioşător de tineri în paloarea subţirimii lor.

Alba îi strînse mîna cu amîndouă mînile ei.

— Îţi mulţumesc. Ai fost bun cu mine. M-ai adus la viaţă.

Vru să nu plîngă, dar voinţa lacrimilor fu mai puternică decît a ei.

— De ce? vorbi ea dintre lacrimi.

Cap. XII

O iubea atît de mult, încît acceptă să-l considere ca pe tatăl ei. Căci de cînd cu boala, Alba îi arăta deferenţa afectuoasă a unei fiice.

În odaia ei, de cînd se ridicase din pat, nu mai intra. La orele meselor, Alba se scobora încet. El auzea (mereu cu inima la pîndă) cum se deschide uşa de sus, paşii ei uşori, ş-apoi scîrţîitul muzical al treptelor scării de lemn. Toţi greierii verii cîntau în urechea lui pentru apariţia Albei.

O primea cu mînile întinse. Surîsul cu care i le accepta, punînd într-ale lui mînile ei înguste, era marea lui răsplată.

(Nici o sărutare de femeie din întregul lui trecut bărbătesc nu-i clătina inima, ca acest surîs).

Mîncau împreună, numai ei doi, serviţi de Mărioara. El făcea programul meselor, izbutind cu o mie de ingenioase subtilităţi să se informeze, aflînd preferinţele Albei. Copilul sărac din ea, întrebat, îşi aducea aminte şi răspundea cu o candidă sinceritate: „Şi asta-mi place”.

Căci viata ei dorise mereu de-ale mîncării (altora), ea rămînînd mereu flămîndă, cu primăvara dorinţei.

Avea gusturi simple. Vizanti devenise, din umbră, bucătarul ei. O bună parte a timpului şi-o petrecea pregătindu-i masa care mereu să-i întreţie şi sporească apetitul care revenea.

Atent numai la ea, fără de nici o altă preocupare, nici nu mai bea, nici nu mai simţea nevoia lui Bazarcă, nici pe a amicilor, nici pe a nimănui.

Era în insula lui Robinson Crusoe, cu bucurie, cum e luciul ilustraţiilor acelei neuitate cărţi.

Uneori zvîcnea în el, ca un furuncul, gîndul că obţinuse pe Alba printr-o infamie. Dar fără multe insistenţe, se absolvea. Şi el avea dreptul să ia ceva de la Batişte, care avusese şi avea tot.

Cu asta lichida problema: Alba, el şi Batişte.

De altfel, Batişte nu mai exista în casa unde trăia Alba. Nimeni şi nimic nu mai pomenea despre el. O săptămînă de boală stranie, cu vîntul în sobe şi iarna la ferestre, pulverizase fiinţa lui Batişte, expulzînd-o definitiv din casa liniştită.

Într-adevăr: ca o casă cu bunici.

Plecaseră toţi faunii din ea.

Troiene de tăcere albă acopereau pe la ferestre casa vinului de Urlaţi şi a arcuşului lui Bazarcă. Acum, singura ei muzică era, de două ori pe zi, scîrţîitul treptelor pe care pogorau paşii Albei, spre mînile întinse ale lui Vizanti.

O aştepta cu flori întotdeauna pe masă, cu tacîmurile de argint şi pahare de cristal: pentru apă, ce-i drept, dar străluceau atît de frumos!

Cînd cine ştie ce surpriză le depăşea pe cele precedente, mîna Albei îi desmierda mîna, — filial. Dar nici o altă mînă de femeie nu ajunsese atît de direct pînă la inima lui.

O iubea! O iubea cu realitatea lui, — desigur.

Dar iată că realitatea lui, prin Alba, era alta decît cea pe care şi-o acordase şi cunoscuse pînă atunci, prin celelalte femei.

Nu numai că spre ea nu-l mai îndemna ***graba sîngelui,*** — dar dimpotrivă. Alba i-o convertise într-un fel de nemaiîntîlnită şi incredibilă ***răbdare a sîngelui.***

O iubea, — dar se uita la ea ca la un lucru intangibil şi asta în loc să-l mortifice şi să-l îndîrjească, îl ***însenina, purificîndu-l.***

Din pricina Albei ***se putea stima:*** lucru absolut nou în viaţa sinceităţilor lui confidenţiale.

I-adevărat, nici Sigrid nu-l aţîţase. Desigur, dar Sigrid era deficitară ca femeie, din acest punct de vedere.

Alba ***învingea*** prin respect.

Sigrid era învinsă de respectul care devenea un fel de consolare a lipsei ei de vibraţie feminină.

Alba îl înnoia. Nu repeta nici o experienţă întîlnită sau presimţită de el. Ea era altceva. Îi dădea (straniu) sentimentul unei inefabile paternităţi deşi o iubea bărbăteşte (şi o dorise bărbăteşte, privind-o o clipă cu ochiul roşu al sîngelui); îi dădea, prin această dragoste, sentimentul unei plenitudini estetice pe care nu o obţinuse niciodată prin tentativele artei lui; şi, în sfîrşit, îl limita unificîndu-l, statornicindu-l.

Cu ea în casă se simţea fericit, — ca un om care şi-a găsit singur religia. La un moment al vieţii lui se rezumase şi se definise prin versul bolnav:

„Învineţit de gînduri cu fruntea în pămînt,
Omul începuse să vorbească singur...”

Ş-acum se surprindea uneori vorbind singur prin casa fără de Bazarcă.

Dar spunea atît:

— Alba.

Mai mult decît un gînd: o dragoste.

Cap. XIII

Prezenţa prelungită a unei fete iubite aduce o înnoire magică a cotidianului, care devine astfel o necontenită sărbătoare.

Panait Vizanti, trăind cea mai simplificată şi aparent monotonă formă de viaţă, precară şi repetîndu-le pe celelalte, avea sentimentul ***copilăresc*** al vacanţei. Din nou, ca numai în copilărie, inima îşi regăsise elasticitatea de bucurie în toate clipele: mingea roşie în mînile fetiţelor din bazinul Lido acum sălta cu aceeaşi prospeţime de contraste coloristice în pieptul bărbatului de cincizeci de ani.

Nu-şi mai recapitula vrîsta.

O resimţea liric, — alminteri — (adică contabil) nemaiinteresîndu-l.

Aşa că, deşi trăia toate acţiunile vieţii zilnice, avea sentimentul că se joacă de-a viaţa în încîntătoarea tovărăşie a Albei.

Alba hiberna, — dar cu zîmbet. Era în ea o încetinire convalescentă, dar fără de tristeţi aparente. Mînca, — şi chiar cu poftă. Surîdea aprobativ, — şi uneori chiar rîdea, dezvăluindu-şi dinţii proaspeţi (cînd rîdea, avea fulgerul de roz-alb al pisicilor).

De cîteva zile, începuse să joace dintîi table şi apoi şah cu Vizanti.

Altă bucurie: căci şi tablele şi şahul erau asociate în mintea lui Vizanti nu atît cu voluptatea de a-ţi organiza timpul agreabil, ci cu panica de plictiseală şi cu nevoia de a ucide timpul. (Pentru mulţi bărbaţi, de altfel, astfel de jocuri, reputate recreative, au sensul unor sinucideri fragmentare).

Acum însă, şi tablele şi şahul prelungeau însoţirea din timpul meselor propriu-zise, scurtînd pe de o parte timpul aşteptărilor şi dilatîndu-l pe al bucuriilor active.

Jucau tablele, după canonul acestui joc meridional, gălăgios, fanfaron, însoţit de sfidări şi tarzanisme copilăreşti.

Apoi intrau cu fruntea încreţită în răbdarea de pescuit, în pînda cu fulguranţe matematice a şahului — joc interior al gîndului, pe cît tablele sunt joc exterior al mînii şi al vervei.

Într-o zi, Alba îl întrebă:

— De ce nu-ţi pofteşti prietenii?

Făcu o pauză, învingînd o repulsie.

— Să vie Bazarcă! repetă ea cu zîmbet formula bărbaţilor, clamoarea lor.

Panait îi sărută lung mîna.

— Ce bună eşti, Alba, cu bătrînul tău copil. Dar tu nu vezi cît de multe jucării am? Nu mai am nevoie de cele vechi.

Alba nu insistă.

Dar Panait era atît de emoţionat de solicitudinea ei pentru el, încît nedorind ca să facă altfel, seara la masă destupă o sticlă de şampanie (lui nu-i plăcea decît simbolic, dar acum sticla era în onoarea Albei).

— De ce? întrebă ea. E vreo aniversare?

— Nu. Nimic. Aşa, pur şi simplu. Fiindcă suntem împreună.

Ciocniră cupele şi băură aurul sprinten, aurul spiritual al unei butelii franţuzeşti.

Trecu parcă un fior de logodnă prin flori, lumini şi cristale.

Dar trecu şi asta, îmbogăţind amintirile cu încă ceva şi frăgezind atmosfera.

Dar el era atît de îndestulat, atît de copleşit, încît uitase că urîtul poate exista pentru alţii, chiar cînd tu însuţi ai uitat de el.

Oare cum şi-o fi petrecînd Alba timpul sus, la ea? Nu i-o fi urît? N-o fi avînd senzaţia că e captivă?

Se temu pînă la accelerarea respiraţiei.

Observă.

O văzu într-o zi cu nasul lipit de fereastra iernii. De-afară veneau glasuri de copii care se joacă cu zăpadă.

Şi numele ei era Alba.

— Alba, n-ai vrea să faci... să facem o plimbare la Bucureşti?

Nu răspunse, dar faţa i se posomorî repulsiv, în timp ce cu palmele ridicate parcă-şi apăra ochii de astfel de perspective.

Dar după o lipsă de aproape o zi, Panait Vizanti se întoarse de la Bucureşti cu un pachet voluminos pe care-l puse pe scaunul Albei. Descoperi pachetul, cînd să se aşeze la masă.

— Ce-i asta? îl cercetă ea cu dojană în zîmbet.

— Corvadă.

Deschise pachetul: îi adusese toate cursurile de anul al doilea la Drept.

— Eşti bun... şi foarte delicat. Îţi sunt recunoscătoare pentru tot şi te rog să-mi ierţi toate vorbele şi toate faptele care ţi-au făcut rău. Prieteni? îl cercetă ea c-un glas de argint curat, întinzîndu-i mînile c-un avînt camaraderesc.

— Prieteni, Alba.

— Dumnezeu e bun... uneori, oftă ea.

— E bun, Alba. Îi mulţumesc.

Era atît de emoţionat, încît dacă ar fi fost singur într-o biserică, s-ar fi aşezat în genunchi.

Cap. XIV

— Domnişoara lucrează!

Cuvînt cu totul nou în casa veche.

Panait Vizanti ştia ce face Alba (învăţa la Drept toată dimineaţa), dar nu se putea împiedica în răstimpuri s-o întrebe ca un abia intrat pe Mărioara:

— Ce face domnişoara?

— Domnişoara lucrează.

Din acestea (încîntătoare) decurgeau toate celelalte.

Astfel trecea dimineaţa.

După dejun, jucau şah. Mai încolo făceau cîte-o plimbare, căci, o dată cu reluarea disciplinei de muncă, nevoia de aer şi mişcare reapăruse în Alba. Refuzase în trecut

(dar ferm) blana lui Sigrid. Se îmbrăca tot cu vechiul şi rosul ei „palton de la Cluj”, dar în înviorarea iernii apărea atît de proaspăt tînără în paltonul demodat şi cam decolorat, încît şi aşa, îi şedea bine. Însoţind-o la plimbare, Vizanti nu se sătura privind-o. Îi reveneau culorile şi strălucirile. S-acoperea din nou cu luciul vieţii.

Dar cîteodată Vizanti, conştient în albeaţa cu scînteieri a iernii de atîta tinereţe, se-ntreba c-o tresărire care-i încreţea inima:

— Oare nu-s veşted?

Se simţea viguros. Dar în prea marea strălucire albă a iernii, şi lîngă cealaltă Alba, se temea.

Odată se întîlniseră cu Omul de Omăt, ridicat de nişte copii în faţa unei biserici, şi lăsat acolo cu cărbune şi o mătură. Vizanti îl sculptase bufon, cu fantezie şi vervă.

Alba rîsese şi aplaudase, dîndu-i cea mai reconfortantă victorie artistică a carierei lui de sculptor.

— Nu m-aî văzut patinînd?

— Te-am văzut numai înotînd. Te-am aplaudat. Ţi-aduci aminte?

Dar suprapunîndu-se înotului şi patinajul devenise o direcţie primejdioasă a amintirii, pe care, printr-un spontan şi comun acord, o evitaseră.

Dar în legătură cu iarna se întîmpla altăceva, mai grav decît asociaţiile de idei şi amintiri. Venea Crăciunul. Şi, o dată cu Crăciunul, era exclus să nu apară pe neanunţate şi Batişte.

Îl şi vedea apărînd. Umbra lui întuneca Omul de Omăt bun al acestei ierni.

Vizanti se frămînta din ce în ce mai nestămpînit.

Ca umbra bîtei lui Hercule, gîndul lui Batişte era enorm prezent, ameninţînd să dărîme totul cu o putere mitologică.

Vizanti îşi pierdea somnul, liniştea, pofta de mîncare, libertatea de a se bucura (cu optimism) de prezenţa Albei.

Cînd, într-o zi, parcă providenţa îi dădu soluţia la care nu se gîndise.

Tocmai erau la masă, cînd s-auzi afară zvon de sanie cu zurgălăi.

Inima lui Vizanti sări, o dată cu trupul lui.

Batişte?

Dar pe prag, în locul enormului Batişte, apăruse tot enorm, dar altfel, jovial, cu obraz de rodie, cu nas de vin, cu buză beţiv glumeaţă, — Contiber, administratorul lui Vizanti la Valea Tînără.

Niciodată ca acuma nu aflase Contiber cît i-s de iertate păcatele şi cît de mari meritele, ca la masa aceasta, între „domnişoara Alba" şi „domnul căpitan".

Ce administrator! Ce gospodar! Ce izbutise el să facă la Valea Tînără...

— Valea Tînără! repetă cu zîmbet în surpriză Alba înnoind farmecul viu în inima lui Vizanti care continua apologia lui Contiber la Valea Tînără.

— Ce-ar fi dac-aţi face Crăciunul la Valea? îl cercetă neîndemnat Contiber, folosind pentru ale lui nevoi, atîta neaşteptat belşug de bunăvoinţă.

— Ce spui, Alba? Nu-ţi închipui ce loc minunat! Vei regăsi Crăciunul copilăriei: ca la voi în Ardeal, — stărui Vizanti.

Alba oftă. Îşi muşcă buza. Apoi privi fereastra cu fulgi a iernii. Apoi se umplu nostalgic de chemarea zurgălăilor şi întinzînd mîna spre Vizanti, i-o strînse pe a lui, spunîndu-i glumeţ:

— No, hai!

O! acest „no, hai"! Cu el plecară, cu sania lui cu zurgălăi, cu el ajunseră la Valea Tînără, cu el şi cu Alba: cu el se luminară în toate şi de toate ale Crăciunului, cu el se dădură cu sania copiilor (Alba era uluitor de meşteră şi inimoasă); cu el trecură dintr-o zi într-alta toată vacanţa Crăciunului.

— Nu te mai cheamă Alba.

— Dar cum?

— Alba — Auria!

Ea îşi înmulţi dinţii într-un mare zîmbet de iarnă.

— No, că fain fecior îmi eşti!

Aşa că Ploieştiul uitat era în nămeţii Crăciunului de la Valea Tînără.

Dar Vizanti o legase pe Mărioara cu jurămînt la biserică. Altfel n-ar fi avut încredere în legămîntul ei.

Ş-acolo, la biserică, o cercetase:

— Acuma repetă ce vei face.

— Dacă vine domnu' comandor (repetase ţiganca sub bolta dumnezeiască a jurămîntului), şi întreabă, îi spun dă aţi plecat cu o cuconiţă pe care n-o cunosc undeva la munte...

— Undeva la munte, — întărise Vizanti. Nu cumva să-i spui altfel, dîndu-i a înţelege că muntele e vale.

— Am înţeles. Nici o grijă. Şi dacă (urmase ţiganca) mă întreabă de domnişoara Alba, îi răspund că a plecat de la noi şi că s-a dus undeva în Ardeal.

— Bine, oftase crunt Vizanti.

— Bine, oftase posomorît Mărioara.

— Ai jurat, Mărioară, nu uita.

Nu uitase!

Batişte venise şi deşi Mărioara ştia că vine de pe front (unde era şi omul ei) şi că tot acolo se întoarce, îl minţise luîndu-i Crăciunul.

— Doamne, iartă-mă! suspinase ea, bătînd mătanie, fără să poată uita spinarea celui care spusese atît: Hai, Ve-Ve!

Vai de biet Crăciunul lui!

„În timp ce ăilalţi", gîndea Mărioara, „nuntesc la Valea Tînără".

No hai, iarnă!

No hai, sanie!

No hai, zile!

No hai, viaţă!

Cînd se înapoiară de la Valea Tînără, cu sania vacanţei, nici unul dintre ei nu întrebă dacă n-a fost cineva în lipsă.

Dar Vizanti ştiu, apăsînd-o pe Mărioara cu o privire.

Iar Alba parcă nici nu vru să ştie, apăsîndu-şi întrebarea ochilor cu pleoapele.

No, hai!

Cap. XV

Zilele de alternanţă între panică şi anxietate, datorită întoarcerii prezumate a lui Batişte, cu ocazia zilelor Crăciunului, dădură lui Vizanti, curînd după sosirea la Ploieşti, o dorinţă: de a se căsători cît mai curînd cu Alba. Dar graba nu venea din lăcomia de a o avea pe Alba şi altfel decît pînă atunci, ci din teama de a nu o pierde. Căci dacă prin cine ştie ce hazard neanticipabil, Alba s-ar fi întîlnit cu Batişte, acesta ar fi putut să i-o ia. Pe cîtă vreme căsătoria ar fi fost mai mult decît o piedică.

Alba trebuia să devie doamna Vizanti, nu în culcuşul lui, ci în mintea ei, în conştiinţa ei, în obligaţiile asumate prin căsătorie. Numai aşa o putea păstra. Numai aşa o putea păzi.

Căci o dată măritată cu el, ea însăşi ar fi evitat orişice explicaţie (şi penibilă şi inutilă) cu celălalt, deci şi-ar fi interzis să-l întîlnească, ocolindu-l, făcîndu-se că nu-l vede, sau închizîndu-i uşa.

Şi Batişte (asta o ştia bine Vizanti) nu făcea parte dintre oamenii care cerşesc.

(Ah! Batişte! Batişte!)

Căci iată: o avea pe Alba în casa lui, zilnic, mereu, în toate clipele; inima ei accepta cu emoţia recunoştinţei şi a tandrei amiciţii prezenţa şi solicitudinile lui; petrecuse (nesperat) toată vacanţa de Crăciun, cu ea, la Valea Tînără, într-un îndemn de zurgălăi nesperaţi: Hai! Hai!, — şi totuşi, iarăşi Batişte reapărea, apăsător, determinîndu-l de acolo, dintre ***ipoteze,*** să facă lucruri pe care altminteri nu le-ar fi grăbit.

Căci îşi dădea bine seamă ca încă nu venise timpul unei astfel de solicitări. Prea ar fi devenit acceptarea platei pentru „pensiunea Vizanti". Şi totuşi, prudenţa îl obliga să se grăbească.

Nu se putea hotărî nici într-un fel, nici într-altul.

Aştepta (ca niciodată), ceva străin, o întîmplare sau un semn, care să-i determine voinţa şovăitoare.

Poate că de asta, fără să-şi dea bine seama, începu să apară pe nesimţite, singur, în timp ce Alba învăţa la Drept, printre oameni, la o ţuică, la o băcănie.

— Unde-ai dispărut, căpitane? Nu te mai vezi! Ce-i cu dumneata? Iar te-ai îndrăgostit?

Aşa era: iar. Dar acest „iar" în gura oamenilor o integra pe Alba într-o serie şi într-o promiscuitate nedreaptă, pe cît de insuportabilă. Căci pentru Alba se sensibilizase ca pentru nici una din femeile vieţii lui.

Dar ce putea el să răspundă la astfel de glumeţe investigaţii, amical intime, care bagatelizau dragostea lui şi stima lui pentru Alba: logodnica lui nemărturisită? Să ridice băţul şi să lovească? Ar fi determinat un scandal care ar fi pătat-o dintîi pe Alba: care, oricum stătea (domnişoară) în casa unui bărbat necăsătorit, avînd pe deasupra reputaţia lui.

Să le explice cum era realitatea? Dar cine l-ar fi crezut, mai cu seamă pe unul ca el? Fuseseră văzuţi plecînd în sanie la Valea Tînără! Nu mai era nevoie de alţi clopoţei decît de ai săniei, pentru ca gura Ploieştilor să sune îndelung pe urma lor.

Nu se putea face absolut nimic.

Alba era compromisă. Oricine i-ar fi putut arunca în faţă vorbele: femeie întreţinută, — specificarea studentă (şi încă la Drept) devenind parcă o poreclă a trotuarului practicat intim.

Era penibil şi oribil! Tocmai el, care stima pentru întîia oară o femeie, ea nefiind soţia lui, acordîndu-i numai acolada purei adorări, s-o compromită categoric, fără replică!

— Alba, am să-ţi spun ceva foarte delicat...

Isprăviseră masa. Erau la cafea, numai ei doi. Mărioara mînca la bucătărie.

— ... Iartă-mă că te necăjesc, dar n-am încotro. Suntem oameni şi trăim printre oameni. Alături de tine uitasem. Dar semenii mei mi-au adus aminte. Nu ştiu dacă-ţi dai bine seama că Ploieştii e un oraş de provincie.

— Gura lumii?

— Da. Oamenii ţi-au înregistrat prezenţa în casa mea (nici nu era greu) şi şi-au pus lor diagnosticul, crezînd că ni-l pun nouă.

— Da, era de aşteptat, încuviinţă calm Alba.

— Ce facem?

Alba ridică din umeri.

— Nu, nu, Alba! Nu pot accepta ca reputaţia ta să sufere din cauza mea. Trebuie să reparăm răul făcut.

Alba îl privi atent.

— De ce sa nu fii soţia mea? Ştiu, ţi-aş putea fi tată. Dar nu-ţi sunt tată. Singurul mod de a-mi purta numele e acesta. Ca atare ţi-l ofer, ia bine aminte, Alba, fără de nici o rezervă. Nu ştiu dacă sunt de ajuns de clar?

Alba îl cîntări un timp din privire (o suportă limpede), apoi se adună în gîndul ei.

— Îmi eşti frate bun? îl cercetă ea, c-o patetică dorinţă de adevăr.

— Bun, Alba, cinstit, curat, fără gînd ascuns.

— Atunci îţi mulţumesc. Dar mai aşteaptă. Căsătoria trebuie să fie altăceva. Să n-o murdărim, grăbindu-ne, Ne-am înţeles?

— Îmi dai voie să-ţi sărut mîna? întrebă el cu ochii umezi.

— Nu. Strînge-mi-o. Ca fraţii, — dar ca cei buni, adăugă ea, chemînd surîs pe melancolia feţei.

Cap. XVI

Dar Batişte, neprimit în casă pe uşa Crăciunului, revenea chiar prin cel care i-o interzisese: prin Vizanti. Căci duioasa, frăţeasca amînare a căsătoriei în speranţa unui moment mai bun pentru săvîrşirea ei neconvenţională, implica prezenţa lui Batişte în sufletul Albei. Dilatîndu-l, de-acolo venea.

Pînă atunci, într-un fel de suspendare a ostilităţilor, Batişte dispăruse dintre ei. Acum reapărea: ca o piedică a căsătoriei, cel puţin a unei căsătorii imediate, aşa cum o plănuia Vizanti.

Şi din această simplă contrazicere a dorinţei lui, Batiste apăru sub altă formă, mai puţin autoritară, dar mai insidioasă şi mai virulentă: sub forma geloziei.

Redeveni gelos pe Batişte.

Pînă atunci, trăise cu Alba, parcă renunţînd şi la dorinţe trupeşti şi la gîndul de-a o avea pe Alba. De cînd însă proiectase căsatoria, fără ca dorinţa să apară, ca atare (biologic), psihologic era sugerată[75] de căsătoria care o implica. Aşa că, deodată, dorind astfel (indirect), — îl avu din nou în faţă pe Batişte: cel iubit de Alba.

Şi Alba deveni un pic impură, prin dragostea ei pentru Batişte şi prin ceea ce decurgea logic din noţiunea de dragoste.

Ca atare, ea îşi pierdu certitudinea extatică de pînă atunci, devenind failibilă.

Şi Vizanti începu să o învăluie cu bănuieli.

La ce se gîndea ea cînd era singură în odaia de sus? E cu putinţă să-l fi expulzat pe Batişte din gîndul ei? Dar chiar dacă-l eliminase din gîndurile conştiente, subconştientul nu-l păstra? Dar noaptea nu-l visa? Dar trupul ei viu, sănătos, tînăr, nu-l dorise? Nu visa noaptea bărbat, bărbat venit aspru şi greu în aşternutul ei, pierzîndu-şi în vis fecioria fiinţei de omăt necălcat?

Ah! Batişte! Batişte!

Cum să lupţi cu nevăzutul din sufletul unei femei?

Uneori se convingea de contrarul: că Alba nu e femeie în sensul obişnuit. Că toate obscurităţile tulburi care caracterizează[76] pe femei, făcîndu-le plurale, succesiv contradictorii şi uneori chiar concomitent, înnebunitor incerte prin mobilitate [indescifr.], — în ea nu apăreau cruţîndu-i evidenţa ei alpină[77] de tîrîtoarele lor umbre. Că Alba e sănătoasă. Că trupul ei sportiv, robust echilibrat, suportă fecioria fără nici o concesie îndoielnică sau penumbră.

Astfel, o reclădea din nou pe Alba din lumini şi transparenţe, — odihnindu-se în adoraţia ei fără rezerve. Dar, de îndată Sigrid îi răsturna totul. Căci pura Sigrid îl înşelase, — sau, oricum, iubise şi pe altul.

Deci, nici Alba...

Şi neputînd-o urî pe Alba, gîndul lui se ducea să muşte din irealitatea prezenţei marelui Batişte.

Era gelos!

Şi prin obsesia prepuelnică, bănuitoare, a geloziei, raporturile lui cu Alba deveneau inegale, se alterau, luîndu-i odihna bucuriei unitare de pînă atunci.

Nu se certau. Pentru nimic în lume n-ar fi îndrăznit să-i facă un reproş sau s-o întunece cu nuanţa unei iritări sau s-o contrazică brutal. Dar ***transparenţa*** raporturilor de pînă atunci se micşorase, devenind ca o sticlă aburită pe care trebuie să o ştergi, ca să poţi vedea prin ea.

Ferestrele fumegau leneş a sfîrşit de iarnă.

Trupul purta ostenit paltonul depăşit, dorindu-şi libertatea.

Streşinile şi ulucile picurau, înmulţind şi afară tictacul ceasornicelor. Uneori alunecau lostopane mari de omăt muiat, răbufnind cu tunet, aducînd aminte de glasurile războiului.

Oraşul îşi schimba culoarea. Din alb ca zăpada, devenea cenuşiu.

Şi Alba (din pricina geloziei) îşi pierdea strălucirea de iarnă, devenind (ciudat) mai pămînteşte tînără, ca ţărîna fără de zăpadă, care se apropie de izbucnirea ierburilor verzi.

Într-o noapte, Vizanti adormi foarte tîrziu, — parcă auzind nelinişte şi în odaia Albei (ieşise şi afară, verificînd că fereastra ei era deschisă, fereastra despre care la începutul iernii îi spusese: „Am deschis-o ca să intre cel care a plecat").

Aşadar adormise chinuit. Şi o visase pe Alba, aşa cum o văzuse la Lido: goală în costum de baie, cu arzătoarele reliefuri sprintene ale trupului ei înflorit din apa albastră, proiectat pe cerul albastru.

O dori. Crescu prin somn spre ea, dureros, pătimaş, mîlos.

Se deşteptă fără de ea în braţe, — ca despicat.

Nu mai putu dormi. Cu halatul peste pijama, ieşi afară. Noapte de primăvară, după ce abia s-au topit zăpezile. Mirosea a dragoste trupească în văzduhul umed, din pămîntul ud, străpuns de preajma ierburilor. Sevă era şi-n boarea nopţii, nu îndulcire de petale, — frusta sevă.

Fereastra Albei era tot deschisă.

Pe-acolo intra primăvara în odaia ei, în patul ei, în somnul ei, în trupul ei.

I-l dori cu atîta putere, încît gîndul, desmăţat ca în vis sau în aprig vin, sări pe fereastră şi o violă.

A doua zi, deschise din nou uşa atelierului.

Şi vru iarăşi să dea lutului, prin artă, ceea ce nu putea da dragostei prin trup. Ah! Batişte!

Cap. XVII

Dar şi-n Alba creştea acea nelinişte, poate adusă de fereastra primăverii, poate de alte ferestre, care multiplică sufletul în visuri, făcîndu-l să trăiască şi altfel, pe hotarul dintre amintire şi presimţire.

De cîte va ori, Alba visă pe Ingrid, care vroise să se arunce, după întîlnirea cu ţiganca, sub roţile automobilului. Auzea prin vis ţipătul feminin al disperării locomotivelor, spintecînd noaptea, şi vedea mulţimea de roţi care treceau prin fiinţa ei ca valurile mării şi copitele cailor unei armate în marş.

Toate treceau şi ea rămînea neputincioasă pe marginea lor.

Se trezea în patul lui Sigrid, la Ploieşti, şi iar îi părea că visează.

Ce era adevăr şi ce era minciună dintre toate acestea? Nu mai putea dormi. Stătea cu ochi deschişi prin întu-

neric, căutînd o lumină. Nu mai era sigură de nimic. Bine! Rău! Toate se învălmăşeau, încîlcindu-se. De-atîtea luni stătea în casa unui bărbat cere nu-i era nici rudă, nici soţ, nici iubit, acceptînd darul ospitalităţii lui, în vremuri grele, cînd astfel de daruri creeau obligaţii straşnice.

Se va căsători cu Vizanti?

Îşi va răscumpăra ospitalitatea şi întreţinerea plătind cu trupul?

Era aşa de convinsă că nu, — încît i se păru că înşală. Şi aproape nu-i veni să creadă că Alba Davizilor din Şiria poate fi un fel de escroacă.

Ce se întîmplase cu ea? Cine o vrăjise? Cine o moleşise în aşa măsură, încît s-o facă să se lase întreţinută de un bărbat, pe care nici măcar nu-l plătea în natură?

Dar o astfel de plată ar fi dezgustat-o[78] mai mult decît orice, chiar şi decît trişarea. Nu putea accepta plata cu trupul, făcută unui om ca Vizanti. Şi fără să ştie exact de ce simţea că, o dată cu venirea primăverii, Vizanti s-a schimbat. Ea, Alba, avea o mare experienţă a creditului tolerant (cîtă vreme durează speranţele impure) care devine agresiv de îndată ce aceste speranţe sunt infirmate. Era deprinsă să cetească în ochii creditorilor bărbaţi clipa cînd se transformă în ţevi de puşcă, astfel ameninţînd-o pe platnica întîrziată. Văzuse această metamorfoză a privirii în ochii proprietarilor, a birtaşilor, a lăptarului, a băcanului, a brutarului, a croitoresei, a cizmarului. Căci ea, de-a lungul anilor regăţeni mai cu seamă, trăise acrobatic, din datorii mereu întinse[79]. Această privire recapitulativă o regăsea, pe un alt plan, în ochii lui Vizanti. Vedea în ochii falsului tată, cum se ridică ţevile de puşcă ale creditorului imperativ.

Şi nu se mai simţea ca pînă atunci la ea acasă, într-o amorţire de iarnă, şi pe urmă într-o vacanţă de Crăciun, — ci în casa străină, unde n-a plătit nici chiria şi nici masa ştiind că nici în viitor nu va avea de unde.

Poate că tocmai acest caracter somativ al realităţii şi conştiinţa deprimant-evidentă că nu poate face faţă, că nu poate plăti, că n-are cu ce şi de unde, — creeau în ea

datele psihologice din primăvara trecută cînd, la fel exasperată şi deprimată de viaţă şi de sărăcie, vroise să se sinucidă.

Visa mereu Ţiganca.

Şi primăvara de atunci venea cu ea drăceşte vie, ca din Ţigancă.

S-apropia iar de o răspîntie. Era neliniştită (nu somnolentă ca la începutul iernii), îşi pierduse pofta de mîncare, somnul ei devenea fragil, rupîndu-se mereu ca o aţă putredă cu care nu poţi să coşi nimic. Se vede că şi pe faţa ei s-arătau semne de osteneală, căci ochii lui Vizanti, uneori şi întrebările, o cercetau mereu, silind-o să mintă. Formula tip era: cetitul pentru examene. Se pregătea intens, — ci-că. În realitate, isprăvise cu preparatul examenelor. Ca niciodată, studiase odihnită şi bine hrănită, fără să-şi împartă timpul şi cu altăceva. Cum era deprinsă din copilărie să studieze ordonat şi intensiv, dăduse gata incredibil de repede toată materia.

Acum însă se despărţise fără punte de caietele de curs. Invocarea lor era o „manoperă" defensivă, termen din Codul penal. Deci i se părea că, cu toate, poate să încapă în vreo definiţie a codului penal. Înşelăciune, de pildă, infracţiune prevăzuta de articolul 549 C.P.

Astfel: „Acela care, în scopul de a obţine pentru sine sau pentru altul un folos material îngust, face să treacă de adevărate fapte mincinoase, sau prezintă ca mincinoase fapte adevărate..."

Art. 549 C.P. făcea portretul Albei David în actuala conjunctură[80].

Cu alte cuvinte, dacă cineva (Sigrid, de pildă) i-ar fi spus: „Eşti o escroacă, Alba David!" — ea ar fi trebuit să plece capul. Şi toţi Davizii cu ea, plopii ei din Şiria.

Dar pînă cînd?

Acest ciceronian „dar pînă cînd" tresărea mereu în ea, dîndu-i o scuturare a capului, o înălţare a frunţii şi o dilatare a nărilor, — o luptă cu nevăzutele.

— Începe primăvara, Alba.

— Sigur că începe. Dar de ce mi-o spui aşa?

— Fiindcă uneori semeni c-un mînz care-şi scutură coama pe iarbă verde.

Trebuia să surîdă.

Şi iar minţea.

Trist, Alba David!

Devii un fel de Ingrid! Trist!

Cap. XVIII

Se lumina pămîntul a verde de primăvară spre nou albastrul cer în care s-aurea saltul de leu tînar al soarelui.

Cu toate că focul ardea încă în sobe, odaia Albei nu se mai sătura de primăvară. Fereastra era mereu deschisă. Lungile perdele albe ondulau necontenit, plecînd şi iar venind, ducîndu-se în cer şi de acolo aducînd lumini în odaie.

Alba visa atît de mult, încît somnul ei îşi pierduse semnificaţia de topire în odihnă neagră, căpătînd-o pe aceea de carte cetită cu ochii închişi.

Receti astfel episodul întîmplat la începutul iernii, chiar în odaia ei, între fereastra deschisă pentru Batişte, şi uşa pe care năvălise cel cu boca-boca. În vis, ***creşterea*** lui Vizanti spre odaia în care ea era răstignită oarecum pe fereastră, cu mînile ţintuite în laturi, — îi dădea cea mai spăimîntătoare bătaie de inimă a coşmarului. Vroia să se libereze din răstignire, zvîcnea, o dureau coastele[81] de efort, dar nu putea. Şi Boca-Boca venea. În vis, nu mai era cu nume de om, ca Vizanti în realitate. În vis, acela se numea Boca-Boca. Nimeni nu-l chemase astfel, dar ţipătul tăcerii ei aşa simţea scandarea apropierii lui. Venea de jos, dar nu dintr-o casă omenească; venea din adîncul negru al pămîntului deschis, el, şi mai întunecat decît noaptea, ca un monstruos liliac-vampir: Boca-Boca.

Se deşteptă dezvelită, năduşită, gata să cadă din pat.

Şi trează, frica nu pleca.

Numele din vis, Boca-Boca, era mai puternic decît realitatea.

Se temea de Boca-Boca.

De Vizanti?

Această spaimă din vis cu care îl întîmpină altfel decît pînă atunci pe Vizanti, îi rechemă imediat după secundele visului oprit, amintirea scenei de la începutul iernii.

— Ce-i asta? De ce-ai deschis fereastra?

— Ca să intre cel care a plecat.

— Iar Batişte?

— Iar Batişte.

— Il iubeşti?

— Il iubesc.

— Pe el?

— Pe el.

— Şi-ndrăzneşti să-mi spui asta mie?

— Dar cine eşti dumneata?

— Sunt omul care te-a adunat de pe drumuri.

Boca-Boca!

Cel din visul oprit continuă întocmai în amintire năvălind spre fereastra deschisă unde se refugiase ea. Boca-Boca! gîndi ea, cutremurîndu-se.

Dar ce vroia omul pasăre?

Vroia (evident) s-o violeze. Şi asta cînd? După ce vorbise cu ea ***coherent,*** dovedindu-i că nu era beat, în tot cazul nu în aşa măsură încît să atribuie impulsiunea violului, beţiei.

Deci: Boca-Boca, imediat după plecarea lui Batişte, lăsîndu-şi prietenii jos să chefuiască mai departe, venise calm spre odaia ei (bătuse la uşă şi încă fără violenţă, delicat), hotărît s-o violeze. Unde? În camera şi în patul suavei şi pateticei Sigrid, care se sinucisese fiindcă Batişte o înşela cu orişicare femeie întîlnită.

Dar o astfel de comportare era compatibilă, cel mult, cu un om ca Batişte, aşa cum apărea în portretul pe care i-l făcuse fratele Panait, — un Batişte care „înghiţea pe orişice femeie întîlnită", un Batişte cinic, amator de efecte teatrale şi de subtilităţi cabotine. Într-adevăr, un

astfel de Batişte ar fi fost capabil să violeze pe o fată care semăna cu fosta lui iubită (sinucisă din cauza lui), chiar în patul ei.

Dar dezarmatul, dar învinsul şi înşelatul Panait Vizanti? Putea oare un om ca Vizanti, care suferise atît de mult din cauza adulterului tolerat încît se închisese în atelier nu cu sculptura (în care nu credea), ci cu băutura, — putea el, treaz, să violeze o fată care semăna cu patetica moartă?

Boca-Boca!

Numele din vis era atît de sinistru, încît recapitula toate spaimele existente ale copilăriei: Strigoiul, Cimitirul, Miezul Nopţii, Omul galben, Ştima lacului.

Dar, irezistibil, Panait Vizanti era învăluit în noaptea celui din vis, realitatea lui din ultimul timp fiind întunecată de apariţia celuilalt.

Nu-l mai vedea pe Panait Vizanti (cel cu „No, hai”!). Vedea numai spaima care venea dinspre el.

Readormi.

Pînă la prînz, izbuti să-l evite pe Vizanti, dar cînd se coborî la masă şi-l văzu cu mîinile întinse înspre ea, gata parcă s-o culeagă pentru scrînciob, avu pentru el o repulsie atît de violentă, încît se opri, lăsînd pauza unei trepte între mînile lui şi ea.

— Ce s-a întîmplat? Eşti supărată pe mine?

— Nu, protestă ea. De ce să fiu supărată?

— Atunci de ce nu vrei să-mi dai mîna?

I-o dădu. Era îngheţată, — ca atunci, desprinsă din vîntul ferestrei deschise la începutul iernii.

Panait vru să i-o încălzească în mîinile lui. Dar ea şi-o trase.

— Alba! Ce ai?

— Nimic!

— Cum nimic? Eşti rece. Tresari. Ai cearcăne...

— Primăvara!

Şi-şi aminti, deodată, izbucnită din aceste vorbe, scena din primăvara trecută, după încercarea ei de sinucidere, în automobilul lui Batişte, în bătaia vîntului, în marea lumină, cînd glasul lui vorbise ca din soare:

— Da, Ingrid, e primăvară.

Acum nu mai era, decît la ferestre străine.

Cap. XIX

— Da, Ingrid, e primăvară.

O sfîşia de melancolie acest glas, care suna în ea ca buciumul în înălţimi de munte. Nimic nu putea fi mai trist decît astfel spus, numele de moarte al bucuriei.

Se uita la cer şi-i venea să plîngă.

Se uita la muguri şi-i venea să plîngă.

Îi era mila de toţi, — şi de cel de jos, pe care-l evita, încredinţată că-l face să sufere. I-ar fi dat orice s-ar fi putut cuprinde în vorbele: ia-ţi!, — dar „ia-mă" nu putea să spuie.

Şi ea suferea: sus la ea, în odaia lui Sigrid, unde se închidea voluntar.

— Da, Ingrid, e primăvară.

Glasul lui Batişte era din nou în ea.

Într-o noapte, visă un mort uriaş, cu două lumînări arzînd la căpătîi. Parcă murise un munte, răsturnat pe o cîmpie întreagă. Ea venea spre el, ca o furnică, fără să-l poată cuprinde cu ochiul ei. Pînă cînd aflase. Mortul era Batişte. Sunau clopote.

O deşteptase inima: cu furtuni de clopote în ea.

— Nu-nu-nu!

Dar nu! Visase!

Batişte trăia.

Aceste simple vorbe (delicate[82] ca o primăvară în munte), „Batişte trăieşte", o umplură de o atît de ascuţită fericire, încît ştiu că îl iubeşte.

Rămase ca răsturnată.

Dar iarăşi se gîndi că e război, că el luptă pe front şi, ridicîndu-se în genunchi pe patul visului, spuse:

— Tatăl nostru carele eşti în ceruri, apără-l pe Batişte. Apără-l Doamne. M-auzi?

Afară, în glasul tăcerii, sclipeau toate stelele nopţii.

— Da, Ingrid, e primăvară.

În noaptea următoare (cu crai nou ascuţit), Ingrid visă că plînge în automobil, cu obrazul lipit de pieptul odihnitor al marelui Batişte.

Alba David se deşteptă plîngînd în patul lui Sigrid.

Îl iubea pe marele Batişte Condor.

Absurdul magic al inimii învingea orişice logică şi orişice morală. Îl iubea pur şi simplu.

— Te iubesc, Batişte.

Noaptea-i luă vorbele; păstrîndu-i-le în primăvară.

Dar nu numai că-l iubea, dar şi îl aştepta. Şi deodată, primăvara fu ca un semn al întoarcerii lui.

Sări din pat şi, desculţă, în cămaşă de noapte se lăsă cuprinsă la fereastră de noaptea de primăvară.

Îşi aminti cu toate clopotele inimii:

— Bună dimineaţa, Alba.

Din nou crescu sub fereastra ei, în vînăt de noapte, soarele acelei dimineţe.

Şi iarăşi capul ei tînăr se scutură cu sfidare şi mînie: dar pînă cînd? Cine îl vorbise de rău pe marele ei Batişte, pe care inima ei, orice să-i fi dovedit mintea argumentului, îl iubea necontenit, cu toate bătăile ei.

Dar cum acceptase ea totul fără luptă?

Boca-Boca!

Sporeau în ea glasuri de taină care o îndemnau să lupte iar, să nu se lase, să dezgroape, să vadă, s-audă şi să caute.

Toată noaptea se gîndi la fereastra inimii de primăvară.

Şi deodată, cu Sigrid într-un gînd, la aceeaşi fereastră, se întrebă: „Dar dacă nu m-am sinucis în România, ştiind că Batişte mă înşală, — pînă şi cu Mărioara, de ce să mă sinucid tocmai în Suedia, unde m-a adus Batişte cu avionul?”

— Eu sunt Sigrid! Eu sunt Sigrid! murmură ea, căutînd să fie numai aceea.

Ea e Sigrid. Îl iubeşte pe Batişte. E căsătorită cu Panait Vizanti, pe care nu-l iubeşte. Dar Batişte o înşală cu orişice femeie întîlnită: e un vicios. Ea suferă, se roade, se frămîntă, nu doarme, nu mănîncă, visează. Dar îl iubeşte pe Batişte cu atîta putere, încît trece şi peste pofta lui vicioasă. A văzut cu ochii ei cum era în braţe cu Mărioara ţiganca, aici, în patul negru. Şi

nici nu i-au orbit ochii arşi de oroare, şi nici n-a murit de inimă, şi nici nu s-a aruncat pe fereastră sau sub roţile trenului, care trec necontenit prin nopţile ploieştene. A rezistat. Deci dragostea ei pentru Batişte învinge tot, chiar şi moartea.

— Atunci de ce în Suedia? Sunt cu Batişte. El m-a adus cu avionul. Îmi revăd ţara, Suedia, pe ai mei, locurile copilăriei. De ce să mă sinucid?... Şi totuşi, m-am sinucis. Atunci... Atunci... Atunci m-am sinucis din cauza celuilalt, a soţului meu, a lui Panait Vizanti. Dar cine e omul acela? întrebă Sigrid.

— Boca-Boca! răspunse în şoaptă Alba, cutremurîndu-se de frig.

Cap. XX

O chema soarele.

Şedea pe scîndura feresterei deschise, în pantaloni scurţi de sport, cu genunchii la bărbie, uitîndu-se la cer ca la o mare, parcă aşteptînd iviri, vestiri, plutiri.

Astfel se topea în vagul marii străluciri, lepădîndu-se de gîndurile care o frămîntau şi noaptea, numai acolo cruţînd-o.

Căci, hotărît, era ca obsedată. Panait Vizanti? Sau Boca-Boca? Cine era Boca-Boca? Panait Vizanti cel din vis? Sau Batişte din vorbele lui Panait Vizanti?

Unde era adevărul?

Cum să-l afle? Şi de la cine?

Numai pîndă, frămîntare şi o repulsie pentru Vizanti atît de irezistibilă, încît şi strînsoarea pe care i-o acorda, cu degete de ghiaţă, era o minciună pe care şi-o impunea.

Creştea un fel de urlet din trupul ei, cînd se gîndea la Boca-Boca, nemaiputînd să-l separe pe Vizanti de acela.

Şi totuşi, se-ndoia. O iarnă întreagă trăise sub acelaşi acoperiş cu Vizanti, fără ca niciodată un cît de mic echivoc să fi pătat raporturile dintre ei. Cînd fusese bolnavă, o îngrijise fără să-i impună prezenţa lui, angajîndu-i infirmieră de la Bucureşti. Apoi, în timpul oarecum convalescenţei, se purtase cu ea ca un adevărat tată, toate solicitudinile lui avînd un emoţionant caracter de asistenţă părintească.

(De altfel, sufletul ei nu putea respinge, orice s-ar fi întîmplat, acele zile şi nici recunoştinţa pentru acel Panait Vizanti care i le dăruise).

De asemeni, cursurile aduse din propria lui iniţiativa de la Bucureşti şi cumpărate cu banii lui. Nu faci astfel de daruri unei femei cu care vrei să te culci. Pentru astfel de femei şi pentru astfel de intenţii sunt de-ajuns sticle de parfum, chiar cărţi de lux, tablouri şi o mie de nimicuri somptuoase.

Caietele de cursuri defineau un suflet (al lui, de atunci), intenţii părinteşti pentru cariera ei, pentru viitorul ei, — purificînd reconfortant şederea ei în casa lui.

Apoi vacanţa petrecută cu el la Valea Tînără! Adevărată vacanţă, de Crăciun. Steaua de la fereastra acelei vacanţe putea să rămîie acolo.

Atunci?

Dar acel Panait Vizanti (despărţit de cel din dimineaţa plecării lui Batişte), rărnînea în amintire, în trecut.

Acum după visul cu Boca-Boca şi gîndurile care-l adnotaseră critic, carnea ei ţipa la apropierea lui Vizanti: Boca-Boca! Şi se temea.

Dar oare nu-l ponegrea? Nu căuta ea oare argumente pentru a explica repulsia ei fizică pentru Panait Vizanti şi pentru a justifica neta ei hotărîre de a nu-i fi soţie*? Nu-şi îndreptăţea astfel nerecunoştintele pentru binefacerile lui Vizanti? Căci, hotărît, astfel de gînduri (care oarecum îl cleveteau la bucătărie) dovedeau că e meschin lucidă pentru unele amănunte şi surprinzător ingrată.

Stătea în mare cumpănă.

---

* în ms: de a-i fi soţie

Şi poate că locul ales de ea — pervazul ferestrei cu soare tocmai pentru clipele de relativă recreaţie, cînd frămîntarea ei îi acorda cîte o pauză, — dovedea şi simbolic cumpăna plecării.

Nu mai era în casă.

Era pe aerianul hotar care desparte casa celor care rămîn de cerul celor care pleacă.

Dar într-o zi, cum stătea aşa, numai c-o bluză subţire şi cu picioarele înalt goale, pe pervazul ferestrei, într-un soare de topaz, — se simţi deodată pîndită. Fără să facă nici o mişcare aparentă, îşi concentră ascuţit atenţia în coada ochiului şi desluşi, ascuns după un castan, dar cu o avîntare a capului de pasăre de pradă care depăşea ascunzătoarea, pe Booa-Boca! În ochii lui ardea violul.

Abia îşi stăpîni izbucnirea trupului.

Lăsă un timp să se potolească bătaia inimii.

Tot trupul ei, astfel privit, se revela dezgustător. Ar fi vrut să i-l arunce ca pe o carne. Na! Satură-te, fiară! Pleacă din ochii mei.

Dar nu numai trupul ei, ci primăvara de afară, zborul păsărilor, piuitul puilor, totul devenea dezgustător, — dîndu-i dorinţa focului purificator.

Fără să pară că l-a dibuit, plecă de pe fereastră, închizînd-o calm.

Cu mînile pe inimă (era ş-acolo un fel de boca-boca) stătu mult timp, ca un străin de casă, fără să ştie ce va face.

Îi venea să fugă (era un făcut! Fuga era comandamentul acestei încăperi din care şi Sigrid fugise: ea definitiv, în moarte).

Cu încetul însă se potoli. Dispăru şi frenezia de repulsiune pentru toate formele vieţii. Regîndi totul, cîntărind critic.

Nu se înşela iarăşi, obiectivîndu-şi sofistic subiectivismul?

Explozia de dezgust provocată de „pînda lui Boca-Boca" (aşa o definea) nu era un procedeu iscusit care să-i justifice dorul de ducă?

O pîndea Boca-Boca?

Sau o privea cu discreţie (vrînd să n-o tulbure) un om care-o iubea, desigur, dar care era şi sculptor? De ce omitea ea mereu, cînd îl analiza pe Vizanti, şi realele lui însuşiri de sculptor? Cam diletant, dar cu talent. Deci: cu sensibilitate pentru formele plastice. Era oare de mirare că un artist se poate uita şi altfel decît „satirul bătrîn", la o fată tînără, cu trupul călit în sporturi?

Nu numai că nu era de mirare, dar era chiar firesc.

Atunci?

— Ajută-mă, Dumnezeule. Spune-mi ce trebuie să fac.

Căci îşi dădea seama răspicat că izbucnirea (mărturisită) a dragostei ei pentru Batişte (chiar dacă era netrebnic, aşa cum i-l zugrăvise Vizanti) o făcea ***adversara lui Vizanti,*** — forma ingratitudinii ei faţă de el depăşind pasivitatea indiferenţei, devenind duşmănie activă. Ştia că nu poate să fie soţia lui Vizanti, chiar dacă niciodată nu i-ar fi fost dat să-l mai întîlnească pe Batişte. Pur şi simplu nu putea fi soţia acestui om.

Dar putea ea oare să-l îndurereze, respingîndu-i prietenia?

Şi o fugă din casa lui însemna să răspundă cu o copită celui care-i întinsese sufletul şi amîndouă mînile.

— Ce să fac?

Clipea de nehotărîre în odaia lui Sigrid.

Se gîndi deodată la Mărioara.

Ce-ar fi să încerce s-o descoase pe ţigancă?

Nu numai că Mărioara era veche în casa lui Vizanti, dar părea că ştie atît de multe, încît de cîte ori se uita mai lung la cineva sau la ceva de acolo, te mirai că nu-şi dă drumul lung la gură şi înţelegeai că şi-ar da ea bucuros, numai că astfel de lucruri nu pot fi spuse cu glas tare în casa băţului lui Vizanti.

Mărioara: pretinsă aventură a lui Batişte, — în versiunea Panait Vizanti.

Dar putea, mai ales ea (necăsătorită cu Vizanti, echivoc ospitalizată) să facă astfel de anchete[83]?

Şi i-ar fi răspuns sincer Mărioara?

Era convinsă că Mărioara, solidară cu toţi chefliii lui Vizanti, în frunte cu Batişte, pe ea o detestă mieros. Căci era ***primejdia stăpînei*** în casa numai cu bărbaţi.

Renunţă deci şi la Mărioara, coborînd la dejun încă mai nehotărîtă, participînd cu efort şi cu ipocrizie la conversaţia în doi cu Vizanti, neştiind cum să plece mai repede, sub pretextul unor crampe.

A doua zi, la ora ferestrei, adică a soarelui, se întîlni din nou cu fereastra şi cu amintirile ferestrei. Nu se aşeză pe pervaz, dimpotrivă, închise fereastra şi cu un subit detectivism o acoperi cu camuflajul care însă avea o crăpătură recent descoperită. Se uită prin crăpătură. După un timp îl văzu pe Vizanti cum răsare. Boca-Boca de după castan.

Dar nu plecă: nici el, nici ea.

Vizanti, ca un om cuprins de primăvară şi de amintiri, bătea pietricele cu vîrful băţului, părînd foarte concentrat, dar în realitate supraveghea fereastra ei, sperînd că odată şi odată tot o va deschide, oferindu-i din profil pulpele ei prelungi şi avîntul sînilor ei în bluza de vară.

Neîndoios! Acolo era Boca-Boca, în soare de primăvară, dar ca în lumină de lună, cu ochi stranii — ca acei oameni întîlniţi la marginea lunară a cimitirului. Dacă eşti mare, îţi faci cruce; dacă eşti copil, fugi ţipînd.

Cînd, deodată, se întîmplă ceva. Boca-Boca crescu într-o dilatare de păianjen, dar nu spre fereastra ei camuflată, ci spre poartă. Apăruse, ca ţîşnit din primăvară, o ţigancă tînără, cu ghiocei în mînă. Îi ieşea aproape un sîn din cămaşa larg deschisă pe pieptul de aur smolit. Şi avea buze roşii ca miezul piersicii şi păr ca de mangal.

Boca-Boca o ajunse, o învălui cu vorbe şi o luă cu el, — prinsă, ca de păianjen.

Unde putea s-o ducă?

În atelier. (Parcă vorbise Sigrid) Coborînd în goana scara adevărului găsit, Alba porni în vîrfuri, pas cu pas, spre uşa atelierului.

Se opri, aproape ca în uragan, în bătăile inimii.

Şi auzi ce nu văzură ochii.

Căci geamătul lui Boca-Boca umplea atelierul lui Vizanti.

Acum ştia de ce-şi curmase viaţa biata Sigrid.

Dar Batişte?

— O! Batişte! Ce bine-mi pare! oftă ea din adînc.

Şi se bucură atît de fierbinte regăsindu-şi speranţa dragostei, încît, plecînd de acolo, tot în vîrfuri, mai întoarse ochii înspre uşa adevărului, spunînd cu milă si dezgust deopotrivă:

— Bietul om!

Cap. XXI

În primăvara care începea, Bucureştiul uitase atît de zîmbitor războiul frontului, încît în clipa albastră ca un cer de Paşte, cînd în locul clopotelor învierii s-ascuţiră sirenele, — bucureştenii se uitară cu dojană la dezlănţuirea care le spărgea timpanul, ridicînd din umeri.

— Exerciţii de alarmă la oră nepotrivită! exclamară unii şi alţii, continuîndu-şi viaţa contrazisă doar o clipă de păguboasa ispravă.

Nici pe şoseaua Bucureşti-Ploieşti circulaţia nu se intimidă de atîta lucru.

Dar dintr-un automobil militar care venea înspre Ploieşti, frînat ca la comandă, izbucni un uriaş civil, plutind în haina cam lărgită şi cu băţ de invalid. Îl ridică, punîndu-se de-a curmezişul circulaţiei. Şi-o Dunăre s-ar fi oprit în faţa lui.

— Stai, idiotule!

Şoferul autobuzului dinspre Ploieşti opri brusc, gata să suduie. Dar străşnicia omului cu băţ îi astupă gura.

Celălalt articulă:

— Vin avioane inamice. Daţi-vă jos în ordine şi risipiţi-vă...

Nu le vorbea. Dispunea.

Răsunară ţipete. Şi-ndată, interiorul autobuzului se zburli a panică şi a năvală.

— Nu vă grăbiţi.

Îi domina pe toţi, cu tun în fiinţă, ridicat la uşa autobuzului.

— ’Napoi. Dintîi femeile, apoi bătrînii. Nu iese nimeni decît în ordine.

Îi filtră terorizaţi prin disciplina lui brutală, unul cîte unui, cînd deodată, uitînd de toate, clipi năuc:

— Tu?

— Eu.

— Hai!

Porni cu ea, şchiopîrc-şchiopîrc, trecînd de pe şosea în cîmp.

Tot cerul zbîrnîia ca un imens smeu ridicat în vînt.

Sirenele încetaseră, c-un fel de mîrîit înfricoşat, turtindu-se, dar pocneau mut bateriile antiaeriene.

Nouraşi de fum însemnau în azur locul îngerilor din pozele de pe vremea cerului.

Şi zbîrnîitul se-ncorda amplificat, ca şi cum un alt cer sosea, cu biciul acestuia, adus de o imensă elice mînioasă[84].

Ca să creadă, Alba repeta în gînd: „Sunt eu, Alba David. Da, eu. Dar altfel”.

Braţele lui Batişte o îmbrăcau toată, real şi miraculos. Era ea lîngă un copac care ar fi luat-o în braţe, ducînd-o în legendă.

— Eşti rănit?

— Cît trebuie pentru un concediu*.

— Nimic grav, nu? întrebă ea, cuprinzîndu-l adînc în ochii ei albaştri.

(Batişte slăbise. Întinerise. Părea şi mai înalt).

O privi zîmbind, — adunînd-o în amintire, regăsind o.

— Îmi pare bine, foarte bine că te văd, Alba Davil.

— Ce face veveriţa?

— Ve-Ve, nu ne-a uitat! spuse el, ca la telefon, celei din buzunar. Bine, foarte mulţumesc. Te doreşte.

Scoase plosca cu coniac franţuzesc din buzunarul din dreapta.

— Bea, Alba... Steaua magilor s-a oprit în această băutură.

Bău ea un cogîlc-cogîlc.

Eău şi el cîteva gîl-gîl-uri.

---

* în ms: congediu

Masacrul începu.

Ca şi cum calul lui Mestrovici ar fi săltat enorm de pe pământul omului, galopînd în cer. — răsună tunet de apocaliptice copite. Inima bătu săltat.

Căzură unul lîngă altul, cu burta la pămînt, ţinîndu-se de mînă

— Asta e războiul? îl întrebă ea palidă, căci mai departe, în locul unui grup de oameni, acum era o groapă: groapa lor.

— Cam aşa. Dar te deprinzi.

Îşi cufundă obrazul în palmele lui cu miros de pipă, în vastele lui palme regăsite printre bombe, sub cerul de moarte. I le sărută. Apoi plînse: în ele. Le spuse tot şi le ceru iertare.

Nu mai ştia: vorbea cu ea în gînd? vorbea cu Dumnezeu în ceruri? sau vorbea cu Batişte în vis?

Bubuiturile se apropiau, scurmînd cu trombe valea plîngerii.

Urlară oameni, ca sfărîmaţi de-o judecată de apoi. Apoi urlară cîni, ca în noaptea de cutremur.

Fum negru de incendii. Pocnete. Pîrîituri. Enorme prăbuşiri. Gesticulări demente.

Soarele, deşi prezent în spaţiu, părea definitiv pierdut: a fost odată soare!

Batişte, după încă o gură din ploscă (una pentru Alba, patru pentru el), cercetă cerul avioanelor, apoi pămîntul, iarba şi copacii proiectaţi pe cer.

— E primăvară, Ingrid, — îi şopti el cu zîmbet. E primăvară, Alba, repetă el în noua primăvară.

— Da, Batişte, e primăvară şi e moarte.

Mîna lui îi acoperi, dulce, gura vorbelor de prisos.

Apoi, ridicîndu-se pe o coastă asupra ei, o adună la pieptul lui, umplîndu-şi ochii de culoarea luminoasă a părului ei şi nările scăldîndu-şi-le ca-n preajmă de parfum de tei.

Moartea era numai în jurul lor.

Pe ei, ca într-un ţintirim, îi bătea soarele primăverii, vechiul soare, sfîşietor de luminos.

— Soare!

— Asta da! încuviinţă el, pieptănîndu-i pletele în amintirea celeilalte primăveri, cînd vîntul i le fîlfîia mereu în viteza automobilului deschis.

Şi iar o adînci în pieptul lui, cu ochii închişi, dîndu-i ca un fel de somn, în epilepsia noului Apocalips.

Pînă cînd din nou, sirenele acordară vieţii ziua oprită.

— S-a sfîrşit. Uf! făcu el cu lehamite şi cu dezgust.

Vru s-o ajute să se ridice. Dar revenind glumeţ asupra acestei porniri, o ridică de mijloc cu un singur braţ, fără de nici un efort, ca pe un mănunchi de flori de cîmp.

Zîmbeau unul înspre altul, plini de ţărînă şi de iarbă, cu hainele mototolite.

Bucureştii fumegau.

Un copil plîngea.

Dintr-un automobil răsturnat, o gîscă lungi gîtul şi gîgîi bufon, în amintirea gîştelor capitoline.

— Ce facem? îl cercetă ea, c-un fel de zîmbitoare anxietate, care în ochii ei albaştri prelungea cerul bombardamentului abia curmat.

— Te iau cu mine, hotărî el. Am buzunar şi pentru tine. Dar...

— Bietul Panait Vizanti, vorbi ea limpede, uman, direct, luîndu-i vorba începută. Oricum, mi-e şi milă de el. E un ticălos, dar şi un biet om. Ce-i mai rămîne?

— Să vie Bazarcă!

— Om bun, spune-mi tu (îl rugă ea de jos în sus, cu obrazul lipit de pieptul lui), ce înseamnă asta: Să vie Bazarcă? Parcă e mai mult decît: să vie lăutarii.

— „Să vie Bazarcă” e a doua taină a bărbatului, dintre cele trei.

— Şi întîia care e?

— E dragostea, tînără doamnă Condor.

Ea îl privi adînc, pînă la lacrimi. Le învinse. Surise.

— Şi a treia?

— Nu ştiu dacă e taină sau o idioţie, dar tot a bărbaţilor e, cel puţin aşa zic: o idioţie: e războiul.[85]

Şi zicînd aceasta, ridică în sus degetul arătător, ca după un „dixi”.

3—20 august 1947

Redactor: VIORICA MANCII
Tehnoredactor: ATILA MOLNAR

Apărut 1971. Comanda nr. 330.
Coli tipar 13,75. Hîrtle tipar
înalt A 80 gr/m^2. Format
84 X 108/32. C.Z. pentru
biblioteci 859—31

Tiparul executat sub comanda
146/1971. Întreprinderea Poligrafică
„Oltenia"
str. Mihai Viteazu nr. 4.
Republica Socialistă România

LEI 5,75

Variante

[1] p. 29: unduire/ pornire
[2] p. 30: Transparenţe/desmăţ
[3] p. 30: sărăcie/ calicie
[4] p. 31: elegant/ falnic
[5] p. 31: fumegînd nicotină scumpă/ aburind tutunuri scumpe
[6] p. 32: după împuşcătură/ după glonte
[7] p. 33: se ivea salin, în spaţiul vast strălucitor, mirosul ud al mărilor/ parcă începea sărat, în spaţiul vast strălucitor, mirosul colosal al mărilor.
[8] p. 33: sopran verde/ strident verde
[9] p. 33: în abisul numit suflet/ în genunea sufletului
[10] p. 34: osteneala/ lenea
[11] p. 34: binefacere/ haină
[12] p. 35: rudă năbădăioasă/ bunic năbădăios
[13] p. 35: pledul pogorît pe neaşteptate/ pledul căzut din senin
[14] p. 36: părea comic, — simpatic comic/ părea comic, adică văzîndu-l te desfăceai a zîmbet.
[15] p. 39: în care s-au amestecat file ale mai multor cărţi/ în care s-au zăpăcit file de la mai multe cărţi
[16] p. 39: cerceta actele fiecăruia/ cerceta cu ochii spre
[17] p. 47: bună/ mare
[18] p. 47: delicat/ uşurel
[19] p. 49: rece/ răcorită
[20] p. 49: ademenit/ extras
[21] p. 51: înrăită/ veche
[22] p. 51: înfăţişînd/ reprezentînd
[23] p. 54: încercuirea magică/ cercul magic
[24] p. 55: definit/ închegat
[25] p. 58: nu avea luciul revelator/ nu bătea în roşu

[26] p. 62: vîjîi/ slobozi
[27] p. 75: valsul neprimit încetă (ca cineva care pleacă cu mîna întinsă)/ valsul orfan plecă
[28] p. 77: fălcilor/ maxilarelor
[29] p. 80: dar lucios limpede/ luminos neagră
[30] p. 81: înălţîndu-şi/ înfoindu-şi
[31] p. 82: fericit/ satisfăcut
[32] p. 83: întunece / supere
[33] p. 90: se mulţumise/ mulţumindu-se
[34] p. 90: accent/ dorinţă
[35] p. 92: se învineţeau/ se înnourau
[36] p. 93: confesivă/ amicală
[37] p. 94: păgînismul/ temperamentul
[38] p. 96: mierea de aur a vinului/vin
[39] p. 99: se mistuise/ se evaporase
[40] p. 107: adîncul/ armura
[41] p. 107: săritoare în ochi/ definită/ vădită
[42] p. 113: Tout à l'égout/ la canal
[43] p. 115: adulmeca/ iscodi
[44] p. 116: apa neagră a nopţii/ mătasa/ borangicul negru al nopţii
[45] p. 117: mă dau întreg/ mă dau tot
[46] p. 123: exclamară cam peltic cîteva/ declamară ele
[47] p. 126: dăinui/ dură
[48] p. 126: hohot de rîs/ torent de aur bucuros
[49] p. 126: blidul de mîncare/ pentru bucata de pîne
[50] p. 126: înfăţişa/ plasticiza
[51] p. 126: recapitula/ repeta
[52] p. 127: despicînd/ străbătînd
[53] p. 127: sculpturală/ armonioasă
[54] p. 129: mortificări/ mistificări
[55] p. 130: neputinţa/ clocotul
[56] p. 130: lespedea/ mormîntul
[57] p. 133: somnambular/ nebuneşte
[58] p. 133: fumuri luat/ nouri purtaţi
[59] p. 135: să nuanţeze/ să raţioneze
[60] p. 139: tumultuos iritată/ enervată
[61] p. 140: vremea/ vremurile
[62] p. 140: bazinul/ havuzul
[63] p. 143: se învineţea/ se înnegrea

[64] p. 143: pacoste/ ghinion
[65] p. 143: meteorologic/ climateric
[66] p. 144: militară/ biografică
[67] p. 152: potoapele/ apele
[68] p. 159: ar fi exclamat/ exclamînd
[69] p. 164: tînără/ nurlie
[70] p. 174: făţiş/ pe faţă
[71] p. 175: scandate/ sacadate/ nervos repezi
[72] p. 176: voi spăla/ voi răzbuna
[73] p. 177: dezolant/ postum
[74] p. 179: frăţia/ camaraderia
[75] p. 198: sugerată/ actualizată
[76] p. 198: caracterizează/ devizează
[77] p.198: evidenţa ei alpină/ lumina şi relieful ei alpin
[78] p. 201: ar fi dezgustat-o/ o dezgusta
[79] p. 201: întinse/ amînate
[80] p. 202: conjunctură/ ci activitate
[81] p. 203: coastele/ oasele
[82] p. 206: delicate/ enorme
[83] p. 211: anchete/ detectivisme
[84] p. 214: mînioasă/ răzbunătoare
[85] p. 216: Nu ştiu dacă e taină sau o idioţie, dar tot a bărbaţilor e, cel puţin aşa zic; o idioţie: e războiul/ Nu e propriu-zis o taină, dar tot bărbaţii o fac: e războiul